CAPITOLUL LXII

SĂRBĂTORILE FOCULUI ÎN EUROPA ; (continuare)

---', -'■Yy.o - - ,- *■■-.

5. F ocurile s olstiţiului, de vară.' Dar, I cu deosebire, aceste sărbători ale focurilor se ţineau, pretu¬tindeni în Europa, la vremea solstiţiului de vară, mai pre¬cis în ajunul solstiţiului [23 iunie] sau în ziua de solstiţiu .[24 iunie]. Li s-a dat o aparentă nuanţă creştină, căci ziua de solstiţiu a primit numele Sfintului loan Botezătorul, dar I nu ne putem îndoi-că celebrarea datează din timpuri mult îndepărtate de începutul erei noastre. Solstiţiul de vară este marea răscruce în cursa soarelui ; după ce s-a urcat, i t-;;zi de zi, tot mai înalt pe cer, astrul se opreşte şi, de aici înainte, dă înapoi:pas cu pas, coborînd pe orbita cerească. . Acest moment nu putea fi decît motiv de nelinişte în ochii "■ ;omului primitiv, de îndată ce a prins să.observe şi să cîn- (ărească mersul, marii or. aştri, pe boltă ; şi pe cînd nu în¬văţase încă destul cit este de neputincios faţă cu vastele mutaţii ciclice ale firii, va fi visat că îi stă în putinţă să ajute soarele-în aparentul său declin, să-i sprijine paşii obosiţi şi să înteţească din nou cu biata lui mină flacăra scăzută şi roşietică. Pesemne că dintr-un asemenea mod de gîndire au luat naştere sărbătorile solstiţiului de vară,

la ţăranii din Europa. Orice' origine ■ ar fi avut, sărbătorile , <^^;:r|^îndite to toata această parte a globului, din Ir1-;r|M»da^ln

ajpus,: pînă ,m Rusia, .la'răsărit şi din Norvegia ţi Suedia, la nord, pînă în Spania şi Grecia, la sud. După Uă autor medieval *, cele trei mari caracteristici ale cele-; "~brWi, solstiţiului de vară erau focurile ceremoniale în aer • liber, -procesiunile cu torţe aprinse pe cîmpii şi obiceiul de a rostogoli o roată. El ne spune că băieţii ardeau oase şi ; gunoaie'pentru a face un fum rău mirositor şi că focul, alunga balaurii primejdioşi, care, în această perioadă, aţfc taţi de căldura verii, se împerecheau în văzduh şi otrăveau puţurile şi rîurile, aruncîndu-şi sămînţa în ele ; şi tot ei explica obiceiul de a rostogoli o roată cu înţelesul că soa¬rele, care a atins punctulcel mai înalt pe ecliptică,-începe de-acum să coboare.
Trăsăturile principale ale sărbătoririi focului cu prile¬jul solstiţiului de vară sînt asemănătoare cu cele ce am constatat că sînt caracteristice sărbătorilor de primăvară ale focului. Similitudinea dintre cele două tipuri de cere¬monii va ieşi în evidenţă din următoarele exemple. ; Un autor din prima jumătate a secolului al XVI-lea 2 ne informează că aproape în fiecare sat şi oraş din Germania se aprindeau focuri publice în ajunul Sfîntului ion, iar tineri şi bătrîni, bărbaţi şi femei se adunau în jurul lor şi îşi petreceau vremea dansînd şi cîntînd. Cu acest prilej oamenii purtau cununi de peliniţă şi lămîiţă şi priveau

' Referinţa la „autorul medieval""este luată din: John Mitchell Kemble, The Saxona in England (Saxonii în Anglia), 1876.

2 Autorul din prima jumătate a sec. al XVI-lea este J. Boemus, Mores... -

^flăcările prmrămuxeleilejde^nemţişor pe oare le ţineau în mină, crezînd că astfel vor avea. ochii sănătoşi în tot cursul -anului. Cînd plecau, fiecare arunca peliniţele şi lămîiţa în ■ ";foc, spunînd : ^^l^gesSsMfflişa&pBG^ fjjeuJ£. La K.onz-ui de Jos, -un sat aflat pe o colină ce se ridica deasupra .rîuhu Moseile, sărbătoarea solstiţiului de .vară se celebra după.cum urmează. Se strângea o canti- 'tate mare de paie pevvîrful dealului abrupt Stromberg. Fiecare locuitor, sau cel puţin fiecare cap de familie, tre- , buia să aducă paie penti-uj stivă. La căderea nopţii, toată populaţia de parte bărbătească, bărbaţi şi băieţi, se adu¬na pe culmea dealului ;■ femeilor şi fetelor nu le era în¬găduit să-i însoţească, ci trebuiau să se oprească la izvor, undeva la jumătatea costişei. în vîrful dealului se afla o roată uriaşă învelită cu o parte din paiele aduse acolo de întregul sat ; din restul paielor se făceau torţe. De o parte şi de alta a roţii osia ieşea în afară, cu aproape trei pi¬cioare, astfel. încît să poată fi ţinută de flăcăii care-i dă¬deau direcţia cînd porneau roata la vale. Primarul oraşu¬lui învecinat Sierck, care primea de fiecare dată cîte un coş cu cireşe pentru osteneală, dădea.semnalul ; se punea foc roţii cu o făclie aprinsă şi, cînd izbucneau flăcările, doi flăcăi cu braţe tari şi iuţi de picior apucau cele două ca¬pete de osie şi începeau să alerge cu roata la vale. Se au¬zea un strigăt puternic. Toţi bărbaţii şi toţi copiii învîr-teau cîte o torţă în aer, avînd grijă să o ţină aprinsă tot timpul cît roata

se rostogolea pe povîrniş. Ţinta ţinerilor Cjaro_Jui^au-a:câta-«ra--^--o-^uluride, încă arzînd, în apa"" nului Moşellej dar arareori străduinteleToFerau încunu-~" nate de succes, deoarece viile care acopereau cea mai mare
î

te claia arzînd era sdgur că nu va suferi de dureri de ale'cînd'va strînge grîul.|în multe regiuni din Bavaria se-"credea că inul va creşte pînă la înălţimea la care sar Iflăcăii peste foc-în alte - părţi bătrînii îngropau în cîmp |trei;beţe carbonizate luate din focul ceremonial, crezînd că astfel inul va creşte înalt. Aiurea se punea un tăciune j stins pe acoperişul casei, spre a-1 feri de foc. în oraşele din apropierea Wurzburgului focurile se aprindeau în pieţe şi tinerii care săreau peste ele purtau ghirlande de flori, mai "ales de peliniţă şi lămîiţă şi ţineau în mînă ră-murele denemţişor. Credeau că dacă privesc focul ţinînd •în faţa ochilor cîteva fire de nemţişor, ochii nu le vor fi atinşi de nici o boală în cursul anului. în secolul al XVI-lea, la Wurzburg, : discipolii episcopului aruncau în aer discuri de lemn aprinse, de pe un munte ce se înălţa lîngă oraş. Discurile se lansau cu ajutorul unor nuiele flexibile şi în zborul "lor prin întuneric păreau balauri vărsînd foc. De asemenea, în Suabia, flăcăii şi fetişcanele, ţinîn-du-se de mînă, săreau peste focul aprins la solstiţiul de vară,; rugîndu-se să crească cînepa înaltă de trei coţi, şi aprindeau roţi-de paie pe care le rostogoleau la vale. Une¬ori, cînd săreau peste foc, strigau : „In, in !rinul să crească în anul ce vine, înalt de şapte coţi !" La Rottenburg se făcea o efigie

grosolană cu chip de om, numită Angelman, se acoperea efigia ou flori, şi băieţii o aruncau apoi în ■focul- solstiţiului de vară şi săreau peste tăciunii aprinşi, în Baden, copiii strîngeau de la fiecare casă lemne pen¬tru focul de solstiţiu, din ziua Sfîntului Ion; iar perechile de flăcăi şi fetişcane săreau peste foc. Aici, ca şi în alte părţi, se făcea o legătură strîns^înji^-^TŢ(^e-^curi--eGre=__.

mauii*u.*}a anevoioasă şi roata
;de"CeJe mai multe ori cu totul înainte de a ajunge roata trecea de-a dura pe lîngă femeile şi fe-
izvor/ele scoteau strigăte de bucurie, iar băr-
[i le râspundeau,depe, munte ; şi strigătele erau repezi
de "locuitorii din satele învecinate care priveau' acolul de pe culmile dealurilor de dincolo de Moselle.
acă roata în flăcări era dusă eu succes pînă la malul rîur ii"' şi stinsă în apă, poporul vedea aici un semn că în acel
an rodul viţei de vie va fi bogat şi locuitorii din Konz pu-
pteau cu îndreptăţire să pretindă un car cu'poloboace de
vin alb de la viile din împrejurimi. De asemenea, ei cre-;
deau că de nu vor împlini ceremonia, vitele vor fi cu¬
prinse de .nelinişte şi de tremurături şi se vor frămînta
In grajduri.- ,
Focurile solstiţiului de vară se aprindeau pretutindeni în Bavaria superioară pînă spre mijlocul secolului al XlX-Jea, dacă nu chiar şi mai aproape de zilele noastre. Aceste focuri se aprindeau mai ales pe munţi, dar şi pînă departe în ţinuturile mai joase, şi ni se

spune că în întu¬nericul şi tăcerea nopţii, grupurile de oameni în mişcare, luminate de strălucirea flăcărilor, alcătuiau un spectacol impresionant. Vitele erau minate prin flăcări pentru a vindeca animalele bolnave şi a le feri pe cele sănătoase de boli şi rele de orice fel în cursul anului. în acea zi mulţi gospodari îşi stingeau focul din vatră şi îl reaprindeau cu ajutorul Unui tăciune luat de la focul ceremoniail aprins cu prilejul solstiţiului de vară. Poporul aprecia înălţimea pe care o va atinge inul în aceLan după înălţimea la care. se ridicau .flăcările focului ceremonial şi cel care sarea

monialeaprinse în aer liber, şirecoltă. înunele locuri/se» tuvcţOa^Câ" cei care sar peste focuri nu vor suferi de dureri» de şale la seceriş. Uneori, cînd tinerii săreau peste flăcări,B strigau: „Cînepa să crească de. trei coţi !" Se pare că» această credinţă după care griul sau cînepa se va înălţa g: cît se înalţă flăcările sau cât sar tinerii de sus peste foc as fost. răspîndită în Baden. Se.credea că părinţii tinerilorH
{care sar mai înalt peste foc vor avea recolta cea mai bo-
K
gata ; şi, pe de altă parte, potrivit credinţei, dacă cineva S
nu contribuie cu nimic la foc, recolta sa nu va fi bunăl
şi mai ales cînepa nu va creşte. La Edersleben, în apro- f
piere de Sangerhausen, se înfigea un stîlp,, înalt în pămînt, I
iar pe el se agăţa un butoi cu păcură, legat cu un lanţ care §
atârna pînă la pământ. Se dădea foc- butoiului şi butoiul 1
era rotit în, jurul stîlpului,

în strigătele de bucuriei generală. «
.' în Danemarca şi Norvegia se aprindeau de asemenea i focuri în ajunul zilei Sfîntului Ion, pe drumuri, izlazuri şi I dealuri. Poporul din Norvegia credea că focurile alungă f bolile vitelor. Se spune că şi acum se aprind focuri în 1 întieaga Norvegie în ajunul solstiţiului' de vară. Aceste 1 focuri se aprind pentru gpnirea vrăjitoarelor despre care j se spune că în acea noapte zboară din toate părţile spre Blocksberg, unde sălăşluiesc mai-marile lor. în Suedia, ajunul zilei de Sfîntul Ion (Sfîntul Hans) este cea mai veselă noapte din cursul întregului an. în unele regiuni din ţară, mai ales în px-ovinciile Bohus şi Svania şi în dis¬trictele învecinate cu Norvegia, celebrarea se face prin descărcări de arme şi prin focuri uriaşe, numite odinioară rugurile lui Balder [Balder's Bălar], care se aprind în
io

amurg pe dealuri şi coline şi împînzesc cu lumină împre-1 Jurimile. Oamenii joacă în-jurul focurilor şi sar peste ele. ; în urnele părţi din Norrland, în ajunul zilei de Sfîntul Ion ;se aprind focuri la răspîntii. Se ard nouă soiuri deosebite i de lemn şi cei de faţă aruncă în flăcări un fel de ciupercă otrăvitoare (Băvan)^pentru a combate puterea ■troll-ilor şi a altor duhuri rele "despre care se crede că rătăcesc pe afară în acea noapte ; căci la acest timp mistic munţii se I deschid şi din genunile lor adinei se revarsă sinistrele cete,' ca să dănţuiască şi să petreacă. După credinţa ţăranilor,' dacă ar fi prin apropiere vreun troll, acesta li s-ar arăta.' 'i pe dată, şi sînt ferim convinşi că de s-ar afla vreun ani¬mal, de

exemplu o capră sau un ţap, pe lîngă vîlvătaia care .trosneşte în ploaia de seîntei, acela-este însuşi diavolul în "carne şi oase, în afară de aceasta, trebuie să observăm că în, Suedia ajunul zilei Sfântului Jon este o sărbătoare atît ia apei cît şi a focului ; căci, după credinţă, în acea zi anu-, mite izvoare sfinte' sînit înzestrate cu -puteri curative mi-, nuriate şi mulţi oameni bolnavi le folosesc pentru a-şi I vindeca infirmităţile.
în Austria obiceiurile şi superstiţiile legate de solsti-ţiul de vară se aseamănă cu cele din Germania. Astfel, în
'.unele părţi din Tirol se aprind focuri în aer liber şi se
ii aruncă discuri aprinse în, văzduh. în valea inferioară a
rîului Inn; în ziua solstiţiului de vară se scoate din saci
şi se arde o efigie îmbrăcată în zdrenţe. Efigia este numită
Lotter, de unde s-a ajuns la Luther. La Ambras, unul din-
;C tre satele în care este ars astfel în efigie însuşi Martin Luther, se spune că de-fereci prin sat între orele 11 şi 12,
ti

|-aruncă bărbaţilor cununile prin flăcări şi vai de amorezul
^stângaci, care nu reuşeşte să prindă cununa aruncată de
4-iubita lui: Cînd flăcările se potolesc, perechile se prind de
mînă şi sar de trei ori peste foc. Băiatul sau fata care fac
ifastfel- vor fi feriţi în cursul anului de friguri şi inul va
creşte pmă la înălţimea la care au sărit tinerii.-, Fata care
vede/nouă focuri în ajunul

Sfîntului Ion se va căsători dinainte de sfîrşitul anului. Cununile pîrlite se iau^acasă şi | se păstrează întreg anui, în timpul furtunilor cu trăznete se/arde o frântură din cunună în foc şi se rostesc rugă- |;ciuni ; o parte din ea se dă vitelor bolnave sau care fată, l'iar alta se foloseşte la afumatul casei şi al grajdului pen- . tru ca oamenii şi vitele să prospere. Uneori se ia o roată de ,1a o-căruţă veche şi se rostogoleşte la vale. Adesea copiii adună toate măturile stricate pe care pot pune mîna, le înmoaie în păcură, le dau foc şi le flutură sau le aruncă în văzduh. Resturile măturilor şi tăciunilor scoşi din foc se păstrează şi se pun în straturile cu varză pentru a feri | f^varza de omizi şi de musculiţe. Unii îngroapă beţe carboni¬ zate în terenurile semănate, în fineţe şi în grădini sau le I pun pe .acoperişurile caselor, ca talisman împotriva ful¬ gerelor şi vijeliilor; sau cred că cenuşa pusă pe acoperiş I va feri casa de foc. în unele ţinuturi, în timp ce focul de solstiţii arde, oamenii se încununează sau se încing cu peliniţă, crezîndu-se că astfel vor fi apăraţi împotriva sta- fiilor, vrăjitoarelor şi bolilor ; cununa_de peliniţă este mai I.' ales un leac sigur împotriva durerilor de ochi. Uneori fe- | tele privesc la focul ceremonial prin cununi de flori săl- ; batice, rugîndu-se focului să le întărească ochii şi

pleoa-
| pele. Cea care procedează astfel de trei ori la rînd nu va
i . '" •' ' '- '.
13

„.„„.^.t^jL v.u,apa uin trei puţuri yei ye^ea cine are şă moară în anul ce urmează.
.La.Gra.tz, . în .ajunul. Sfîntului Ion [23 iunie] oamenii din popor fac ;t '<> păpuşă numită Tatermann, pe care o tîrăsc pînă la lo-j cui unde se spală rufele şi "o izbesc cu mături aprinse, pînă ia foc. La Reutte, în Tirol, poporul crede că inul va creşte j pînă la înălţimea la care se sare peste focul aprins cu pri- ■, lejul solstiţiului de vară şi se iau bucăţi carbonizate de lemn din foc care se împlîntă în aceeaşi noapte în cîmpu-jrile cu in şi sînt lăsate acolo pînă cind recolta de in este i adusă acasă. In Austria Inferioară se aprind focuri pe înăl- I ţimi şi băieţii sar în jurul lor fluturând torţe aprinse în¬muiate în păcură. Cine sare de trei ori peste foc nu va avea fierbinţeli în cursul anului.. De multe ori se ung cu păcură roţi de car care se aprind şi se rostogolesc arzînd pe povâr¬nişurile dealurilor.
In întreaga Boemie mai ard şi acum focuri-ceremo- j niale în aer liber în ajunul Sfîntului Ion. După-amiază băieţii merg din casă în casă cu cărucioarele,' strîngînd lemne de foc şi, amenințîndu-i pe zgîrciţii "care nu le dă-1-ruiesc nimic că vor fi loviţi de tot felul de rele. Uneori tinerii taie un brad tînăr şi înalt din pădure şi îl aşază pe o ridicătură de pămînt, iar fetele îl împodobesc cu flori, cununi din frunze şi panglici roşii. Se îngrămădesc apoi vreascuri în jurul bradului şi li se dă foc la căderea nop-'7 ţii. Cînd! izbucnesc flăcările, tinerii se caţără pe arbore şi

smulg cununile prinse de fete. Apoi flăcăii şi fetişcanele stau de o parte, şi de alta a focului şi se privesc prin cu¬nuni să vadă dacă-şi sînt credincioşi unul altuia şi dacă se vor căsători- în; cursul anului. De asemenea, fetele

nvea dureri de ochi în tot cursul anului. In unele părţi din

'_ Boemia se mină vacile prin focul solstiţiului de vară pentru a le feri de puterea vrăjitoarelor.

In ţările slave, festivalul solstiţiului de vară se cele¬brează cu ritualuri similare. Am văzut că în Rusia, în aju¬nul Sfântului Ion, perechile de tineri şi tinere sar peste foc ţinînd în braţe o efigie de paie a lui Kupalo. în unele părţi din Rusia, în noaptea sfîntului Ion se arde sau se aruncă într-un rîu o efigie a lui Kupalo. De asemenea, în unele districte din Rusia tinerii poartă cununi de flori şi cingători de ierburi sfinte cînd sar prin fum .sau^prin flăcări ; şi uneori mină şi vitele prin foc pentru a apăra animalele de'vrăjitori şi vrăjitoare care poftesc atunci cu multă lăcomie lapte. în Malorusia, în noaptea Sfîntului Ion se bate un stâlp în pămînt, se înveleşte stîlpul în paie şi i se dă foc. Cînd se înalţă flăcările, tărăncile aruncă în ele crengi de mesteacăn, spunînd : „Să-mi crească inul înalt cît creanga aceasta !"■ în Rutenia focul ceremonial în aer liber se aprinde cu o flacără obţinută prin frecarea a două lemne. Pe cînd cei mai vîrstnici se îndeletnicesc astfel să „aţâţe" focul, ceilalţi păstrează o tăcere plină de respect ; dar cînd flacăra ţîşneşte din lemne, izbucnesc cu toţii în cîntece voioase. De îndată ce focurile ceremo¬niale încep

să ardă, tinerii se iau de mînă şi sar perechi-perechi prin fum, sau chiar prin flăcări ; apoi, la rîndul lor, şi vitele se mînă prin flăcări.
In multe părţi din Prusia şi din Lituania se aprind focuri mari în ajunul solstiţiului de vară. Ele strălucesc pe toate înălţimile, cit vezi cu ochiul. Se crede că focurile \ apără de vrăjitorie, de trăznet, de grindină şi alungă bolile 1

vitelor, mai ales dacă a doua zi se mînă vitele peste locu¬rile unde au ars focurile. Dar, mai mult ca orice, focurile îl apără pe gospodar împotriva vrăjitoarelor care încearcă să fure laptele vacilor sale, cu vrăjite şi descîntecele Jor^ Aceasta este cauza pentru care a doua zi tinerii care au aprins focul pot fi văzuţi mergînd din casă în casă şi pri¬mind oale pline cu -lapte. Şi pentru acelaşi motiv se pune, brusture şi peliniţă în poarta sau gardul pe unde trec vi¬tele la păşunat, deoarece se crede că le apără contra vră-jilor.
în Masuren, un district din Prusia Orientală, locuit de un neam de polonezi, există obiceiul ca în seara solsti¬ţiului de vară să se stingă toate focurile din sat. Apoi se bate în pămînt un stîlp de stejar şi se pune pe el o roată, ca pe osie. Sătenii învîrtesc pe rînd roata cît pot mai repede, pînă cînd, datorită frecării, se iscă focul. Fiecare ia acasă un tăciune aprins din focul cel nou, cu care re¬aprinde focul din vatră.
în Serbia, în ajunul solstiţiului de vară, paznicii vitelor aprind făclii din scoarţă de mestea¬căn şi ocolesc cu ele' ţarcurile oilor şi grajdurile vitelor, iar apoi se urcă pe dealuri lăsînd făcliile să ardă pînă la capăt.

La maghiarii din Ungaria sărbătoarea focului cu prile¬jul solstiţiului de vară are aceleaşi trăsături pe care le întâlnim în atâtea alte părţi ale Europei. Există obiceiul ca în ajunul solstiţiului de vară să se aprindă focuri pe înăl¬ţimi şi să se sară peste ele, şi cei de faţă să prevestească, după cum sar tinerii, dacă se vor căsători curînd. De ase¬menea, în acea zi mulţi porcari unguri fac foc învîrtind o roată în jurul unei osii de lemn învelite în cînepă şi îşi mînă porcii prin focul astfel făcut, pentru a-i feri de boli.
15

ridică şi ocoiet>u uc ►»« w.^ —
opresc şi fiecare caută o pietricică şi o aruncă în grămada arzîndă. După aceea se despart plecînd care încotro. în Bretania şi în Berry se crede că fata care dansează pe lîngă nouă focuri se va mărita în cursul anului. în valea rîului Orne exista obiceiul să se aprindă focul chiar în clipa cînd soarele dispărea sub orizont ; şi ţăranii îşi mînau vitele prin focuri ca să le apere împotriva vrăjilor, mai ales împotriva farmecelor făcute de vrăjitorii şi vrăjitoa¬rele care încearcă să fure lapte şi unt. La Jumieges, în Normandia, pînă în prima jumătate a secolului al XlX-lea, «sărbătoarea solstiţiului de vară avea unele trăsături ca¬racteristice care purtau pecetea unei antichităţi foarte îndepărtate. în fiecare an, la 23 iunie, adică în ajunul Sfîntului Ion, frăţia Lupului Verde îşi alegea un nou conducător, care trebuia să fie întotdeauna din cătu¬nul Conihout. După alegere, noul cap al frăţiei îşi lua ti¬tlul de Lup Verde şi se îmbrăca într-un costum bizar, alcă¬tuit dintr-o mantie verde lungă

şi o pălărie verde foarte înaltă, de formă conică şi fără bor. Gătit astfel, noul con¬ducător păşea solemn în fruntea fraţilor, cîntînd un imn în cinstea Sfîntului Ion,- iar crucifixul şi steagul sfînt pe oare le purta călăuzeau paşii fraţilor spre un loc numit Chouquet. Aici procesiunea era întîmpinată de preot, de ţîrcovniei şi de cor, care conduceau frăţia pînă la biserica din comună. După ce lua parte la slujbă, ceata se ducea la casa Lupului Verde unde li se oferea o gustare simplă. Noaptea, un tînăr şi o tînără aprindeau un foc, în sunetul clopoţeilor. A,poi Lupul Verde şi fraţii săi', cu glugile trase

marii iamilii turanice a omenirii, celebrează în acelaşi fel p solstiţiul de vară. Ei cred că focurile Sfîntului Ion gonesc | vrăjitoarele de la vite şi spun că cel care nu vine la foc va avea orzul plin de scaieţi şi ovăzul năpădit de buruieni. în insula estoniană Oesel, în timp ce se aruncă lemne în focul solstiţiului de vară, oamenii strigă : „Buruienile în foc, inul pe cîmp", sau aruncă trei scurtături de lemn în ||; foc, spunînd : „Inule, să creşti înalt !" Ei iau acasă beţe carbonizate din foc şi le păstrează, pentru ca vitelor să le meargă bine. în unele părţi ale insulei focul se face adu-nînd vreascuri şi altele în jurul unui arbore, în vîrful căruia flutură un steag. Cel care reuşeşte să doboare stea¬gul cu ajutorul unei prăjini înainte de a fi cuprins de flăcări va fi un om norocos. Odinioară festivitatea ţinea pînă se crăpa de ziuă şi sfirşea cu scene de dezmăţ, de două ori mai hidoase în lumina crescîndă a zorilor de vară.

Trecînd acum din răsăritul Europei spre apus, consta¬tăm că solstiţiul de vară se celebrează cu ritualuri avînd acelaşi caracter general. Pînă spre mijlocul secolului al XlX-lea, obiceiul de a aprinde focuri cu prilejul solstiţiu¬lui de vară era atît de răspîndit în Franţa încît, ni se spune, aproape nu exista vreun oraş sau vreun sat care să nu le aprindă. Oamenii jucau în jurul lor, săreau peste ele şi luau acasă beţe din foc pentru ,a feri casa de trăz-nete, incendii şi vrăji.
După cît se pare, în Bretania obiceiul focurilor solsti¬ţiului de vară se păstrează pînă în zilele noastre. Cînd' flăcările se potolesc, întreaga adunare îngenunchează în

•

pe umeri şi ţlnînflu-se de mînă, alergau în jurul focului urmărind persoana care avea să fie Lupul Verde în anul următor. Deşi numai prima şi ultima persoană din lanţ I aveau cîte o mină liberă, sarcina lor era să-1 înconjure de trei ori şi să-1 înhaţe pe viitorul Lup Verde, care, străduin-du-se să scape, îşi lovea fraţii cu un băţ lung. Cînd, în cele din urmă, izbuteau să-1 prindă, îl lirau la foc făcindu-se că se pregătesc să-1 arunce în flăcări. După această cere- I monie se întorceau la casa Lupului Verde, unde găseau o masă, tot sărăcăcioasă. Pînă spre miezul nopţii urma un fel de solemnitate religioasă. Dar cînd bătea ora 12 totul se schimba. Constrîngerile lăsau locul destrăbălării, imnu¬rile pioase erau înlocuite cu cîntece bahice şi sunetele as¬cuţite şi tremurate ale scripcarului satului de-abia puteau fi auzite în hărmălaia făcută

de vesela frăţie a Lupului Verde. &iua următoare, 24 iunie sau ziua solstiţiului de vară, era celebrată de aceleaşi personaje, cu aceeaşi voio¬şie zgomotoasă.. Una dintre ceremonii consta din aşezarea la vedere, în sunetele sîneţelor, a unei pîini sfinţite uriaşe, făcută din straturi suprapuse, peste care se înălţa o stivă de verdeaţă, împodobită cu panglici. Apoi clopoţeii sfinţi puşi pe treptele altarului erau încredinţaţi, ca însemne, persoanei care urma să fie Lup Verde în anul următor.
La Château-Thierry, în departamentul Aisne, obiceiul § de a aprinde focuri ceremoniale în aer liber şi de a dănţui în jurul lor a durat pînă prin 1850 ; focurile se aprindeau mai ales dacă luna iunie a fost ploioasă, poporul crezînd că lumina focurilor va opri ploile. In Vosgi, obiceiul de a aprinde focuri pe vîrful colinelor în ajunul solstiţiului de

vară se mai practică şi acum ; poporul crede că focul apără fructele şi aduce recolte îmbelşugate. Aproape în toate cătunele din Poitou se aprindeau focuri ceremoniale în aer liber, în ajunul Sfmtului Ion. Oamenii le ocoleau de trei ori, purtând în mină o ramură de nuc. Ciobăniţele şi copiii treceau prin flăcări rămurele de lumînărică [verbascum] şi nuci ; se credea că nucile vindecă durerile de dinţi, iaa-lumînărică apără vitele îm¬potriva bolilor şi vrăjitor. Cînd focul se stingea, oamenii luau cu ei puţină cenuşă, fie ca să o păstreze în casă să-i ferească de trăsnet, fie ca s-o răspîndească pe ogoare spre a distruge neghina şi sălbăţia. De asemenea, în Poitou exista obiceiul ca în

ajunul Sfîntului Ion să se rostogo¬lească pe ogoare, ca să le facă rodnice, o roată învelită în paie aprinse.
în partea muntoasă a provinciei Comminges, din sudul Franţei, focul solstiţiului de vară se aprindea-despicând trunchiul unui copac înalt, umplând crăpătura cu talaş şi dîndu-i foc. în vîrful copacului se prindea o cunună de flori şi. în clipa cînd se aprindea focul, bărbatul care s-a căsătorit ultimul trebuia să se urce pe o scară şi să aducă florile jos. în partea, de cîmpie a aceluiaşi district focurile solstiţiului de vară se fac din lemne stivuite în modul obiş¬nuit, dar ele trebuie adunate de bărbaţi care s-au,căsătorit în perioada scursă de la ultima sărbătoare a -solstiţiului de vară, şi fiecare dintre ei este obligat să pună un mănunchi de flori pe vîrful stivei..
în Provenţa focurile solstiţiului de vară mai sînt încă populare. Copiii merg din casă în casă cerînd lemne de foc şi pleacă arareori cu mina goală. Odinioară, preotul, prima-iu i*

I zească de colici, şi păstrează acasă cenuşa ca să-i apere de incendii.^
Obiceiul de a aprinde focuri ceremoniale în aer liber cu prilejul solstiţiului de vară a fost respectat în multe părţi din propria noastră ţară şi, ca de obicei, se dănţuia în.jurul lor şi se,sărea peste ele. în Ţara Galilor socoteau că pentru a înălţă stiva focului ceremonial trebuie folo¬site trei sau nouă specii diferite de lemn şi mănunchiuri de surcele carbonizate, păstrate cu grijă de la ultimul sol-sţiţiu de vară iar focul se aprindea, în general pe o înăl¬ţime, în Vala Glamorgan-ului se practica

obiceiul de a rostogoli la vale o roată de car învelită în paie aprinse. Dacă rămînea aprinsă pînă la sfîrşit şi ardea vreme înde¬lungată, se aştepta o recoltă bogată. în ajunul solstiţiului de vară, populaţia din insula Man aprindea focuri pe ogoare, în partea de unde bătea vîntul, astfel încît fumul să treacă peste grîu ; şi ţăranii îşi închideau vitele în ţarc-şi le dădeau ocol, ţinînd în mînă grozame sau ramuri de drob aprinse. în Irlanda se mînau prin foc vitele, mai ales cele sterpe, şi cenuşa se împi'ăştia pe cîmp spre a-1 fertiliza sau se aruncau cărbuni aprinşi pentru a le feri de mălură. în Scoţia au rămas puţine urme ale focurilor aprinse cu prilejul solstiţiului de vară, dar în regiunile înalte clin Perthshire văcarii îşi înconjurau ţarcurile de trei oii, către soare răsare, cu făclii aprinse. Scopul lor era să-şi puri¬fice cirezile şi să le ferească de boli. Obiceiul de a aprinde focuri ceremoniale în aer liber în ajunul solstiţiului de vară şi a juca în jurul lor sau a sări peste ele este sau era răspîndit pînă nu demult în în¬treaga Spanie şi în unele regiuni din Italia şi Sicilia. în
:>!

rul şi consilierii comunali se duceau în procesiune la foc şi chiar binevoiau să-1 aprindă, apoi adunarea înconjura de trei ori focul. La Aix un aşa-numit rege, ales dintre tineri după îndemînarea de a împuşca un papagal, prezida săr¬bătoarea solstiţiului de vară. El îşi alegea curtea şi se ducea. însoţit de un alai strălucitor, la foc, îl aprindea şi era cel dinţii care juca in jurul focului. A doua zi împărţea dai uri însoţitorilor săi. Domnia sa ţinea un an, în cursul căruia se bucura de anumite

privilegii. îi era îngăduit să ia parte la slujba' celebrată de comandantul cavalerilor Sfîntului Ion în ziua de Sfîntul Ion ;• i se acorda dreptul ' la vînăteare şi în casa lui nu puteau fi încartiruiţi soldaţi. De asemenea, la Marsilia, în această zi, una din bresle alegea un rege al toporului cu dublu tăiș ■— baăache ; dar ■ se pare că nu el aprindea focul, deoarece se spune că acesta era aprins cu mare ceremonie de către prefect sau alte autorităţi. în Belgia, obiceiul de a aprinde focuri la solstiţiul de vară a dispărut de multă vreme din marile oraşe, dar se mai păstrează şi acum la sate şi în orăşele. în această ţară, ajunul zilei de Sfîntul Petru (29 iunie) se celebrează cu focuri în aer liber şi dansuri aidoma celor cu care se co-memorejţză ajunul..Sfîntului Ion. Unii spun că focurile Sfîntului Petru, ca şi cele ale Sfîntului Ion, se aprind pen¬tru a izgoni zmeii. în Flandra franceză, prin 1789, se ardea in focul solstiţiului de vară o figură de paie care repre¬zenta un bărbat, iar în ziua Sfîntului Petru,, la 29 iunie, se ardea o altă figură, reprezentând o femeie. în Belgia, oamenii sar peste focurile solstiţiului de vară, ca să-i pă-

Malta se aprind focuri mari pe străzile şi în pieţele oraşe- { lor şi scitelor în ajunul Sfîntului Ion [ajunul solstiţiului de j vară] ; odinioară Marele Maestru al ordinului Sfîntului Ion I dudea foc unei grămezi de butoiaşe cu păcură îngrămădite in faţa spitalului ordinului. Se spune, de asemenea, că în Grecia obiceiul de a aprinde focuri şi de a sări peste ele în ajunul Sfîntului Ion este general. Unul din motivele

atribuite acestui obicei este şi dorinţa de a scăpa de purici. Potrivit unei alte relatări, femeile strigă, atunci cînd sar peste foc : „îmi las în urmă păcatele". în Lesbos, în ajunul Sfîntului Ion, se aprind de obicei cîte trei focuri, şi oamenii sar de trei ori peste ele, fiecare ţinînd o piatră pe creştet şi spunînd : „Sar peste focul iepurelui şi port pe cap o piatră !" La Calymnos se crede că focul solstiţiului de vară aduce belşug în anul ce vine şi scapă lumea de purici. Poporul joacă în jurul focurilor, purtînd pietre pe creştet, cîntă şi sare peste flăcări sau peste tăciunii aprinşi. Cînd flăcările se mai domolesc, oamenii aruncă pietrele în foc si cînd focul este aproape stins îşi fac'cruci pe picioare şi merg de-a dreptul la mare, unde se îmbăiază.
Obiceiul de a aprinde focuri ceremoniale în ziua solsti¬ţiului de vară sau în ajunul acestei zile este răspîndif pe scară largă la popoarele mahomedane din nordul Africii, mai ales în Maroc şi în Algeria ; îl respectă atît berberii cît şi multe triburi arabe sau de limbă arabă. în unele ţări, ziua solstiţiului de vară [24 iunie, stil vechi] este numită l'ănsăra. Focurile se aprind în ogrăzi, la răscruci, pe ogoare şi uneori pe ariile de treierat. Plantele care ard scot un fum gros şi în urma lor persistă multă vreme un miros aromatic ; printre plantele folosite în acest scop se găsesc

ehimenul uriaş, cimbrul, virnaţul, seminţele de husnuiţuchi,' muşeţelul, năprasnica şi menta. Oamenii stau cu faţa la t

fum, ţinîndu-şi astfel mai alee copiii'şi îndreaptă fumul I spre livezi şi holde. De asemenea oamenii sar peste focuri ;)\ în unele locuri fiecare trebuie să repete săritura de şapte ori. în: afară de aceasta, iau tăciuni apiinşi şi îi duc prin .case ca să le afume. Trec diferite obiecte prin foc, aduc bolnavii la foc şi rostesc rugăciuni pentru însănătoşirea lor. Se spune de asemenea că cenuşa focurilor ceremoniale este înzestrată cu însuşiri binefăcătoare, de aceea multef persoane îşi freacă trupul sau capul cu ea. In unele locuri se crede -că, sărind peste foc, scapi de nenoroc şi că pere¬chile lipsite de copii vor dobîndi urmaşi. Berberii din provincia Puf, din nordul Marocului, practică din plin obi¬ceiul focurilor de solstiţiu, pentru binele oamenilor, al vi¬telor şi al pomilor. Ei sar peste focuri crezînd că ii vor ţine sănătoşi şi aprind .focuri sub pomi, pentru ca fructele să nu cadă înainte de vreme. îşi închipuie că ungîndu-şi părul cu o pastă obţinută din cenuşă nu vor mai ajunge pleşuvi. Ni se spune că în toate aceste obiceiuri marocane efectul binefăcător este atribuit în întregime focului, des¬pre care se crede că este înzestrat cu o calitate magică, care îndepărtează nenorocul de la oameni, animale, pomi şi recolte. Celebrarea sărbătoririi solstiţiului de vară la popoarele mahomedane este cu deosebire interesantă, deoarece ca¬lendarul mahomedan, fiind în întregime lunar şi necorec¬tat prin intercalare, nu are cum să includă sărbătorile fixe din anul solar ; toate datele sărbătorilor pur mahomedane, fiind legate de lună, variază după fazele astrului în cursul

,

pe cer. Aceste saroaunu la un interval de şase luni, una fiind celebrată în ajunul - Zilei de 1 mai, iar cealaltă în ajunul sărbătorii "Tuturor. Sfinţilor, adică la 31 octombrie. Aceste date nu coincid cu nici unul dintre cele patru puncte de răscruce în jurul "cărora soarele îşi efectuează mişcarea de revoluţie, adică 'soktiţlile şi echinocţiile. Ele nu coincid nici cu principa¬lele anotimpuri ale anului agricol, semănatul primăvara şi recoltatul toamna. Căci la 1 mai, sămânţa a fost de mult pusă în pămînt, iar la începutul lui noiembrie, recolta a fost; demult strînsă şi pusă la adăpost, cîmpiile sînt goale, pomii sânt despuiaţi şi chiar frunzele îngălbenite se scu¬tură cu repeziciune. Şi totuşi atît 1 mai cît şi 1 noiembrie marchează puncte de răscruce în anul european ; primii dintre aceste zile este im vestitor al căldurii, prielnice şi bogatei vegetaţii din toiul verii, cealaltă este un trimis al fc iernii friguroase şi pustiitoare, de nu cumva chiar împarte fi' frigul şi pustiul iernii. Dar, după cum a atras atenţia un I învăţat1 ingenios, dacă aceste termene au relativ puţină I' însemnătate pentru agricultorul european, ele sint deose-S bit de importante pentru crescătorul de vite, căci, la apro¬pierea verii, el îşi scoate vitele pe cîmp să pască iarbă fra¬gedă, iar cînd se apropie iarna le aduce înapoi, în adăpostul : şi căldura grajdurilor. în consecinţă, nu parc lipsit de temei ca împărţirea celtică a anului în două semestre, la

începu¬tul lunii mai şi la începutul lunii noiembrie, să-şi fi avut originea în vremurile cînd cel ţii erau în primul rînd un popor de păstori, a cărui hrană depindea de cirezile sale, şi, Clau Aii

1 E.K. Chambare, The Medieval Siage (Perioada medievală), 1003.

Acest fapt pare să dovedească de la sine că atît la popoa¬rele mahomedane din Africa, cît şi la popoarele creştine din Europa, serbarea solstiţiului de vară este cu totul inde-
; pendentă de religia oficială, fiind vestigiul unui păgînism cu mult mai vechi.
6. Fo c urile din r.junul zilei Tuturor > Sfinţilor. Din cercetarea de pînă acum putem trage concluzia că la strămoşii popoarelor europene, cea mai populară şi mai răspîndită sărbătoare a focului din an era marea celebrare a ajunului solstiţiului de vară sau a zilei solstiţiului. Coincidenţa festivalului cu solstiţiuî de vară nu poate fi pur accidentală. Trebuie mai degrabă să pre¬supunem că strămoşii noştri pagini stabileau anume cele¬brarea focului de pămînt, astfel încît să coincidă cu momentul cînd soarele atingea punctul cel mai înalt în drumul său pe cer". Dacă aşa a fost, înseamnă că anticii au instituit ritualurile din miezul verii ohservînd solsliţiile in drumul aparent al soarelui pe cer şi că ei îşi alcătuiau calendarul sărbătorilor, în anumită măsură, pe baza unor consideraţii astronomice. Dar, pe cînd această constatare poate fi considerată si¬gură, în ce-i priveşte pe — hai să spunem — aborigenii unei mari părţi a continentului,

se pare că ea nu este adevărată pentru popoarele celtice, cai'e trăiau în partea nord-vcstică a Europei, pe insulele şi promontoriile care se întind în Oceanul Atlantic spre nord-vest. Principalele sărbători ale focurilor la celţi, care au supravieţuit, deşi pe o arie restrînsă şi cu o pompă mai redusă, pînă în timpu¬rile moderne şi chiar pînă în zilele noastre, erau fixate,

ca urmare, marile epoci ale anului erau legate pentru ei defbrie, stil vechi, a fost considerată ziua Anului Nou, pînă momentul cînd vitele ieşeau din gospodării la inceputulfîn timpurile din urmă. Astfel, în Man cete de oameni veni şi cînd se întorceau din nou în grajduri, odată cu so- ^mascaţi colindau în ziua Tuturor Sfinţilor [stil vechij, cîn- sirea iernii. Chiar în Europa centrală, departe de regiunilej|tînd un anumit cîntec hogmany, care începea cu cuvin- ocupate acum de colţi, se pot regăsi clar urmele unei îm-Mele „Noaptea asta este noaptea Anului Nou, Hogunnaaa F parţiri similare a anului, în marea popularitate, pe de o|ln- vechea Irlandă,, se practica obiceiul de a aprinde în parte, a zilei de 1 mai şi a ajunului ei [Noaptea Walpurgiei] f'fiecare an un foc nou în ajunul zilei Tuturor Sfinţilor şi iar, pe de altă parte, a sărbătorii Tuturor Sufletelor, la în-ftoate focurile din Irlanda se reînoiau de la această flacără cepului lui noiembrie, care ascunde, sub un văl creştinjfsacră. Un asemenea'obicei indică expres ziua Tuturor -străveziu, o veche

sărbătoare pagină a
morţilor. Ajunși aici. t-
Sfinţilor sau Samhain [1
noiembrie] ca zi a Anului
Nou,
putem presupune că
pretutindeni în Europa
împărţireafedeoarece
aprinderea anuală a focului
nou are loc în chip
astrala a anului după
solstiţii a fost precedată de
ceea ce | firesc la începutul
anului, pentru ca influenţa
binefăcă-
am putea numi împărţirea
terestră a anului, potrivit în-
Itoare a'focului" proaspăt să
se păstreze pe toată durata
ce-
coputului verii şi
începutului iernii.|lor
douăsprezece luni. O altă
confirmare a părerii că
celţii
Oricum ar fi, cele două
mari sărbători celtice, a
zilei defîşi începeau anul la
1 noiembrie este oferită de
diversele
ajunul acestor zile. se
aseamănă foarte mult în ce
pri¬veşte felul cum sînt
celebrate şi superstiţiile
.legate de
ele ; de asemenea, prin
trăsăturile arhaice rare le
sînt far fi fost mai potrivit
să se folosească astfel de
mijloace de
comune, ele trădează o
origine îndepărtată şi pur
păgînă.' [a scruta viitorul
decît începutul de an ? Ca
timp al pre
Am descris sărbătoarea zilei
de 1 mai, sau beltană, cum
o | vestirilor, bune sau rele,
sărbătoarea Tuturor
Sfinţilor
numeau celţii, care avea loc
vara ; rămîne să dănriunele
|pare să fi întrecut cu mult
pe aceea beltană, în
imaginaţia
amuriri in legătură cu
sărbătoarea înrudită a
Tuturor f; oelţilor ;
'împrejurare din care putem
trage, cu oarecare
Sfinţilor, care anunţa
sosirea iernii. | temei,
concluzia că ei îşi calculau

anul mai degrabă cu
Dintre cele două sărbători,
ziua Tuturor Sfinţilor era >?
începere de la sărbătoarea
Tuturor Sfinţilor decît de la
cea mai importantă încă din
vechime, deoarece celţii par
I sărbătoarea beltană. O altă
împrejurare semnificativă
care
ţi'poare în ziua Tuturor
Sfinţilor, în scopul de a-şi
afla destinul şi mai ales
norocul în anul ce vine ;
căci ce prilej
mai şi a zilei de 1
noiembrie, mai precis este
vorba de I procedee de
divinaţie la care recurgeau
de obicei aceste po-
duce la aceeaşi concluzie
este asocierea morţilor cu
sărbă¬toarea Tuturor
Sfinţilor. Nu numai la celţi,
ci şi în întreaga
să fi considerat că anul
începe mai degrabă din
această zi decît de la data
sărbătorii beltane. în insula
Man, ade-
varată redută în care limba
şi civilizaţia au rezistat cel f
Europă, sărbătoarea Tuturor
Sfinţilor, noaptea care
înar¬mai mult asediului
invadatorilor saxoni, ziua
de 1 noiem- l cheză
trecerea de la toamnă la
iarnă, pare să fi fost încă

'fi 7

— .~.^«. „vw .UWUK»II.
uu. <m emu, uupa cum se
ere- sărbătorii în ultima
zi a toamnei, copm adunau
ierigi,
dea, sufletele celor decedaţi
vin să-şi vadă din nou
fostele!^ e cu'&moală,
tulpini lungi şi subţiri
numite găinisg,
case, spre a se mcălzi la foc
şi a se înfrupta din
minunatul |- orice era bun
de pus pe foc. Toate erau
stivuite pe o
ospăţ pregătit anume în
bucătărie sau în camera de
zi de |jdicătură de pămînt
din apropierea casei şi la

căderea
către rudele iubitoare. Era
poate firesc acest gînd că
apra-fL^i li se dădea foc.
Focurile erau numite
Samhnagan.
pierea iernii îndeamnă
bietele fantome tremurînd
de frig ^are casă avea focul
ei, şi care mai de care se
întrecea
şi de foame pe cîmpiile
pustiite şi în pădurile
desfrun- ^.j aibă pe cel
mai'mare. Toate districtele
erau luminate
zile, sa caute adăpostul
căsuţelor, cu vatra lor
familiară. ^ focuri care
răsfrînte de pe numeroasele
dîmburi într-un
Nu se întorceau oare atunci
vacile mugind, părăsindu-şi
^c ^^ p^tre dealuri,
alcătuiau o privelişte
deosebit
păşunile de vara de prin
păduri şi de pe coline, spre
a fi S^ pitorească Se pare
că, aidoma focurilor beltane
de la
hrănite ş, îngrijite în
grajdurile calde, în timp ce
vmtulk mai focurile aprinse
p€ntru ziua Tuturor
Sfinţilor stră-
şuiera rece clatmmd
crengile, şi suflarea lui
troieneşte zăduceau mai
aies în regiunea deluroasă
Perthshire. în co~
pada m vai ? Şi ar putea fi
oare stăpînul sau stăpîna
casei ;;muna Callander
aceste focuri se mai
aprindeau pînă'
mai puţm pririutori cu
spiritele morţilor decît cu
cirezile ? ^proa.pe de
sfârşitul secolului al XVIH-
lea. După ce se
Dar se crede că nu numai
sufletele nevăzute ale mor-,
rstingea focul, cenuşa se
strîngea cu grijă într-un
cerc în-
ţilordau tîrcoale caselor în
ziua cînd „anul palid
jertfeşte lăuntrul căi-uia,
urmînd conturul, se
depunea cîte o piatră,
toamna iernii". Vrăjitoarele
.bîntuie pretutindeni cu

urzeli f pentru fiecare
persoană din familiile care
se îngrijeau de
malefice, unele zburînd
grăbite prin aer călare pe
mături, ifOCm Dacă-a doua
zi dimineaţa se constate că
vreuna din
altele galopînd de-a lungul
drumurilor, călare pe pisici
tăr- |pietre a fost mişcată
din loc sau vătămată,
poporul era
cate,, care în noaptea cu
pricina se fac armăsari
întunecaţi. |sigur ca
persoana în oauză era fey,
adică pe ea căzuseră
Zinclc erau de asemenea
slobode şi spiriduşii de
toate felu- Maorţii şi nu va
putea trăi mai mult de 12
luni, începînd din
clipă. La Balquhidder, pînă
în ultima parte a seeo-; lului
al XlX-lea, fiecare
gospodărie îşi aprindea
focul ce-; remonial în aer
liber eu prilejui sărbătorii
Tuturor Sfin-. ţilor, dar
obiceiul era îndeplinit mai
ales de copii. Focu-t?. rile
se aprindeau pe orice
movilită din apropierea
casei ; i; nu se dansa în
jurul lor. Se aprindeau
focuri în ziua Tu-I turor
Sfinţilor şi în unele districte
din nord-estul Scoţiei, I ca
de exemplu Buchan. Sătenii
şi fermierii trebuiau să !
aibă şi ei focurile lor. în
sate, băieţii mergeau din
casă in
Insă, cu toate că în mintea
ţăranilor celţi o undă de
mister şi teamă învăluia
întotdeauna sărbătoarea
Tuturor Sfinţilor, niciodată
celebrarea ei populară nu a
fost domi¬nată, cel puţin în
timpurile moderne, de o
atmosferă apăsătoare, ci,
dimpotrivă, de aspecte
pitoreşti şi distracţii, care o
făceau să fie cea mai veselă
noapte a anului. în
ţi¬nuturile deluroase ale
Scoţiei, focurile care ardeau
la in¬tervale dese pe
înălţimi sporeau frumuseţea
romantică a
nJe zburătăceau după pofta

inimii. . ['acea clipă. La Balquhidder, pînă în ultima parte a

2;i

29

casă şi cereau tizic de la fiecare sătean, de obicei cu cu virilele1,,Da ţi tizic, să ardem vrăjitoarele". După ce. strîn gcau destul tizic, făceau o claie adăugind paie, grozamă ş,, alte materiale combustibile şi îi dădeau foc. Apoi tinerii se culcau pe rind la pămînt cît mai aproape de foc, atîta doar cît să nu fie arşi, lăsîndu-se acoperiţi de fum. Ceilalţi ' treceau iute prin fum şi săreau peste tovarăşii lor lungiţj pe pămînt. După ce focul se stingea, începeau să împrăş¬tie cenuşa, luîndu-se la întrecere spre a vedea cine răspân¬deşte mai multă.

In partea .de nord a Ţării Galilor, potrivit obiceiului,» fiecare familie aprindea în ziua Tuturor Sfinţilor un foc|| ceremonial în aer liber numit Coel Coeth. Focul se aprin¬dea în locul cel mai înalt de lîngă casă şi, cînd era gata să se stingă, fiecare arunca în cenuşă o piatră albă, prima pe care îi cădeau ochii. Apoi, după ce-şi rosteau rugăciu¬nile în jurul focului, se duceau cu toţii să se culce. A doua zi, de îndată ce se trezeau, porneau să caute pietrele şi, dacă vreuna din ele lipsea, însemna că persoana care & | aruncat-o va muri înainte să mai vadă iarăşi o sărbătoare I a Tuturor Sfinţilor. După Sir John Rhys 1, obiceiul de aj serba ziua Tuturor Sfinţilor aprinzînd focuri pe dealuri nu este încă uitat în Ţara Galilor şi bătrinii îşi amintesc cum cei ce asistau la focurile ceremoniale în aer liber aşteptau pînă se stingea ultima scînteie, apoi o luau deodată la fugă,

strigînd din toate puterile : „Scroafa neagră, cu ure-
1 Frazei* foloseşte două lucruri ale lui J. Rhys : Manx Folk-lore and Superstitions (Folclorul din Man şi superstiţiile), Folk-lore, II, 1391, şi Celtic Folk-lore, Welsh and Manx (Folclorul celtic, Ţara Galilor şi Man), 1901.

»%***.'.
chile retezate, să-1 înhaţe pe codaş !" După cuirl oBservâ pe drept cuvînt John Rhys, aceste cuvinte implică faptul că, la început, unul din ceată devenea victimă în sensul cel mai propriu al cuvântului. Această expresie este curentă şi în timpurile noastre în Carnarvonshire, unde se pome¬neşte uneori de scroafa neagră cu urechile retezate pentru a-i speria pe copii.-Putem înţelege acum de ce în Breta-nia inferioară fiecare, aruncă o pietricică în focul solsti¬ţiului de vară. Fără îndoială aci, ca şi în Ţara Galilor sau în ţinuturile muntoase ale Scoţiei, se ţeseau cîndva pre¬vestiri de viaţă şi de moarte, după poziţia şi starea în care se aflau pietricelele în dimineaţa zilei Tuturor Sfinţilor. Obiceiul, identificat astfel la trei spiţe diferite ale colţi¬lor, datează probabil dintr-o perioadă anterioară separării lor sau cel puţin dintr-o vreme cînd popoarele străine nu .se aşezaseră încă între ele, despărţindu-le.
în insula Man, şi ea un ţinut celtic, sărbătoarea Tutu- \ ror Sfinţilor se celebra, pînă în timpurile moderne, prin i aprinderea focurilor, însoţită de toate ceremoniile obişnuite, j menite să prevină influenţa răufăcătoare a zânelor şi vrăji- / toarelor.

7. Focuri le solstiţiului de iar n ă. Dacă, aşa cum sîntem îndreptăţiţi să credem, păgînii clin Europa antică celebrau solstiţiul de vară cu o mare sărbătoare a fo- -cului, ale cărei urme au dăinuit în multe locuri pînă în vremurile noastre, este firesc să presupunem că au prac¬ticat ritualuri asemănătoare şi în celălalt moment similar, al solstiţiului de iarnă ; căci solstiţiul de vară şi solstiţiul de iarnă sânt două mari puncte de răscruce in drumul apa¬rent al soarelui pe cer, şi în ochii omului primitiv nimic
lîUU

-ritual al butucului de Crăciun s-a păstrat în unele părţi din Germania centrală. Astfel, în văile Sieg şi Lahn, bu¬tucul, o bucată grea de lemn de stejar, era pus în fundul vetrei unde, deşi ardea incandescent în flăcări, ajungea cu I greu să se prefacă în' cenuşă pe durata unui an. Cînd se punea în anul următor noul butuc, rămăşiţele celui vechi se măcinau pînă se făceau un praf care era împrăştiat pe ogoare cît ţineau cele Douăsprezece Nopţi, fiindcă se cre-i dea că ajută recolta. în unele1 sate clin Westfalia, obiceiul s cerea să se scoată butucul de " Crăciun [Christbrand] din | ■ foc de îndată ce începea să se carbonizeze ; era păstrat cu grijă pentru a" fi pus iarăşi în foc, ori de ci te ori izbii cnea r o furtună cu trăznete, deoarece poporul credea că fulgerul mi poate lovi o casă în a cărei vatră pîlpîie butucul de Crăciun. în alte sate din Westfalia, vechiul obicei cerea să se lege butucul de Crăciun în ultimul snop secerat la cules.
în unele provincii din Franţa şi mai ales din Provenţa, obiceiul buşteanului de Crăciun sau

trejoir, cum era nu¬mit în multe locuri, a fost practicat vreme îndelungată. Un scriitor francez din secolul al XVII-lea1 denunţă drept superstiţioasă ,,credinţa că un buştean numit trejoir sau rugul de Crăciun, pe"care-l pui întii pe foc în ajunul Cră¬ciunului şi-1 mai pui cîte puţin în toate zilele pînă la Bo¬botează poate apăra casa timp de un an de foc şi trăsnet ; că, păstrat sub pat, acesta îi poate feri pe cei din casă de degeraturi la călcîie iarna, că poate vindeca vitele de multe boli, că o bucată din el, pusă în apa din care se adapă

' J.B. Thioi-s, Trăite des SuperstiMons (Tratat despre super¬stiţii), 1678.

| mînt in cele două momente cînd focul şi căldura marelui astru începeau să scadă sau să crească.

în epoca modernă, la creştini, vechea sărbătoare a sol-, stiţiului de iarnă pare să supravieţuiască sau să fi supra¬vieţuit pînă în anii din urmă. in vechiul obicei al buştea¬nului, buturugii sau butucului de Crăciun, după diferite nume pe care le avea în Anglia. Obiceiul era răspîndit în Europa, dar pare să fi înflorit mai ales în Anglia, Franţa şi la slavii din'sud ; in orice caz, relatările cele mai com¬plete provin din aceste părţi ale lumii.

Arheologul'englez John Brand [a atras demult atenţia că butucul de Crăciun nu era nimic altceva decît obiceiul de iarnă corespun¬zător cu focul solstiţiului de vară, aprins în casă şi nu afară, din cauza frigului aspru din acest anotimp, şi în sprijinul acestei păreri vin numeroasele şi ciudatele su¬perstiţii legate de

butucul de Crăciun, superstiţii care nu au nici o legătură vădită cu creştinismul, în schimb poartă ^limpede pecetea originii lor păgîne. Numai că ambele cele-Ibrări ale solstiţiului erau sărbători ale focului, iar faptul leă se impunea sau se prefera ca în timpul iernii ritualul / să aibă loc în' casă le dădea un caracter de sărbătoare A privată sau domestică, în contrast puternic cu caracterul I public al.celebrării de vară, cînd oamenii se adunau în¬tr-un spaţiu deschis sau pe o ridicătură de pămînt mai vi¬zibilă, aprindeau în comun un foc uriaş şi dansau şi se ' yveseleau împreună în jurul lui.

1 John Brand (1714—130G) — arheolog englez ; a fost istoricul oraşului Neweastle, căruia îi consacră o lucrare în două volume. Fra/.er îl citează cu Popular Antiquitics of Great Briiain (Anti¬chităţi populare in Marea Britanic), 11SH2—1883.

vacile, le ajută la fătat şi, în sfîrşit, că cenuşa provenită din butuc şi răspîndită pe cîmp poale feri griul de rugină".

în unele părţi din Flandra şi din Franţa rămăşiţele bu¬tucului de Crăciun se păstrau în mod obişnuit în casă, sub pat, ca să apere de fulgere şi trăznete ; în Berry, cînd se auzea bubuitul tunetului, cineva dintre ai casei lua o bu¬cată din buştean şi o arunca în foc, ceea ce se credea că îndepărtează trăznetul. De asemenea, în Perigord, man¬galul şi cenuşa sînt strinse cu grijă şi păstrate pentru vin¬decarea gîlciler, iar plugarul foloseşte acea porţiune din ti-unchi care nu a fost arsă în foc ca să facă icuri pentru plug, erezînd că acest luau va

ajuta sămînţa să crească mai bine : iar femeile păstrează bucăţi din el pînă ia Bobotează pentru ca păsările de curte să se înmulţească. Unii cred că vor avea atîţia pui cîte scîntei zboară din tăciunii butucului scurmat ; în alte părţi cărbunii stinşi se pun sub pat pentru a goni pai'aziţii. în multe părţi din Franţa se crede că butucul carbonizat apără casa împo¬triva vrăjilor, precum şi a trăznetul ui.
în Anglia obiceiurile şi credinţele privind butucul de Crăciun erau similare. în seara din ajunul Crăciunului, spune John Brand, ,.strămoşii noştri aveau obiceiul să aprindă luminări de mărime neobişnuită, numite Luminări de Crăciun, şi aşezau în foc o buturugă, numită Butucul de Crăciun, ca să lumineze casa şi să facă din noapte zi". Vechiul obicei cerea să se aprindă butucul de Crăciun cu o bucată din lemnul ceîui vechi, păslrat peste an anume în acest scop ; .şi cît timp era păstrat, spiritele răuvoitoare» nu puteau înfăptui nici un rău. Se credea, de asemenea, că rămăşiţele butucului feresc casa de foc şi de trăsnet.
3*
- —„~
♦

s
■ La slavii din sud, mai ales Ia sîrbi, ritualul aducerii butucului de Crăciun este îndeplinit cu mare solemnitate pînă în zilele noastre. Butucul este de obicei o bucată de lemn de stejar, cîteodată de măslin sau de fag. Ei cred că 'vor avea atâţia viţei, miei, porci şi iezi cîte scîntei pot face să sară din butucul arzînd. Unii duc o bucată din butuc .'pe cîmp, spre a ferj. cîmpul de grindină. în Albania era răspîndi't, pînă acum câţiva ani, obiceiul de

a arde un buş¬tean de Crăciun, iar eeriuşa se azvîrlea pe ogoare ca să le facă roditoare. Huţulii, popor slav din Carpaţi, aprindeau focul frecând lemne. în ajunul Crăciunului [după stilul vechi, la 5 ianuarie] şi îl ţineau aprins pînă la Bobotează.
Este izbitor ce răspîndită pare să fi fost convingerea că \ rămăşiţele butucului de Crăciun, păstrate în cursul anului, |
, au puterea de a feri casa de foc şi mai ales de trăzneti Deoarece butucul de Crăciun era adesea din lemn de ste¬jar, s-ar putea ca această credinţă să fie rămăşiţa unei vechi tradiţii ariene care asocia stejarul cu zeul tunetului. Cit despre atribuirea de virtuţi curative şi fertilizatoare cenuşii rămase din butucul de Crăciun, despre care se pre¬supune că vindecă vitele şi oamenii, face vacile să se pră¬sească şi pămîntul să dea roade, s-ar putea ca ea să nu se tragă tot din aceeaşi veche sursă şi problema merită atenţie.
8. Focurile v ii. Sărbătorile focului pe care le-am descris pînă acum se celebrează toate, periodic, în anumite momente hotărîte ale anului. Dar, în afară de aceste cele¬brări care aveau o succesiune regulată, ţăranii din multe regiuni ale Europei aveau obiceiul, încă din timpuri stră¬vechi, să recurgă la un ritualul-focului la intervale varia-
35.

părţi din regiunile muntoase ale Scoţiei exista regula ca toţi ţăranii care locuiesc între două cursuri apropiate de
apă să stingă luminile şi focurile casei în ziua hotărîtă. Do
obicei, focul viu era aprins în aer liber, dar în unele părţi

din Serbia el şe făcea într-o cameră întunecată ; uneori locul ales era o~răspîntie sau o groapă în mijlocul unui
drum. în regiunile* muntoase ale Scoţiei, locurile potrivite pentru îndeplinirea ritualurilor par să fi fost măgurile sau
micile insule de pe cursul rîurilor. <v
Focurile vii se aprindeau ele obicei frecînd două bucăţiljv de lemn; nu se îngăduia aprinderea lor cu cremene şi) amnar. în mod cu totul excepţional, citim totuşi că la slavh de sud exista, practica de a aprinde focul viu lovind o bu¬cată de fier pe o nicovală. Acolo unde se menţionează ce lemn trebuie folosit se vorbeşte în general de stejar, dar în ' regiunea Rinului de jos focul se aprindea prin frecarea unor lemne de stejar sau de brad. Auzim că în ţările slave se folosea în acest scop lemn de plop, păr şi corn. Adesea mijlocul folosit consta pur şi simplu din două bucăţi de lemn. Uneori se socoteau necesare nouă specii diferite de lemn, dar mai degrabă pentru a fi arse în foc decît pentru a fi frecate în scopul aprinderii focului viu. Felul cum se aprindea focul viu varia după ţinuturi ; un mod foarte obişnuit de a-1 aprinde era următorul. Se înfigeau în pă-mînt doi stîlpi, la o distanţă de un picior şi jumătate unul de celălalt. Pe fiecare stîlp, faţă-n faţă, se afla cile o gaură în care se potrivea, de-a curmezişul, un drug de lemn ne¬ted. "Găurile se umpleau cu pînză si capetele drugului in¬trau în ele sirins. în jurul drugului se înfăşură o frînghie,.

bile, în momentele de nenorocire şi calamitate şi mai ales cînd vitele erau lovite de epidemii. Nici o

relatar'e a săr¬bătorilor europene ale focului nu ar fi completă fără a consemna cît de cît şi aceste ritualuri demne de luat în seamă, care reclamă, toate, cea mai mare atenţie, datorită [aptului că pot fi considerate sursă şi origină a tuturor celorlalte sărbători ale focului ; fără îndoială aceste focuri trebuie sa dateze dintr-o antichitate foarte îndepărtată. Numele general sub care sînt cunoscute la popoarele teu¬tone este : foc de nevoie. Uneori aceste focuri erau cu¬noscute sub numele de „foc sălbatic" pentru a le deosebi, fără greş, de focul domestic, produs prin metode mai obiş¬nuite. La popoarele slave ele sînt denumite ,.foc...viu". Se'poate schiţa o istorie a acestui obicei, începînd din evul mediu timpuriu, cînd a fost denunţat de către bise¬rică.drept superstiţie pagină şi pînă în prima jumătate a secolului al XlX-lea, cînd mai era practicat în diferite părţi ale Germaniei, Angliei, Scoţiei şi Irlandei. Se pare că la popoarele slave acest obicei a dăinuit şi mai mult. De regulă, prilejul pentru îndeplinirea ritualului era izbuc¬nirea unei molime sau a unei boli a vitelor, crezîndu-se că focul viu reprezintă un remediu care nu poate da greş. Animalele în cauză erau vacile, porcii, caii şi uneori gîş-tele. Ca preliminarii la aprinderea focului viu, trebuia să se stingă toate focurile şi luminile din apropiere, pînă la ultima scînteie, căci potrivit credinţei, focul viu nu poate fi aprins dacă în casă arde chiar şi numai o luminiţă de veghe. Cîteodată se credea că este destul să se stingă toate focurile din sat ; dar alteori măsura trecea şi la toate satele învecinate sau chiar la un întreg ţinut. în unele

apoi cîteva persoane îi apucau capetele lăsate libere, de o I parte şi de cealaltă şi, trăgînd de frînghie în sens contrar, I învîitcau cu mare iuţeală drugul pînă cînd pînza lua foc din cauza frecării. Scînteile erau captate pe dată în fuioa-rele de cînepă sau în cîlţii care se fluturau în aer pînă cînd izbucnea o flacără luminoasă. Se aruncau paie peste fla¬cără, apoi cu paiele arzînde se aprindeau lemnele stivuite pentru focul ritual. Adesea, în alcătuirea mecanismului intră şi o roată, uneori o roată de căruţă sau chiar o roată de tors ; în Aberdeenshire era numită „roata mare" ; în insula Mull-roata se învîrtea de la răsărit spre apus peste nouă fusuri din lemn de stejar. Uneori ni se spune că se freacă pur şi simplu între ele două scînduri. Alteori se cerea ca atit roata de car folosită la aprinsul focului, cit şl osia în jurul căreia se învîrtea, să fie noi. De asemenea, se spune că şi frînghia care învîrteşte roata trebuie să fie nouă ; ea trebuie împletită, dacă se poate, din erîmpeie de funie pentru spînzurătoare, în care au fost spînzurati oa¬meni, dar această condiţie viza mai mult desăvârşirea de-cît o strictă necesitate.

Existau diverse reguli care indicau ce fel de persoane puteau sau trebuiau să aprindă focul viu. Se spunea uneori că cele două persoane care învîrlesc roata trebuie să fie fraţi sau cel puţin să poarte acelaşi nume de botez ; uneori se considera suficient ca amîndoi să fie neprihăniţi. în unele sate din Brunswick poporul credea că munca ace¬lora care dădeau o mînă de ajutor la aprinderea focului viu, dar nu purtau acelaşi nume de botez, era

zadarnică. în Silezia, arborii folosiţi pentru a produce focul viu erau:

doboriţi de doi fraţi gemeni. In insulele vestice ale Scoţiei. locul era aprins de optzeci şi unu de bărbaţi căsătoriţi, care frecau una de alta două scânduri mari, lucrînd pe rînd cîte nouă ; în Uistul de nord cei de nouă ori nouă care făceau focul .erau cu toţii copii întîi-născuţi, dar nu ni se spune dacă erau căsătoriţi sau burlaci. La sîrbi, focul viu se aprindea uneori de un băiat şi de o fată între unsprezece şi paisprezece ani,'^ care lucrau cu desăvîrşire goi într-o cameră întunecată ; \uneori focul se aprindea de un bărbat şi.de o femeie în vîrstă, ele asemenea în întuneric. Şi în Bulgaria cei care aprind focul viu îşi dezbracă hainele ; la Caithness cei care aprind focul Îndepărtează de pe hainele lor orice bucată de metal. Dacă, după o îndelungată fre¬care, nu se producea nici o flacără, se trăgea concluzia că pe undeva prin sat trebuie să mai ardă vreun foc ; se sco¬toceau toate casele, orice foc* găsit era stins şi gospodarul lipsit de grijă era pedepsit sau certat aspru ; i st- putea ' aplica o amendă mare.
După ce focul, viu era iii cele din iu'mă_aprins, se aprins dea din el focul ritual în aer liber şi, de îndată ce flăcările începeau să scadă, se minau animalele bolnave peste jăra¬tic, cîteodată într-o anumită succesiune, la început porcii, apoi vacile şi la sfîrşit caii. Uneori, animalele erau trecute de două sau de trei ori prin fum .şi flăcări, astfel încît se întîmpla cîteodată ca vreo vită să şi piară din cauza arsu¬rilor. După ce treceau vitele, tinerii se repezeau de îndată nebuneşte la cenuşă şi la

zgură, se improşcau unii pe alţii şi se mînjeau pe faţă ; cei mai bine înnegriţi mergeau în triumf prin sat în urma vitelor şi nu se mai spălau multă
3»

fiecare an, în ziua Sfîntului Rochus, ţăranii aprind
uri pe uliţele satului şi mînă de trei ori vitele prin ele, :ntru a le apăra de boli. Am văzut că în Hebride vitele •au minate anual, în acelaşi fel şi în acelaşi scop în jurul "ocurilor beltane. în unele cantoane din Elveţia copiii mai
prind şi acum focul'viu frecînd nişte lemne, spre a risipi
saţa. " l
\

vreme. Oamenii duceau acasă tăciuni aprinşi luaţi din fo¬cul ritual şi reaprindeau cu ei focurile din case. Uneori puneau tăciuni, stinşi cu apă, în ieslele unde se hrăneau vitele, lăsîndu-i acolo o bucată de vreme. De asemenea, se răspîndea cenuşa din focurile vii pe ogoare, pentru a feri lecoltele de paraziţi ; uneori se aducea cenuşa acasă, ca leac împotriva bolilor, fiind presărată pe partea vătămată sau amestecată cu apă şi dată bolnavului s-o bea. în insu¬lele vestice ale Scoţiei şi pe ţărmurile apropiate, de îndată ce din focul viu se aprindea focul în vatra casei, se punea pe el o oală plină cu apă, iar cu apa astfel încălzită se stropeau bolnavii de ciumă sau vitele atinse de epizootii. Fumului venit de la focul viu i se atribuiau virtuţi deose¬bite ; in Suedia se afumau cu el pomii şi plasele de prins peşte, pentru ca pomii să dea rod, iar plasele să prindă peşte. în 'Ţinuturile Muntoase ale Scoţiei se spunea că focul viu este un

remediu sigur împotriva puterilor vrăji¬toreşti. Aflăm că în insula Mull, cînd se aprindea focul pentru combaterea molimelor, ritualul era însoţit de sa¬crificarea unei juncane bolnave, care era tăiată în bucăţi şi arsă. Ţăranii slavi şi bulgari îşi închipuie că bolile vi¬telor sînt un diavol viclean sau un vampir care poale fi încolţit dacă se pune o perdea de foc între el şi cirezi. Poate că, îa alte părţi, o închipuire similară s-a aflat la baza folosirii focului viu ca leac împotriva epizootiilor. Se pare că în anumite regiuni din Germania poporul nu aş¬tepta izbucnirea molimelor printre vite, ci, luînd măsuri de prevedere din timp, aprindea anual focul viu pentru a preveni nenorocirea. De asemenea, se spune că în Polonia,
iO

• ■

CAl'lXOLUL liXIH .INTERPRETAREA SĂRBĂTORILOR FOCULUI

1. Despre sărbătorile focului în gen r a I. Cercetarea noastră de pînă acum asupra sărbătorii! populare ale focului din Europa sugerează cîteva obsei vaţii generale. In primul rînd este greu să nu fim izbiţi c asemănarea pe care o au între ele ceremoniile, în. orii anotimp şi în orice parte a Europei ar fi celebrate: Prai tic, obiceiul de a aprinde mari focuri rituale în aer libe de a sări peste ele şi de a mina vitele prin ele sau în jun lor paie să fi fost universal în Europa, şi acelaşi luci poate fi spus despre procesiunile sau alergările cu tort aprinse, peste ogoare, livezi, păşuni sau prin grajdurile dl vite. Mai puţin răspîndit este obiceiul de a arunca discus

aprinse în aer şi de a rostogoli o roată aprinsă la vale. Cei remonialul buşteanului de Crăciun se deosebeşte de celej lalte sărbători ale focului prin caracterul privat şi domed tic care îi este propriu, dar această deosebire, probabil c e datorată pur şi simplu vremii aspre de la solstiţiul d iarnă, care pe lingă faptul că face nu tocmai plăcută o adu rfcre în aer liber poate anula în orice clipă însuşi scopuj acesteia, stingînd focul atît de important cu vreo rafală d<

ploaie sau un vîrtej de zăpadă. în afară de acoste deosebiri locale sau legate de anotimp, asemănarea generală dintre sărbătorile focului în toate perioadele anului şi în toate Jocurile este destul de mare. Şi după cum ceremoniile inseşi se aseamănă una cu alta, şi foloasele pe care oamenii le aşteaptă de pe urma lor sînt cam tot aceleaşi. Oricare ai" fi practicile puse în aplicare : focuri în aer liber care ard în anumite puncte fixe, făclii purtate din loc în loc ; sau tăciuni şi cenuşă carexse iau din rugul ce s-a domolit, se crede întotdeauna că focul ajută la creşterea recoltelor şi sporeşte bunăstarea oamenilor şi animalelor, fie pe cale "pozitivă, stimulîndu-le, • fie pe cale negativă, adică înde-părtînd pericolele şi calamităţile care le ameninţă şi pe "care le-ar putea pricinui trăsnetul şi fulgerul, incendiul, mălura, rugina plantelor, paraziţii, sterilitatea, molimele şi, nu în ultimul rînd, vrăjitoria.
Dar este firesc să ne punem întrebarea : cum s-a ajuns să se creadă că binefaceri atît de mari şi diverse pot fi obţinute prin mijloace atît de Simple ? în ce fel şi-au ima¬ginat oare oamenii că îşi pot procura atîtea bunuri

şi pot evita atîtea rele utilizînd focul şi fumul cu tăciunii sau cenuşa ? Cercetătorii moderni au dat sărbătorilor focului A\ , două explicaţii diferite. Pe de o parte s-a susţinut că sînt '~ I vrăji ale soarelui sau.ceremonii magice urmărind ca, pe |principiile magiei imitative, să'asigure după nevoi, soare I. pent'ru~oămeni şi plante, aprinzînd focuri care imită pe f pâmînt marea l&uxssu&g lumină şi căldură din cer. Aceasta R era concepţia lui Wilhelm Mariiihardt. Ea poate_fLnumită f to)ria_solară. Pe de altă-parte, s-a afirmat că focurile ce- Q) I remoniale_ny'_Şu vreo legătură necesară cu soarele, ei au

pur şi simplu un şegp. .de_puxiiicaixj, fiind destinate a ardM'-'1*16' teorii virtuţile sale sînt pozitive, potrivit celei de a . şi nimici toate influenţele vătămătoare, închipuite fie sul| doua ele sînt negative. formă întrupată, ca vrăjitoare, demoni.şi monştri, fie sul j Cele două explicaţii, oricît ar diferi în ceea ce priveşte formă impersonală, ca un fel de pată care se întinde .sat I natura pe care o atribuie focului, nu sînt, poate, cu desă-ca o stricare a aerului. Doctorul Edward Westermarck l şi Lyîrşire de neîmpăcat. Dacă admitem că focurile aprinse la după cit se pare şi profesorul Eugen Mogk" împărtăşesc faceste sărbători au-apărut iniţial din intenţia de a se limita aceasta părere. Ea poate fi numită jgoria purificatoare f luminaşi căldura soarelui, hu putem oare considera virtu-
Este limpede că cele două teorii postuleazOdTiă-

co'ncepţîj kţile purificatoare şi dezinfectante, care le sînt în mod evi-
foarte diferite despre foc, care constituie partea principală : dent atribuite în mentalitatea populară, ca atribute ce
a ritualurilor. Potrivit uneia dintre teorii, focul ca lumină 'decurg direct, din virtuţile purificatoare şi dezinfectante
solară la scară umană, este o forţă creatoare propice care %^e luminii solare ? Am putea deci conchide că în aceste
ocroteşte creşterea plantelor şi dezvoltă toate cele dată-
"" ceremonu> în vreme ce imitarea soarelui era primară şi
toare de sănătate şi fericire ; potrivit celeilalte teorii sni"
ori2mara> purificarea ce li se atribuia era secundară şi
rele este o sălbatică forţă distructivă care pîrjoleste
sjf derivată- ° asemenea concluzie, ocupînd o poziţie inter-
devoră toate elementele vătămătoare -„•„;;„„„..' ! _. Imediară între cele două teorii opuse şi recunoscînd în
re, spirituale sau ma-l teriale, 'care ameninţă viaţa oamenilor, a animalelor şi agi plantelor. Potrivit uncia dintre teorii focul este un stimu-R-lator, potrivit celeilalte este un dezinfectant ; potrivit pri-B
> Edţvard Alexander Westermark (18G2—1939) — sociolog. t'i-E lozol' şi antropolog finlandez. în afară de lucrări de i'iloztofie nio-E rală şi de cercetare a instituţiei căsătoriei, a scris şi lucrări deg etnologie, ca urmare a'şederii sale în repetate rînduri în Maroc.-
M Ceremonios, and Bcliefs connected with Agricultura, certam Dataşi of the Solar Ycar and the Wealhcr in Morocco (Ceremonii şi cre-
l âinţe legate de agricultură, anumite date despre anul solar şi climaV, în Maroc),

1913.
2 Eugen Mogk (1354—1939) — filolog german, specialist în li-E lologie nordică. Publică numeroase studii şi cărţi despre istoria şit mitologia popoarelor nordice, între care : Germanischc Mytholo-ţ gie (Mitologia germanică), 1391 ; Gcschichta dar norwaglsch-islan-dischan Literatur (Istoria literaturii norvegiano-islandeze), 1339! Frazer menţionează aici studiul Sitten und Gebrăuche im Kreis-l lauf des Jahres (Datini şi deprinderi în cursul anului), în R. Wutke, Siichsischc Volkskunde (Etnologie saxonă), 1901.
44

amîndouă un element de adevăr, am adoptat-o eu însumi în primele ediţii ale acestei lucrări ; dar, între timp, Dr. Westermarck a adus argumente puternice în favoarea teoriei purificatoare şi sînt obligat să recunosc că argu¬mentele sale au o mare pondere şi, după o mai completă trecere în revistă a faptelor, mi se pare că balanţa eviden¬ţei înclină hotărîţ în favoarea ei. Oricum, cazul nu este atît de limpede încît să ne îngăduie să înlăturăm teoria solară fără nici o discuţie şi, ca urmare, propun să citătm consi¬derentele care o sprijină, înainte de a le nota pe cele ce îi sînt potrivnice. O teorie susţinută de un cercetător atît de învăţat şi de pătrunzător ca W. Mannhardt are dreptul să fie ascultată.

2. Teoria solară a sărbătorilor f o c u-l ÎI i. Am văzut într-o parte anterioară a acestei lucrări
45

că primitivii recurg la vrăji pentru a aduce vreme

înso¬rită şi n-ar fi de mirare ca şi omul european să fi procedat la fel în stadiile primitive. într-adevăr, dacă luăm în con¬siderare climatul Europei, cald în cea mai mare parte a anului şi cu innorări dese, vom găsi cît se poate de firesc ca vrăjile soarelui să fi jucat un rol mult mai însemnat în practicile superstiţioase ale popoarelor europene decît la, primitivii care trăiesc în apropierea ecuatorului şi, ca atare, pot avea chiar de la natură mai multă vreme însorită decît doresc.
Această concepţie asupra săi Datorilor poate fi susţinută prin argumente variate, deduse în parte după data ceremoniilor, in parte după natura ritualurilor şi în parte după influenţa pe care se crede că o exercită asupra vremii şi a vegetaţiei.
Mai întîi, în ceea ce priveşte datele sărbătorilor, nu poate fi un simplu accident faptul că două dintre ele, cele mai importante şi mai raspîndite, sînt fixate astfel încît să coincidă, mai mult sau mai puţin exact, cu solstiţiile de vară şi de iarnă, aşadar, cu cele două puncte de răscruce în drumul aparent al soarelui pe cer, cînd soarele atinge cea mai înaltă, respectiv cea mai joasă declinaţie a sa, la amiază. într-adevăr, in ceea ce priveşte celebrarea Cră¬ciunului la solstiţiul de iarnă nu sîntem siliţi să ne limi¬tăm numai la presupuneri : ştim din mărturia directă a anticilor că a fost instituită de biserică pentru a. înlocui o veche sărbătoare pagină a naşterii soarelui, despre care se; credea, după cît se pare. că renaşte în cea mai scurtă zi a anului, iar după aceea se putea vedea cum lumina şi căl¬dura lui cresc pînă ajung la desăvirşita Ier împlinire la solstiţiul de vară. Din această cauză, nu

este cu totul lipsit
4*
— —T'*-v"
■ - ^tniipw

de temei să presupunem că
bușteanul de Crăciun, care
figurează atît de proeminent
în celebrarea populară a
acestei sărbători, a avut la
origină scopul să ajute
soarele obosit al solstiţiului
de iarnă să-şi reaprindă
lumina care părea să se
stingă. v.
Nu numai data unora dintre
sărbători, ci şi modul
ce¬lebrării lor sugerează o.
imitaţie plină de luare-
aminte a soarelui. Obiceiul
de a rostogoli, de pe o
colină, în vale o roată
arzîndă, practicat adesea în
cursul acestor ceremonii,
poate fi socotit cu uşurinţa
drept o imitaţie a drumului
soarelui pe,cer, iar imitaţia
ar fi deosebit de potrivită în
ziua solstiţiului de vară cînd
începe declinul anual al
soa¬relui, într-adevăr,
obiceiul a şi fost interpretat
în acest mod de unii dintre
cei care l-au menţionat. Se
poate spune că tot atît de
sugestivă este imitarea
aparentei sale mişcări de
revoluţie, prin rotirea unui
butoiaş cu smoală arzîndă
în jurul unui stîlp. Iarăşi,
practica atît de răspîndită,
de a azvîrli în văzduh în
cursul sărbătorilor discuri
aprinse, despre care se
spune uneori în mod expres
că au forma unor sori, poate
fi foarte bine un procedeu
de magie imi¬tativă, în
aceste cazuri, ca şi în atîtea
altele, se poate crede că
forţa magică îşi exercită
efectul prin imitaţie sau
sim¬patie : reprezentînd
mersul soarelui pe cer, îl
ajuţi efec¬tiv să-şi urmeze
călătoria celestă punctual şi
prompt. Nu¬mele „focul
cerului", cum denumeşte
uneori poporul focul
solstiţiului de vară, implică
limpede o conştiinţă a
legă¬turii dintre flacăra
pămîntească şi cea

cez^ească.
Tot în sprijinul concepţiei că focul era o imitaţie a soarelui, s-a citat şi modul originar în care pare să fi fost
aprins la aceste ocazii. După cum au observat unii îhvă-

, douăsprezece picioare, capătul de sus al osiei fiind vîrit în ^butucul roţii. Acest foc se aprindea pe vîrful unui munte şi, cînd flăcările se înălţau, poporul rostea o anumită for¬mulă, cu braţele şi ochii îndreptaţi spre cer. Aici fixarea .unei roţi pe un stîlp şi aprinderea ei sugerează că, iniţial, flacăra se produce, ca şi în cazul focului viu, prin învîrtirea unei roţi. Ziua în care are loc ceremonia (15 iunie) este apropiată- de solstiţiul ,de vară ; şi am văzut că în Mazuria focul se face, sau se obişnuia să se facă, anume în ziua sol¬stiţiului de vară, înyîrtindu-se cu repeziciune o roată în jurul unui drug de stejar, cu toate că nu aflăm dacă fla¬ără nouă astfel obţinută se foloseşte pentru aprinderea unui foc ceremonial în aer liber. Oricum, trebuie să fini conştienţi şi de faptul că, în toate cazurile de acest fel, folo¬sirea unei roţi poate fi un simplu mijloc mecanic, menit să uşureze procesul de producere a focului, prin mărirea fre¬cării ; acest procedeu nu trebuie să aibă neapărat o sem¬nificaţie simbolică.
Să mergem mai departe : influenţa pe care se crede că o au aceste focuri, periodice sau ocazionale, asupra stării vremii şi a vegetaţiei poate fi citată,în sprijinul părerii că ele sînt farmece solare, de vreme ce efectele care li se atri¬buie se aseamănă cu cele ale soarelui. Astfel, credinţa franceză că într-un iunie ploios aprinderea focurilor cere¬moniale de la solstiţiul de vară va opri

ploaia pare înteme¬iată pe convingerea că focurile pot împrăştia norii întu¬necaţi şi pot face ca soarele să strălucească în deplină splendoare, uscînd pămîntul jilav şi copacii şiroind de apă. în acelaşi fel, folosirea focului viu de către copiii elve¬ţieni în zilele ceţoase, în scopul de a risipi pîcla poate ii
4!)

taţi, se poate proba în mod riguros că în vremurile stră-Ş vechi, la sărbătorile periodice, focul era întotdeauna aprins prin frecarea a două lemne. în unele locuri el se produce şi acum în acest mod. atîl la sărbătorile de Paşti, cît şi la cele ale solstiţiului de vară şi se spune limpede că tot aşa era obţinut odinioară cu prilejul sărbătorii beltane, atît în Scoţia cît şi în Ţara Galilor. Dar există o cale de a căpăta certitudinea aproape deplină că acesta era cîndva unicul mod în care se aprindea focul la sărbătorile periodice, şi anume analogia cu focurile vii, care erau produse întot¬deauna prin frecarea lemnului şi uneori prin învîrtirea unei roţi. iPresupunerea că roata folosită în acest scop re¬prezintă soarele este plauzibilă şi, dacă iniţial cu prilejul celebrării la intervale regulate focul era produs pe aceeaşi cale, faptul poate fi considerat drept o confirmare a con¬cepţiei potrivit căreia el era la origină o vrajă solară. De fapt, aşa cum a arătat Kuhn ', există unele dovezi care arată că,, la origină, focul solstiţiului de vară era produs în acest m,od. Am văzut că mulţi porcaii unguri aprind focul în ajunul solstiţiului de vară, învîrtind o roată în jurul unui ax înfăşurat în cînepă, şi că îşi mînă porcii pnn focul obţinut în acest mod. La Obermedlingcn, în

Suabia, „focul cerului", cum era numit, se aprindea în ziua Sfîntului Vit (15 iunie) dîndu-se foc unei roţi de căruţă care, unsă cu păcură şi înfăşurată în paie, era fixată pe o osie înaltă de

1 Adalbcrt Kuhn (1812—1881) — lingvist şi mitolog german. A pus bazele, alături de F. Mnx Miiller, lingvisticii comparate. Ori¬ginală in gîndirea sa este concepţia că liecare popor şi-a întemeiat miturile în funcţie de tipul său de cultură şi nu şi le-a desprins dintr-un complex mitopoetic indoeuropean. Frazei- îl citează cu Die Hcrabkunft des Feuers und des Gottertmnks (Originea jocului şi a băuturii'zeilpr), 1386.

■'■'■'•■ ■'■

" * '

•

interpretat în chip firesc ca vrajă solara. în munţii Vosgi oamenii cred că focurile solstiţiului de vară apără fructele si asigură recolte bune. în Suedia se deduce că anotimpul care se apropie va fi călduros sau rece, după direcţia în care duce vîntul flăcările focului ceremonial din ziua de l'mai ; dacă flăcările sînt purtate spre sud vremea va fi caldă, dacă se abat înspre nord, vremea va fi rece. Nu în¬cape nici o îndoială că astăzi direcţia flăcărilor este soco¬tită o prevestire a vremii şi nu un mod de a o influenţa. Putem fi însă siguri că întîlnim aci unul dintre cazurile în care magia s-a transformat în divinaţie. Astfel, în munţii Eifel dacă fumul este dus în direcţia lanurilor cu grîu este semn că recolta va fi abundentă. Dar vechea credinţă poate să fi fost nu numai că fumul şi flăcările sînt o prevestire, ci şi că ele produc efectiv o recoltă bogată, căldura flăcă¬rilor

acţionînd asupra griului asemenea razelor de soare. Poate pe baza acestei păreri oamenii din insula Mari aprindeau pe ogoarele lor focuri în bătaia vîntului, astfel încît să abată fumul peste ogoare. La fel, în Africa de Sud, cam prin luna aprilie, matabelii aprindeau în bătaia vîn¬tului focuri uriaşe în grădinile lor, „ideea lor fiind că fu¬mul, plutind peste recolte, va contribui la coacerea lor". De asemenea, la tribul zulu „se ard leacuri într-un foc aprins în partea de unde bate vîntul spre grădină, crezîn-du-se că, odată afumate astfel plantele, se îmbunătăţeşte recolta." Iarăşi, credinţa ţăranilor noştri europeni că grîul va creşte bine pe toată raza pe care se vede flacăra focului ceremonial, poate fi interpretată ca o rămăşiţă a credinţei în puterile stimulatoare şi fertilizatoare ale acestui foc. Se pţate susţine că aceeaşi credinţă reapare în ideea potrivit

.. ,,, ,,,,,.
,,,,t,,,,,.,,,,,,,.,,,.,.^.
i
/♦

căreia tăciunii luaţi de la-focul ceremonial si ingroptiţi în ogoare vor grăbi creşterea recoltelor şi se poate crede ca tot ea se află la baza obiceiului de a semăna sămînţa de in încotro se abat flăcările, de a amesteca la semănat cenuşa focului ceremonial cu griul de sămânţă, de a răspindi cenuşa pe ogoare, pentru a le fertiliza şi de a monta în plug o bucată din buşteanul de Crăciun, pentru a face seminţele să încolţească. Părerea'că inul sau cînepa vor creşte înalte cit flăcările sau cit săriturile oamenilor peste ele aparţine in mod evident aceleiaşi sfere de idei. De asemenea, la . Konz, pe malurile Moselei, dacă roata aprinsă

care a fost dată de-a rostogolul pe povîrniș ajunge la rîu fără să se fi stins, faptul este salutat ca o dovadă că recolta de struguri va fi abundentă. Această credinţă era atît de fermă încît îndeplinirea cu succes a ceremoniei îi îndreptăţea pe să¬teni să impună o taxă proprietarilor de vii din împrejurimi. Aici se poate socoti că roata nestinsă reprezintă scarcle neacoperit.de nori, care va asigura o recoltă de struguri îmbelşugată. Astfel, carul încărcai cu poloboace de vin alb. pe care sătenii îl primeau de la cultivatorii de vie în¬vecinaţi poate fi considerat drept plată pentru razele de soare pe care le-au dobînclit pentru struguri. în mod ase¬mănător, în Valea Glamorganului se rostogolea de pe- o colină, în ziua solstiţiului ele vară. o roată aprinsă, şi dacă roata se stingea înainte de a ajunge la poalele dealului, oamenii se aşteptau la o recoltă proastă : în schimb, dacă roata rămînea aprinsă pînă în vale şi continua să mai ardă multă vreme, gospodarii se aşteptau la recolte bogate în acea vară. Aici, de asemenea, este fii esc să presupunem

nu va deveni mamă timp de douăsprezece luni : flăcările nu au atins-o şi nu au făcut-o capabilă de procreare. în unele părţi din Elveţia şi din Franţa aprinderea butucului de Crăciun este însoţită de rugăciunea ca femeile să aducă pe lume copii, caprele să fete iezi şi oile miei. Regula res¬pectată în unele locuri ca focurile ceremoniale să fie aprinse de persoana care â-a căsătorit ultima pare să aparţină aceleiaşi categorii de Videi, fie că, potrivit credinţei, o ase¬menea persoană primeşte de la foc

o putere generatoare şi fertilizatoare, fie că îi dă focului dintr-a sa. Practica obiş¬nuită ca îndrăgostiţii să sară peste focuri ţinîndu-se de mînă poate să-şi aibă foarte bine originea în credinţa că astfel căsătoria lor va fi binecuvîntată cu copii ; şi acelaşi motiv ar putea explica obiceiul care obligă perechile că¬sătorite în cursul anului să danseze la lumina torţelor. Şi scenele de dezmăţ care par să fi caracterizat celebrarea sol¬stiţiului de vară la estonieni, aşa cum au marcat şi la noi odinioară sărbătorirea zilei de 1 mai, pot să-şi fi avut ori¬ginea nu doar în desfrîul chefliilor, ci într-o credinţă pri-., mitivă că asemenea orgii sînt justificate, dacă nu chiar cerute, de o legătură misterioasă dintre viaţa omului şi mersul aştrilor pe cer în acest punct de răscruce al anului. La sărbătorile pe care le studiem, obiceiul de a aprinde focuri ceremoniale este asociat cu acela de a purta torţe aprinse pe cîmp, prin livezi şi păşuni, printre turme şi ci¬rezi ; şi cu greu ne putem îndoi că cele două obiceiuri sînt pui" şi simplu două căi către acelaşi scop, şi anume bineface¬rile al căror izvor se crede că ar fi focul, indiferent dacă este, sau nu, purtat din loc în loc. Potrivit tuturor celor spuse, dacă acceptăm teoria solară a focurilor ceremoniale,

că în mintea ţăranului exista o legătură directă între focul roţii şi focul soarelui de care depindeau recoltele. Dar în credinţele populare influenţa stimulatoare şi fertilizatoare a focurilor ceremoniale nu se limitează laj regnul vegetal ; ea se întinde şi asupra animalelor. Acest lucru reiese clar din obiceiul irlandez de a mîna vitele sterpe prin focurile solstiţiului de vară, din

credinţa fran¬ceză că
buşteanul de Crăciun
cufundat în apă ajută vacile
să fete, din părerile care
există la francezi şi la sîrbi
că vor ieşi tot atîţia pui,
viţei, miei şi iezi cîte scîntei
sar din buş¬teanul de
Crăciun, din obiceiul
francez de a pune cenuşa, _
luată din focurile
ceremoniale, în cuibarele
orătăniilor pen¬tru a face
găinile să ouă şi din
practica existentă la
ger¬mani de a amesteca
cenuşa focurilor
ceremoniale în apa de
adăpat vitele, ca să le dea
vlagă. Mai.mult decît atît,
există indicaţii clare despre
părerea potrivit căreia
căldura zămislitoare a
focurilor ajută chiar şi
fecunditatea la om. în
Maroc, oamenii cred că
perechile fără copii pot
căpăta progenituri dacă sar
peste focurile ceremoniale
ale solsti¬ţiului de vară.
Potrivit unei credinţe
irlandeze, fata care sare de
trei ori peste focul
solstiţiului de vară se
va'mărita în cursul anului şi
va avea mulţi copii ; în
Flandra femeile sar peste
focurile solstiţiului de vară
pentru a-şi asigura o naştere
uşoară ; în diferite părţi din
Franţa se crede eă o fată
poate fi sigură că se mărită
în cursul anului dacă
dan¬sează în jurul a nouă
focuri, iar în Boemia
oamenii îşi în¬chipuie că
pentru asta e destul să vadă
nouă focuri cere¬moniale.
Pe de altă parte, în Lechrain
oamenii spun că atunci cînd
doi tineri, bărbat şi femeie,
sar împreună peste tocul
solstiţiului de vară şi scapă
fără arsuri, tînăra femeie

♦

s-^ar părea că sîntem
obligaţi să operăm tot eu ea
şi în cazul torţelor; trebuie
să presupunem că practica

de a merge sau a alerga cu torţe de-a lungul şi de-a Mul ţinutului este pur şi simplu un mijloc de a răspîndi pe mari întinderi in- ij fluenţa binefăcătoare a soarelui, flăcările pîlpîitoare fiind o J slabă imitaţie a acestuia. Se poate spune, în favoarea aces- j tui punct de vedere, că uneori torţele sînt purtate pe ogoare cu scopul mărturisit de a le fertiliza, şi în acelaşi scop se pun uneori tăciuni aprinşi din focurile ceremoniale pe j ogoare pentru a preveni mălura. în Normandia, în ajunul Bobotezei, bărbaţii, femeile şi copiii alergau nebuneşte peste ogoare şi prin livezi, cu făclii aprinse pe care le fiu- j turau printre ramuri şi le izbeau de trunchiurile pomilor pentru a arde mușchiul şi a goni cîrtiţele şi şoarecii de cîmp. „Ei cred că ceremonia îndeplineşte dublul scop de a alunga paraziţii, a căror înmulţire ar fi o reală calamitate, şi de a dărui fecunditate arborilor, ogoarelor şi chiar vite¬lor" ; şi îşi închipuie că recolta de fructe va fi cu atît mai îmbelşugată în toamna următoare cu cît ceremonia se prelungeşte mai mult. în Boemia se spune că grîul va creşte pînă la înălţimea la care se aruncă în aer măturile aprinse. Asemenea idei există şi dincolo de hotarele Europei. în Coreea, cu cîteva zile înainte de sărbătorirea anului nou, eunucii palatului flutură făclii aprinse psalmodiind invo¬caţii, şi se crede că această acţiune asigură belşugul recol¬telor în sezonul următor. Obiceiul din Poitou, de a rosto¬goli o roată aprinsă peste ogoare, pentru a le fertiliza ne I poate duce cu gîndul la o materializare a aceleiaşi idei, sub o formă şi mai plastică ; întrucît. pe această cale nu doar lumuna

şi căldura reprezentate prin făclii, ci însuşi soarele

în miniatură este trecut, ân mod efectiv peste pămintul care trebuie să-i primească înrîurirea însufleţitoare şi bine¬făcătoare. Cu atît mai mult obiceiul de a duce în preajma vitelor tăciunii aprinşi este întru totul echivalent aceluia de a mina animalele prin focul ceremonial ; iar dacă focul ceremonial este o-vrajă solară, torţele trebuie să fie şi ele o asemenea vrajă, t.,

3. Te o r i a purificatoare, a sărbătorilor focul u i. Pînă acum\ am luat în considerare tot ce se poate spune în sprijinul teoriei că, la sărbătorile europene ale focului, focul este aprins ca vrajă care trebuie să asi¬gure soare din belşug pentru oameni şi vite, pentru cereale şi fructe. Rămîne acum să luăm în considerare tot ce se poate spune împotriva acestei teorii şi în favoarea acelui punct de vedere după care, în aceste ritualuri, focul este folosit nu ca agent generator, ci primenitor, care purifică oamenii, animalele şi plantele, arzînd şi mistuind elemen¬tele vătămătoare, de natură materială sau spirituală, care ameninţă tot ce e purtător de viaţă cu boală şi moarte.

Aşadar, trebuie să observăm în primul rînd că oamenii care practică obiceiurile focului nu se referă, cînd le explică, la teoria solară, dar susţin frecvent şi insistent teoria purificatoare. Iată un argument puternic în favoa¬rea teoriei purificatoare şi împotriva teoriei solare ; deoarece explicaţia pe care însuşi poporul o dă unui obicei popular nu trebuie respinsă niciodată, afară doar de situa¬ţiile excepţionale. Şi

în cazul de faţă nu pare să existe vreun temei justificat de a o respinge. Concepţia după care focul este un agent distructiv, care poate deveni folositor mistuind lucrurile rele, este atît de simplă şi de

e atît de insistent ca pagubele provocate cirezilor, mai .es prin furtul laptelui de la vaci. în acest caz e semnifi-tiv faptul că focul viu se aprinde în primul rînd ca re-.ediu contra epizootiilor sau altor boli ale vitelor şi această prejurare sugerează presupunerea care, în linii mari, e probabilă, şi «nume că obiceiul de a aprinde focuri ii îşi are originea în, vremurile cînd strămoşii popoarelor juropene trăiau mai ales din produsele cirezilor lor, iar ;ricultura juca încă un rol subordonat în viaţa lor. Vrăji-arele şi lupii sînt cei doi duşmani care mai înspăimînta acum păstorii în multe părţi ale Europei ; şi nu este de are că ei recurg la foc ca la un mijloc puternic de a-i ungă deopotrivă. Se pare că, la popoarele slave, duşmanii care focul viu trebuie să-i combată nu sînt atît vrăjitoa¬rele vii, cît vampirii şi alte spirite răufăcătoare, şi cere¬monia are mai degrabă scopul să gonească aceste fiinţe aducătoare de nenorocire decît să le ardă efectiv în flăcări. Dar pentru ceea ce ne interesează pe noi acum aceste jdeosebiri sînt neînsemnate. Lucrul important de care tre¬buie să ţinem seama este că, la slavi, focul viu, care se. află probabil la originea tuturor focurilor ceremoniale pe care le studiem aici, nu este o vrajă solară, ci în mod clar şi ne¬îndoios, nimic altceva decît un mijloc de a apăra oamenii şi animalele împotriva creaturilor răufăcătoare pe care

ţă¬ranul crede că le arde sau le înspăimînta prin dogoarea flăcărilor la fel cum ar arde sau ar înspăimînta animalele sălbatice.
în afară de aceasta, se crede adesea că focurile cere-inoniale în aer liber apără cîmpurile împotriva grindinei şi gospodăriile împotriva trăznetului şi fulgerului. Dar, po-

evidentă încît cu greu poate scăpa chiar şi minţii ţăranu¬lui primitiv care a iniţiat aceste sărbători. Pe de altă parte, concepţia potrivit căreia focul este o emanaţie a soarelui, sau în orice caz este legat de el prin relaţie simpatetică de '; ordin fizic, este mult mai puţin simplă şi evidentă ; şi cu I toate că, după cit se pare, folosirea focului ca vrajă pentru a aduce vreme însorită nu poate fi negată, atunci cînd încercăm să explicăm obiceiuri populare nu trebuie să re¬curgem niciodată la o idee mai puţin clară cînd avem la îndemînă una ma, simplă, şi care este sprijinită de măr¬turia explicită a oamenilor înşişi. Iar în cazul sărbătorilor focului poporul stăruie iarăşi şi iarăşi asupra aspectului distructiv al focului ; şi faptul că marele rău împotriva căruia se îndreaptă focul este vrăjitoria prezintă o semni¬ficaţie deosebită.- Ni se spune iarăşi şi iarăşi că focurile au scopul de a arde sau goni vrăjitoarele ; şi intenţia este uneori exprimată plastic prin arderea unei efigii de vrăji¬toare în foc. Prin urmare, dacă ne amintim marea influenţă pe care groaza de Vrăjitorie a avut-o, în toate timpurile, asupra minţii .oamenilor din' Europa, putem bănui că scopul iniţial al tuturor acestor sărbători ale focului a fost pur şi simplu să

distrugă sau în orice caz să
ţină în Mu vrăjitoarele,
despre care se credea că
pricinuiesc aproape toate
nenorocirile şi calamităţile
ce se abăteau asupra
oamenilor, a vitelor sau
recoltelor.
Această bănuială se
confirmă dacă examinăm
relele pentru care se
presupune că focurile
ceremoniale şi făcliile aduc
un remediu. Printre aceste
rele trebuie să socotim
poate, în primul rînd, bolile
vitelor ; şi, dintre toate
neno¬rocirile puse la cale
de vrăjitoare pesemne că
nici una nu
06

trivit credinţei, alit grindina
cit .şi trăznetele sînt
provocaţi potrivite .; şi
atunci cum ai putea să le
loveşti mai bine
de vrăjitoare ; prin urmare,
focul care alungă
vrăjitoare^ decît aruncînd
după ele cu proiectile
aprinse, discuri, făclii
serveşte în acelaşi timp ca
talisman împotriva
grindina, sau mături, în
vreme ce-ţi zboară prin
beznă deasupra
a trăznetului şi a fulgerului.
Mai departe : tăciunii scaş
capului ? Ţăranul slav clin
sud crede că vrăjitoarele
zboară
din focurile ceremoniale se
păstrează în general în eas<
Rnorii întunecaţi .de
grindină, de aceea trage
focuri asupra
pentru a le apăra împotriva
incendiului : şi, cu toate că
norilor spre a doborî
cotoroanţele şi le blestemă
spunînd :
pot înfăptui aceasta după
principiul magiei
homeopatice MFii
blestemată, fii blestemată,
Herocliadă, mama ta e
soculindu-se că un foc
acţionează ca mijloc
preventiv îra)ăgînă,
osîndită de Dumnezeu şi
pusă în fiare prin sîngele
potriva altuia, s-ar putea ca

intenţia să fie şi ţinerea 1; djintuitorului". Mai aduce şi o oală cu mangal aprins, pe distanţă a vrăjitoarelor provocatoare de incendii. Pe lîngi are a pus ulei sfinţit, frunze de laur şi pelin pentru a toate acestea, oamenii sar peste focurile rituale ca o mă scoate fum. Se crede că fumul ajunge pînă la nori şi mă¬ sură preventivă împotriva colicilor şi privesc ţintă în flă)uşă vrăjitoarele care se prăbuşesc la pămînt. Ca să nu rări pentru a-şi păstra ochii sănătoşi ; iar în Germania, ş adă pe moale, şi să se poată lovi cît mai rău, ţăranul scoate poate şi aiurea, atit colicile cît şi durerile de ochi sînt pus jrabnic un scaun din casă şi îl aşază cu picioarele în sus, pe seama vrăjitoarelor. Mai mult decît atît. săritura pcst< ştfel încît vrăjitoarea, să-şi rupă în cădere picioarele, lo- focurile solstiţiului de vară cît şi ocolul de jur- împrejuru rindu-se de picioarele scaunului. Mai rău încă, el aşază, lor feresc de dureri de şale la secerat : iar în Germanii jlin de cruzime, coase, foarfece de grădină şi alte arme asemenea dureri sînt numite ,.pişcături de vrăjitoare", ş îngrozitoare cu tăişul în sus, aşa încît să le taie şi să le se crede că sînt provocate de uneltiri vrăjitoreşti.

sfîrtece pe bietele vrăjitoare cînd pică din nori. bufnin-

Dar. dacă focurile ceremoniale şi făcliile sărbătorile-! lu-se de pămînt. focului trebuie considerate în primul rînd ca arme înclrep- în această concepţie, fertilitatea, care se presupune a taie împotriva vrăjitorilor şi vrăjitoarelor, probabil cî i consecinţa aplicării

diferitelor practici ale focului, cum aceeaşi explicaţie poate fi dată nu numai discurilor aprins* jînt focurile ceremoniale în aer liber, făcliile, discurile, care sînt azvîrlite în aer. ci şi roţilor arzînd care se rosto 'oţile, date de-a dura şi aşa mai departe, nu este imaginată golesc de pe coline în anumite prilejuri ; discuri şi roţifca o rezultantă directă a căldurii solare, pe care focul a despre care putem presupune că au şi ele scopul să ardâ|generat-o pe cale magică ; ci este mai degrabă un rezultat vrăjitoarele care hoinăresc nevăzute prin văzduh sau ră-|ndirect, obţinut prin descătuşarea puterilor de reproducere tăcesc pe ogoare, prin livezi şi prin viile de pe povîrnişurijale plantelor şi animalelor legate în chip fatal de puterile Desigur, se crede că vrăjitoarele zboară tot timpul prirlvrăjitoreşti. Şi ceea ce este adevărat pentru reproducerea văzduh, călărind cozi de mătură sau alte vehicule la fel deplantelor şi animalelor se poate aplica deopotrivă şi la

i

r>!)

CAPITOLUL LXIV
ARDEREA FIINŢELOR OMENEŞTI IN FOCURI 'fi

\ I

1. Ar der e a efigiilor în jocuri. Ne mai râ-hnîne să ne întrebăm care este sensul arderii efigiilor cu oca¬ua acestor sărbători. -După cercetările anterioare răs-- punsul pare evident. Deoarece se afirmă adesea că focurile i sînt aprinse pentru a arde vrăjitoarele, iar efigia arsă în ele este

numită cîteodată „Vrăjitoarea", am putea fi încli¬naţi în chip firesc să tragem concluzia că toate efigiile . mistuite în flăcări în aceste ocazii reprezintă vrăjitoare sau magicieni şi că obiceiul de a le incinera a înlocuit pur şi simplu' însăşi arderea bărbaţilor netrebnici şi a femeilor păcătoase, deoarece, conform principiului magiei homeopa-' tice, cînd distrugi efigia, nimiceşti vrăjitoarea însăşi. în mate, această explicaţie a obiceiului de a arde la sărbători momîi din paie cu formă omenească este poate cea mai verosimilă.
Totuşi, este posibil ca această explicaţie să nu fie po¬trivită pentru toate cazurile, şi unele dintre ele.să admită 'şi chiar să pretindă o altă interpretare ; căci, precum am mai spus, momîile astfel arse pot fi cu greu sepa¬rate de efigiile Morţii care se ard sau se nimicesc, în k \ CI

oameni pentru fecunditatea ambelor sexe. Se crede ci focurile ceremoniale sprijină căsătoriile şi dăruiesc proge nituri perechilor fără copii. Nu e nevoie ca acest ferici ofect să decurgă direct din vreo energic însufleţitoare § fertilizantă a focului ; el poate deriva, indirect, din putere pe care, o are focul de a înlătura piedicile pe care, dup cum se ştie, farmecele vrăjitoarelor şi vrăjitorilor le ridic în calea unirii dintre bărbat şi femeie.
Considerată în întregul ei; teoria virtuţii purificatoar a focurilor ceremoniale apare mai probabilă şi mai în acor cu faptele decît teoria contrară, a legăturii lor cu soarelf

T

alt mod, primăvara; şi am indicat temeiurile carţE^iui arborelui. Această ipoteză este odată mai mult con-
ne permit să considerăm că efigiile pe care ei le numesc aleg^nată dacă observăm, în primul rinei, ca efigia care Morţii reprezintă efectiv spiritul arborelui sau spiritul ve-EjjjUie arsă este purtată în procesiune uneori împreuna cu getaţiei. Celelalte efigii, care sînt aruncate în focurile ce-K^indenul, efigia fiind purtată do băieţi, iar armindenul remoniale, aprinse primăvara sau la solstiţiul de vară, poJL jete ; şi, în al doilea rînd, că efigia este legată uneori de avea oare aceeaşi explicaţie ? S-ar părea că da. Căci, la feMjj arbore viu şi arsă împreună cu acesta. în aceste cazuri cum se îngroapă în ogoare bucăţi din efigia numită Moar-gare neîndoielnic că spiritul arborelui este îndoit repre-tea, pentru a face recoltele să crească, se răspîndeşte cîteJLntat, aşa cum am putut donstata şi mai înainte, atît de odată pe cîmp şi cenuşa momîei arse în focurile ceremo-K^ore cît şi de efigie. Faptul\că uneori adevăratul caracter niale de primăvară, crezîndu-se că vor apăra recoltele dewfefjgiei, de reprezentant al spiritului binefăcător al vege-dăunători. De asemenea, regula conform căreia cea maiE^ a fast uitat este uşor de înţeles. Obiceiul de a arde un proaspătă nevastă trebuie să sară peste focul în care sei^i binefăcător este prea străin pentru mentalităţile mai arde omul din paie, în ziua de Lăsatul Secului, are probabilKi ca să poată scăpa de interpretări greşite. Este aproape scopul să-i dăruiască fecunditate. Dar, după cum am văzutjpresc

că popoarele care au continuat să-i ardă imaginea puterea de a dărui femeilor urmaşi este cu deosebire unKu ajuns cu timpul să o identifice cu efigia unor persoane atribut al spiritelor arborilor ; există deci o supoziţie clarăge care, din motive variate, le urau, ca de exemplu luda ariotul, Luther sau vreo vrăjitoare.'

Am exprimat într-un capitol precedent motivele gene¬le ale uciderii unui zeu sau a reprezentantului său. Dar', îi cu seamă dacă zeul este o divinitate a vegetaţiei, există
că efigia în flăcări, peste care trebuie să sară nevasta, re¬prezintă spiritul fertilizator al arborelui sau spiritul vege¬taţiei. Este aproape sigur că, atunci cînd efigia este alcă¬tuită dintr-un snop de grîu nebătut sau este acoperită cu
flori din cap pînă în picioare, nu ne putem înşela asupralpotive speciale ca el să moară prin foc : întrucît lumina şi caracterului ei de întruchipare a spiritului vegetaţiei. Şilăldura sînt necesare creşterii vegetaţiei şi supunîndu-1 in-iarăşi, trebuie să observăm că, în locul unui manechin, segluenţei lor pe acela care este o întrupare a vegetaţiei, se ard cîteodată în focurile ceremoniale de primăvară şi înisigură, potrivit principiilor magiei simpatetice, alimenta¬tele ale solstiţiului de vară arbori, vii sau tăiaţi.

Acum,|ea arborilor şi a recoltelor cu aceste elemente indispensa-ţinînd seama de frecvenţa cu care spiritul arborelui estefoile. Cu alte cuvinte, arzînd spiritul vegetaţiei într-un foc reprezentat în chip de om. nu este hazardat să presupu-ie reprezintă soarele, se dobîndeşte certitudinea că, cel nem că, atunci cînd în aceste focuri

se arde uneori unfouţin o perioadă de timp, vegetaţia va avea soare din plin. arbore şi alteori o efigie, atît efigia cît şi arborele sînt con-g-ar putea, obiecta că atîta timp cît scopul este numai acela sideraţica echivalenţi, în calitate de întruchipării ale spi-|e a asigura soare vegetaţiei, potrivit principiilor magiei

getaţiei să fie supus acţiunii unei mari călduri şi, ele ase-B sară peste el. La Aix, regele, care domnea numai cu nu-menea, că este profitabil să fie ucis, aşa că cele două fo* :;mele timp de un an şi dansa primul dans în jurul focului simpatetice, el ar putea ii atins mai uşor, trecmau-j pui simplu prin foc pe cel ce întruchipează vegetaţia, fără a^ arde. De fapt uneori aşa se şi face. După cum am văzut, îa Rusia, efigia din paie a lui Kupalo nu se arde în focul solstij ţiului de vară, ci este numai trecută prin foc. Dar, pentru motivele arătate, zeul trebuie să moară ; de aceea, a doua) zi,'Kupalo este despuiat de gătelile sale şi aruncat în rîu. acest obicei rusesc, trecerea imaginii prin foc, dacă nu este doar o simplă purificare, poate fi o vrajă solară ; ucidere zeului constituie un act de sine stătător şi felul în care este] omorît — prin înecare — este probabil o vrajă pentru aduce' ploaia. Dar, de obicei, poporul n-a socotit necesar facă această distincţie subtilă ; pentru feluritele motive care le-am şi indicat, se crede că este profitabil ca zeul ve-l loase sint pe dată combinate în chip grosolan şi zeul este ars,

2. Ar de r e a oamenilor şi a n i mal e l o r jocuri. în

obiceiurile populare prilejuite de sărbătorile focului în Europa fcxistă unele trăsături care par să indice că, anterior, se practicau sacrificii omeneşti.| După cum am văzut, sînt motive să credem că în Europa pamenii vii au avut adesea rolul de a întruchipa spiritul arborelui şi pe cel al griului şi în această calitate au îndurat moartea) Aşa că nu există motive ca ei să nu fi murit arşi, din moment ce, după cît se pare, de la omorul pe această cale se aştep¬tau anumite foloase. Suferinţa umană nu intră în calculele omului primitiv. Ori, in sărbătorile focului pe care le stu¬diem, simularea arderii unor persoane este dusă eîteodată

blinzit, un uuiv-i •"—.- ■ defectiv-arşi. Am văzut astfel că la Aachen, omul îmbrăcat !in frunze uscate de mazăre îşi joacă rolul cu atîta iscusinţă, 'încît copiii cred că arde cu adevărat. La Jumieges, în Nor-/mandia, omul îmbrăcat din cap pînă în picioare în verdeaţă care deţinea'titM de Lup Verde, era urmărit de tovarăşii ii, şi cînd aceştia îl prindeau se făceau că-1 aruncă în focul solstiţiului de vară. De^asemenea, cu prilejul focurilor bel-:tane, în Scoţia, participanţii înşfăcau victima, prefăcîn-du-se că o aruncă în flăcări, şi apoi vorbeau un timp des¬pre ea de parcă ar fi murit. Putem descoperi o pantomimă ■ de acelaşi fel în focurile din ajunul zilei Tuturor Sfinţilor, | în nord-estul Scoţiei, şi anume în obiceiul ca un tînăr să se-culce pe pămînt, cit mai aproape de foc,'iar ceilalţi să
solstiţiului de vară, îndeplinea- poate în zilele de odinioară funcţia mai puţin plăcută de torţă vie în acest foc, pe care I mai tîrziu se mulţumea numai

să-1 aprindă. Mannhardt are ;; probabil dreptate cînd identifică în obiceiurile de care va fi vorba în continuare urmele unei vechi practici de a arde un reprezentant al spiritului vegetaţiei îmbrăcat în frunze. La Wolfeck, în Austria, la solstiţiul de vară, un băiat înve¬lit în ramuri verzi de brad merge din casă în casă, însoţit do o ceată gălăgioasă, şi adună lemne pentru focul ceremo¬nial. Cînd i se dau lemnele, băiatul cîntă : Vreau copacii codrului. Să n-aud de lapte acru.

tu

Creanga de aur voi. V

Aduceţi-mi vin şi bere. v
Astfel omul codrului Joacă şi se veseleşte.
în unele părţi ale Ba variei, băieţii, care merg din casă; în casă să adune lemne pentru locul solstiţiului de vară 2! înfăşoară pe unul dintre ei, din cap pînă în picioare, m ramuri verzi de brad şi îl poartă prin tot satul, trăgîndu-i cu o frânghie. -La Moosheim, în Wurtemberg, sărbătoarea' focului Sfîntului Ion dura de obicei paisprezece zile şi se; termina în a doua duminică după solstiţiu (24 iunie). îri această zi focul era lăsat în seama copiilor, iar oamenii mari se retrăgeau în pădure. Acolo înfăşurau un tînăr în frunze, şi ramuri, iar acesta, astfel deghizat, mergea spre foc, îl împrăştia şi-1 stingea călcîndu-1 în picioare. De cum îl zǎ¬rea, mulţimea se risipea la iuţeală.
•Dar se pare că se poate merge şi.mai departe. Urmele oele mai lipsite de echivoc ale unor sacrificii omeneşti oferite în asemenea cazuri sînt, după

cum am văzut, cele care acum.vreo sută de ani mai stăruiau în focurile beltane din ţinuturile deluroase ale Scoţiei, adică la un popor celtic care, locuind un colţişor pierdut undeva în Europa vşi izolat aproape cu totul de orice influenţă străină, îşi păstrase pînă atunci vechiul său păgînism mai bine poate decît orice alt popor din apusul Europei. De aceea este semnificativ fap¬tul că se ştie, pe baza unor dovezi de netăgăduit, că celţii practicau în mod sistematic sacrificii omeneşti. Cea mai veche descriere a acestor sacrificii ne-a dat-o Iulru Cezar K Ca învingător al celţilbr din Galia, pînă atunci indepen¬denţi, Cezar avea nenumărate prilejuri să observe religia
1 Cezar, De BeUo GaUico, VI.
cr.

şi obiceiurile specifice ale celţilor, cit timp mai erau încă i-.piăsmuiri proaspete şi vii şi nu fuseseră topite' în: creuzetul Kivilizaţiei romane. Se pax~e că Cezar a introdus în propriile Ksale note observaţiile unui explorator grec, cu numele Posi-pdonius,. care a călătorit în Galia cu vreo cincizeci de ani Pinai înainte ca C«zar să fi purtat armatele romane' pînă] a ^Canalul Mînecii. Geograful grec Strabon1 şi istoricul Dio-fidorus 2 par să-şi fi ex4xas şi ei. descrierile sacrificiilor celtice |5din opera, lui Posidoniiîs, dar independent unul de celălalt Jlşide Cezar, căci fiecare dintre cele trei relatări în parte eu-gjj prinde unele detalii ce nu se regăsesc în celelalte două.. Combinîndu-le, "putem restabili aşadar cu oarecare proba¬bilitate istorisirea originară a lui Posidonius şi putem obţine in acest mod un tablou al sacrificiilor

oferite de ce] ţii din Galia spre sfârşitul secolului al II-lea î.e.n. Principaleje tră¬sături ale obiceiului par să fi fost următoarele ./XMţii ii I păstrau pe criminalii condamnaţi pentru a-i sacrifica în | cinstea zeilor, la o mare sărbătoare care avea loc la fiecare cinci ani. Potrivit credinţei, cu cit numărul acestor victime era mai mare, cu atît creştea şi fertilitatea pămîntuluil Dacă nu erau destui criminali, se jertfeau în locul lor prizonieri de război, pentru a acoperi această lipsă. Cînd se împlinea vremea, druizii, sau preoţii, sacrificau victimele. Pe unele le omorau, cu săgeţi, altele erau trase în ţeapă, iar altele erau arse de vii după cum urmează : se. construiau, imagini uriaşe din împletituri de nuiele şi din iarbă, acestea erau umplute cu oameni vii, cu vite şi apoi erau arse împreună cu tot conţinutul. » Strabon, Geografia, IV, 4. 2 Diodorus, Biblioteca, V. 147

uai wv-a unu iLiix-i. -uci uumvinjac, procesiunea uriaşilor | avea loc la solstiţiul de vară, în ziua de 24 iunie. Sărbătoa-; rea, cunoscută sub numele.de Nebuniile Dunkerqului, atră-I gea o mulţime de spectatori. Uriaşul era o efigie enormă, [împletită din răchită, înaltă cîteodată pînă la 45 de picioare, l îmbrăcată într-o yobă lungă, albastră, cu dungi aurii, care •îi cădeau pînă la pioioare, ascunzmd pe cei doisprezece oa-: meni, uneori şi mai mulţi, care o făceau să joace şi să-şi : plece capul în faţa spectatorilor. Această efigie colosală era I numită .Papa Reuss şi purta în buzunar un copilaş cît o namilă. Alaiul era încheiat de fiica uriaşului, construită, ca «şi tatăl ei,

din împletitură de răchită, şi o idee mai mică
• decît acesta. Cea mai mare parte a oraşelor şi chiar a sâ¬
ntelor din Brabant şi din Flandra au, sau au avut, asemenea
- uriaşi din răchită care erau anual purtaţi cu alai spre ma-
• rea bucurie a poporului care îndrăgea aceste figuri gro¬
teşti, vorbea despre ele plin de mîndrie patriotică şi nu se
. plictisea niciodată privindu-le. La Antwerp, colosul era atît
• de mare încît nu putea trece prin nici o poartă a oraşului ;
aşa se face că nu-şi. putea vizita fraţii uriaşi din oraşele în¬
vecinate, aşa cum făceau ceilalţi giganţi belgieni în ocazii
solemne.
în Anglia, uriaşii astfel meşteşugiţi par a fi constituit întotdeauna o trăsătură caracteristică a sărbătorii solsti¬ţiului de vară. Un scriitor din secolul al XVI-lea ' vorbeşte despre „alaiurile solstiţiului de vară la Londra, cînd pen¬tru a înveseli poporul i se înfăţişează giganţi nemaipome-: nit de mari care umblă ca şi cînd ar fi vii, înarmaţi din cap
1 George Puttenham, Tlie Art of English Poetry (Meşteşugul peziei engleze), 1589, reeditată în 1811.

„„ *.0 «
-"«..A*^. K^V*4. r^w-i-
Vi-i. yJ.AiW.Ut:
WUaOU. ici <J1I1C1
anij:
Pare însă logică supoziţia că, în afara acestor ceremonia celebrate la fiecare cinci ani pe o scară atît de largă şa după cum se pare, cu o asemenea risipă de vieţi omeneşti, se

celebrau şi anual sărbători de acelaşi fel, dar pe scară mai restrînsă, şi că din aceste festivaluri anuale'se trag măcar unele dintre sărbătorile focului care păstrează urme de sa¬crificii omeneşti şi se mai celebrează încă, an de an, în multe părţi a!e Europei. Imaginile gigantice făcute din răchită sati acoperite cu iarbă, în care druizii îşi închideau victimele, . ne amintesc construcţiile de frunze în care se închide aţît de des omul care întruchipează spiritul arborelui. De aceea, constatînd că, potrivit credinţei lor, fertilitatea pămintului părea a depinde de îndeplinirea cuvenită a acestor sacri¬ficii, Mannhardt a interpretat victimele celtice îmbrăcate în răchită şi iarbă ca întruchipări ale spiritului arborelui sau ale spiritului vegetaţiei. Se pare că aceşti uriaşi din îm¬pletituri ai druizilor şi-au avut pînă târziu, dacă nu chiar pînă în prezent, urmaşii lor la sărbătorile de primă¬vară şi la cele ale solstiţiului de vară din Europa modernă. LaDouay, avea loc anual, cel puţin pînă pe la începutul secolului al XlX-lea, o procesiune în duminica cea mai apropiată de data de 7 iulie. Particularitatea neobişnuită a acestei procesiuni era o figură colosală, avînd înălţimea de douăzeci sau treizeci de picioare, făcută din împletituri de răchită,şi numită „uriaşul", care era pusă în mişcare pe străzi cu ajutorul unor rotile şi fringhii mînuite de oameni aflaţi în interiorul său. Figura era înarmată ca un cava¬ler, cu suliţă şi sabie, coif şi scut. în spatele uriaşului venea soţia sa şi cei trei copii, făcuţi tot din răchită, în acelaşi fel,.

6B

:

pînă în picioare şi umpluţi cu hârtie şi cu cîlţi, iar băieţaitl drii şireţi, care se uită pe dedesubt, descoperă secretul şij îl dezvăluie tuturora, bătîndu-şi'joc de uriaş". La Chester* se puteau vedea la sărbătoarea anuală din ajunul solstiţiu¬lui de 'rară efigiile a patru uriaşi, cu animale, cai de lemn şi încă multe alte figuri. Se pare că, la Coventry, lîngă uriaş păşea şi consoarta acestuia. La Burford, în Oxfordshire, • ajunul solstiţiului de vară era celebrat cu. multă veselie şi se purta prin oraş un uriaş şi un balaur. Ultimul supravie¬ţuitor al acestor coloşi mişcători englezi se afla la Salisbury, unde xm anticar 1-a descoperit plin de mucegai într-o sală nedereticată a Companiei Croitorilor, în jurul anului 1844. Scheletul uriaşului era făcut din şipci şi cercuri, aidoma celor pe care le purta ion cel Verde la 1 mai. • în exemplele date, uriaşii figurau numai în procesiuni. Dar cîteodată ei erau arşi în focurile ceremoniale de vară. Astfel, Jtocuitorii, din Rue aux Ours, din Paris, făceau în fiece an o efigie mare, împletită din răchită şi îmbrăcată soldăţeşte, pe care o plimbau de colo colo pe străzi timp de mai multe zile şi pe care o ardeau apoi cu solemnitate în ziua de 3 iulie. în timp ce mulţimea spectatorilor cînta Salve Regina. Un personaj care purta titlul de rege prezida ceremonia, cu o torţă aprinsă în mînă. Resturile aprinse ale imaginii erau împrăştiate prin mulţime şi oamenii se încăierau ca să pună mîna pe ele. Obiceiul a fost desfiinţat în anul 1743. La Brie, în Isle de France,■ se ardea în fiece an, în ajunul solstiţiului de vară, un uriaş din răchită avînd înălţimea de opt picioare.

Obiceiul druidic de a arde

animale vii, închise în îm¬pletituri din răchită, îşi găseşte o replică în sărbătorile de

•

'«primăvară şi cele ale solstiţiului de vară. La Luchon, în jtPirinei, în ajunul solstiţiului, în centrul principalei suburbii f „se înalţă o coloană clin împletitură, solidă de răchită, goală ţîn. interior,, şi avînd înălţimea de vreo şaizeci de picioare ; I pe coloană se încolăcesc ghirlande de frunziş pînă în. vîrf ; :; totodată la baza e^-se-pun cele mai frumoase flori şi cei tjnai frumoşi arbuşti ce se: pot 'găsi, astfel încît, să alcătuiască I în- chip artistic un fel de, fundal al scenei. Coloana se umple î apoi cu felurite combustibile, gata pregătite să-, li se dea ;? foc; La ora hotărîtă, cam pa la opt seara, o mare procesiune alcătuită din cler, urmată de tineri şi. tinere în haine de sărbătoare,' străbate oraşul cîntînd. imnuri religioase şi îşi ia locul în jurul coloanei. între timp,, se aprind focuri, ce¬remoniale pe colinele din împrejurimi şi spectacolul este neasemuit de.frumos. Se aruncă în. coloană toţi.şerpii vii care au putut fi prinşi ; se dă foc coloanei cu ajutorul unor torţe, şi vreo cincizeci de băieţi şi flăcăi dansează-frenetic împrejurul ei. Ca să scape de vîlvătaie şerpii securea;, în spirală, pînă la vîrf, unde pot, fi văzuţi atîrnînd resfiraţi în lături pentru, ca, în cele din urmă, să. fie siliţi sărşi dea dinamul, iar bătălia aceasta a lor pentru viaţă: trezeşte.

© jubilaţie entuziastă în. spectatorii făcuţi roată. Pentru lo¬cuitorii din Luchon şi din. împrejurimi aceasta, este. cere¬monia favorită a anului, iar tradiţia locală îi atribuie, o origine pagină." L Există obiceiul ca în. focurile ceremo¬niale, ce se aprindeau, odinioară în Place de la; Greve,; la Paris, să se ardă un coş, un butoiaş, sau- un. sac plin de pisici vii, atîrnat. pe un stîlp. ce se înălţa în mijlocul £o~

1 Informaţiile provin, din.: Athaeneum, 24 iulie 1869 ; v. şi W. Mannhardt, Der Baumkultus...; Folk-lore, XII (1901T,

celţilor din vechea Galie. Natural că aceste ritualuri au lăsat.urmele cele mai evidente Ln Franţa, de fapt, pe o aiie mai vastă, care delimita vechea Galie, şi anume în obice¬iurile de a arde uriaşi din răchită şi animale închise în îm¬pletituri sau în coşuri de răchită. După cum s-a observat, aceste obiceiuri" ge practică în general ia solstiţiul de vară sau în preajma acestuia. De aici putem deduce că ritualurile originare, ai căror urmaşi degeneraţi sînt aceste obiceiuri, erau celebrate la solstiţiul de vară. Această deducţie se acordă cu concluzia —' spre care sîntem înclinaţi după o privire generală asupra obiceiurilor populare din Europa — că sărbătoarea solstiţiului de vară trebuie să fi fost în ge¬nere cea mai răspîndită şi solemnă dintre toate vechile sărbătorr anuale, celebrate de arienii primitivi din Europa. în acelaşi timp, trebuie să ne amintim că la celţii britanici principalele sărbători ale focului par să fi fost focurile bel-tane (de 1 mai) şi ce]e din ajunul zilei Tuturor Sfinţilor (ul¬tima zi

din luna octombrie), ceea ce ne face să ne întrebăm dacă nu cumva la începutul lunii mai sau la începutul lui noiembrie, mai degrabă decît la solstiţiul de vară, celţii din Galia vor fi celebrat şi ei astfel de ritualuri principale ale focului, oare să cuprindă şi sacrificii umane şi animale. Ne mai rămîne să ne întrebăm ce semnificaţie au aceste sacrificii ? De ce se ard de vii, la aceste sărbători, oameni şi animale ? Dacă este justă interpretarea sărbătorilor fo¬culuí în Europa modernă ca încercări de a înfrînge puterea vrăjilor, arzând sau gonind vrăjitoarele şi magicienii, se pare că, drept urmare, trebuie să explicăm sacrificiile ome¬neşti ale celţilor în acelaşi fel; adică trebuie să presupunem

r.\
IlUJUIIlli ULII. .111.11
..IMII.J

cului ; uneoii se ardea o vulpe. Oamenii adunau tăciunii aprinşi şi cenuşa din foc şi le luau acasă, crezînd că aduc noroc. Regii Franţei asistau adesea la aceste spectacole şi chiar aprindeau focul cu propriile lor mîini. în 1648, Lu-dovic al XVI-lea, purtînd în mînă un buchet şi pe cap o coroană de trandafiri, a aprins focul, a dansat şi a luat palie la banchetul care s-a 'ţinut apoi la primărie. Dar a fost pentru ultima oară cînd un monarh a prezidat la Paris focul ceremonial al solstiţiului de vară. La Metz, focurile solstiţiului erau aprinse cu mare pompă pe esplanadă, şr se ardeau de vii douăsprezece pisici închise în cuşti de ră¬chită, spre marea veselie a popbrului. De asemenea, ,1a Gap, în departamentul Hautes Alpes, se frigeau pisici în focul solstiţiului de vară. în Rusia se ardea cîteodată un cocoş alb în focul

solstiţiului de .vară ; la Meissen sau în Turingia se arunca în foc un cap de cal. Cîteodată, în focu¬rile ceremoniale de primăvară se ard animale. în Vosgi se ardeau pisici la Lăsatul Secului ; în Alsacia pisicile, erau aruncate în focul ceremonial de Paşti. în departamentul; Ardennes se aruncau pisici în focurile ceremoniale aprinse în prima duminică din Postul Mare ; uneori, printr-un ra¬finament al cruzimii, pisicile erau atîrnate deasupra focu¬lui, la capătul unei prăjini şi erau fripte de vii. „Pisica, în¬trupare a diavolului, nu poate suferi niciodată destinul." în timp ce vietăţile piereau în flăcări, păstorii îşi adunau turmele şi le făceau să sară peste" foc, crezînd că acesta este un mijloc fără greş de a le feri de boli şi farmece. Am văzut că în focul de Paşti se ardeau uneori veveriţe. Astfel, se pare că în sărbătorile populare ale Europei moderne se pot găsi urmele ritualurilor de sacrificiu ale
72
.
*

"*.

că persoanele arse de către druizi inlăuntxul figurilor îm¬
pletite din răchită erau condamnate la moarte din-cauză
că erau vrajitOF.re._sau magicieni şi se alegea focul drept
mijloc de execuţie considerîndu-se că mijlocul cel mar sigur
de a scăpa de aceste fiinţe vătămătoare şi periculoase este
l\ de a le arde de vii. Aceeaşi explicaţie ar putea fi dată.şi'
! pentru vitele şi feluritele animale sălbatice pe care

celţii"
i le ardeau odată cu oamenii. Putem presupune că, potrivit'
credinţei, şi ele se aflau sub influenţa farmecelor ori a vrăjilor sau chiar că erau ele însele vrăjitoare şi magicieni
care şi-au luat înfăţişare de animale pentru a-şi continua
K| uneltirile drăceşti împotriva creaturilor al căror chip l-au
™ luat. Această ipoteză este confirmată de observaţia că vic-
timele arse cel mai frecvent în focurile ceremoniale- din epoca modernă au fost pisicile, iar pjşicile sînt — excepţie făcînd, poate, iepurii — chiar animalele în care se: credea cel mai adesea că fie transformă, vrăjitoarele. Am mai văzut că, în focurile solstiţiului de vară, se ard uneori; şecpi şi vulpi, şi se povesteşte că vrăjitoarele galice şi germane şi-au_luat înfăţişare de vulpi şi chip de~şerpu Pe scurt, dacă ne reamintim cit de variat este număruIlmim.alelor al căror chip ii pot lua vrăjitoarele după bunul lor plac, pare uşor rsă explicăm, pe baza acestei ipoteze, varietatea vieţuitoa¬relor arse la sărbători atît în vechea Galie cit şi în Europa modernă ; putem presupune că toate aceste victime erau hărăzite,flăcărilor nu pentru că erau animale,, ci întrucât se credea că erau vrăjitoare care au luat înfăţişarea; ani¬malelor,, pentru a-şi realiza, mîrşavele lor scopuri. Un avan¬taj al acestui mod de a explica, vechile sacrificii- celtice este acela că introduce, cum s>-ar spune,: armonie- şi congruenţă

V-.

"•in ce priveşte tratamentul acordat vrăjitoarelor în Europa, 'din cele-.mai vechi

timpuri şi pînă acum vreo două secole;, ciad influenţa creseîndă a raţionalismului a făcut să se , piardă credinţa în vrăjitorie şi a pus capăt obiceiului de a - arde vrăjitoare. Oricum, se pare că putem înţelege acum '•de .ce druizii credeau că pămîritul va fi mai fertil cu cit • vor condamna .mai multe persoane la moarte. Pentru un ; cititor modern, legătura dintre activitatea călăului şi ferti¬litatea pămîntului nu .apare, la prima vedere, prea evidentă. Dar dacă .se .gîndeşte ptjţin la faptul că, atunci cînd crimi-. nalii care-pier prin ştreang, sau pe rug sînt vrăjitoarele, a căror plăcere este să distrugă recoltele fermierilor sau să le culce la pămînt sub grindina dezlănţuită, se va lămuri că executarea lor urmăreşte în realitate să asigure o recoltă bogată, îndepărtînd una din principalele cauze care zădăr¬nicesc eforturile şi spulberă speranţele plugarului. . - W. Mannhardt dădea o explicaţie diferită sacrificiilor druidice. El presupunea că persoanele pe care druizii le ardeau înlăuntrul figurilor de răchită reprezentau spiritele vegetaţiei şi că, prin urmare, obiceiul arderii lor era o ce-. remonie magică pentru a obţine soarele .necesar creşterii re¬coltelor. De asemenea, Mannhardt pare a înclina în favoa-. rea .părerii că animalele arse în focurile ceremoniale repre¬zentau spiritul griului despre care se credea adesea, după cum am putut vedea într-o parte anterioară a acestei lu¬crări, că ia înfăţişarea unui animal. Fără îndoială, această I teorie poate fi susţinută şi marea autoritate a lui W. Mann-\ hardt justifică cercetarea ei cu atenţie. Noi am adoptat-o în l ediţiile anterioare ale

acestei lucrări ; dar, după o nouă | examinare, ea ne apare, în ansamblu, mai puţin probabilă

CAPITOLUL LXV

BALDER ŞI VÎSCUL

Cititorul îşi aminteşte poate că paginile precedente, in care se vorbeşte despre sărbătorile populare ale focului din Europa, au fost sugerate de miţuLzejuui^sc^iidinav-Jialder, despre care se spunea că a fost ucis cu o ramură de vîsc şi ars într-un focjnare.. Trebuie să cercetăm acum în ce mă¬sură obiceiurile pe care le-am trecut în revistă ne ajută să aruncăm lumină asupra mitului. In aceste cercetări este poate potrivit să începem cu vîseul, instrument al morţii lui Balder. încă din timpurile străvechi yîscul_a fost. în Europa, obiectul unei veneraţii superstiţioase. Druizii aveau un cult aTvîscului, după cum aflăm dintr-un faimos pasaj al lui Pliniu. După ce enumera diferite feluri de vîsc, el adaugă : „Studiind acest subiect, nu ar trebui să omitem admiraţia cu care este privit vîseul pretutindeni în Galia. Druizii, căci astfel îşi numesc ei magicienii, nu socotesc nimic mai .sacru decît vîseul şi arborele pe care creşte acesta, cu condiţia ca acest arbore să fie stejar. în afară de aceasta, ei aleg stejarul pentru dumbrăvile lor sacre şi nu îndeplinesc nici un ritual sacru fără să folosească frunze de stejar ; astfel încît însuşi numele de druid poate fi con-

iimwuw.nii m

I

decît teoria după care animalele şi "oamenii arşi în flăcăii piereau în calitate de vrăjitori. Cea de a doua opinie este puternic susţinută chiar de mărturia acelor oameni care celebrau festivalurile focului, din .moment ce, un nume dat în popor obiceiului de a aprinde focurile-ceremoniale este „arderea vrăjitoarelor" ; efigii ale vrăjitoarelor sînt adesea mistuite în flăcări, iar focurile însele, tăciunii luaţi din ele .şi cenuşa lor' sînt presupuşi apărători împotriva vrăjito¬riei. Pe de altă parte, nu se .poate dovedi în nici un fel că' oamenii ard efigiile sau animalele în foc ca întruchipări ale spiritului vegetaţiei şi că focurile ceremoniale sînt farmece destinate să facă soarele să strălucească. Mai ales în ceea ce priveşte şerpii arşi în focul solstiţiului de vară la Lu-cl>on, nu există fapte certe, cunoscute de noi. care să pro¬beze că în Europa şerpii au fost consideraţi încarnări ale spiritului arborelui sau ale spiritului griului, chiar dacă, în alte părţi ale lumii, această concepţie nu pare necunoscută. Dimpotrivă, credinţa populară că vrăjitoarele se transformă în animale este atît de răspîndită şi de adînc înrădăcinată şi teama pe care o inspiră aceste fiinţe ciudate este atît de puternică, încît pare mai sigur să presupunem că pisicile şi celelalte vietăţi care erau arse în foc mureau mai degrabă fn calitatea lor de încarnări ale vrăjitoarelor decît ca întru¬chipări ale spiritelor vegetaţiei.

siderat ca o denumire

grecească derivată din cultul galilor
pentru stejar. Deoarece- ei cred că tot ce creşte pe aceşti
arbori este trimis din cer, fiind în acelaşi timp un semn că
zeul însuşi a ales arborele. Vîscul se întilneşte foarte rar ;■
•dai- cînd îl găsesc, îl culeg cu ceremonii solemne. îl culeg
mai ales în a şasea zi a lunii, zi cu care îşi încep lunile, anii
şi chiar ciclul lor de treizeci de ani, deoarece în a şasea zi;|
luna îşi are neştirbite puterile şi încă nu a străbătut juma-,
tale din cursul ei ceresc. După terminarea pregătirilor ne-
cesare pentru sacrificii şi pentru un ospăţ sub arbore, vîs-|
cui este salutat ca mijloc universal de vindecare şi se aduc ;
în acel loc doi tauri albi, ale căror coarne nu au cunoscut
încă frînghia. Un preot înveşmîntat în alb se urcă pe ar¬
bore şi, cu o seceră de aur, taie vîscul, pe care îl pune într-o
pînză albă. Apoi sacrifică victimele înălţind rugăciuni ca
Zeul să-i înmulţească darurile pe care i le-a oferit. Ei cred
că băutura pregătită cu vîsc va dărui fecunditate anima¬
lelor sterpe şi că planta este folositoare împotriva oricărei
otrăvi." l,

într-un alt pasaj, 2 Pliniu ne spune că vîscul care creşte
pe stejar era socotit ca avînd cea mai mare eficacitate şi, după cum credeau unii superstiţioşi, această eficacitate ar fi .şi mai puternică dacă planta s-ar culege în prima zi a lunii fără să se folosească fier şi

dacă, după ce a fost cu¬leasă, nu mai atinge pămîntul ; vîscul de pe stejar, cules în acest fel, era considerat drept leac împotriva epilepsiei ; el ajuta femeile care-1 purtau asupra lor să rămînă grele şi vindeca fără greş ulceraţiile, dacă bolnavul mesteca o bu¬căţică din plantă şi punea o alta pe rană. El mai spune că «,» Pliniu, Naturalis Historia, XVI, -XXIV ţi XXXIII.
7!1 -

;; riscul, ca şi oţetul amestecat cu un ou, era socotit un mij¬ii loc excelent de a stinge incendiile.
E . Dacă în aceste din urmă pasaje, Pliniu face aluzie, după l cum se pare, la credinţele răspîndite în mod obişnuit prin-$ tre contemporanii săi din Italia, se poate deduce că druizii J.şi italienii erau într-anumită măsură de acord asupra pre-: ţioaselor proprietăţi pe.care le posedă vîscul crescut pe un ;: stejar; atît unii cît şi ceilalţi îl considerau drept remediu t eficace pentru un maref^număr de suferinţe, atribuindu-i şi calităţi stimulatoare; deoarece druizii credeau că o băutură extrasă din vîsc ar fecunda animalele sterpe, iar italienii ; că o femeie care poartă asupra ei o ramură de vîsc concepe mai uşor. Mai mult încă, potrivit credinţei ambelor popoare, pentru ca planta să-şi exercite proprietăţile ei curative tre¬buia să fie culeasă într-un anumit fel şi într-un anumit mo-' ment. Vîscul nu trebuia tăiat cu fier, de aceea druizii îl tăiau cu aur ; şi nu trebuia să atingă pămîntul, de aceea druizii îl înveleau într-o pînză albă. Pentru a alege perioada cînd se putea culege planta, cele două popoare observau luna ;

doar ziua aleasă era diferită, italienii preferau prima zi a lunii, iar druizii pe a şasea. Putem compara aceste credinţe ale galilor şi vechilor italieni. asupra minunatelor proprietăţi curative ale vîs-cului cu credinţele analoage ale modernilor aino din Ja¬ponia. Citim că, „la fel ca multe naţiuni de origină nordică, aceştia au faţă de vîsc o veneraţie cu totul deosebită. îl privesc ca fiind un leac pentru aproape toate bolile şi îl consumă uneori amestecat în alimente, iar alteori sub formă de decoct. Se folosesc mai degrabă frunzele decît

Această sugestie privind originea superstiţiei este con-I' firmată cu prisosinţă de credinţa druidică, relatată de Pli-I niu, că tot ce creşte pe un stejar este trimis din cea' şi tot- i -- odată este un semn că arborele a fost ales de zeu. O ase- 1 ţ, menea credinţă"explică de ce druizii, nu tăiau yîscul cu un I cuţit obişnuit, ci cu o seceră de aur ; şi de ce, după ce îl . tăiau, nu-1 lăsau să ca>dă pe pămînt ; ei credeau probabil că I planta cerească ar fi piNofanată şi virtutea ei minunată s-ar I pierde prin contactul cu1 pămîntul. Putem compara ritualul' " practicat de druizi la tăierea vîscului cu ritualul practicat I într-un caz asemănător în Cambodgia. După spusele locui¬torilor, din Cambodgia, dacă vezi o orhidee crescînd ca pa-I razit pe un tamarin, trebuie să te îmbraci în alb, să iei o l oală nouă de lut, să te urci în copac la amiază, să rupi planta, să o pui în oală apoi să laşi oala să alunece la pă-I mint. După toate acestea, fierbi în oală un decoct cai'e te face invulnerabil. Aşadar, la fel cum in Africa se crede că frunzele unei plante parazite îl- fac pe cel

ce le poartă invulnerabil, şi în Cambodgia un decoct, făcut tot dintr-o ;, plantă parazită, este considerat a aduce acelaşi serviciu ce¬lor care îl folosesc, sub formă de băutură, sau se spală cu ea. Putem deduce că, în ambele locuri, ideea invulnerabi-■lităţii este sugerată de poziţia plantei, care, situată dea-

1 M. le baron Roger (ancien Gouverneur de la Colonie fran-caise de Senegal), (fost guvernator al coloniei franceze a Senega-' lului) Notice sur le Gouvemement, Ies Moeurs, et Ies Superstitions des Negres du pays de Walo (Însemnare asupra guvernării, mora¬vurilor şi superstiţiilor negrilor din ţara Walo), Bulletin de la So-I ciete de Geoaraphie, VIII, 1(127.

WMWWWW»^w»iMW»
WW—Wi"»HP

curent utilizate... Mulţi cred că această plantă are puterea a do a face grădinile să dea rod bogat. Cînd vîscul este folosit ^ în acest scop i se taie mărunt frunzele şi, după ce s-au ros¬tit rugăciuni, se seamănă împreună cu meiul şi cu alte se- j minte ; cîteva se mănîncă odată cu alimentele. S-au văzut de asemenea femei sterile mîncind vîsc, ca să aibă copii. Vîscul care creşte pe salcie este socotit drept cel mai eficace,' pentru că salcia însăşi este considerată un arbore deosebit' de sacru." 1 Aino se aseamănă astfel cu druizii în credinţa lor că vîscul este un remediu pentru aproape toate bolile şi se mai aseamănă, iarăşi, cu vechii italieni care foloseau vîscul pentru a ajuta femeile să aibă copii. Mai mult, cre¬dinţa druidică potrivit căreia vîscul este „bun la toate", adică un panaceu pentru

toate relele, poate fi comparată cu credinţa populaţiei walo din Senegambia. Oamenii de acolo „au o mare veneraţie pentru un soi de vîsc pe care îi numesc tob ; ei duc cu dînşii frunze cînd pleacă la război, ca mijloc de protecţie împotriva rănilor, ca şi cînd frunzele ar fi adevărate talismane (gris-gris)". Autorul francez care relatează această practică adaugă : „Nu este oare cit se poate de ciudat că vîscul înseamnă în această parte a Africii ceea ce însemna în superstiţiile galilor ? Această prejudecată, comună celor două ţări, are poate aceeaşi ori¬gină ; negri şi albi au văzut, fără îndoială, fiecare în parte, ceva supranatural într-o plantă care creşte şi înfloreşte fără să-şi aibă rădăcinile înfipte în pămînt. Nu puteau oare

1 Rev. J. Batchlor, The Ainu... 80 '

s'crpra solului într-un loc apărat, pare a-i promite fericitu-f lui ei posesor o ocrotire analoagă, apărîndu-1 împotriva \ unora dintre relele ce ameninţă viaţa omului pe pămînt. jj Am-mai întîlnit şi pmă acum exemple în care mintea pri—1 mitivu-Iui socoteşte poziţiile ferite de primejdii drept cauzezi de prosperitate.

Oricare ar fi originea acestor credinţe şi practici pri- I vind riscul, este sigur că unele îşi găsesc analogii în fol¬clorul ţăranilor europeni. De exemplu, în diferite părţi ale | Europei se întîlneşte regula că vîscul nu trebuie' tăiat oricum, ci doborît cu lovituri de pietre sau de săgeţi de pe arborele pe care creşte. Astfel, în cantonul elveţian Aargau, oamenii de la ţară „consideră toate plantele parazite ca fiind- într-un

anumit sens sfinte, şi mai ales vîscul care creşte pe tm stejar. Ei îi atribuie puteri mari şi se feresc ' să-î taie pe cale obişnuită. Iar felul cum şi-1 procură este următorul. Cînd soarele se află în zodia Săgetătorului, iar luna în declin, în prima, a treia sau a patra zi înaintea lunii noi, viscul de pe stejar trebuie doborît cu o săgeată şi prins, cînd cade, cu mîna stingă. Acest vîsc este un remediu pentru toate bolile copiilor." Aici, la ţăranii elveţieni, ca şi la druizii de odinioară, i se atribuie vîscului care-creşte pe- stejar o virtute specială ; acest vîsc nu trebuie tăiat pe cale obişnuită ; trebuie prins înainte de a cădea pe pămînt ; şi este privit ca un panaceu pentru toate bolile, cel puţin pentru cele ale copiilor. De asemenea, în Suedia există o superstiţie populară potrivit căreia, pentru ca vîscul să aibă acea putere specială, trebuie doborît arancîndu-se cu să¬geţi sau cu pietre. Tot astfel, „după credinţa existentă pînă în.prima jumătate a secolului al XlX-lea în Ţara Galilor,
t

„pentru ca vîscul să aibă putere, trebuie doborît cu. săgeţi
: sau cu pietre de pe arborele pe care creşte".
. în ceea ce priveşte virtuţile curative ale vîsculu i, pâ-
; rerea ţăranilor din epoca modernă şi chiar a oamenilor m-
■ struiţi se aseamănă pînă la" un anumit punct cu părerea
:'<3elor din vechime. Druizii par să fi' numit planta, sau mai degrabă stejarul-ţie care creştea, „leac pentru toate" ; şi „leac pentru toate" t, mai este, după cum se spune, şi unul idin numele vîscului ÎT^ limba celtă modernă din Bretania, Ţara Galilor, Irlanda şî\Scoţia. în

dimineaţa zilei de Sim¬ţul Ion (dimineaţa solstiţiului de vară) ţăranii din Piemont -şi Lombardia culeg frunze de stejar pentru „untdelemnul Sfmtului Ion", considerat ca leac pentru rănile provocate de obiecte tăioase. La origină, „untdelemnul Sfmtului Ion" era poate vîscul pur şi simplu, sau un decoct făcut din vîsc. în Holstein, vîscul, mai ales cel de pe stejar, este con¬siderat şi acum remediu universal pentru rănile proaspete şi vrajă sigură pentru a avea succes la vînătoare ; iar la Lacaune, în sudul Franţei, vechea credinţă druidică potrivit căreia vîscul este un anJidQtrimrxrtriva tuturor otrăvurilor supravieţuieşte şi acum printre ţărani ; ei pun planta pe. abdomenul bolnavului sau i se dă acestuia să bea un decoct. De asemenea, vechea credinţă că vîscul este un rem-edta.
.împotriva epilepsiei a supravieţuit în timpurile moderne nu numai la cei lipsiţi de învăţătură, ci şi la cei rnai -culti¬vaţi. Astfel în Suedia, bolnavii de epilepsie cred: eă pot evita crizele purtînd asupra lor un cuţit cu mineral din vise de stejar ; iar în Germania se atîmă, în acelaşi scop, vîsc în jurul gîtului copiilor. în provincia franceză Bourhonnais,

|fe vîsc de tavanul odăilor, ca protecţie împotriva răuLui-în general şi a incendiului în special. O sugestie privind calea pe'.care ajunge vîscul să se ,bucure_de o asemenea însuşire ne este oferită de |epitetui_,jiLălura-tunetului>i, cu care de¬numesc vîscul locuitorii elveţieni din cantonul Aargau. Căci măturatunetului este o excrescenţă noduroasă, cu ^aspect de

mărăcine, <le pe ramurile unui arbore, care, în credinţa populară, este tprodusă de săgeata fulgerului ; de f'aceea în Boemia, mătura-tunetului arsă în foc apără casa [împotriva txăznetului. Fiind produsă de fulger, ea serveşte -bineînţeles, pe baza principiilor magiei homeopatice, ca anijioc de apărare împotriva txăznetului, de fapt ca un fel ,<Je paratrăznet. Aşadar, focul pe care vîscul este menit să-l ^îndepărteze de case, în Suedia, -poate fi focul aprins de ftrăznet ; deşi, fără îndoială, planta este la fel de eficace şi [împotriva incendiilor în general.

Pe lingă rolul de paratrăznet, vîscul îl are şi pe acela :;de cheie universală, căci se spune că deschide toate broaş-tele. Dar poate cea mai^ preţioasă dintre toate însuşirile :Vîscului este, de a asigura o protecţie eficace împotriva vră¬jitoriei şi magiei. Aceasta este, fără îndoială, cauza pentru care, în AOStriapse pune o ramură de vîsc pe prag pentru a al^nga_iiis£le_xcle ; aceasta poate fi şi raţiunea pentru care după cum se spune, în nordul Angliei, dacă doreşti un spor de lapte trebuie să dai primei vaci care fată după Anul Nou o legătură de vîsc, deoarece se ştie că nimic nu . distruge mai tare laptele şi untul decît vrăjile. De aseme¬nea, în Ţara Galilor, pentru a avea noroc de un spor de lapte, oamenii aveau obiceiul să dea o ramură de vîsc pri-

LUI icaicuiu, pupiuar înipu'.nva epnepsiei este un decoct din1 vise cules de pe un stejar în ziua Sfîntului Ion şi fiert cu; făină de secară. La Bottesford în Lincolnshire, decoctul dinj

vîsc este socotit de asemenea ca fiind un paleativ pentrir această boală îngrozitoare. într-adevăr, în Anglia şi în: Olanda, înalte autorităţi medicale îl recomandau, pînă în; secolul al XVIII-lea, ca remediu al epilepsiei.

Oricum, opinia lumii medicale asupra virtuţilor curative ale vîscului a suferit o schimbare radicală. în timp ce] druizii credeau că vîseul vindecă totul, medicii moderni par ^a crede că nu vindecă nimic. Dacă au dreptate, trebuie să conchidem că vechea credinţă foarte răspîndită pi-ivind vir¬tutea curativă a vîscului este o pură superstiţie,, bazată pe deducţii fanteziste, pe care ignoranţa le-a scos din condiţia de parazit a plantei, întrucît se părea că poziţia sa pe ra¬murile înalte ale arborelui o proteguia împotriva pericolelor, care ameninţă plantele ca şi animalele, jos, pe sol. Din acest punct de vedere, putem înţelege probabil de ce vîseul a fost. prescris, atît de multă vreme şi atît de persistent, ca remediu împotriva epilepsiei. într-adevăr, se pare, din faptul că vîseul nu poate cădea pe pămînt, pentru că este fixat pe ramura înaltă a unui arbore, decurge, ca o" con¬secinţă necesară, ideea că un bolnav de epilepsie nu poate cădea într-o criză atît timp cît poartă o bucată de vise în buzunar sau un decoct în stomac. Chiar şi acum, o mare parte a neamului omenesc ar considera probabil un - ase¬menea raţionament drept convingător."

Vechea credinţă italiană căjîscul stinge focul pare să fie împărtăşită şi de ţăranii suedezi, care atîfnă o ramură

mei vaci care făta un viţel după primul ceas al Anului! Nou ; iar în districtele rurale din Ţara Galilor, unde vîscul] creştea abundent, exista întotdeauna foarte mult vîsc înj gospodării. Cînd vîscul era rar, ţăranii din Ţara Galilor! spuneau.: „dacă JIU e vîsc, nu e nici noroc" ; dar dacă vîscul] creştea din belşug se credea că recolta de grîu va fi foarteI bună. în Suedia, vîscul este cules cu grijă, în ajunul zilei,; de Sfîntul Ion, căci, potrivit credinţei, „vîscul posedă, în¬tr-un grad înalt, calităţi mistice şi, dacă se agaţă o ramură j nucă de plafonul casei, în grajdul cailor sau în staulul va-'| cilor, trollul nu va mai putea face nici un rău oamenilor şi animalelor". // Cit priveşte perioada în care trebuie cules vîscul, opi-I miile au fost împărţite. Druizii îl culegeau mai ales în .a / şasea zi a lunii, iar italienii, după cît se pare, în prima zi /a lunii. în epoca modernă, unii au ales ca reper luna plină din martie, alţii luna în descreştere a iernii, cînd soarele se află în zodia Săgetătorului. Dar momentul preferat era; se pare, ajunul solstiţiului de vară sau chiar ziua solsti¬ţiului. Am, văzut că în Franţa, ca şi în Suedia, se atribuie virtuţi deosebite vîscului cules la solstiţiul de vară. în Sue¬dia regula este că .„vîscul trebuie tăiat în ajunul solsti¬ţiului de vară, cînd soarele şi luna se află în semnul puterii f lor depline". Şi iarăşi, în Ţara Galilor se credea că o ra¬mură de vîsc, culeasă în ajunul Sfîntului Ion (ajunul sol¬stiţiului de vară), sau la vremea cînd plantele încă n-au dat bob, va aduce vise prevestitoare de bine sau de rău, dacă este pusă sub pernă, la culcare. Astfel vîscul este una din numeroasele plante despre ale căror virtuţi magice sau

Olrative se crede că ating punctul culminant odată cu soa¬crele la apogeu, în ziua cea mai- lungă a anului. Pare deci 'raţional să presupunem că şi în ochii, druizilor, care vene¬rau atît de mult această plantă, vîscul sacru şi-ar fi putut , dubla zestrea de calităţi mistice la solstiţiul din iunie şi, :potrivit acestui fapt, îl puteau şi-ei tăia în mod curent, cu ceremonii solemne, îrrajunul solstiţiului de vară* Oricum, este sigur câ4n Scandihavia,. patria, lui Balder, vîscul, prin care Balder şiAa aflat moartea, a fost cules de regulă pentru calităţile salt) mistice, în. ajunul solstiţiului de vară. Planta creşte de obicei pe peri, stejari şi. pe alţi arbori, în pădurile dese şi umede din regiunile cu climat temperat ale Suediei. Astfel, una din cele.două principale întâmplări ale mitului în Balder este reprodusă la marea sărbătoare a solstiţiului de vară, în Scandihavia. Dar cea¬laltă întîmplare, arderea corpului lui Balder pe un rug,. îşi are şi ea replica în focurile ceremoniale care ard: sau încă mai ardeau, în timpurile mai noi, în Danemarca,. Norvegia şi Suedia, în ajunul solstiţiului de vară. Este adevărat însă că nu reiese de nicăieri să se ardă efigii în aceste focuri ; dar arderea unei efigii este un detaliu care se putea pierde cu uşurinţă, după ce i se uita înţelesul. Şi denumirea de ruguri ale lui Blader (Balder s Bălar), sub care aceste focuri ceremoniale erau cunoscute odinioară în Suedia, scoate în evidenţă fără- nici un dubiu legătura; lor cu Bal¬der şi ne sugerează, ca probabil faptul, că,, pe-vremuri, se ardea în ele, în fiece an, un om care-1

întruchipa, sau o efigie a lui Balder. Solstiţiul de vară era momentul'; con-

morţii lui tfaiuer nu era

fenomenelor fizice cu imagini împrumutate din viaţa enească, ci era în acelaşi timp povestea pe care o spu-u oamenii pentru a explica de ce ard în fiece an un om itruchipîndu-1 pşzeu şi de ce taie vîscul cu ceremonii lemne. Dacă am dreptate, legenda sfîrşitului tragic al lui fealder reprezintă, pentru a. spune astfel, scenariul dramei Esacre ce se juca an de ari,, ca ritual magic, pentru a face să ferălucească soarele, să crească arborii, să prospere holdele, şi pentru a apăra omul şi animalele împotriva uneltirilor funeste'ale zînelor şi spiriduşilor, ale vrăjitoarelor şi magi-Icienilor. într-un cuvînt, povestea aparţinea acelei categorii Ide mituri ale naturii ce trebuie completate cu un ritual ; aici, cum se întîmplă adesea, raportul dintre mit şi magie |esle ca de la teorie la practică.

Dar1 dacă victimele — oamenii întruchipîndu-1 pe Bal-Ber — care mureau prin foc primăvara sau la solstiţiul de vară erau date morţii ca încarnări vii ale spiritelor arbo¬relui sau ale divinităţilor vegetaţiei, s-ar părea că Balder | însuşi trebuie să fi fost un spirit al arborelui sau o divini¬tate a vegetaţiei. De aceea este de dorit să determinăm, dacă ne stă în putinţă, care era soiul de arbore a cărei întruchi¬pare se ardea la sărbătorile focului, deoarece putem fi si¬guri că victima nu murea ca reprezentant al vegetaţiei în general. Ideea de vegetaţie în general este prea abstractă pentru a fi primitivă. Foarte probabil

că victima repre¬zenta la origină o anumită specie de arbore sacru. Dar, dintre toţi arborii europeni, nici unul nu poate reclama, în aceeaşi măsură ca stejarul, calitatea oV? arbore sacru prin

seaz& arderea lui Balder la solstiţiul de vară, poate foarte bine să fi urmat o veche legendă, potrivit căreia solstiţii de vară era perioada cînd zeul cel bun şi-a găsit moartei prematură.

Am demonstrat astfel că principalele întîmplări din mi¬tul lui Balder îşi au replica în sărbătorile focului celebrate de ţăranii noştri europeni, care datează, fără îndoială, dintr-o epocă mult anterioară răspîndirii creştinismului Simularea aruncării în focul beltan a unei victime trase la sorţi şi felul analog în care era tratat mai tirziu Lupul Verde, cu prilejul focului ceremonial al solstiţiului de vară în Normandia, pot fi interpretate, bineînţeles, că urme ale unui obicei mai vechi, de a arde efectiv in aceste ocazii fiinţe omeneşti iar îmbrăcămintea verde a Lupului Verde.; alături de îmbrăcămintea din frunze a tînărului care stingea focul solstiţiului de vară, la Moosheim, par să arate că persoanele ce mureau cu ocazia acestor sărbători pie-^ reau ca întruchipări ale spiritelor arborilor sau ale divini¬tăţilor vegetaţiei.

Din toate aceste fapte putem deduce îa mod firesc că în mitul lui Balder, pe de o parte, în sărbăto¬rile focului şi în obiceiul de a culege vîseul, -pe de altă parte, găsim, pentru a spune astfel, cele două jumătăţi rupte şi separate" ale unui întreg originar. Cu alte cuvinte,

1 Tegner, Esais (1702—1840), poet suedez. A reprezentat prin¬tre

romantici tendinţa umanistă. Este considerat — pentru nobleţea stilului şi spiritualitatea sa limpede — poetul clasic al naţiunii. Momentele majore ale istoriei naţionale şi-au găsit în Tegner cîntă-reţul ideal. Deşi docent în estetică, apoi profesor la Universitatea din Lund, orator fără egal în epocă, Tegner este esenţialmerite un poet, prin structură temperamentală, imaginaţie, gust pentru absolut.

excelenţă al arienilor. După cum am văzut, cultul stejajj rului este confirmat pentru toate marile ramuri ale arie- j nilor din Europa ; putem trage deci, cu certitudine, con*1 cluzia că, înainte de a se împrăştia, arienii venerau arbo-I rele în comun şi că patria lor străveche trebuie să fi fosij o ţară acoperită cu păduri de stejar.

Aşadar, dacă ţinem seama de caracterul primitiv şi de| asemănarea remarcabilă dintre sărbătorile focului, cunos-' cute de toate ramurile ariene din Europa, putem conchide] că aceste sărbători fac parte din zestrea comună de prac* tici religioase, pe care diferitele popoare le-au purtat în J peregrinările lor pe meleaguri depărtate de vechiul cămin; Dar, dacă nu mă înşel, o trăsătură esenţială a acestor săr-1 bători primitive ale focului era arderea unui om care re¬prezenta spiritul arborelui. Aşadar, dacă ţinem seama dej locul pe care-1 ocupa stejarul în religia arienilor, putem | presupune că arborele astfel- reprezentat la sărbătorile fo¬cului trebuie să fi fost, la origină, stejarul. în ceea ce-i pri¬veşte pe celţi şi pe lituanieni, această concluzie ar fi poate cu greu contestată. Dar, atît pentru

ei cît şi pentru germani; ea este confirmată de un element de conservatorism reli¬gios demn de luat în seamă. Metoda cea mai primitivă de a aprinde focul, cunoscută de om, este frecarea a două bucăţi de lemn, pînă cînd iau foc ; şi ani văzut că această metodă mai este folosita şi acum în Europa, pentru a aprinde focuri sacre cum sînt focurile vii şi că, foarte pro^ babil, era folosită odinioară cu prilejul tuturor sărbătorilor focului. Pe de. altă parte, datina cere uneori ca focul viu sau un alt foc sacru-să fie aprins prin frecarea unei anu¬mite esenţe de lemn ; şr cînd esenţa este prescrisă anume, !)0

uşacum se întâmplă la celţi, la germani sau la slavi, acest Psoi de lemn pare a fi, in general, stejarul. Dai', dacă focul «acru era aprins în mod curent prin frecarea lemnului de [Stejar, ne este îngăduit să conchidem că, la origină, focul [era întreţinut cu acelaşi fel de lemn. De fapt, se pare că ;focul perpetuu al Vestei, la Roma, era întreţinut cu lemn ^de stejar, acesta fiind-'şi combustibilul consumat în focul [veşnic, care ardea sub stejarul sacru, în marele sanctuar lituanian de la Romove. lin, afară de aceasta, supoziţia că :odinioară combustibilul ars^-în focurile solstiţiului ele vară era lemnul de stejar poate decurge şi din obiceiul, despre 'care se spune că mai este practicat şi acum de ţărani, în multe ţinuturi muntoase din Germania, de a face focul în case, în ziua solstiţiului de vară, cu butuci de stejaivi. Bu¬tucul se aşază astfel încît să se consume foarte încet şi nu se carbonizează pe de-a-ntregul decît la sfîrşitu] anului. Apoi, la viitorul solstiţiu, se îndepărtează

cenuşa şi restu¬rile carbonizate ale vechiului butuc, pentru a face loc ce¬lui nou,; iar acestea se amestecă cu griul de.sămînţă ori se împrăştie prin grădini. Se crede că acest procedeu apără mîncărurile gătite pe vatră de vrăjitorie, aduce noroc în casă, grăbeşte creşterea recoltei şi o fereşte de neghină şi pa¬raziţi. Obiceiul este aproape punct cu punct analog celui al butucului de Crăciun, care, în unele părţi ale Germaniei, Franţei, Angliei, Serbiei şi în alte ţări slave era în mod frec¬vent un butuc de stejar. Concluzia generală este că. la aceste ceremonii periodice - sau ocazionale, vechii arieni aprindeau şi întreţineau focul cu lemnul sacru ele stejar. Dacă, la aceste ritualuri solemne, focul se făcea în mod curent cu-lemn de stejar, urmează că orice om ars ele viu
jii
—

fviscul care creşte pe trunchiul său e.ste întotdeauna verde. [iarna" adoratorii arbbrc7uTfrebuîe~s:a~f i salutat frunzele sale Iverzi apărînd printre ramurile dezgolite, ca un semn că ţ.maţa divină, care a încetat să însufleţească ramurile, con-|tinuă să supravieţuiască în vîsc, la fel cum inima cuiva ycare doarme continuă să bată cînd corpul este în nemiş-Eare. De aceea cînd zeu^ trebuia ucis — deci arborele sacru ^trebuia să fi ars —, era .necesar să se înceapă cu smulge¬rea vîscului. Căci poporui\ putea crede că, atît timp cit ■Eseul rămîne intact, stejarul este invulnerabil ; toate lo-Bţurile de cuţit şi.

de topor ar aluneca pe suprafaţa arbo-jrelui fără să-1 rănească. Dar, odată smulsă inima lui însfjntă. — vîscui —, stejarul se apleca prăbuşindu-se, Şi 'cînd, mai tîrziu, spiritul stejarului a ajuns să fie întruchi-»pat de un om viu era logic şi necesar să se presupună că, [la fel ca şi arborele pe care îl personifica, acel om nu pu¬tea fi nici ucis, nici rănit, atît timp cît vîscui rămînea ne¬vătămat. Ruperea vîscului era totodată semnalul şi cauza morţii sale.
Potrivit acestei păreri, Balder invulnerabilul nu este ideci, nici mai mult nici mai puţin decît o personificare a unui stejar purtător de vîsc. Această interpretare este con¬firmată de vechea credinţă ce pare a fi fost răspîndită în. Italia, că nicitn2aJ_judfocul nu pot dişţruge_ yîsgul ; căci, 'dacă planta-prirazi tă ^^e-j^nsidei-ată indestructibilă, s-^ar putea presupune cu Uşurinţă că ea transmite această însu¬şire şi arborelulpe^.care..creşte/atît a.vreme cît.nu e despăr¬ţită de ei. Sau, în limbajul mitului, se putea povesti cum zeul binefăcător al stejarului îşi are \'iaţa adăpostită, în

alt ai-bore decât stejarul. în acest fel,-stejarul sacru era ars" de doufl ori ; lemnul arborelui erau ars în foc, şi, în acelaşi-timp, «e ardea un om viu, ca personificare a spiritului ste?j jarului. Concluzia pe care am tras-o astfel privitor la arienii, din Europa în general, aplicată la cazul special al scandi-navilor, este confirmată de raportul care pare să fi existat; la ei între vise şi arderea victimei în focul solstiţiului de vară. Am

văzut că la scandinavi vîseul se culege de obicei la solstiţiul de vară. Dar, după cît transpare din acest obicei, nu există nici o legătură între vîsc şi focurile solstiţiului de .vară, în care se ardeau victimele omeneşti sau efigiile lor.! Chiar dacă focul, după cum pare probabil, era făcut întot¬deauna, la origină, cu lemn de stejar, de ce era necesar să se culeagă vîseul ? Ultima legătură dintre obiceiul de a culege vîseul la solstiţiul de vară şi cea de a aprinde focurfl ceremoniale ne este dată de mitul lui Balder, care nu poate fi separat în nici un caz de obiceiurile în discuţie. Mitul ne sugerează că odinioară se credea în existenţa unei le-/ gaturi vitale între vîsc şi omul ce întruchipa stejarul şi care / era ars în foc. Potrivit mitului, nimic nu-1 putea ucide pe Balcler, în cer sau pe pămînt, în afară de vîsc ; şi atîta vreme cît vlscul rămînea pe stejar, Balder era nu numai nemuritor, dar şi, invulnerabil. Ori, dacă presupunem că Balder era însuşi stejarul, origina mitului devine inteligi¬bilă. Vîseul era considerat drept sediul vieţii stejarului, şi ătîta vreme cît rămînea intaet, nimic nu putea omorî şi nici măcar răni stejarul. Bineînţeles, concepţia care face din vîsc lăcaşul vieţii stejarului putea fi sugerată primitivilor

. deplină siguranţă, în vîscul nemuritor care creşte printre ramurile acestuia ; apoi cum, atîta vreme cît vîscul rămî3 la locul lui, divinitatea însăşi rămîne invulnerabilă ; şi, în) sfîrşit, cum,[un vrăjmaş şiret, după ce a aflat secretul ne¬muririi zeului, a smuls vîscul de pe copac, ucigîndu-1 astfel pe stejarul-zeu, şi i-a ars apoi corpul într-un foc ce nu \-at

fi putut vătăma cîtă vreme planta parazită, de care flacăra "nu se atingea niciodată, rămînea la locul ei, printre ramuri: Dai-, eumc^dgea unei fiinţe a cârei_yiaţă nu sălăşluieşte în ea însăşi trebuie să pară stranie multor cititori — "e drept că £înă acum nici nu a fost recunoscută ea făcînd parte din superstiţiile primitive —, merită osteneala să o ilustrăm prin citeva exemple întîlnite în obiceiuri şi poveşti. Rezultatul va fisă arăt că, acceptînd această idee drept explicaţie a le¬găturii dintre Balder şi vîsc, mă sprijin de fapt pe un prin¬cipiu adine înrădăcinat în spiritul omului primitiv.

CAPITOLUL LXVI
f: SUFLETUL EXTERIOR ÎN.POVEŞTILE POPULARI

într-o parte anterioară a acestei lucrări am putut vedea 'că, în credinţa popoarelor primitive, sufletul poate fi tem¬porar absent din corp fără a-i cauza moartea. Se crede ade¬sea că aceste absenţe temporare ale sufletului atrag riscuri 'considerabile, deoarece sufletul rătăcitor este expus unui t'şir nesfîrşit de nenorociri, ajungînd la mîna duşmanilor şi aşa mai departe. Dar mai e şi un alt aspect al acestei puteri de a despărţi sufletul de trup. Nu există nici un motiv ca sufletul să nu-şi prelungească nelimitat absenţa, cu con¬diţia ca, atîta timp cît lipseşte, securitatea lui să poală Ii pusă la adăpost ; într-adevăr, un om poate dori, dintr-un simplu calcul de siguranţă personală, ca sufletul să nu i se mai întoarcă niciodată în corp. Incapabil de a concepe viaţa în chip abstract ca „posibilitate permanentă de a avea sen¬zaţii", sau ca „adaptare continuă a

structurilor interioare la relaţiile exterioare dintre fenomene", primitivul şi-o repre¬zintă ca un lucru material şi concret, corporal, pe care îl poţi vedea şi mînui, îl poţi păstra într-o cutie sau într-un .ulcior şi care e mereu în pericol să fie zdrobit, sfîşiat sau tăiat în bucăţi. Nu este necesar ca viaţa, astfel concepută

■

îs-

CU UriC<J 1UCC WJiC rtj-/ctn^, 111 111UU UUI^IIUIO 111 civ- »~o^ ^i^v^^n/i, Ldt. de absurdă ar părea, trebuie să fi fost altădată un arti-p»l.de credinţă uzuală. Această certitudine, în măsura în fcare priveşte presupusa putere de a elibera sufletul de corp ppentru un timp mai lung sau mai scurt, poate fi amplu con-•.firmată prin compararea poveştilor populare respective cu ^credinţele şi obiceiurile actuale ale primitivilor. Vom reveni Ea această problemă după ce vom fi dat cîteva exemple pri-fvind aceste poveşti. Vpm alege probele cu intenţia de a îi ilustra atît trăsăturile Caracteristice, cît şi marea răspîn-'.dire a acestei categorii de poveşti.
în primul rînd, toate popoarele ariene din Hindustan şi fpină în Hebride istorisesc, sub diferite forme, povestea su¬jetului exterior. O formă foarte răspîndită este următoa-;rea : Un magician, un uriaş sau vreo altă făptură din ţara tzînelor .este invulnerabilă şi nemuritoare pentru că îşi păs-- trează sufletul ascuns într-un loc secret ; dar o

crăiasă fru¬moasă, pe care o ţine închisa în castelul ei vrăjit, îi află taina şi o dezvăluie eroului, care caută sufletul, inima, viaţa .sau moartea magicianului ^acestea fiind diversele nume ce B se dau) şi, distrugîndu-le, îl ucide pe loc pe magician. As/ -fel o poveste indiană ne istoriseşte cum un magician, numit Punchkin, ţinea o împărăteasa captivă de doisprezece ani ; magicianul dorea foarte mult s-o ia de soţie, dar împără¬teasa nu vroia. în cele din urmă, fiul împărătesei a venit s-o scape şi amîndoiau pus la cale moartea lui Punchkin. îm¬părăteasa l-a îneîntat pe magician cu vorbe dulci prefăcîn-du-se că s-a hotărit în sfîrşit să se mărite cu el, „Şi spu¬ne-mi, îl întrebă ea, eşti într-adevăr nemuritor ? Moartea nu te poate ajunge niciodată ? Eşti oare un vrăjitor atît de

, ~~. j^w«^^- xi ci.i-'o^iil'Cl Ulii CUijJLU SclU^
continuînd totuşi să-1 însufleţească, în virtutea unui fel dej simpatie sau acţiune de la distanţă. Atît timp cît acest obiect pe care îl numeşte viaţa sa rămâne intact, omului Ijj merge bine ; dacă este vătămat, omul suferă ; dacă este; distrus, omul moare. Sau, cu alte cuvinte, cînd cineva este bolnav sau moare, faptul se explică spunîndu-se că acel obiect material, numit viaţă sau suflet, care se află înăuM trul ori în afara corpului, a suferit un rău sau a fost distrus/ Dar anumite împrejurări pot face ca, dacă viaţa sau sufle-: tul sălăşluiesc în om, să aibă mai mari şanse de a fi rănita decît dacă ar fi păstrate în vreun loc sigur şi

secret. DE aceea, în asemenea împrejurări, omul primitiv îşi scoate SIM fletul din corp şi îl depune în siguranţă în vreun loc tihna cu intenţia de a-1 readuce în corp de îndată ce pericolul va1 fi trecut. Sau, dacă descoperă un loc absolut sigur, el poate! fi mulţumit să şi-1 lase permanent acolo. Avantajul este că," atîta vreme cît sufletul nu suferă în locul în care a fost pus,' omul însuşi este nemuritor ; nimic nu-i poate ucide corpul, pentru că viaţa sa nu se află în el. întîlnim exemple ale acestei credinţe primitive într-o serie de poveşti populare, dintre care legenda norvegiană a „uriaşului fără inimă în trup" este poate exemplul cel mai cunoscut. Poveştile de acest fel sînt foarte răspîndite în lu¬mea întreagă şi după numărul lor, ca şi din varietatea în¬tâmplărilor şi detaliilor care le concretizează ideea direc¬toare, putem deduce că, la începuturile istoriei, concepţia unui suflet exterior a stăpînit puternic spiritele oamenilor. Căci poveştile populare sînt o imagine fidelă a lumii aşa cum i se înfăţişa ea spiritului primitiv ; şi putem fi siguri

mare încît nu simţi niciodată'vreo suferinţă omenească ?^ „Este adevărat, a răspuns magicianul, că nu stat la fel ca« ceilalţi. Departe, foarte departe, la sute de mii de mile ăe\ aici, se întinde un ţinut pustiu, acoperit de o junglă deasă. In mijlocul junglei creşte un pîlc de palmieri şi în mijlocul'; acestui pîlc se află şase vase pline cu apă, puse unul peste'| celălalt; sub cel de al şaselea vas se află o colivie mică în « care este închis un mic papagal verde ; viaţa mea atîrnă de viaţa papagalului ; şi dacă

papagalul este ucis, trebuie să mor şi eu. Dar este totuşi cu neputinţă, adăugă el, ca pa- ;! pagalul să sufere vreun rău, mai întîi pentru că nu se poate ajunge în acel ţinut îndepărtat şi apoi pentru că, la porunca" mea, mii de duhuri înconjoară palmierii şi ucid pe toţi cei ce se apropie de acel.loc." Dar tinărul fiu al împărătesei a învins toate greutăţile şi a pus mîna pe papagal. L-a adus la uşa magicianului şi a început să se joace cu el. Punchkin, magicianul, l-a văzut şi a încercat să-1 convingă pe tînăr eă-i dea papagalul. „Dă-mi papagalul !" strigă Punchkin. ' Flăcăul apucă papagalul şi îi rupse o aripă ; în aceeaşi clipă braţul drept al magicianului căzu. Punchkin întinse atunci, braţul stîng, strigînd: „Dă-mi papagalul meu!".Fiul împă¬rătesei rupse şi cea de a doua aripă a papagalului şi braţul : etîng al magicianului se desprinse şi el. „Dă-mi papagalul !" strigă magicianul căzînd în genunchi. Tinărul rupse piciorul drept al papagalului şi piciorul drept al magicianului se desprinse de! trunchi; prinţul rupse şi piciorul stîng al pă¬sării şi piciorul stîng al magicianului căzu la rîndul său. Nu i-a mai rămas decît trunchiul şi capul, dar tot mai arunca priviri ameninţătoare şi striga: „Dă-mi papagalul!" „Ia-ţi-1 acum", strigă tinărul şi suci gîtul păsării, aruncînd-o spre
W

„•magician ; în acea clipă se răsuci şi capul iui Punchkin ,şi Kaagiclanul muri scoţînd un geamăt înfricoşător. într-o altă ; poveste indiană, fiica unui căpcăun îl întreabă pe tatăl ei : '..„Tată, unde-ţi păstrezi tu sufletul ?" „La 16 mile de aici, cspuse el, se află un arbore. în jurul arborelui sînt tigri,

tuşi, ...scorpioni şi şerpţ-; în vîrful arborelui se află un şarpe uriaş foarte gros ; pe capul şarpelui se află o colivie mică, în co¬livia cea mică se află, o pasăre şi sufletul meu este în acea vpasăre." Sfîrşitul căpcăunului este asemănător cu cel.al ma¬gicianului din povestea precedentă. Cînd se rup aripile .şi labele păsării, braţele şi picioarele căpcăunului cad şi -ele ; şi cînd se răsuceşte gitul păsării, căpcăunul cade mort. 4ntr-o istorie bcngaleză se spune că toţi căpcăunii trăiesc 5nCeylon şi că toate vieţile lor se află într-un singur lămîi. Un copil taie lămîiul în bucăţi şi toţi căpcăunii mor. iîiitr-o povestire din Siam sau din Cambodgia, probabil -originară din India, ni se spune că Thossakan sau Ravana, regele.Ceylonului, putea să-şi scoată sufletul, cu ajutorul magiei, şi să-1 lase acasă într-o cutie, cînd se ducea la -.război. în felul acesta nu putea fi rănit în luptă. înainte de a începe bătălia împotriva lui Rama, şi-a încredinţat sufle¬tul unui pustnic ~nuniit Ochi-de-foc, care trebuia să-1 păs¬treze cu toată grija, în luptă, Rama a rămas uimit văzînd «că săgeţile sale îl lovesc pe rege fără să-1 rănească. Dar unul dintre aliaţii lui Rama, care cunoştea prin ce taină regele rămînea nevătămat şi-a luat, prin magie, înfăţişa¬rea acestui suveran şi s-:a dus ,1a pustnic eerîndu-i sufletul. După ce 1-a .primit, s-a înălţat în văzduh şi s-.a ă\xs de-a dreptul la Rama, scuturînd cutia şi strîngînd-o atît de tare incit corpul -regelui ;din Ceylon a rămas fără suflare îşi
m

pe cap. JJUpa ce incinta .^
j. ·_, _

ţi duşmanii săi l-au ucis.
într-o altă poveste grecească mo-■ernă, viaţa unui vrăjitor este legată de trei porumbei f aflaţi în pîntecele unui mistreţ. Cînd primul porumbel este [omorît, magicianul .cale bolnav ; cînd este omorît cel de-al doilea porumbel, boala se agravează ; iar cînd şi al treilea ■porumbel piere, magicianul moare.
într-o altă poveste gre¬cească, de acelaşi gen, for^ţa unui căpcăun se află în trei păsări cîntătoare care trăiesc într-un mistreţ. Eroul ucide ;doua dintre păsări şi, cînd ajunge la casa căpcăunului, îl găseşte întins pe pămînt în chinuri cumplite. îi arată căp¬căunului cea de a treia pasăre şi căpcăunul îl roagă să lase pasărea să-şi ia zborul sau să i-o dea. Dar eroul răsuceşte l gitul păsării şi căpcăunul moare pe loc.
într-o .versiune modernă a basmului Aladin şi lampa, \ fermecată, magicianul îi spune unei crăiese, pe care o-ţine \ captivă pe o stîncă în mijlocul oceanului că el nu va muri niciodată. Crăiasa povesteşte spusele magicianului soţului ei care venise să o scape. Craiul i-a răspuns : „Nuse poate să nu existe ceva care să-i fie fatal ; întreabă-1 care anume este acel singur lucru fatal." Crăiasa 1-a în¬trebat deci pe magician, şi el i-a spus că într-o pădure tră¬ieşte o hidră cu şapte capete ; în capul clin mijloc al hidrei se află un vătui, în capul vătuiului o pasăre, iar în capul păsării o piatră pi-eţioasă, şi dacă i s-ar pune piatra sub căpătîi, magicianul ar muri. Craiul a adus piatra şi crăiasa a pus-o sub perna magicianului. Vrăjitorul nici n-a apucat să-şi pună bine capul pe pernă că a şi început să scoată

plecînd într-o ţară depărtată, a sădit cu propriile sale mîiniii un arbore în curtea palatului tatălui .său şi lo-a spus păxin-jl ţilor săi : „Acest arbore aste viaţa mea. Dacă veţi vedeai arborele verde şi proaspăt să ştiţi că îmi merge bine ; clacă"! veţi vedea că se vestejeşte pe alocuri să ştiţi că sîntbolnav,'! iar dacă se veştejeşte cu totul să ştiţi că nu mai sînt de mult- j pe această lume". într-o altă povestire indiană, un prinţ, ij plecînd în călătorie, lasă în urma lui un răsad de orz, ce- '\ rînd să fie bine îngrijit şi supravegheat-; căci atîta vreme :. cit orzul va înflori, va fi şi el sănătos şi apărat de primejdii, I dar dacă se abale' la pământ, 1-a lovit o nenorocire. Şi aşa I s-a şi intîmplat. Căci prinţului i s-a tăiat capul, şi în clipa c'md capul său s-a rostogolit pe pămînt, orzul s-a frînt în două şi1 spicul a căzut la pămînt.

în povestirile greceşti, vechi şi moderne, ideea unui su¬flet exterior nu este neobişnuită. Cînd Meleagru era de şapte zile, ursitoarele au venit la mama lui şi i-au spus că Meleagru va muri cînd tăciunele care arde în foc se va stinge. Aşadar mama lui Meleagru a scos tăciunele din foc şi 1-a păstrat într-o cutie. Dar, după ani, înfuriată de faptul că fiul ci i-a ucis fraţii, a ars tăciunele în vatră şi Meleagru şi-a dat duhul în chinuri, ea şi cînd flăcările i-ar fi ars mădularele. De asemenea, Nisos, regele Megarei, avea un fir de păr, roşu cui purpura sau de aur, în creştetul capului, şi hotăriroa destinului era ca regele să moară cînd i se va smulge acel fir de păi'. Cînd Megara a fost asediată de cro-tani, fiica regelui, Scylla, s-a îndrăgostit de Minos, regele acestora, şi a smuls firul de păr ia tal de pe capul tatălui ei. Nisos a

murit pe loc. într-o poveste grecească modernă,
100

nişte urlete îngrozitoare, s-a învârtit de trei ori şi şi-a da£8 duhul.
Basme de acelaşi fel circulă în mod curent la popoarele |l slave. Astfel, o poveste rusească ne spune că tm magiciana numit Koşcei cel Fără-de-Moarte a răpit o crăiasă şi o ţinealj prizonieră în palatul său de aur. Dar într-o zi, pe cînd se)! plimba singură şi mîhnită prin grădina palatului, s-a 'iviţi un crai curtenitor şi a încîntat-o plănuind să fugă amîndoi. î Crăiasa s-a dus deci la magician şi, linguşindu-1 cu vorbe | mieroase şi prefăcute, i-a spus : „Scumpul meu prieten, f răspunde-mi te rog, nu ai să mori niciodată ?" „Fără în- "î doială. că nu am să mor'l, i-a răspuns magicianul. „Ei bine, •] continuă ea, unde se află moartea ta ? se află oare aici în 3 casă ?" „Da, desigur este aici, în mătura de sub prag." Crăiasa a înşfăcat de îndată mătura şi a aruncat-o în foc ; dar mătura a ars şi Koşcei cel Fără-de-Moarte a rămas în viaţă ; nu i s-a pîrlit nici măcar un singur fir de păr. Ama¬ntă de eşecul primei sale încercări, şireata fată a început să facă pe bosumflata şi i-a spus : „Nu mă îndrăgeşti cu adevărat, pentru că nu mi-ai spus unde se află moartea ta ; cu toate astea, iată, eu nu-ţi port pică, te iubesc din toată J inima". Cu cuvinte linguşitoare, ea 1-a rugat din nou pe magician să-i spună drept unde se află moartea sa. Magi¬cianul a început să rîdă şi i-a spus : „De ce vrei să ştii ? Ei bine, din dragoste, îţi voi spune unde se află. Pe un cîmp, cresc trei stejari şi sub rădăcinile celui mai mare stă pitit un vierme ; dacă cineva găseşte viermele şi îl

zdrobeşte, eu voi muri pe dată." Cînd crăiasa a auzit aceste cuvinte, s-â dus de-a dreptul la iubitul ei şi i-a povestit totul ; acesta a căutat pînâ a găsit stejarii, a săpat, a găsit viermele şi tea

|i-a zdrobit. S-a reîntors apoi grăbit la palatul, vrăjitqru-|lui unde însă a aflat -de la crăiasă că acesta era în viaţă. f -Crăiasa a pomit atunci din nou. să-1 mîngîie şi să-1 lingu-i.. ţească mai departe pe Koşcei ; şi de astă dată, înfrînt de ^.şiretlicurile ei, magicianul şi-a deschis inima şi i-a spus Kşadevărul. „Moartea mea, i-â spus el, e departe de aici şi ; £reu de găsit, undeva pe- întinderile oceanului. în această " mare se află o insulă şi peninsulă creşte un stejar verde ; 1 sub stejar se găseşte o ladă de^fier, în ladă este un coşuleţ, ■-în coşuleţ un iepure, în iepuri o raţă şi în raţă un ou; cel ce găseşte oul şi îl sparge mă ucide în aceeaşi clipă. . Bineînţeles craiul a găsit oul fatal şi, ţinîndu-1 în mină, a . venit la magicianul cel fără de moarte. Monstrul l-ar fd putut omorî, dar craiul a început să strîngă oul în pumn. : Magicianul a început atunci să strige de durere şi, intorcîn-.du-se către perfida crăiasă care era acolo şi îidea privin-•du-1 triumf ătoare, i-a spus : „Oare nu din dragoste pentru -tine ţi-anij destăinuit unde se află moartea mea ? Aşa mă răsplăteşti V Rostind aceste cuvinte a încercat să-şi ' înşface sabia atârnată într-un cui pe perete ; .dar mai înainte de a o fi putut apuca, craiul a strivit oul şi pe dată vrăji¬torul nemuritor şi-a găsit sfîrşitul. „într-o altă '.descriere a morţii lui

Koşcei, se spune că acesta a fost omorît fiind lovit în frunte cu oul misterios ultimă verigă din lanţul magic care îi leagă în mod tainic 'viaţa. într-o alta versiune a aceluiaşi basm, dar povestită în legătură cu -un, şarpe, lovitura fatală a fost edafcă cu o pietricică aflată într-un .gălbenuş de ou, aflat într-o raţă, aflată într-un iepure, aflat într-o piatră, aflată, la rîndul -ei, pe o insulă:"
4fi3

terior nu lipsesc. într-un basm povestit de saşii din Tran¬silvania ', se spune că un flăcău trăgea mereu cu puşca asupra unei vrăjitoare. Gloanţele treceau prin ea fără să-î facă nici un rău, şi vrăjitoarea nu făcea altceva decît să rîdă şi să-şi bată joc de el.
„Vierme pi'ostănac al pămîntu-lui, spunea ea, trage cit vrei. Nu-mi poţi face nici un rău.1 Află că viaţa mea nu-şi are lăcaşul în mine, ci departe, foarte departe de aici. Pe un munte se află un lac, pe lac pluteşte o raţă, în raţă se găseşte un ou, în ou arde o lu¬mină, acea lumină este viaţa mea. Dacă ai putea stinge lumma, viaţa mea s-ar sfîrşi. Dar acest lucru nu se poate întîmpla şi nici nu se va întîmpla vreodată."
Totuşi, flă¬căul a pus mîna pe ou, 1-a spart şi a stins lumina şi, odată cu ea, şi viaţa vrăjitoarei. într-o istorisire germană, un canibal numit Tru*p-fără-Suflet îşi păstrează sufletul în¬tr-o cutie", ce se află pe o stîncă în mijlocul Mării Roşii. Un voinic pune mîna pe cutie, şi se duce cu ca la Trup-fără-Suflel, care îl roagă să-i înapoieze sufletul. Dar voinicul deschide cutia, ia sufletul şi îl aruncă peste cap înapoi. în aceeaşi clipă căpcăunul cade mort.
într-o altă povestire germană, un magician

bătrîn tră¬ieşte împreună cu o fetişcană, cu desăvîrşire singuri, în mijlocul unui codru uriaş şi întunecos. Fetei îi este teamă că magicianul fiind bătrîn nu cumva să moară şi s-o lase singură în pădure. Dar bătrînul o linişteşte. „Dragă copilă, îi spune el, eu nu pot muri, căci nu am inima în piept."

1 Joseph Haltricl), Deutsche Volksmărcltzn aus dem Sachscn-lande in Siebcnbilrgen (Poveşti ■pcqmlare germane din ţinutul sa¬şilor din Transilvania), 18€5,

I

rsa. Iar el îi i-ăspunde : „Departe, foarte de departe ae aici, într-o ţară necunoscută şi singuratică, se înalţă o biserică mare. Biseiica este închisă bine cu uşi de aramă şi de jur împrejurul ei se află un şanţ larg şi adînc. în biserică zboară o pasăre şi în\ această pasăre se află inima mea. Atît timp cît trăieşte jŞasărea, trăiesc şi eu. Pasărea nu poate muri de la~ sine şi nimeni nu o poate prinde ; aşa¬dar nici eu nu pot muri şiN nu trebuie să fii îngrijorată." Dar flăcăul, a cărui mireasă trebuia să fie fetişcana mai înainte s-o răpească vrăjitorul, a reuşit să ajungă la bise¬rică şi să prindă pasărea. A adus-o fetişcanei care i-a ascuns pe amindoi sub patul magicianului. Bătrînul vrăjitor s-a înlors curînd acasă. S-a plîns că e bolnav şi chiar aşa şi era. Fata a început să plîngă şi i-a spus: „Vai, tătucul va muri, căci are şi el o inimă în piept". „Copilă, i-a răspuns vră¬jitorul, ţine-ţi gura, eu nu pot să mor. Mă voi face repede bine." La aceste cuvinte, flăcăul de sub pat a strîns uşurel pasăi"ea şi cum făcu aşa, bătrînul magician se simţi

deo¬dată foarte rău şi se aşează. Flăcăul strînse pasărea mai tare şi magicianul căzu de pe scaun fără cunoştinţă. „Acum strînge-o pî'nă moare", strigă fata. Iubitul ei o ascultă, iar cînd pasărea muri, şi bătrînul magician se întinse pe jos, dîndu-şi dujiul.
în basmul nordic al „uriaşului care nu avea inimă în corp", uriaşul spune prinţesei captive : „Departe, departe de tot, pe un lac, este o insulă, pe insulă se înalţă o bise¬rică, în biserică se află un puţ, în puţ. înoată o raţă, în raţă se află un ou, iar în ou se aflu inima mea". Cu spri¬jinul unor animale pe care le ajutase la nevoie, eroul poves-

I
tMi ajunge în stăpînirea oului şi îl strînge în pumn.; in] aceeaşi clipă uriaşul începe să scoată nişte urlete ascuţite' de ţi se rupea inima, şi cere să i se cruţe viaţa, dar eroda sparge oul în bucăţi şi uriaşul crapă pe loc. într-o altă; poveste norvegiană, un căpcăun spune prinţesei captivei că se va mai putea întoarce acasă doar dacă ea găseşte bobul J de nisip ce se află sub a noua limbă a celui de-al ■ nouălea cap al unui balaur ; dacă bobul de nisip ar ajunge pe stînca' pe care trăiesc căpcăunii, ei ar plesni cu toţii, iar „stînca ar deveni un palat .aurit şi lacul s-ar preschimba intra cîmpie verde". Eroul găseşte bobul de nisip şi îl duce pe stînca înaltă, unda trăiesc căpcăunii. Toţi căpcăunii ples¬nesc şi î'estul întîmplării se petrece după cum prezisese. fîrtatele lor.
Intr-un basm celtic, povestit în partea vestică a ţinu-1 tarilor muntoase din Scoţia, o regină captivă îl întreabă; pe uriaş unde îşi păstrează

sufletul. în cele din urmă, după ce o înşelase de mai multe ori, uriaşul îi dezvăluie secre¬tul fatal : „Sub prag se află o lespede mare. Sub lespede se află un berbec scopit. în pîntecele berbecului se află>0 raţă, iar în raţă Un ou, în ou se află sufletul meu." A doua zi, după ce uriaşul plecase, regina a reuşit să pună mîna pe ou şi 1-a strivit în pumn ; în aceeaşi clipă uriaşul, care venea acasă pe înserat, a căzut mort. într-o altă poveste celtică, o dihanie marină a răpit-o pe fiica unui rege, şi un bătrîn fierar spune că nu există'decît un singur mijloc dea •omorî dihania. „în insula din mijlocul lacului se află Eillid Chaisfhion — cerboaica cu copite albe, cu picioarele cele mai subţiri din cîte s-au văzut şi cu mersul cel mai iute; ^dacă ar putea fi prinsă, ar zbura din ea un corb şi dacă ar

;putea fi prins, corbul, ar sări din el un păstrăv; iar în gura fcăstrăvului se află un ou, şi în ou sufletul dihaniei, şi dacă ^■spargi .oul, dihania moare." Ca de obicei, oul este spart şi îdihania piere.
într-o poveste hlandeză, citim că un uriaş ţinea o fată «.frumoasă închisă îngălatul său pe o colină înaltă, albită de oasele luptătorilor Xare încercaseră în zadar să o scape s pe frumoasa' captivă. în kjele din urmă, eroul, după ce 1-a ' ciopîrţit şi sfîrtecat în van Vu securea, a descoperit că sin-[gurul mijloc de a-1 ucide pe\uriaş era să-i frece un neg de | pe ţîţa stingă, cu un ou aflat într-o raţă, aflată într-o ladă " care zăcea ferecată pe fundul mării. Cu ajutorul unor ani¬male recunoscătoare, eroul a pus stăpînire pe oul cel' pre¬ţios şi 1-a omorît pe uriaş

strivindu-i oul de negul de pe ţîţa stingă. în mod asemănător, într-o povestire bretonă se vorbeşte despre un uriaş pe cai-e nici focul, nici apa, nici ■ oţelul nu-1 pot răni. Uriaşul spune celei de-a şaptea soţii, ;cu care tocmai se căsătorise, după ce le ucisese pe toate celelalte : „Sînt nemuritor şi nimeni nu mă poate răni, decît dacă cineva striveşte de pieptul meu un ou care se află într-un porumbel ce s"e găseşte în pînt'ecele unui iepure, iepurele stă în pîntecele unui lup şi lupul se află în pin-tecele fratelui meu, care locuieşte la o mie de leghe depăr¬tare de aici. Aşa se face că sînt cît se poate de liniştit în această privinţă." Un ostaş reuşeşte să găsească oul şi să-1 strivească pe pieptul uriaşului care moare pe loc. într-o altă poveste bi'etonă, viaţa uriaşului este păstrată într-un merişor bătrîn care creşte în grădina castelului său şi, pentru a-1 ucide pe uriaş, trebuie tăiată rădăcina cea mai groasă a arbustului cu o singură lovitură de topor, fără a

Xdeparte, incnisa, mir-un <_>u, CURCII, ui>i-uu JJ^i,,i..,,^i,
I într-o cămilă, aflată în marc. Ei-oul găseşte oul, îl striveşte ■ în mînă şi căpcăunul moare. într-o poveste populară ma¬ghiară, o vrăjitoare bătrînă.ţine închis în fundul pămîntu-tlui un tînăr prinţ, pe nume Ambrozie. Vrăjitoarea îi încre¬dinţează în cele din-urmă taina că are un mistreţ pe o pajişte mătăsoasă ; cine 141* ucide mistreţul ar găsi în.corpul 'său un iepure, în iepure\tyn porumbel, în porumbel o cu¬tiuţă şi în cutiuţă doi gmdaci. unul negru iar celălalt strălucitor : gîndacul strălucitor îi

păstrează viaţa iar gîn-dacul negru puterea ; dacă cei doi gîndaci ar muri s-ar sfîrşi si cu viaţii ei. Odată, cînd bătrîna vrăjitoare era ple¬cată de acasă, Ambrozie a omorît mistreţul şi a scos iepu¬rele, diri iepure a scos porumbelul, iar din porumbel cutia şi din cutie pe cei doi gîndaci ; a ucis gîndacul negru, dar 1-a păstrat în viaţă pe cel strălucitor. Vrăjitoarea şi-a pier¬dut astfel puterea şi cînd s-a întors acasă a trebuit să se culce în pat. Deoarece aflase de la ea cum să scape din închisoare şi -să fugă în lumea luminată de soare, Ambrozie a omorît şi gîndacul strălucitor şi sufletul bătrînei vrăji¬toare a părăsit-o de îndată. într-o povestire calmucă, aflăm că un Iran i-a poruncit unui înţelept să-şi arate rndemînareu furînd o piatră preţioasă de care depindea viaţa hanului, înţeleptul a izbutit să fure talismanul în timpul cît hanul şi paznicii săi donneau ; dar nemulţumind u-sc numai cu atît, a mers şi mai departe în a-şi arăta dibăcia, punîndu-i pe cap prinţului .adormit o băşică. Aceasta i s-a părut ha¬nului prea de tot. A doua zi dimineaţa i-a spus deci înţe-

duce totul la îndeplinire cu succes şi în aceeaşi clipă uria- Ij şui cade mort. Acum s-a conturat noţiunea sufletului exterior aşa cum I apare în poveştile populare ale popoarelor ariene, din India şi pînă în-Irlanda.■ Ne rămîne să arătăm că aceeaşi idee apare în mod obişnuit şi în poveştile popoarelor neariene. : tn vechea,poveste egipteană Cei doi fraţi, scrisă sub dom¬nia lui Ramses al II-lea, în jurul anului 1300 î.e.n., citim eă unul dintre fraţi şi-a vrăjit inima şi a

pus-o întc-o floare' de salcîm şi că, atunci cînd floarea a fost ruptă la îndemnul «ţiei sale, el a căzut mort pe loc, dar a reînviat cînd fra¬tele său i-a găsit inima pierdută în păstaia de salcîm şi :i aruncat-o într-o ceaşcă cu apă proaspătă.
In basmul lui Seyk el-Muluk din O mie şi una de nopţi djinnul1 spune fiicei captive a regelui Indiei : „Cînd-m-am născut, astrologii au făcut cunoscut că sufletul meu va fi distrus de unul din fiii regilor oamenilor. De aceea mţ-am luat sufletul şi l-am pus în guşa unei vrăbii, am închis vrabia într-o cutiuţă pe care am pus-o în. altă cutiuţă şi oe aceasta, la rîndul ei, în alte şapte cutiuţe ; apoi am pus :utiuţele în şapte lăzi şi pe acestea într-o ladă de marmură In inima oceanului care o înconjoară din toate părţile ; ieoarece această parte a lumii este departe de ţările oame¬nilor şi nimeni din neamul omenesc nu poate ajunge pînă icolo". Dar Seyk el-Muluk a pus stapînire pe vrabie, a ;ugrumat-o şi djinn-ul s-a prăbuşit la pămînt şi s-a trans¬format într-o grămadă de cenuşă neagră. într-o poveste

1 In credinţele musulmane, spirit inferior îngerilor, binefăcă-or sau răufăcător.

leptului că îi poate trece cu vederea tot ee a făcut;.dar ruşi¬nea de a i se fi pus o băşică pe cap n-o poate ierta şi a poruncit ca şugubăţul său prieten să fie executat pe loc"! Mîhnit de această dovadă de nestatornicie regească, învă-j ţatul dădu de pămînt cu talismanul pe care îl ţinea încă| în mînă ; în aceeaşi clipă din nările hanului începu săi curgă sînge pînă cînd hanul îşi dădu duhul.
într-un poem tătar, doi eroi,

pe nume Ak Molat şi Bur-
lat, încep să se lupte între ei
pe viaţă şi pe moarte. Ak;
Molat îl străpunge pe
duşmanul său cu o săgeată,
apoi se' ia'cu el la trîntă şi îl
aruncă la pămînt, dar totul
în zadar,.' Bulat nu putea
muri. în cele din urmă, după
ce lupta a. durat trei ani, un
prieten al lui Ak Molat vede
o casetă de aur spinzurînd
din cer de un fii' alb şi îi
vine în minte, că poate-în
această casetă se află închis
sufletul lui Bulat. El ţinteşte
deci firul alb cu o săgeată şi
caseta cade josJ O deschide
şi înăuntru găseşte zece
păsăi-ele albe şi una dintre
ele este sufletul lui Bulat.
Cînd a văzut că i s-a găsit
sufletul în casetă, Bulat a
început să plîngă. Dar
păsă¬rile au fost omorîte,
una după alta, şi atunciAk
Molat l-a putut ucide cu
uşurinţă pe duşmanul său.
într-un alt poem tăiai-, doi
fraţi care s-au dus să se
lupte cu alţi doi fraţi îşi iau
sufletele şi le ascund într-o
groapă adîncă sub
înfă¬ţişarea unei. ierbi albe
cu şase tulpini. Dar unul
dintre duşmani îi vede cum
îşi îngroapă sufletele şi le
scoate din groapă, le pune
în cornul unui' berbec de
aur şi ascunde cornul în
fundul tolbei sale cu săgeţi.
Cei doi războinici ale căror
suflete au fost furate în
acest fel ştiu acum că nu
mai aunici o şansă să
învingă şi fac pace cu
duşmanii. îhtr-un alt poem1
tătar, un demon grozav îi*
înfruntă;pe' toţi zeii şi
uo

!; pe toţi oamenii. în cele
din urmă un flăcău
cutezător se £ia la trîntă cu
demonul, îl leagă de mîini
şi de picioare şi £11 taie în
bucăţi cu paloşul său. Dar
demonul nu moare. ^Atunci
flăcăul îl întreabă : „Spune-
mi unde ţi-ai ascuns e
sufletul ? Căci dacă sufletul
ţi s-ar fi aflat în trup, ai fi
fost *mort de

mult".vDemonul răspunse : „Pe şeaua calului meu ,; se află un sac. Ia sac se găseşte un şarpe cu douăsprezece ■capete. In şarpe sei,află sufletul meu. Dacă ucizi şarpele, mă ucizi şi pe mine.'flăcăul a luat deci sacul de pe şeaua I calului şi a omorît şarpele cu douăsprezece capete, iar de-I monul a căzut mort. înrr-un alt poem tătar, un erou numit ; Kok Han încredinţează unei fete tinere un inel de aur în , care se află jumătate din puterea sa. Mai tîrziu, pe cînd •Kok Han se lupta de multă vreme cu un voinic pe care nu-1 putea omorî, o femeie îi aruncă în gură inelul cu jumă¬tate din puterea sa. Prinzînd forţe noi, Kok Han îl ucide pe duşman.

într-o poveste mongolă, viteazul Joro, îl înfrînge în modul următor pe duşmanul său, lama Tschoridong. Lama, care este vrăjitor, îşi trimite sufletul sub înfăţişarea unei viespi ca să-1 înţepe pe Joro în ochi. Dar Joro prinde vies¬pea şi deschizînd şi închizînd mereu mîna, îl face pe Lama cînd să leşine şi cînd să-şi revină din nou în simţiri. într-un poem tătar, doi flăcăi despică trupul unei vrăjitoare bătrîne şi îi smulg măruntaiele, dar în zadar ; ea continuă să tră¬iască ca şi cînd nimic nu i s-ar fi întîmplat. întrebată unde îşi ţine sufletul, vrăjitoarea răspunde că sufletul i se află în talpa încălţărilor, sub înfăţişarea unui şarpe împestri¬ţat cu şapte capete. Unul dintre tineri îi taie pingeaua cu o lovitură de spadă, înşfacă şarpele pestriţ şi îi taie cele

lll

un peşte ae aur şi a aaaposuţ m peşte sunetul copilei adop¬tive. Apoi a închis peştele de aur într-o cutie de aur plină :u apă şi a

cufundat cutia înţr-un heleşteu din grădină. Cu timpul fata a crescut şi a ajuns o femeie frumoasă. Dar gele din Indrapore avea o regină tînără şi frumoasă care ia cu teama ca, regele sa nu-şi mai ia încă o soţie. Auzind despre farmecul îscintătoarei Bidasari, regina s-a hotărît Isă-o îndepărteze din icalea ei. A ademenit-o pe tînăra fată în palat şi a torturat-o'ncu mare cruzime, dar^ Bidasari nu putea muri pentru că sufletul ei nu se afla într-însa. Ne-maiputînd îndura chinurile, Bidasari i-a spus reginei : „Dacă vrei să mor, trebuie să aduci cutia cufundată în he¬leşteul din grădina tatălui meu". Cutia a fost adusă şi deschisă pe dată şi înăuntru se afla peştele de aur, în apa. „Sufletul meu se află în peşte, spuse fata ; trebuie să scoţi peştele din apă în zori şi să-1 cufunzi din nou în apă, seara. Nu lăsa peştele pe oriunde, ci leagă-ţi-1 de gît. Dacă vei face precum îţi spun, voi muri curînd." Regina scoase deci peştele din cutie şi şi—1 atîrnă de gît ; nici nu apucă bine s-o facă şi Bidasari căzu leşinată. Dar seara cînd peştele a fost pus din nou în apă, fata şi-a revenit. Văzîrtd că in acest fel o are pe fată în puterea ei, regina a trimis-o la părinţii adoptivi. Pentru ca s-o scape de alte prigoniri în viitor, părinţii adoptivi s-au hotărît să-şi trimită fiica de¬parte de oraş. Au clădit aşadar o casă într-un loc singu¬ratic şi părăsit unde au dus-o pe Bidasari. Fata locuia acolo cu desăvîrşire singură, înduiind suferinţe aidoma celor pe care le îndura şi peştele de aur în care se afla sufletul ei. Ziua, cînd peştele era scos din apă, fata zăcea fără simţire. |Dar seara, cînd peştele ajungea din nou în apă, frumoasa

—._„ —*~..~. «11 im, ^ueui tătar 1ST0- I riseşte cum s-a luptat eroul Kartaga cu Femeia-Lebădă. I S-au luptat vreme îndelungată. Luna creştea şi descreştea, I rînd pe rînd, şi ei tot se mai luptau ; anii veneau şi tre- -oeau, şi lupta continua fără încetare. Insă calul pag şi calul I cel murg ştiau că sufletul Femeii-Lebădă nu se află în ea. Sub pămîntul negru curg nouă mări ; acolo unde mările' I se întîlnesc şi se fac una, marea iese la suprafaţa pămîn-tului. La gurile celor nouă mări se înalţă o stîncă de aramă, care se ridică sus de tot între cer şi pămînt. La poala stîncii, se află o ladă neagră, în lada neagră o casetă de aur, iar în caseta de aur stă pitit sufletul Femeii-Lebădă. Şapte păsărele mici sînt sufletul Femeii-Lebădă ; dacă cineva le-ar ucide, ■ Femeia-Lebădă ar muri pe loc. Caii au alergat-deci la poala stîncii de aramă, au deschis lada neagră şi au adus caseta de aur. Apoi calul cel pag s-a preschimbat într-un bărbat pleşuv, a deschis caseta de aur şi a tăiat capetele celor şapte păsări. Aşa a murit Femeia-Lebădă. într-un alt poem tătar, ei-oul, în timp ce îşi caută sora care i-a gonit vitele, i se dă de ştire să nu o mai urmărească pentru că soră-sa i-a luat sufletul într-o sabie de aur şi într-o săgeată tot de aur şi, dacă el îi va lua urma, îl va omorî tăindu-1 cu sabia de aur ori ţintindu-1 cu săgeata cea de aur.

Un poem malaez istoriseşte că, pe vremuri, trăia în

ceta¬tea Indrapore un negustor bogat şi cu cheag, dar care nu avea copii. într-o zi, pe cînd se plimba cu soţia pe malul rîului, au găsit o fetiţă frumoasă ca un înger. Au adoptat-o şi au numit-o Bidasari. Negustorul a poruncit să i se facă

il.;

revenea la viaţă. într-o zi, regele a plecat la-vînătoare şi, ajungînd Ia casa în care Bidasari zăcea leşinată, fără sim¬ţire, 1-a uimit frumuseţea ei. A încercat să o trezească, dar în van. A doua zi, spre seară, regele a venit din nou, dar a" găsit-o tot fără de simţire. Totuşi, cînd s-a întunecat de^-a" binelea fata şi-a mai venit în fire şi i-a spus regelui taina . vieţii ei. Regele s-a întors la palat, i-a luat reginei peştele şi 1-a pus în apă. De îndată Bidasari şi-a revenit la viaţă şi. regele a luat-o de soţie.

Altă poveste despre un suflet exterior ne vine din Nias, o insulă din partea de apus a Sumatrei. A fost odată o căpe¬tenie pe care duşmanii au prins-o şi au încercat în van să o ucidă. Apa nu o putea îneca, focul nu o putea arde şi oţelul nu o putea străpunge. în cele din urmă soţia sa dădu" pe faţă secretul. Căpetenia avea pe cap un fir de păr tare ca firul de aramă ; viaţa lui atîrna de acest fir. I s-a smuls-deci firul de păr şi odată cu el pieri şi suflarea căpeteniei.

O poveste africană din Nigeria de sud relatează cum un rege îşi păstra sufletul într-o mică pasăre de culoare castanie, care stătea cocoţată pe un arbore, aflat aproape de intrarea palatului. Viaţa regelui era atît de strins legată de cea a păsării, încît oricine ar fi omorît pasărea l-ar fi omorît în acelaşi timp

şi pe rege şi i-ar fi urmat la tron. Regina a dezvăluit acest secret iubitului ei, iar el a ucis pasărea cu o săgeată şi omorîndu-1 în acest fel pe rege^ s-a urcat pe tronul î-ămas liber. O poveste istorisită de popu¬laţia ba-ronga din Africa de Sud spune că vieţile unei întregi familii erau închise într-o pisică. Cînd una din fe¬tele familiei, pe nume Titishan, s-a măritat, fata i-a rugat pe părinţiei să-i îngăduie să ia cu dînsa în noua sa locuinţă,

U*.

^.nepreţuita pisica. Dar ei n-au vrut să i-odea şi l-au s'pus ; K't>^tii doar "că viaţa noastră este legată de ea" ; şi au vrut
I
.să-i dea în schimb o antilopă sau chiar un elefant. Dar nimic n-o putea mulţumi pe fată, în afară de pisică. A luat-o deci cu dînsa şi a închis-o într-un loc unde nimeni nu o putea vedea ; nici măcar soţul ei nu ştia nimic. într-o *zi Titishan s-a dus să lucreze la cîmp şi pisica, scăpata din ;ascunzătoare, a intrat în colibă, a îmbrăcat zalele de luptă ale soţului şi a început să joace şi să cînle. Nişte copii, atraşi de zgomot, au descoperit, animal ui maimuţărind u-se şi, deoarece copiii se mirau peste poate, pisica a înce-. puţ să salte tot mai tare şi pe deasupra să-i mai şi împroşte . cu ocări. Copiii s-au dus să se plîngă stâpînului : „Cineva joacă în casa ta şi ne-a ocărit". „Tăceţi din gură spuse el, voi pune de îndată capăt minciunilor voastre." S-a dus , deci şi s-a ascuns în dosul uşii şi privind înăuntru, a zărit într-adevăr pisica fudulindu-se prin casă şi cîntînd. -A tras un foc de armă şi animalul a căzut mort. în aceeaşi clipă,

soţia care lucra pe cîmp a. căzut şi ea la pămint ; ,yAm i'ost omorîtă acasă", spuse ea. Dar a mai avut puterea să-i spună soţului ei să o ducă în satul părinţilor ei şi să ia cu el pisica moartă, învelită într-b rogojină. Toate rudele s-au adunat şi au certat-o cu amar pentru că a luat cu dînsa pisica şi a dus-o în satul soţului ei. Şi cum au zărit pisica moartă, au căzut cu toţii, unul după altul, lipsiţi de viaţă. Clanul Pisicii a fost astfel nimicit şi soţul deznădăjduit a închis poarta satului cu o creangă, s-a întors acasă şi le-a poves¬tit prietenilor cum, omorind pisica, a ucis tot clanul, pen¬tru că viaţa lor atîma de viaţa pisicii.

m

\ CAPITOLUL LXVII ISUFLETUL EXTERIOR ÎN OBICEIURILE POPULARE

1. Sufletul exterior în obiecte ne în-%ufleţite. Astfel, ideea că sufletul poate fi depus, pe ■mp mai mult sau mai puţin îndelungat, la loc sigur în £fara corpului, ori măcar în păr, se regăseşte în povestirile puitor popoare. Rămîne să arătăm Că această idee nu este p simplă născocire făcută să înflorească o poveste, ci un articol real al credinţei primitive, care a dat naştere unor obiceiuri corespunzătoare.
Am putut vedea că, în povestiri, atunci cînd se pregă-l ţeste de luptă, eroul îşi scoate cîteodată sufletul din trup, pentru ca trupul său să fie invulnerabil şi nemuritor în bătălie. In acelaşi scop primitivul îşi scoate sufletul din :trup. în diferite împrejurări care presupun un pericol real sau imaginar. Astfel, la oamenii din minahassa, în Celebes,

cind o familie se mută într-o casă nouă, un preot adună sufletele întregii familii într-un sac şi le restituie mai tîrziu proprietarilor respectivi, deoarece se crede că mo¬mentul intrării într-o casă nouă este plin de primejdii Esupranaturale. în sudul Celebesului, cînd o femeie naşte, cel ce se duce după doctor sau după moaşă poartă întot-

\

B.

111

Vom'regăsi idei de acelaşi fel în poveştile indienilor! din America de Nord. Tribul navajo ne vorbeşte desprel o fiinţă mitică numită „Fata care a devenit Urs" şi carel a învăţat de la lupul din prerie arta de a se transforma în| urs. Ea era un mare luptător şi nu putea fi rănită, deoarece | eînd se ducea la război îşi scotea organele vitale şi le ascun-] dea, astfel încît nimeni n-o putea ucide ; după sfârşitul lup-1 tei îşi punea organele înapoi la locul lor; Indienii kwakiuti I din Columbia Britanică vorbesc despre o zmeoaică pe carel n-o puteau omorî pentru că viaţa ei se afla într-un vrej de cucută, Un tînăr curajos a întîlnit-o în pădure, i-a sfă-■ rimat capul cu o piatră, i-a împrăştiat creierul, i-a frînt I oasele şi le-a aruncat într-o băltoacă. Apoi, crezînd că a st'îrşit cu zgripţuroaica s-a întors acasă. Acolo a văzut o femeie legată la podea care i-a spus, prevenindu-1 : „NU' mai pierde vremea. Știu că ai încercat să ucizi zgripţuroaica. Pentru a patra oară cineva încearcă să o omoare. Dar zgrip¬ţuroaica nu moare niciodată, chiar acum începe să revină la viaţă.

Acolo, în vrejul acela dosit de cucută se află sufle¬tul ei. Stai lîngă locul cu pricina şi, îndată ce vei vedea că:; intră zgripţuroaica, ocheşte sălaşul vieţii ei. Atunci zgrip¬ţuroaica va muri". De-abia sfîrşise de spus, şi zgripţuroaica a şi intrat. Iar flăcăul a ochit cuibul vieţii ei şi zgripţu¬roaica a căzut moartă la pămînt.

II ■mirtul—

- ^M

_m.

deauna cu sine un obiect din fier, de exemplu un satîr,' pe care îl încredinţează doctorului. Medicul trebuie să9 păstreze obiectul în casa sa pînă naşte femeia, cînd îl dă înapoi şi primeşte o sumă de bani pentru serviciul făcut.-Satirul, sau ce va fi fiind, reprezintă sufletul femeii des-; pre care se crede că, la vreme de restrişte, se află în mai; mare siguranţă în afara corpului, decît în corp. De aceea .medicul trebuie să aibă multă grijă de acel obiect ; căci potrivit credinţei oamenilor, dacă obiectul s-ar pierde, su¬fletul femeii ar pieri cu siguranţă odată cu el.
La dyakii din Pioneh, district din sud-estul insulei Borneo, cînd se naşte un copil se cheamă un vraci, care vrăjeşte sufletul copilului făcîndu-1 să intre într-o jumă-'j tate de nucă de cocos pe care o acoperă cu o ţesătură şi o pune pe un taler sau tipsie de formă pătrată, atîrnată de acoperiş cu ajutorul unor sfori. Această ceremonie se re¬petă la fiecare lună nouă, timp de un an. Autorul relatării nu-i explică scopul, dar putem presupune că sufletul co- .

pil ui ui trebuie pus într-un loc mai sigur decît propriul său corp mic şi plăpînd. Această presupunere este confir¬mată de motivul' declarat al unui obicei asemănător, pi-acticat în alte părţi ale Arhipelagului Indian. în insulele Kei, cînd într-o casă există un'nou născut, se poate vedea cîteodată o nucă de cocos goală, desfăcută şi lipită la loc, ', atîrnînd lingă imaginea grosolană de lemn a unui stră¬moş. Se crede că sufletul copilului este depus provizoriu în nuca de cocos, pentru a fi la adăpost de atacul spirite¬lor rele,;' dar cînd copilul se face mai mare şi mai voinic, sufletul vine să-ş-i reia pentru totdeauna locul în corpul său. La fel şi la eschimoşii din Alaska, cînd un copil este
Uf»

H I
Şlwlnav, vraciul îi scoate cîteodată sufletul, din corp şi ii
iLpune, pentru a-1 salva, într-o amuletă, pe care o păstrează,
Ejpentru mai multă siguranţă, în sacul cu leacuri. Pare pro-
■r.babil că multe amulete au fost considerate şi ele cutiuţe
| pentru suflete, adică mici tainiţe în care sînt păstrate, apentru a fi mai Ma adăpost, sufletele purtătorilor: O bă-
EJrînă man'anje din vestul districtului Shire, din Africa Itcentrală engleză, purta în jurul gîtului o podoabă dan fil-
Kdeş goală -în interior, îungă de vrei trei inci, pe care o
'•.numea viaţa sau sufletul) ei. Fireşte că nu vroia să se des-
f partă de acest obiect ; un colonist a încercat să-î cumpere,
,-, dar în zadar. într-o zi, în timp ce James Macdonald

şedea
|:,. în casa unui conducător
hlubi, aşteptînd ca
importantul
f personaj, care întîrzia
punînclu-şi podoabele, să-
şi facă
". apariţia, un indigen i-a
arătat două minunate coame
de
bou, spunîndu-i : „Sufletul
lui Ntame se află în aceste
coarne." Coamele erau ale
unui animal sacrificat şi
erau
considerate sacre. Un
magician le legase de
acoperiş pen-
; tru a apăra casa şi
locuitorii ei de trăsnet.
„Ideea, adaugă
Macdonald, nu este deloc
străină gîndirii sud-
africane;
Sufletul unui om îşi poate
avea lăcaşul sub
acoperişul
casei, într-un arbore, în
apropierea unui izvor, sau
pe
vreo stînca din munte." La
indigenii din peninsula
Gazelle
din Noua Britanie există o
societate secretă care poartă
numele de Ingniet sau
îngiet. La intrarea în această
so~
. cietate, fiecare membru
primeşte o piatră de forma
unei
fiinţe omeneşti sau a unui
animal, crezîndu-se că din
acea
clipă sufletul său este într-
un anume fel legat de
piatra.
Dacă sparge piatra este
semn rău ; se spune că
piatra a
fost lovită >de trăznet şi
posesorul ei va muri curînd.
Dacă

totuşi omul scapă cu viaţă
se spune că nu era,o piatxfl
de suflet adevărată şi i se dă
omului o altă piatră în log
Un astronom i-a spus odată
împăratului Romanus
Lecape-:i nus că viaţa lui
Simion, ţar al Bulgariei,

este legată de oj coloană din Constantinopol ; dacă s-ar lua capitelul aces-5 tei coloane, ţarul ar muri pe loc. împăratul a ţinut seamăI de această părere, a dat ordin să fie luat capitelul şi în aceeaşi clipă, după cum i s-a spus ulterior împăratului," Simion a murit, în Bulgaria, de o boală de inimă.

Am mai văzut şi că, în poveştile populare, sufletul sau puterea unui om apar legate de părul acestuia ; daeă[i se taie părul omul moare sau îşi pierde puterea. Astfel indigenii din Amboyna credeau- că puterea le stă în păr; şi i-ar părăsi, dacă ar fi tunşi. Un criminal supus la tortura de un tribunal olandez din această insulă se încăpăţîna săj nu-şi recunoască vinovăţia pînă i s-a tăiat părul şi atunci şi-a recunoscut fapta pe loc. Un om, judecat pentru asa¬sinat, îndura fără să crîcnească cele mai ingenioase torturi, pînă cînd 1-a văzut pe casap în picioare, cu o pereche de" foarfece în mînă. întrebîndu-1 ce rost au foarfecele, i s-a răspuns că i se va tăia părul ; omul i-a implorat atunci sa] nu i se facă nimic şi şi-a mărturisit vina. Ca urmare, în.; cazurile de acelaşi fel, cînd tortura nu reuşea să smulgă mărturisirea vreunui prizonier, autorităţile olandeze îi tă¬iau în mod regulat părul.

La noi în Europa, se credea că puterile răufăcătoare ale vrăjitoarelor şi magicienilor se află în părul lor, şi că nimic nu le putea veni de hac acestor scelerați atîta vreme cît îşi păstrau părul. De aceea, în Franţa exista obiceiul de a depila tot corpul persoanelor acuzate de vrăjitorie,

: înainte de a ti ciate pe mina călâuiui. Miilaeus a asistat la ^Toulouse la

torturarea unor persoane cărora nu li s-a .putut smulge nici o mărturisire pînă cînd au fost dezbră-
'"caţi la piele şi raşi peste tot, ceea ce i-a făcut să recu¬noască tot adevărul. De asemenea, o femeie, care aparent "ducea o viaţă pioasă, a fost supusă torturii, bănuită de vrăjitorie, şi a suportat durerile cu o rezistenţă de necre-■ zut, pînă cînd a fost în- întregime depilată ; şi-a recunos¬cut atunci vinovăţia. Faimosul inchizitor Sprenger se • mulţumea să radă capul celor bănuiţi de a fi vrăjitoare [sau magicieni ; dar confratele său mai încăpăţînat, Cu-. manus, a ras pe tot corpul .patruzeci şi şapte de femei, înainte de a le arunca în flăcări. El invoca o înaltă auto¬ritate cînd ordona aceste măsuri riguroase, căci Satan în¬suşi, într-o predică ţinută din anvonul bisericii din Norih BBerwick, încurajase pe nenumăraţii săi învăţăcei, asigu-rîndu-i că „nici o nenorocire nu li s-ar putea întîmpla atîta vreme cît vor avea păr pe cap şi nu vor lăsa nici o lacrimă să le picure din ochi". De asemenea în Basfar, o provincie din India, „dacă un om este condamnat pentru vrăjitorie, este bătut de mulţime,- i se rade părul, căci se crede că în păr se află puterea lui de a face rău, şi i se sparg dinţii din.faţă, pentru a-1 împiedica, se spune, să murmure farmece. Femeile bănuite de vrăjitorie'trebuie Bă îndure aceleaşi ordalii ; iar dacă se dovedeşte că sînt vinovate, sînt pedepsite în acelaşi mod şi, după ce li se rade capul, părul lor se leagă, de un arbore aflat într-un joc public". La fel şi la-bhilii din India, cînd o femeie era condamnată pentru vrăjitorie şi fusese supusă diferitelor

mijloace de a-i smulge mărturisirea, cum ar fi spînzura-! tul de un arbore cu capul în jos sau piperul pus în ochii se tăia o şuviţă din părul de pe cap, iar şuviţa se îngrop^ apoi în pămînt, „pentru a rupe ultima legătură dintre dînsa şi vechile-i puteri răufăcătoare". La aztecii dia Mexic, cînd vrăjitorii şi vrăjitoarele „săvîrşiseră fără« delegi şi sosea sorocul să se pună capăt vieţii lor detesta-1 bile, cineva îi înşfăca şi le smulgea părul de pe creşteudl capului, ceea ce le răpea toată puterea de a face vrăji şi-farmece şi apoi :s£irşeau cu moartea odioasa lor existenţă", 2. Sufletul exterior în plante, S-a arătat] că, în poveştile populare, viaţa vinei persoane este uneori; atît de strîns legată de viaţa unei plante, încît dacă planta i\ se vestejeşte, moartea acelei persoane urmează neîntîrziat. [La populaţia m'benga din Africa de vest, în apropiere de JGabon, cînd doi copii se nasc în aceeaşi zi, oamenii .să* I dese doi arbori de acelaşi soi şi joacă în jurul lor. Se crede / că viaţa fiecăruia dintre copii este legată de viaţa cîte unuia dintre arbori : iar dacă arborele moare sau este (_ doborit, copilul va muri curînd. Şi în Camerun se crede că viaţa unei persoane este legată în mod simpatetic.de cea,a unui arbore. Conducătorul Oraşului Vechi din Cala-bar îşi păstra sufletul întx*-o dumbravă sacră, din apro¬pierea unui izvor. Cînd nişte europeni, din capriciu sau din ignoranţă,

au tăiat o parte din pădure, spiritul a fost cuprins de o mare indignare şi i-a ameninţat, după cura spunea i-egele, cu tot.felul de rele.
Unii papuaşi unesc simpatetic viaţa unui nou-născut de oea -a unui arbore, înfigînd o pietricică" în scoarţa arbo¬relui. Se crede că acest procedeu le dă stăpînire deplină

-Jl

"asupra vieţii copilului ; dacă se taie arborele, copilul ►moare. După o naştere, maorii îngropau cordonul ombili¬cal într-un loc sacru şi plantau deasupra un arbore tînăr. 'Dacă arborele- creştea se spunea că este iohu oranga adică ,semn de viaţă pentru copil ; .dacă arborele înflorea, copilul |,avea'să crească mares; dacă arborele se vestejea şi murea, ("părinţii se aşteptau la" tot ce poate fi mai rău pentru mi-fcuţ. în unele regiuni din^Fiji se sădeşte cordonul ombilical 'al unui copil de parte bărbătească împreună cu o nucă de -cocos sau cu un lăstar de arbore de pîine, crezîndu-se'că înviata, copilului este strîns legată de cea a arborelui. La Idyakii din Landak şi Tajan, districte din Bo'rneo olandez, ■se practică obiceiul de a sădi un pom fructifer pentru noul-' născut şi poporul crede că, începînd din acea clipă, soarta copilului este legată de cea a pomului. Dacă pomul creşte repede, copilul va fi fericit ; dar dacă pomul rămîne piper¬nicit sau este ars de soare, nu mai e de aşteptat pentru ruda sa de neam omenesc decît o soartă nenorocită.
Se spune că mai există şi astăzi în Rusia, Germania,

Anglia, Franţa şi Italia familii care au obiceiul să sădească un arbore la naşterea unui copil. Se speră că arborele va creşte odată cu copilul şi este îngrijit cu multă atenţie. Obiceiul este destul de răspîndit şi în cantonul Aargau din Elveţia. Se sădeşte un măr pentru un băiat şi un păr pentru o fată şi, potrivit credinţei oamenilor, copilul va avea o viaţă înfloritoare sau se va prăpădi aidoma pomu¬lui, în Mecklenburg, se aruncă placenta la tulpina unui arbore tînăr, iar copilul se crede că va creşte odată cu ai'borele, în apropierea localităţii Castle of Dalhousie, nu departe de Edinburgh, creşte un stejar, numit- Arborele
123

ui, goi puşca, us Lici un titiu uiuwi ue oue trei ori, prin JNiespicătura arborelui, la răsăritul soarelui. în vestul An-, fgliei, se spune că trecerea trebuie făcută „împotriva soa-i'-relui". De îndată ce ceremonia a fost îndeplinită, arborele se leagă şi despicătura se umple cu noroi sau cu argilă. Se crede că, la fel cum se închide despicătura arborelui, sn va vindeca şi hernia în corpul copilului : dar dacă despi¬cătura rămîne deschisă,, şi hemia va rămîne la fel ; iar dacă arborele ar muri, ar urmă», cu siguranţă şi moartea copilului. ; Un remediu analog peVitru diferite boli, dar mai ales pentru hernie şi rahitism, a fost folosit în general şi in alte părţi ale Europei, de exemplu în Germania, Franţa, Danemarca şi Suedia ; dar în aceste ţări arborele utilizat nu este de obicei un frasin, ci un stejar ; câteodată se admite, ba chiar se recomandă, salcia. în Mecklenburg, ai şi in Anglia, legătura simpatetică

stabilită în acest mod între arbore şi copil este considerată ca fiind atît de intimă încît, dacă«se taie arborele, copilul moare.
3. 'Sufletul exterior în animale. Dar în practică, la fel ca şi în poveştile populare, nu se crede că o persoană poate fi legată printr-o legătură de simpatie fizică numai cu obiecte neînsufleţite sau cu plante. Se pre¬supune că aceeaşi legătură poate exista între un om şi un animal, astfel încît'sănătatea unuia să depindă de a celui-, lalt, iar cînd animalul moare, omul să moară şi el. Analo¬gia, dintre tradiţii şi poveşti este desăvîrşită pentru că. în ambele cazuri, puterea de a scoate în acest mod sufletul din corp şi de a-1 păstra într-un animal este adesea unpri-vitegiu special al vrăjitorilor şi vrăjitoarelor. Astfel, iacuţiî" I din Siberia cred că orice şaman sau vrăjitor îşi păstrează
125
,

im nidgewell, care, in credinţa populară, este unit cu des-' tinul familiei printr-o legătură misterioasă ; se spune că în] clipa cînd.un membru al familiei moare sau trage să moară, *i o ramură a Arborelui lui Edgewall cade la pămînt. într-o I zi liniştită din iulie, în anul 1874, văzînd o creangă groasă " a copacului căzută la pămînt, un bătrân pădurar a excla-' mat : „Stăpînul a murit !" şi curând după aceasta s-a aflat că Fox Maule, al unsprezecelea conte de Dalhousie, a părăsit această lume.
In Anglia, copiii sînt duşi câteodată pe sub un frasin despicat, ca să-i ferească de hernie sau rahitism ; se pre-. 6upune că din acea clipă se ânfiripă o legătură simpatetică între copil şi arbore. Un frasin care

fusese folo.sit astfel' i creştea pe Shirley Heath, pe drumul care duce de la Hockly ■ House la Birmingham. „Thomas Chillingworth, fiul pro¬prietarului de la o fermă învecinată, acum un bărbat de vreo treizeci şi patru de ani, a fost dus, pe cînd era copil de un an, pe sub un asemenea arbore, încă viguros astăzi, şi pe care îl îngrijeşte cu deosebită atenţie neîngăduind nimănui să se atingă nici măcar de.o rămurea, căci, potri¬vit credinţei, viaţa bolnavului depinde de viaţa arborelui chiar dacă se află departe de el ; dacă arborele ar fi doborît, hernia ar apărea din nou, s-ar produce o cangrenă şi ar urma moartea. Aşa s-a şi întâmplat cu un om care condu¬cea o căruţă tocmai pe drumul cu pricina". „Nu este prea rar totuşi, adaugă autorul1 relatai ii, ca unele persoane să supravieţuiască după doborîrea arborelui." Modul obişnuit de a obţine vindecarea este să despici de-a lungul un puiet ; de frasin, pe o porţiune de cîteva picioare,' şi.să treci copi-

1 John Brand, Popular Antiquities,.. 124

t

sufletul, sau unul dintre sufletele sale, incarnat înta animal ascuns cu grijă de oricine l-ar putea vedea. „Ni: nu poate găsi sufletul meu scos din trup, spunea un vrâ; tor faimos, căci este ascuns departe, foarte departe munţii pietroşi din Edzhigansk." Numai o dată pe an ultima zăpadă se topeşte şi cînd pămîntul este iarăşi nej sufletele scoase din trup ale vrăjitorilor apar, sub înfăţ: rea unor animale, în locuinţele oamenilor. Ele

rată pretutindeni, dar numai magicienii le pot vedea puternice dau tîrcoale urlînd zgomotos, cele slabe se st coai'ă liniştit şi pe furiş. "Adesea se iau la bătaie şi at vrăjitorul al cărui suflet a fost învins cade bolnav sa moare. Magicienii cei mai slabi şi mai temători sînt cei £&: căror suflete sînt încarnate în cîini, căci cîinele nu-i dl; pace dublurii sale umane, ci îi roade inima şi'îi slîşie corpii Vrăjitorii cei mai puternici sint cei ale căror suflete scoase din trup au luat forma unui armăsar, a unui cerb, a urat urs negru, a unui vultur sau a unui mistreţ. Sanîoyedi din Turukhinsk sînt de părere că fiecare şaman sau vrăjit, tor posedă un spirit înrudit sub înfăţişarea unui mistreţ pe care-1 poate conduce printr-o legătură magică. La moar¬tea mistreţului, şamanul moare şi el ; şi se povesteşte despre' lupte încinse între vrăjitori care îşi trimit spiritek la luptă înainte de a se întîlni ei. înşişi. Malaezii Cred « „.sufletul unui om poate trece în alt om sau într-un anima! sau, mai degrabă, că se creează între ei un fel de relaţie misterioasa, astfel încît destinul unuia este cu desăvîrşire legat de destinul celuilalt".
'Printre melanezienii din insula Moţa, una dintre Noile liebride, concepţia unui suflet exterior este pusă m prao

în viaţa de toate zilele. în limba moţa cuvîntul tamaniu
nă „ceva însufleţit sau neînsufleţit despre a cărui ţă o persoană a ajuns să creadă că este strîns legată asa...Nu oricine din Moţa îşi avea tamaniul său ; numai
.e persoane îşi închipuiau că sînt legate de o şopîrlă. de şarpe sau poate.de o piatră ; cîteodată acel ceva era

;tat şi putea fi găsit după ce s-a băut zeama unei infuzii diferite frunze, iar rezidurile s-au făcut o grămăjoară ;
dintîi vieţuitoare, zărită în acea movilită sau deasupra era tamaniul. Acesta era supravegheat, dar nu i se iea mâncare şi nu era adorat ; indigenii credeau că vine este chemat şi că viaţa omului este legată de viaţa aniului, dacă acesta era o vieţuitoare, sau de buna păstrare ; dacă tamaniul ar fi murit, ori dacă nefiind vie-
itoare, s-ar fi spart sau s-ar fi pierdut, omul ar fi murit şi el. De aceea, dacă erau bolnavi, melanezienii trimiteau
[pe cineva să vadă dacă tamaniul este sănătos şi în si-
iguranţă."
Teoria unui suflet exterior pus într-un animai pare a .fi foarte răspîndită în Africa de vest, mai ales în Nigeria, Camerun şi Gabon. Printre fanii din Gabon se crede că, în momentul iniţierii sale, orice magician îşi uneşte viaţa cu a unui animal sălbatic, printr-un ritual al frăţiei de sînge ; el scoate sînge din urechea animalului şi din propriul său braţ, îi trece animalului sîngele său, iar sieşi sîngele ani¬malului. Din acea clipă se stabileşte o legătură atît de strinsă între animal şi. om, încît moartea unuia atrage moar¬tea celuilalt. Se crede că această legătură pune la. dispo¬ziţia magicianului sau vrăjitorului un mare spor de putere, pe.care o poate.utiliza-în diferite feluri în folosul său pro-

127-

-Printre animalele de acest tel sini- Hipopotamii,

eieianţu, V leoparzii, gorilele, peştii şi şerpii, toate animale fie foarte - .viguroase, fie puţind să se ascundă sub apă sau într-un I desiş. Se spune că înzestrarea de a se putea ascunde este o -condiţie necesară pentru alegerea animalelor înrudite, Keoarece se speră că animalul aliat sau.săritor la nevoie I l-ar răni, pe furiş, pe dşmanul patronului său ; de exem-j. piu, dacă acest animal este un hipopotam, el va ţîşni deodată din apă şi v^fl răsturna barca duşmanului. Se crede Ecă există între animal^ şi aliaţii sau rudele lor din neamul oamenilor o astfel de relaţie simpatetică încît în clipa cînd animalul moare, moare şi omul şi, la fel, cînd piere omul, I piere şi animalul. în consecinţă, nu poţi trage niciodată - asupra animalelor înrudite şi nici nu le poţi chinui, de teamă să nu răneşti sau să ucizi înseşi persoanele a căror viaţă este legată de a vieţuitoarelor respective. - Oricum, .această oprelişte nu-i împiedică pe locuitorii unui sat ale căror animale-aliat sînt elefanţii, să vîneze elefanţi. Căci ei nu respectă întreaga specie, ci numai anumite exemplare '.din ea, luate individual şi legate foarte strîns de anumiţi .oameni, bărbaţi şi femei, luaţi tot individual, şi îşi închi¬puie că pot să-i deosebească întotdeauna pe fraţii lor ele¬fanţi în turma de elefanţi obişnuiţi, care nu sînt decît elefanţi şi nimic altceva. Se spune chiar că această facul¬tate de recunoaştere este reciprocă. Cînd un vinător, care are drept aliat un elefant, întîlneşte un elefant de neam omenesc, cum putem să-1 numim, nobilul animal ridică ■ un picior ţinîndu-1 în faţa sa, ca pentru a spune: „Nu trage." Dacă vînătorul ar fi atît de lipsit de omenie încît să

piAi_*. *n puuui J.J.H\^, <totiiiv.n^ci Jllciyn- Icuiuiui Ulii pUVt^LliCJ cu zîne, care şi-a ascuns viaţa în afara propriului trupl într-un loc foarte sigur, vrăjitorul fan se crede invulne-jj rabil. Mai mult încă, animalul cu care a schimbat sînge iiA devenit rudă apropiată şi execută toate ordinele ce i le dă;j aşadar îl foloseşte pentru a-i răni sau a-i ucide pe duşmanij Vieţuitoarea cu care stabileşte frăţia de sînge nu este nici-] odată un animal blînd sau domestic, ci întotdeauna un ana mal sălbatic şi periculos, de exemplu un leopard, un şarpe,; negru, un hipopotam, un mistreţ sau un vultur. Dintre'; toate aceste vieţuitoare, cea mai des aleasă de vrăjitorii! fani este leopardul, urmează apoi şarpele negru ; vulturul este cel mai rar. La fel ca vrăjitorii, şi vrăjitoarele îşi au;' rubedenii printre animale ; dar animalele cu care sînt astfel legate vieţile femeilor diferă, în general, de cele] cărora bărbaţii le încredinţează sufletele scoase din trup.' O vrăjitoare nu se va lega niciodată cu o panteră, dar adesea va face acest lucru cu un şarpe veninos, uneori cu o viperă cu corn, alteori cu un şarpe negru, şi cîteodatâ un şarpe verde care trăieşte în bananieri ; sau mai poate, alege şi un vultur, o bufniţă sau o altă pasăre de noapte. Oricum, animalul' sau pasărea cu care vrăjitorul sau vrăji¬toarea au încheiat alianţa mistică este întotdeauna un indi-; vid şi niciodată o specie ; şi. bineînţeles, cînd animalul res¬pectiv moare, alianţa ia sfîrşit, deoarece se presupune că moartea animalului atrage după sine

şi moartea omului. Indigenii din valea fluviului Cross, din provinciile Came¬runului, împărtăşesc aceleaşi credinţe. Grupuri de oameni, de obicei locuitorii unui sat îşi aleg diferite animale cu care; cred că au legături apropiate de prietenie sau de rudenie.

şi să rănească un asemenea elefant, persoana a cărei viaţâ| este legată de animal ar cădea la pat. Balongii din Camerun cred că omul posedă mai multe' suflete dintre care unul se află în corpul său. iar altul- i într-un animal, cum ar l'i un elefant, un mistreţ, un leopard J şi aşa mai departe. Cînd cineva vine acasă, simlindu-se bol- j nav, şi spune : „Voi muri curînd", apoi moare după cum aj spus, oamenii sînt siguri că unul din sufletele sale a fosl' omorit într-un mistreţ sau într-un leopard, şi că moartea j sufletului exterior a pricinuit moartea sufletului aflat ia corpul său. Membrii importantului trib ibo din delta Nige¬rului împărtăşesc o credinţă analoagă despre sufletul exte¬rior al persoanelor în viaţă. Ei cred că în cursul vieţii sale spiritul omului poate părăsi corpul pentru cîtva timp, du-cîndu-se să se adăpostească într-un animal. Un om care doreşte să obţină această putere face rost de la un magician de un anumit leac pe care ii amestecă în mîncarea sa. Drept rezultat, sufletul său iese din corp şi intră într-un animal Dacă se îhtînrplă ca animalul să fie ucis în timp ce sufletul omului se află în el, omul moare : iar dacă

animalul estic rănit, corpul omului se umple de bube. Această credinţă prilejuieşte făptuirea multor crime ; căci uneori cite un ticălos şiret administrează în taină duşmanului său docto¬ria magică în mîncare .si. după ce a trecut astfel prin vicle¬nit- sufletul acestuia într-un animal, ucide animalul, iar odată gu el şi pe omul al cărui suflet îl adăpostea.
Negrii din Calabar, de la gurile Nigerului, cred că fie¬care pei-soană are patru suflete, dintre care unul trăieşte totdeauna în afara corpului său sub înfăţişarea unei sălbă-
t:;o

ţiciuni din pădure. Acest suflet exterior sau sufUst-din.-tu¬fişuri, cum îl numeşte Dra Kingsley, poate i'i orice animal, de exemplu un lepoard, un peşte sau o broască ţestousă, dai- niciodată un animal domestic sau o plantă. Omul şi-ar putea vedea acest suflet-din-tufişuri numai dacă ar fi în¬zestrat cu o a doua vedere, dai- un ghicitor îi spune adesea în ce fel de vietate se află, iar după aceea omul are grijă să nu ucidă nici un animal din specia respectivă şi se va opune din răsputeri oridui ar încerca acest lucru. Un bărbat şi fiii săi au de obicei aceeaşi specie de animal ca suflet-din-tufişuri; la fel ca şi o mamă cu ficele ei'. Dar cîteodată toţi copiii unei familii ţin de sufletul-din-tufişuri al tatălui lor ; de exemplu, dacă sufletul său exterior este un leopard; toţi fiii şi fiicele sale vor avea leopardul drept suflet exte¬rior. Pe de altă parte, uneori, toţi copiii ţin de mama lor ; de exemplu, dacă sufletul ei exterior este o broască ţes¬toasă, toate sufletele exterioare ale fiilor şi fiicelor ei vor fi de

asemenea broaşte ţestoase. Viaţa omului este atît de strîns legată de cea a animalului pe care îl consideră su¬fletul său exterior sau suflet-din-tufişuri, încît moartea sau rănirea animalului atrage nemijlocit moartea sau răni¬rea omului. Şi invers, cînd omul moare, sufletul-din-tufi¬şuri nu-şi mai poate găsi liniştea. îl apucă nebunia şi se aruncă în foc sau atacă oamenii şi primeşte o lovitură în cap şi acesta este sf irşitul.
în apropiere de Eket, în Calabarul de nord, există un lac sacru, ai cărui peşti sînt păziţi cu grijă, deoarece oame¬nii cred că sufletele lor sălăşluiesc în peşti şi dacă se «moară un peşte, se stinge şi o viaţă omenească. în fluviuî Calabar trăia, nu demult, un crocodil bătrîn şi uriaş despre

a* î0

13)

Bfinii cnn vjuciwcm^ia. 91
vnn ..»,.»»_—— _,
_._,
I este „acel obiect, însufleţit sau nu, de obicei un animal, Eare are cu o anumită persoană o existenţă paralelă, ast-l fel încît fericirea şi nefericirea acelei persoane depind fcde soarta nagualului". După un vechi autor ' mulţi in-| dieni din Guatemala „sînt înşelaţi de diavol,, care îi face I să creadă că viaţa lor atîrnă de a cutărui sau cutărui am-f mal (pe care îl aleg ca spiţit înrudit) şi că, în clipa cînd ani-| malul moare trebuie să "rfyoară şi ei ; cînd animalul este L: vînat le sare inima din loc ; cînd este sleit de puteri, sînt ■ şi ei sleiţi ; se întîmplă chiar ca, printr-o.iluzie diavolească, |>'ei să apară sub forma acestui animal (care este adesea, după E alegere, cerb, căprioară, Jeu, tigru, cîine, sau vultur),

şi, f trăgîndu-se asupra lor, să fie răniţi sub această înfăţişare. ; Indienii erau convinşi că moartea nagualului lor atrage I după sine propria lor moarte. Legenda spune că în primele I lupte cu spaniolii pe platoul Quetzaltenango, nagualii eon¬ii'ducătorilor indieni luptau sub înfăţişare de şerpi. Nagualul [' conducătorului cu rangul cel mai înalt era cel mai bătător I ti ochi, pentru că avea forma unei păsări mari cu penele I colorate într-un verde strălucitor. Generalul spaniol Pedro de Alvarado a ucis pasărea cu suliţa şi în aceeaşi clipă con-I ducătorul indian a căzut mort la pământ.
La multe triburi din sud-estul Australiei, fiecare sex vedea într-o anumită specie de animale ceea ce vedea indi¬anul din America Centrală în nagualul său, dar cu deose¬birea că, în timp ce indianul cunoştea, după cit se pare,
1 Thomas Gage, A New Survey 0/ the West Indies (O nouă pri¬vire asupra Indiilor de vest), 1677.
13:3

ducător cai e,'cil trupul, avea reşedinţa la Duke Town. Ciţival viceconsuli iubitori de sport au încercat de multe ori să'^ vineze animalul, şi odată un ofiţer a reuşii să-1 nimerească. -: De îndată conducătorul a trebuii să se culce în pat din pri- I cina unei răni la picior. Pretexta că a fost muşcat de un i cîine, dar cei cu judecată dădeau din umeri şi refuzau săi accepte o justificare atit de şubredă.
La mai multe triburi care trăiesc pe malurile Nigerului, între Lokopa şi deltă,, este răspindită credinţa că o persoană poale avea un aller ego sub chip de animal, cum ar fi un crocodil sau un hipo-. potam. Se crede că viaţa unei asemena persoane este

atît de strîns legată de cea a animalului incit toi ce i se în-tîmplă unuia produce un efect corespunzător şi asupra celuilalt ; dacă unul din ei moare şi celălalt va. trebui să moară fără întîrziere. Nu demult un englez a ucis un hipo¬potam foarte, aproape de un sat de indigeni ; apropiaţii unei femei care a murit în aceeaşi noapte au cerut .şi în cele din urmă au şi primii cinci lire sterline ca despăgu¬bire pentru moartea femeii.
La zapotecii din America Centrală, cînd o femeie era-gata să nască, rudele ei se adunau in colibă si desenau pe pămînt diferite animale, ştergînd apoi fiecare imagine, de indată ce o terminau. Continuau astfel pînă în clipa naşte¬rii, iar animalul desenat tocmai atunci pe pămînt era numit tona sau al doilea eu al copilului. „Cînd copilul a ajuns destul de matur, şi-a procurat animalul.care îl reprezenta şi avea grijă de el, deoarece se credea că sănătatea .şi viaţa sa este legată de sănătatea şi viaţa animalului şi că moar¬tea amîndurora s-ar întîmpla în acelaşi timp", sau, mai

a—

animalul individual de care era legată viaţa lui, auslrşţS lienii ştiu doar că vieţile lor sînt legate de un animal dinI specia respectivă, fără a putea preciza însă de care anume. Bineînţeles, rezultatul era că fiecare bărbat cruţa şi apăra] animalele speciei de care era legată viaţa bărbaţilor, iar I femeile apărau şi cruţau fiecare pe cea a animalelor de care j depindea viaţa femeilor ; şi aceasta deoarece nimeni nu ' ştia decît că moartea oricărui animal din specia respectivă ar putea să aducă propria sa moarte ; întocmai

cum moar¬tea conducătorului indian a urmat imediat după moartea păsării verzi, şi întocmai cum moartea papagalului a fost' urmată de moartea lui Punchkin din poveste. Astfel, de exemplu, membrii tribului wotjobaluk, din sud-estul Aus¬traliei, „susţineau sus şi tare că viaţa lui Ngunungunut (liliacul) este viaţa unui bărbat şi viaţa lui Yârtatgurk (piţigoiul) este viaţa unei femei" şi că. dacă se ucidea vreuna din aceste vieţuitoare, va fi scurtată, după caz, viaţii unei femei sau a unui bărbat. Şi cînd un asemenea lucru se întîmpla, fiecare femeie sau bărbat din aşezare era cuprins de teama^de a nu fi el cel primejduit şi teama lor provoca mari lupte în interiorul tribului. Aflu că în aceste lupte, între femei pe de o parte şi bărbaţi pe de altă parte, nu se ştia defel cine'va fi victorios, căci uneori femeile trăgeau bărbaţilor o bătaie zdravănă cu ciomegele Lor de ignam, dar şi ele erau adesea rănite sau chiar omorî te cu suliţele. Wbtjobalukii spuneau că liliacul este „fratele" bărbatului, iar piţigoiul ,,soţia" sa. Specia de animale de care ora legată viaţa fiecărui sex varia, într-o anumită măsura, de la un trib la altul. Astfel, în timp ce la wotjo-

|i;. baluki liliacul era animalul bărbaţilor, pe riul Gunbower, | în Murray-ul de jos la populaţia creek, liliacul pare să. fi | fost animalul femeilor, deoarece indigenii nu-1 omorau !'■ pentru că „de l-ar ucide, una din femeile lor (lubra) ar muri r cu siguranţă în urma acestui fapt." Dar, oricare ar fi fost l speciile animale particularizate, de care se

credea a t'i I legată viaţa bărbaţilor şi a femeilor, credinţa însăşi şi luptele la care dădea loc domneau — după cum se ştie — într-o mare parte a australiei de sud-est şi probabil s-au răspîndit şi mult mak departe. Credinţa era deosebit de serioasă, tot astfel erau, ca urmare, şi luptele pe care Ic prilejuia. De pildă, la unele triburi din Victoria, „liliacul obişnuit aparţine bărbaţilor care îl apără împotriva orică¬rui rău mergînd chiar atît de departe, încît sînt aproape în stare să-şi omoare pentru el femeile. Bufniţa de ferigă aparţine femeilor şi, cu toate că este o pasăre care preves¬teşte răul şi ale cărei ţipete sînt Înfricoşătoare noaptea, femeile o apără cu multă patimă. Dacă un bărbat omoară | o asemenea bufniţă, femeile sînt scoase clin minţi ca şi cînd li s-ar fi omorit un copil şi nu întîrzie să-l ciomâgeaseă pe făptaş cu o prăjină lungă." îndîrjita protecţie pe care o dau australienii, bărbaţi şi femei, liliecilor şi bufniţelor (căci liliecii şi bufniţele par a fi vieţuitoarele atribuite în mod obişnuit celor două sexe) nu se bazează numai pe gînduri strict egoiste. întrucît fie¬care bărbat crede că nu numai propria sa viaţă, ci .şi cea a .tatălui său, a fraţilor, a fiilor săi şi aşa mai departe, sînt legate de viaţa anumitor lilieci şi că, în consecinţă, apărînd viaţa liliecilor, el apără viaţa tuturor rudelor sale de sex masculin, ca şi pe a lui însuşi. De asemenea, fiecare femeie
las

unui.sex este reiauv rară şi nu a lost întâlnită pînă «cum nicăieri în altă parte decît în Australia. Cu mult mai frec¬vent este atribuit

totemul nu unui sex, ci unui clan şi este ereditar, fie pe linie masculină, fie pe linie feminină. Rela¬ţia unui individ cu totemul clanului nu diferă, ca tip, de relaţia sa cu totemul,sexului; el nu-1 ucide, vorbeşte despre acesta ca despre un frate şi se numeşte pe sine însuşi cu numele său. Dacă raporturile sînt similare, explicaţia vala¬bilă pentru unul dintre ei* trebuie să fie valabilă şi pentru celălalt. Aşadar, motivul pentru care un clan venerează o anumită specie de animale sau de plante (căci totemul cla¬nului poate fi ;i o plantă), şi pentru care membrii lui îşi iau ei înşişi numele acestei specii, pare să fie credinţa că viaţa fiecărui membru al clanului este legată de un animal sau de o plantă din specia în cauză şi că moartea femeii sau bărbatului respectiv ar fi consecinţa omorârii acelui animal sau a distrugerii acelei plante. Această explicaţie a totemis-I mului se acordă perfect cu definiţia pe care Sir George I Grey ' a dat-o totemului sau /cobong-ului din Australia de vest. El spune : „O anumită relaţie misterioasă există între o familie şi kobong-ul său, astfel încît un membru al fami-I liei nu va omorî niciodată un animal din specia căreia îi p aparţine kobong-ul său, chiar dacă l-ar găsi adormit; într-a-; devăr, uneori, cînd este silit, o face cu părere de rău şi I niciodată fără să-i dea posibilitatea să scape. Această ati¬tudine derivă din credinţa pe care o împărtăşeşte familia că un exemplar din respectiva specie este prietenul lor cel

1 Sir George Grey (1812—1098) — administrator colonial brita¬nic. Este numit, succesiv, guvernator al Australiei meridionale, al Noii Zeelande, al Coloniei Cap, proiectînd o federaţie

a stateloi sud-africane, pe care nu o realizează.

.

crede că viaţa mamei ei, a surorilor, a fiicelor ei şi aşa mai j departe sînt legate, ca şi a ei, de viaţa anumitor bufniţe, şi a că apărînd viaţa acestora, ea apără atît viaţa rudelor ei fe-1 minine cit şi pe a ei însăşi. Dar — după cum e lesne de"^ înţeles — atunci cînd se crede că vieţile oamenilor sălăşlu-'j iese în anumite animale, cu greu vor mai fi deosebite ani-^ malele de oameni, sau oamenii de animale. Dacă viaţa fra-'l telui meu Ion se află într-un liliac, atunci, pe de o parte 3 liliacul este, tot atît de bine fratele meu ca şi Ion însuşi şi, «3 pe de altă parte, se poate spune că Ion este un liliac, din.;; moment ce viaţa lui se află într-un liliac. De asemenea, I dacă viaţa surorii mele Măria se află într-o bufniţă, bufniţa« este sora mea şi Măria este o bufniţă. în acest fel concluzia este cît se poate de firească şi australienii nici nu au pre-^ getat să o tragă. Dacă liliacul este animalul unui bărbat," liliacul este numit fratele lui, iar dacă bufniţa este ani-malul unei femei, bufniţa este numită sora ei. Şi invers/, bărbatul îşi numeşte femeia bufniţă, iar ea îl numeşte',* liliac. La fel se petrec lucrurile cu alte animale, atribuite celor două sexe separat, şi în alte triburi. De exemplu la* kurnai, toate pitulicile-emu erau „fraţi" ai bărbaţilor şi toţi bărbaţii erau pitulici-emu ; toate pitulicile cîntătoare erau „surori" ale femeilor şi toate femeile erau pitulici' cîntătoare. Dar atunci cind un primitiv îşi ia numele unui animal, îl numeşte fratele său şi refuză să-1 ucidă, se spune că animalul este totemul său. în consecinţă, în

triburile din sud-estul Australiei, despre care am vorbit, liliacul şi buf¬niţa, pitulicea-emu şi superba pitulice cîntătoare pot fi numite totemuri ale sexelor. Dai' atribuirea unui totem X36

mmm

tnai apropiat si uciderea lui ar fi o crimă odioasă care tre|| buie evitată cu grijă. In acelaşi fel, indigenul care are drept-1 kobong o plantă nu trebuie să o culeagă în anumite împre-1 jurări şi într-o anumită perioadă a anului." IVebuie săi observăm aici că, deşi fiecare om cruţă toate animalele şi | toate plantele speciei, nu toate sînt la fel de preţioase pen-Jj tru el ; ba dimpotrivă, în întreaga specie nu există decît un singur exemplar la care tine, dar, cum nu ştie care anume este, e obligat să le cruţe pe toate, de teamă să nu-1 rănească 1 tocmai pe acela. Această explicaţie a totemului clanului se acordă şi cu efectul pe care se presupune că l-ar produce uciderea unui membru al speciei totem. „într-o zi, un 'negru a omorît un corb. După vreo trei sau patru zile un Boortwa (corb) (odică un om din clanul Corbului), pe nume Larry, a murit. Era bolnav de cîteva zile, dar uciderea wingong-ului (totemului) său i-a grăbit moartea." Aid Uciderea corbului a pricinuit moartea unui om din clanul Corbului, la fel cum, în cazul totemurilor sexelor, uciderea -•unui liliac provoacă moartea unui bărbat-liiiac sau ucide¬rea Unei bufnite provoacă moartea unei femei-bufniţă. în acelaşi fel, moartea nagual-ului său provoacă moartea unui i indian din America Centrală, uciderea sufletului-din-tu-fişuri provoacă moartea unui

negru din Calabar, cea a tatnaniu-xxhii provoacă moartea unui locuitor din insulele Banks, iar moartea animalului în care sălăşluieşte viaţa sa pricinuieşte moartea uriaşului sau a magicianului din. poveste. Astfel se pare că povestea Uriaşului fără inimă în trup poate oferi cheia raportului presupus a exista între om şi totemul său. Potrivii acestei teorii, totemul nu este altceva

|decît recipientul în care cineva îşi păstrează viaţa, la îel Punchkin îşi păstra viaţa într-un papagal, iar Bklasaii Şîntr-un peşte de aur. Nu este validă obiecţia că, din mo¬ment ce un primitiv posedă în acelaşi timp un totem pentru
isex şi un totem pentru clan. viaţa sa trebuie să fie legată : de două animale diferite şi, deci, moartea oricăruia dintre ele poate aâuce propria sa moarte. De vreme ce un om nu are în corpul său numai un singur centru vital, ci mai mulţi, ide ce n-ar puteai avea — va fi gîndind primitivul — mai mulţi centri vitali^şi în afara corpului său ? Cită vreme îşi poate depune viaţa în ceva exterior, de ce n-ar putea tot¬odată s-o transfere parte într-un animal, parte în altul? Posibilitatea de a împărţi viate, sau, altfel spus, pluralita¬tea sufletelor, este o idee pe care multe acte familiare ne-o sugerează, acceptată deopotrivă şi de filosofi ca Pla-ton şi de primitivi. Numai cînd noţiunea de suflet a devenit dintr-o ipoteză cvasiştiinţifică o dogmă teologică, s-a început a se insista asupra unităţii şi indivizibilităţii sale, ca fiind esenţială. Primitivul, neîncăluşat de dogme, este liber să-şi explice întîmplările vieţii,

presupunînd că există atîtea suflete cite crede el că ii sînt necesare. Aşa, de pildă., caraibii presupuneau că există un suflet în cap, altul în inimă şi alte suflete în fiecare din locurile unde se simte pulsaţia unei artere. Unii indieni hidatsa explică [enome-, nele morţii treptate, cînd extremităţile par să moară mai intîi, pe baza supoziţiei că omul are patru suflete care nu părăsesc corpul simultan, ci unul după altul, dezintegrarea fiind completă cînd toate cele patru suflete au plecat. Unii dyaki din Bomeo şi unii malaezi din peninsulă cred că
Lîlîl
'-

balaKii au un totemism eompiei. Dar, in aiara ae aceasta, fiecare batak crede că are şapte sau. după uri calcul mal modest, trei suflete. Unul dintre aceste suflete se află în¬totdeauna in afara corpului dar, cu toate acestea, cinci su¬fletul moare, oricât de. departe s-ar găsi atunci, omul moare in aceeaşi clipă. Autorul care menţionează această cre¬dinţă ' nu spune, nimic despre totemurile balakilor, însă putem presupune, pe baza analogiei cu exemplele -clin Aus¬tralia, America centrală şi Africa, că sufletul exterior, a cărui moarte atrage după sine moartea omului, sălăştu-■ ieste în animalul sau în planta totemică.
Această opinie nu poate fi cîtuşi ele puţin combătută prin obiecţia că batakul nu afirmă în mod expres că sufle¬tul săit exterior se află în totem şi invocă alte motive pen¬tru respectul pe care îl are faţă de animalul sau de planta sacră a clanului.său. Căci, dacă un primitiv crede că viaţa sa este legată de un obiect exterior, este cu totul

neverosi¬mil că şi-ar putea încredinţa Urina unui străin. Primitivul "este nespus de bănuitor şi de rezervat în legătură cu tot ceea ce priveşte viaţa şi credinţele sale cele mai profunde ; chiar europenii care au locuit printre primitivi ani ele zile nu au descoperit unele din principalele lor articole de cre¬dinţă şi nu le-au aflat, în cele din urmă, decît întîmplător. c Primitivul trăieşte chinuit mai ales de teroarea intensă şi

1 B. Hagen, Beitrdge zur Kenntniss der Battareligion (Contribuţii la cunoaşterea religiei la bataki), Tijdschrift voor lndische Taal Land-en Lolkenkunde (Revistă, de studii privind teritoriul si popu¬laţia indiilor de vest), XXVIII (1883) ; J. B. Neumann. Hei Pane-en Bila-stroom gebied op het eiland Sumatra (Regiunea riurilor Pane şi Bila de pe insula Sumatra), Tijdschrift van het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap (Revista Societăţii Olandeze de et¬nografic şi folclor, a II-a serie, m: 2 (1880).

orice om are şapte suflete. Alfoorii din Poso, în Cclebes,| cred că omul are trei suflete. Indigenii din Laos cred căi trupul omului este sediul a treizeci de spirite, care se aflfl în mîini, în picioare, în gură, în ochi şi aşa mai departe.-;! De aceea, din punctul de vedere primitiv este foarte uşori ca un om să aibă un suflet în totemul sexului său şi un altul j în totemul clanului din care face parte. Totuşi, după cuml am constatat,- totemurile pentru sex nu se întîlnesc decît ţ în Australia, astfel încit, ca regulă generală, primitivul | care practică totemismul nu e nevoit să aibă decît un singur \ suflet în afara

corpului său, într-un anumit moment. ; Dacă această explicaţie, potrivit căreia totemul este un receptacol în care omul îşi păstrează sufletul sau unul din- < ,'tre sufletele sale este corectă, trebuie să ne aşteptăm a j întîlni popoare totemice la care se atestă în mod expres cre-' dinţa că fiecare om are cel puţin un suflet permanent in afara corpului său şi că distrugerea sufletului exterior \ atrage moartea posesorului. Batakii din Sumatra sjnt unul dintre aceste popoare. Batakii sînt împărţiţi în clanuri exogame (marga) cu descendenţe pe linie masculină şi fie¬cărui clan îi este interzis să mănince din carnea unui anu¬mit animal. Unui clan îi este interzis să mănince tigru, altuia maimuţă, altuia crocodil, altuia cîine, altuia pisică, altuia porumbel, altuia bivol alb şi altuia lăcustă. Motivul . invocat de membrii unui clan pentru reţinerea de a mînca din carnea unui anumit animal este fie că descind din ani¬male aparţinînd acelei specii şi că, după moarte, sufletul lor transmigrează în ele, fie că ei sau strămoşii lor au avut unele îndatoriri faţă de aceste vieţuitoare. Cîleodată, dar nu întotdeauna, clanul poartă numele animalului. Astfel

perpetuă a asasinatului prin vrăjitorie ; îşi închipuie că | rămăşiţele cele mai neînsemnate ale persoanei sale — păruit şi unghiile tăiate, scuipatul, resturile de hrană, chiarj numele lui —. toate acestea pot fi folosite de vrăjitor ca I să-] nimicească ; de aceea are o deosebită grijă să leJ ascundă sau să le distrugă. Dacă este atit de precaut şi de reţinut în

aceste privinţe — folosind spre apărarea vieţii sale cele mai neînsemnate fortificaţii şi puncte de veghe, cit de adîncă trebuie să fie tăinuirea, cît de nepătrunsă tre-buie să fie reticenţa prin care îşi apără reduta lăuntrică şi citadela fiinţei sale ! Cînd prinţesa din poveste îl întreabă pe uriaş unde îşi ţine sufletul, uriaşul dă adesea răspunsuri false sau evazive şi numai după multe linguşiri şi ademe¬niri ea reuşeşte să-i smulgă secretul. Uriaşul, cu reticenţa sa bănuitoare, se aseamănă cu primitivul temător şi ascuns ; dar, în timp.ee povestea cere ca uriaşul să-şi dezvăluie în cele din urmă secretul, primitivul nu este constrîns în ace¬laşi fel, nici o ispită nu-1 poate face să-şi pună în primejdie .sufletul destăinuindu-i unui străin ascunzătoarea sa. Nu trebuie deci să ne surprindă că misterul central al vieţii priinitivului a1 rămas atît de multă vreme tăinuit şi că sîn-tem nevoiţi să-1 reconstituim, bucată cu bucată, cu ajutorul unor aluzii disparate şi al amintirilor ce mai stăruie în basme.

4. Ritualul morţii şi reînvierii. Această teorie a totemismului aruncă o lumină asupra unei categorii de ritualuri religioase, cărora, după cît ştiu, nu li s-a dât încă o explicaţie potrivită. La multe triburi primitive, mai ales la cele care practică totemismul, există obiceiul ca bă-

■

>>•-_

fc ieţii tineri, la virsta pubertăţii, să treacă prin anumite ritua¬luri de

iniţiere, unul dintre cele mai curente ritualuri con--stind în simularea omorîrii flăcăului şi readucerii lui la viaţă. Asemenea ritualuri pol Ii înţelese dacă presupunem că esenţa lor constă în a face sufletul flăcăului să iasă, spre a-1 transfera în totemul sau. CăeiyDentru a-i scoate sufletul se va presupune în -chip firesc că tînărul trebuie omorît sau cufundat cel puţin intr-o stare de transă asemănătoare cu moartea, pe care primitivul cu greu o poate deosebi de moarte. în acest caz deşteptarea lui la viaţă este atribuită revenirii treptate a organismului din violentul soc pe caro 1-a primit sau, şi mai probabil, faptului că i s-a infuzat o viaţă nouă, scoasă din totem. Astei, esenţa acestor ri¬tualuri de iniţiere, în măsura în care1 constau în simularea morţii şi reînvierii, ar fi un^schimb de viaţă sau de su¬flete între om şi totemul săuj Credinţa primitivă în posi¬bilitatea unui asemenea schimb de suflete apare în mod limpede în povestirea unui vânător basc care afirma că a fost ucis de un urs, şi ursul, după ce 1-a omorît, i-a insuflat propriul său suflet, astfel încît corpul ursului se afla mort, în schimb era el însuşi urs, deoarece fusese însufleţi! de sufletul ursului. Această reînviere ca urs a yînătorului mort este cu totul analoagă faptelor presupuse a avea loc — potrivit interpretării sugerate aici — în ceremonia uciderii unui tînăr la vîrsta pubertăţii, care apoi este readus iarăşi la viaţă. Flăcăul moare ca om şi revi-ne la viaţă ca animali ; sufletul animalului se află acum în et, iar sufletul său omenesc este în animal. Aşadar el este îndreptăţit să se numească pe sine Urs sau Lup etc, după

"şi le reda viaţa. .La trioul unmatjera din Australia Cen-Eală', femeile şi copiii cred că un spirit.numit Twanyirika "ucide băiatul şi îl readuce apoi la viaţă., în timpul pe-I noadei de iniţiere. Ritualurile de iniţiere ale acestui trib,

• ca şi ale altor triburi din Australia Centrală, cuprind ope-

■ raţiile de circumcizie şi de subincizie ; şi, de îndată ce a

ffost îndeplinită cea-de-a doua operaţie, flăcăul primeşte

de la tatăl său un băţ'>.sacru (chuiinga), cu care se crede -că spiritul său fusese uni\ în trecutul îndepărtat, în timp

• ce stă ascuns într-un desiş\ ca să-şi vindece rănile, flăcăul

[trebuie să învîrtească bull-roarer-ul ; altfel, o fiinţă care

'trăieşte sus, în ceruri, se va năpusti asupra lui şi-1 va 'răpi. La tribul binbinga, pe coasta de apus a golfului Carpentaria, femeile şi copiii cred că zgomotul făcut de

• bidl-roarer, cu ocazia iniţierii, este produs de un spirit

: numit Katajalina, care trăieşte într-un muşuroi de furnici

: de unde iese şi-1 devorează pe băiat, apoi îl readuce la

viaţă. în acelaşi fel, ia vecinii lor anula, femeile îşi închi-' puie că zbîmîitul unui bull-roarer este produs de un spirit numit Gnabaia, care îi înghite pe tinerii băieţi şi îi varsă apoi din gîtlej ca bărbaţi iniţiaţi. La triburile stabilite pe coasta de sud din New South Wales, dintre care tribul murring de pe Coastă poate fi considerat tipic,

drama reînvierii era prezentată novicilor, cu ocazia iniţierii lor,' în modul cel mai expresiv. Un martor ocular ne-a descris ceremonia. Un bărbat, ascuns sub o mască din fîşii de scoarţă, a fost coborît într-un mormînt unde a fost acoperit uşor cu bucăţi de lemn şi cu pămînt. El ţinea în mină un pomişor care părea să iasă din pămînt, iar lingă el s-au înfipt şi alţii, pentru a mări

s

iacului *au , şi iot asuer este mareptâţit' a-i socoti pe/'j urşi, pe lupi ş.a.m.d. drept fraţii săi, din moment ce în | aceste animale sălăşluiesc atît propriul Iui suflet cît şi 4 6uflefele radelor sale. îată cîteva exemple privind această presupusă moarte u şi reînviere la iniţiere. La tribul vvonghi sau wonghibon 1 din îjew South Wales, tinerii ce se apropie de vîrsta barbă- | ţiei sînt iniţiaţi într-o ceremonie secretă la care pot lua parte numai bărbaţi iniţiaţi. Un stadiu al suitei de procedee .% constă din scoaterea unui dinte şi acordarea unui nume nou novicelui, care indică trecerea de la vîrsta tinereţii j]ă? maturitate. în timp ce se scot dinţii se învîrteşte un instrument cunoscut sub numele de bull-roarer*, care constă dintr-o bucată plată de lemn cu marginile zimţate, legată la capătul unei sfori şi care scoate un sunet foarte puternic, asemănător cu cel al buhaiului. Nu li se îngăduie profanilor să vadă acest instrument. De asemenea le este interzis femeilor,, sub pedeapsa cu moartea, să ia parte la ceremonii. Se povesteşte că o fiinţă legendară numită Thuremlin (sau mai adesea Daramulun) întîmpină flăcăii j pe rînd, îi duce la

o oarecare depărtare şi îi ucide, tăin-du-i cîteodată în bucăţi, apoi le redă viaţa şi le scoate un dinte. Se spune că această credinţă în puterea lui Thu¬remlin este neclintită.
• Ualaroii de pe cursul superior al rîului Darling susţin . că la iniţiereJ)ăjatul întîlneşte o fantomă care îl ucide şi îl redeşteaptă la viaţă, ca tînăr bărbat. La indigenii de pe cursul inferior al rîului Lachlan şi al fluviului Murray se credea că Thrumalun (Daramulun) îi omora pe novici
* Literal : muge ca taurul.
144 .

efectul. Apoi novicii au fost aduşi şi puşi să stea lîngă mormînt. Pe urmă s-a apropiat o procesiune de bărbaţi mascaţi cu fîşii de scoarţă. Bărbaţii înfăţişau o ceată de vraci-tămăduitori, conduşi de doi bătrîni venerabili, veniţi I în pelerinaj la mormîntul unui confrate care zăcea îngropaţi acolo. După ce mica procesiune a ieşit dintre stînci şi arbori f într-un loc descoperit şi 1-a invocat, cîntînd, pe Daramuluiyi s-a aşezat lîngă mormînt, de cealaltă parte, faţă în faţă cu I novicii, şi cei doi bătrîni şi-au luat locul în spatele dansato-.*! rilor. O bucată de vreme dansul şi cintecele au continuat,j fără întrerupere, pînă cînd pomişorul ce părea să crească-. pe mormînt a început să se mişte. ,,Priviţi !" strigau barba-'. ţii novicilor, arătîndu-le cum se clatină frunzele. în timp ce ; novicii priveau, pomul fremăta din ce în ce mai puternic, apoi a fost zmucit cu violenţă şi aruncat la pămînt, şi, în aceeaşi clipă, pe cînd dansatorii dansau frenetic iar corul îşi intona cintecele, falsul, mort şi-a azvîrlit cit colo gră¬mada de lemne şi frunze care îl

acopereau, apoi, sărind în picioare, a început să-si danseze dansul magic chiar în mormînt, lăsînd să i se vadă în gură substanţele magice despre care se credea că le-a primit chiar de la Daramulun în persoană.
Unele triburi din nordul Noii Guinee — yabim, bukaua, kai şi tami — asemeni multor triburi australiene, ce impun ca fiecare membru să fie circumcis înainte de a intra în rîndurile adulţilor, şi iarăşi asemeni unor triburi australiene, ele concep iniţierea tribală, a cărei caracte¬ristică principală este circumcizia, drept un proces în cursul căruia eşti înghiţit şi apoj aruncat din nou afară de către un monstru mitic, a cărui voce se poate auzi în zumzetul

iw

ţ'bull-roarer-ului. Triburile din Noua Guinee nu se mulţu¬mesc să întipărească această credinţă în mintea femeilor şi 'copiilor, ci o şi joacă dramatizată cu ocazia ritualurilor de iniţiere, la care nici o femeie şi nici o persoană neiniţiatâ nu au dreptul să asiste. în acest scop, se ridică in sal sau .într-un colţ singuratic al pădurii o baracă lunga de vreo suţăde picioare. Baraca este construită sub forma monstru¬lui mitic, adică este^mai înaltă la capătul care reprezintă capul acestuia şi se termină cu un virf ascuţit la celălalt capăt. Un arbust de betel, smuls cu rădăcină cu tot, înfă¬ţişează coloana vertebrală a uriaşei creaturi, iar vrejurile lui agăţătoare înfăţişează părul acesteia ; pentru a completa asemănarea, capătul mai înalt al construcţiei este împo¬dobit, de către un artist indigen, cu o pereche

de ochi holbaţi şi cu o gură căscată. După ce s-au despărţit vârsînd lacrimi amare, de mamele şi rudele lor, care cred, sau se prefac a crede, în monstrul care îi înghite pe scumpii lor copii, novicii, înspăimîntaţi de moarte, sînt aduşi în faţa acestei impunătoare apariţii şi uriaşa dihanie scoate un mîrîit lugubru care nu este altceva decît vuietul produs de bull-roarer-ii pe care-i învîrt cîţiva bărbaţi ascunşi în pin-tecul monstrului. Actul înghiţirii este înscenat în diferite feluri. La tribul tami, înghiţirea este reprezentată făcînd candidaţii să treacă printr-un şir de bărbaţi care ţin dea¬supra capetelor bull-roareri ; la tribul kai reprezentarea este şi mai limpede, candidaţii fiind obligaţi să treacă pe sub un eşafod pe care stă în picioare un bărbat care mi¬mează înghiţirea, sorbind cîte o duşcă de apă, de fiecare dată cînd, tremurînd, trece cîte un novice pe sub el. Dai-, după ce i se dăruieşte un porc, drept răscumpărare pentru

care îl reprezintă pe monstru acceptă darul in numele] aceluia ; se aude un gîlgîit şi apa înghiţită cu o clipă maij înainte e. împroşcată asupra novicelui. Aceasta înseamr.âl că tînărula fpst eliberat din pîntecul monstrului. Dar novi-f cele trebuie să mai îndure si operaţia, mult mai chinuitoarei şi mai primejdioasă, a circumciziei. Ea urmează numai-j decît şi se spune că tăietura de cuţit pe care o execută un| specialist este o muşcătură sau o zgîrietură pricinuită del monstru cînd 1-a aruncat afară din pîntecul său uriaş. înl timpul operaţiei, se face un zgomot nemaipomenit

•învîij tiridu-se bull-ivarer-ii pentru a imita răcnetele teribilei! fiinţe care tocmai înghite flăcăii.
Dacă vreunul dintre flăcăi moare în urma operaţiei,' cum se întîmplă adesea, este înmormîntat în secret în pa- Î dure .şi se spune mamei sale îndurerate că monstrul are,,; şi un pîntec de porc, nu numai pîntec de om şi, din neno-.l rocirc, fiul ei a lunecat în pîntecele alăturat, ele unde nu^ a mai fost cu putinţă să fie eliberat. După ce au fost circumcişi, tinerii trebuie să stea cîteva luni izolaţi şi să evite orice contact cu femeile, nefiindu-le îngăduit nici măcar să le vadă. Ei trăiesc în baraca cea lungă, care re¬prezintă pîntecul monstrului. Cind, în cele din urmă. flă¬căii, care au intrat acum în landurile bărbaţilor iniţiaţi, sînt aduşi cu mare pompă si ceremonie înapoi în sat, fe¬meile îi primesc cu suspine şi plînsete de bucurie, de parcă ar fi fost scăpaţi din mormînt. La începui, tinerii îşi ţin ochii închişi şi uneori îi au chiar pecetluiţi cu o pe¬liculă de vai" şi par să nu înţeleagă nici un cuvînt cînd

i- vin încetul cu încetul, ca şi cînd s-ar trezi dintr-o ame¬ţeală, şi a doua zi se îmbăiază şi se curăţă de stratul de |var cu care le-a fost. acoperit trupul.
I . Este semnificativ în cel mai înalt grad faptul că toate «aceste triburi din Noua Guinee dau acelaşi nume atît ! buU-roarer-ului cit şi monstrului care se presupune că ii î înghite pe novici la circunacizie şi/ale cănii răcnete înspăi-■pîntâtoare sînt redate prin'^ vuietul scurt al unor instrU-;|mente inofensive din lemn. ^Pe de altă parte, trebuie să I remarcăm că în trei din cele patru limbi numele ce se ■

dă atît buU-roarer-ului cît şi monstrului mai înseamnă jji fantomă sau spirit al morţilor, în timp ce în a patra i'limbă (limba kai), înseamnă „bunic". Din această împre¬jurare pare deci să rezulte că fiinţa care îi înghite, apoi jr.îi vomită pe novici, la iniţiere, se credea a fi o fantomă ; puternică sau un spirit ancestral, iar bull-rourer-ul, care iii poartă numele, era întruchiparea ei materială. Această ' împrejurare ar explica grija deosebită cu care instrumen-i'tul sacru este ferit de privirile .femeilor. Cît timp nu sînt • folosiţi, bull-roarer-ii sînt ascunşi în casa pentru adunări a bărbaţilor, unde nu poate călca picior de femeie ; în¬tr-adevăr sub pedeapsa cu moartea, nici o femeie şi ni¬meni dintre cei neiniţiaţi, nu pot arunca vreo privire asupra unui bull-roarer. în mod asemănător, la tugeri sau kaya-kaya, un mare trib papuaş de pe coasta sudică a Noii. Guinee olandeze, numele instrumentului care la ei se cheamă sosom, este al unui uriaş mitic, despre care se crede că apare în fiece an, odată cu musonul din sud-est. Cînd soseşte uriaşul, se dă o serbare în cinstea sa şi se

1
I

acţionează bull-rş&rer-ii. I se înfăţişează uriaşului băieuH pe care îi ucide, dar îi aduce grijuliu din nou la viaţă.

în unele districte din Viii Levu, cea mai mare dintre insulele Fiji, drama morţii şi a reînvierii era jucată ci multă solemnitate în faţa tinerilor, cu ocazia iniţierii IOE! într-o incintă sacră, li

se arăta un şir de oameni morţi, saiţ făcînd pe morţii, întinşi pe pămînt, cu trupul sfîrtecat şi™ plin de sînge, cu măruntaiele scoase afară. Dar la un sbi-'S găt al marelui preot, falşii morţi săreau în picioare şjj alergau la rîu să se cureţe de sîngele cu care erau mînjiţil şi de maţele de porc care atîmau pe ei. Se întorceau cu- i rînd în incinta sacră, ca şi cînd ar fi revenit la viaţă,» curaţi, proaspeţi şi împodobiţi cu ghirlande, legănmdu-şi'iM trupul în ritmul unui imn religios şi îşi reluau locul în; faţa novicilor. Aşa se juca drama'morţii şi a reînvierii.!

Locuitorii din Rook, insulă aflată între Noua Guinee^ şi Noua Britanie, celebrează sărbători în cursul căror? unul sau doi bărbaţi deghizaţi, cu capetele acoperite cu măşti din lemn, străbat satul, dansînd, urmaţi de toţi cei¬ lalţi bărbaţi. Ei cer să li se dea toţi flăcăii circumcişi care nu au fost încă înghiţiţi de Marsaba (diavolul). Li se predau tinerii care, tremurînd şi urlînd, sînt puşi să se tîrască printre picioarele bărbaţilor mascaţi. Apoi procesiunea trece prin sat şi anunţă că Marsaba a înfulecat băieţii şi nu-i va da afară pină nu primaşte în dar porci, taro şi aşa mai departe. Ca urmare, toţi locuitorii satului, fiecare după puterile sale, aduc alimente, care apoi se consumă în numele lui Marsaba. •

i

în vestul Ceramului, băieţii, ia vîr.sta pubertăţii, sînt primiţi în asociaţia Kakian. Autorii moderni au privit în !fi(l Ijeneral această asociaţie ca fiind mai ales o ligă politica favind scopul să se

împotrivească dominaţiei străine. în Irealitate obiectivele ei sînt religioase şi sociale, deşi este Ipasibil ca preoţii să-şi fi folosit uneori puternica lor in-pluenţă în scopuri politice. De fapt, societatea este una Hintre acela, instituţii primitive, foarte răspindite, a căror fcrincipală ţintă este iniţierea tinerilor. în anii din urmă, Kdevărata natură a asociaţiei a fost recunoscută de către Histinsul etnolog'fandez J.G.F. Riedel1. „Casa kakiană Ipste o baracă dreptunghiulară din lemn, situată sub ar-Iborii cei mai întunecaţi din fundul pădurii, şi astfel con-Etruită încît lumina zilei de-abia poate pătrunde în ea şi (ieste cu neputinţă să vezi ce se petrece în interior. Fiecare "sat posedă o astfel de baracă. Acolo sînt duşi băieţii care îtrebuie să fie iniţiaţi, cu ochii legaţi, urmaţi de rudele Jşi prietenii lor. Fiecare tînăr este condus de doi bărbaţi [care îl ţin de mîini şi îndeplinesc rolul de năşi sau de tu-Bori, supraveghindu-i în întreaga perioadă de iniţiere. ^Cînd toată lumea s-a adunat în faţa barăcii, marele preot, ;cu glas înalt, invocă diavolul. Se aude imediat un zgomot ş asurzitor, ce vine din baracă. Zgomotul este făcut de băr-"baţii care suflă în trompete din bambus, ctuse tainic în clădire printr-o uşă din spate, dar femeile şi copiii cred că îl fac diavolii şi sînt cuprinşi de mare spaimă. Apoi, preoţii intră în baracă, urmaţi de tineri, unul ci te unul. De cum dispare cîte un tînăr în baracă, se aude un zgo-■ mot surd, răsună un strigăt înspăimîntător şi se azvîrle 'prin acoperiş o sabie,sau o suliţă şiroind de sînge. Atunci,

1 J.G.F. Riedel, De seuik-en Krocsharlge rcussen

ttisxchen Se-
tebes en Pctpua, lfHlfi.
i-
1R1

, ,
——— ■

iaşi ai novicilor se întorc în sat cu îmbucurătoarea veste, diavolul, prin mijlocirea preoţilor, a redat viaţa flăcăi¬lor. Bărbaţii care aduc această veste arată pe jumătate şinaţi şi plini de noroi, ca nişte soli abia sosiţi din in-||ern. înainte*de a părăsi casa kakiană, fiecare iniţiat pri¬meşte cte la preot un băţ împodobit la ambele capete cu fpene de cocoş sau(de casuar. Potrivit credinţei, aceste îbeţe le-au fost dat"b de diavol cînd i-a readus la viaţă şi ple sînt o dovadă căi tinerii au fost în ţara spiritelor. Cînd ' întorc acasă, tinerii merg împleticiridu-se şi intră ■năuntru de-andaratelea, ca şi cînd ar fi uitat mersul 11-gresc, alteori intră în casă pe uşa din dos. Dacă li se dă o fcrfurie pentru alimente o ţin cu faţa în jos. Rămîn muţi îşi îşi arată dorinţele numai prin semne. Toate acestea se ".fac pentru a demonstra că se află încă sub influenţa dia-jvolului sau a spiritelor. Naşii lor trebuie sâ-i înveţe a să-Ivirşi lucrurile cele mai fireşti ca şi cînd ar fi nou-născuţi.
ţ
pn afară de aceasta, cînd părăsesc casa kakiană li se inter¬zice tinerilor să mănînce anumite fructe pînă la o nouă |- celebrare a ritualurilor. Timp de douăzeci sau treizeci de Izile. mamelor sau surorilor nu le este îngăduit să-şi piep¬tene părul. La sfirşitul acestei perioade, marele preot ii duce într-un loc singuratic în pădure şi îi taie fiecăruia, o-l şuviţă de păr de pe creştetul capului. După aceste ritualuri ţde

iniţiere, flăcăii sînt consideraţi adulţi şi se pot căsători ; ar fi o infamie dacă ar face-o mai devreme. în regiunea inferioară a Congo-ului membrii unei cor¬poraţii sau societăţi secrete numită ndembo practică,

■

ir>a

diavolul 1-a dus pe cealaltă lume, ca să-1 regenereze11 sâ-1 transforme. Zărind sabia însingerată, mamele pi .şi se jelesc, strigînd că diavolul le-a o.morît copiii. Se pa că în unele locuri băieţii trebuie să treacă printr-o de chizătură făcută sub forma unor fălci de crocodil sau af unui cioc de casuar ilunci se spune că diavolul i-a in-: fulecat. Tinerii rămîn în baracă timp de cinci sau noul zile. Acolo, stind în întuneric, aud sunetele trompetelo din^bambus şi din eînd în cinci focul unei flinte şi zăngă-i nitul săbiilor. Se îmbăiază zilnic şi li se unge faţa şi corpu cu o vopsea galbenă ca să se arate că au fost înghiţiţi diavol. în timpul şederii în casa kakiană, fiecare tînăr a împodobeşte, pe piept sau pe braţ, cu un tatuaj execut cu spini, reprezentînd una sau două cruci. Cînd nu dorn flăcăii trebuie să stea ghemuiţi, fără a-şi clinti vreu muşchi. Şi cum ei stau aşezaţi în şir, cu picioarele încru-| cişate şi mîinile întinse, conducătorul îşi ia trompeta şi, pu-| nînd-o cu pîlnia în mîinile fiecărui tînăr, îi vorbeşte prinl ea, cu modulaţii stranii":, imitînd vocea spiritelor. El le cerel tinerilor amenînţîndu-i cu moartea, să respecte regulilea societăţii kakiene şi să nu divulge niciodată nimic din; cele ce s-au

petrecut în casa kakiană. Preoţii le. spun^ de asemenea novicilor să-se comporte bine cu rudele lor] de sînge şi îi învaţă tradiţiile şi secretele tribului.
Intre timp, mamele şi surorile tinerilor se întorc acasă | ca să plîngă şi să-şi îmbrace hainele de doliu. Dar, după

1 Pasăre alergătoare de talie mare, incapabilă de zbor, omni¬voră, asemănătoare struţului. Trăieşte solitară în pădurile din insu¬lele Moluce, ale Noii Guinee şi in cele din Nordul Australiei (Fam. ccxuaridelor).

sau mai birie-zis practicau, o simulare a morţii şi a reîn| vieiii. «în practica membrilor societăţii ndembo, maeştrii iniţierilor fac pe cineva să cadă într-o transă simulaţi; apoi îl duc în această stare într-un loc împrejmuit, în aîaiâ oraşului. Acela este numit «ndembo murind». Urmează alte persoane, în general băieţi şi fete, dar adesea flăcâa şi femei... Se consideră că ei au murit. Dar rudele a prietenii le aduc de mîncare şi, după o perioadă de timp' care poate varia, potrivit obiceiului, de la trei luni k trei ani, se cade la înţelegere cu maestrul de iniţiere ,să-ij readucă la viaţă... Cînd acesta şi-a primit onorariul şi s-au strîns bani (bunuri) în vederea unui ospăţ, membriij societăţii ndembo revin la viaţă. La început susţin că nu recunosc nimic şi pe nimeni ; nici nu ştiu cum să mestece' alimentele şi cei din jur trebuie să le facă acest serviciu. Ei pretind tot felul de favoruri pe care un nemiluit nu le;| poate avea şi îi bat pe cei ce nu se îngrijesc să le îndepli¬nească sau chiar strîng de gît şi omoară oameni. Nu suportă pentru faptele lor nici un fel de

consecinţe, deoarece sei crede că nu sînt răspunzători de ceea ce fac. Cîleodatâ, se ponmse să vorbească fără şir în chip prefăcut şi se poartă ca şi cînd s-ar fi întors din lumea spiritelor. Din acel moment primesc alt nume, special pentru cei ce au -«murit ca ndembo»... Am auzit despre acest obicei pe o mare rază de-a lungul cursului superior al fluviului şi chiar în regiunea cataractelor." La unele triburi indiene din America de Nord, există anumite asociaţii religioase în care pot pătrunde numai candidaţii care au trecut printr-o moarte şi reînviere si¬mulată, în anul 176G sau 1767, căpitanul Jonathan Car-

a asistai la primirea unui candidat în asociaţia num a a Etă „Societatea Frăţească a Spiritului" [Wofcon-Ktt-Uewah] la Naudoweasie, trib sioux sau dacota din re- • Enea marilor lacuri. Candidatul a îngenuncheat în faţa Educatorului, care i-a spus că „el însuşi este tulburat Bacele clipe de spiritul pe care i-1 va transmite neîntîr-E ; că îl va lovi de moarte, dar îl va readuce pe loc la pată ; a mai adăugat la spusele sale că acest contact cu Lii-itul, oricît de îngrozitor ar fi, este o introducere ne¬cesară pentru obţinerea avantajelor de care se bucură feomunitatea în care urmează să fde admis. Vorbind ast-ffel, dădea semnele unei agitaţii neobişnuite, pînă cînd fcâzu pradă unor simţăminte atît de violente, încît obra-Ld i s-a schimonosit şi tot corpul a început să-i tremure Ea scuturat de friguri. în acel' moment a aruncat spre Ibăiat ceva semănînd ca

formă şi culoare cu un bob de I fasole ; bobul păru să intre în gura acestuia şi băiatul a Icăzut pe loc, ţeapăn de parcă ar fi fast împuşcat." O [vreme omul a rămas ca mort, dar, sub o ploaie de lovituri, I dat semne de viaţă şi în cele din urmă, aruncând din gură Ibabul de fasole, sau ce va fi fost acel ceva pe care con¬ducătorul i l-a aruncat, şi-a revenit la viaţă. La alte tri-Fburi, de exemplu ojebway, winnebagoe şi dacota sau fsioux, se simulează uciderea candidatului, folosindu-se în l acest scop chiar sacul vraciului. Acest sac este coni'eeţio-) nat din pielea unei vietăţi (cum ar fi vidra, pisica sălba-f-tică, şarpele, ursul, şobolanul, lupul, bufniţa, nevăstuica), ;" "captain Jcwiathan Carver, Travels through the Interior Parts ' of Korih America (Călătorii prin părţile interioare ale Americn de ' Nvrd), 1781. ir>5

jwlui fiind unul dintre cele mai importante, şi cum nembrii fiecărui clan au obiceiul să poarte cîte un crîm-i din animalul totem asupra lor, este probabil că prin-aparţinea,clanului Lupului, iar ceremonia descrisă de witt repreze"hta omorîrea băiatului spre a renaşte ca Jup, întocmai aşa^cum vînătorul basc credea că a fost ucis *i readus la viată; '«ca urs. Atunci cinci a fost propusă iprima oară. această explicare, pe baza unor supoziţii, a ce-|remoniei a fost pînă la un punct confirmată prin cercetă-;ri!e pe care Dr. Franz Boas ' le-a întreprins printre aceşti' Sndieni ; totuşi, se pare că respectiva comunitate, in rîn-durile cărei*, a fost astfel admis fiul conducătorului, nu era atît un clan totemic, cit o societate secretă numită

Tlo-koala, ai cărei membri imitau lupii. Ei erau cei care tre¬buiau să iniţieze pe fiecare nou membru. Noaptea, o haită '<ie lupi, întruchipată de indieni îmbrăcaţi în piei de lup şî purtînd măşti de lup, îşi face apariţia, îl înşfacă pe no-jvice şi îl duce în pădure. Cînd lupii ce vin să-1 ia pe no¬vice sînt auziţi apropiindu-se de sat, toţi membrii socie-

1 Franz Boas (185B—1912) — etnolog german, naturalizat în |S.U.A.. Este fondatorul şcolii etnologice americane, metodologia sa de cercetare fiind centrată în principal pe două mari direcţii : func-jionalismul ţi psihologia culturală. în raport cu aceste coordonate, studiază limba, cultura, religia popoarelor cu care a venit în con-f tact ; ca urmare, scrie The Indian* oj Briti&h Columbia (Indienii |din Columbia britanică), 1891, şi Primitive Ari (Aria primitivă), |1927. Frazer îl citează de numeroa.se ori cu Sixth Report on the '• Korth-Weslern Tribes of Canadei (Al Vf-lca Raport despre tribu-Eţile canadiene de nord-rest), 19<!0, şi cu-Report o/ the Organization, [and the Secret Socielies oj the Kwakiutl Indian* (Raport despre ■ organizaţia şi societăţile secrete la indienii kwakiutl), 1897.

ir>7

K^UK iiraiiuiu ui cict'SLtra wucieiayi are un asemenea sac, ufi care ţine toate nimicurile ce constituie „leacurile" sala vrăjile sale. ..Se crede că din lucrurile amestecate în pin-.] tocul sacului ori al animalului respectiv iese un spirit sam suflu, care are puterea nu numai de a doborî şi a

ucidd un om, dar şi de a-1 scula clin morţi şi a-1 readuce li] viaţă." Omul este dat morţii, aruncîndu-se asupra lui uni astfel de sac-cu-lucruri ; el cade ca mort, dar sacul essteî din nou aruncat asupra lui şi îl readuce la viaţă.

O ssremonie la care a asistat John R. Jewitt', in! timpul captivităţii sale la indienii din Nootka Sound,:: aparţine fără îndoială acestei categorii de obiceiuri. Re-j gele sau conducătorul indian „a descărcat un pistol la ure-'] chea fiului său, care a căzut imediat ca şi cînd ar fi fost; omorît ; văzîndu-1, toate femeile casei au scos un,strigăt de: jale şi au început să-şi smulgă smocuri de păr din cap, spu-j nind că prinţul a murit ; în acelaşi timp, un mare număr, de locuitori s-au îngrămădit în casă, înarmaţi cu pum-; nale, cu flinte etc, întrebînd ce înseamnă toate aceste ţi-| pete. Îndată după apariţia acestora, au sosit alte două! persoane îmbrăcate în piei de lup, cu feţele acoperite del măşti ce reprezentau capul acestei fiare. Cei doi s-au apropiat, umblînd în patru labe ca animalele şi, înşfă-cîndu-1 pe prinţ, l-au luat în spinare şi s-au retras după cum intraseră". In alt loc, Jewitt menţionează că tînăru! prinţ — un băiat de vreo unsprezece ani —. purta o mască

' Este vorba despre lucrarea Narrative of the Adventures ană Sufferings of John R. Jewitt (Relatarea peripeţiilor ţi suferinţelor lui John R. Jewitt), 1837. - 15G

ammm

taţii îşi Înnegresc obrazul şi cîntă : „în rândul tutunal din trib e mare turburare, căci eu sînt Tlokoala". A doua' zi; lupii ii aduc pe novicele mort şi membrii

societăţii trs buie să-1 readucă la viaţă. Se crede că lupii au introduşj piatră magică în corpul său, care trebuie scoasă înainUŞJ să fie reînviat. Pînă cînd se săvârşeşte aceasta, falsul cal\ davru este lăsat întins afară din rasă. Doi vrăjitori se duc: şi scot piatra, ce pare a fi cuarţ, şi apoi novicele este re-j înviat. La indienii niska din Columbia britanică, care împărţiţi în patru clanuri principale, avînd ca tota respectiv, corbul, lupul, vulturul şi ursul, la iniţiere ni vicele este redat vieţii de un animal-totem artificial. Ast¬fel, cînd bărbatul urma să fie primit în societatea secreta Olala, prietenii săi şi-au scos cuţitele, prefăcîndu-se că îl; omoară. De fapt l-au lăsat pe furiş să scape şi au tăiat capul unui manechin substituit cu dibăcie. Au întins apoi? pe jos manechinul decapitat şi l-au acoperit, iar femeile] au început să plîngă şi să se văicărească. Rudele au oferit un ospăţ funerar şi au ars cu solemnitate efigia. într-un ■ cuvînt, au organizat funeralii în toată regula. Timp de un! an1 novicele nu s-a mai arătat şi numai membrii socie¬tăţii secrete îl puteau vedea. Dar la sfîrşitul acestei pe¬rioade a revenit la viaţă, purtat ele un animal artificial ce reprezenta totem ui său. în aceste ceremonii, esenţa ritualului pare a fi Omo¬rârea novicelui ca om şi revenirea sa la viaţă sub chipul animalului care trebuie, de-acum. să i'ie, dacă nu .spiritul său protector, cel puţin ataşat de el printr-o afinitate in¬timă. Trebuie să ne amintim credinţa potrivii căreia in-lbS

—.....

ailor din Guatemala, care şi legau viaţa de va\ animai, Eşlătea in pubere să-şi ia

înfăţişarea vieţuitoarei de care
ferau uniţi prin simpatie. De aceea nu pare lipsit de la-
aiune să presupunem că. tot astfel, indienii clin Columbia Britanică puteau să-şi închipuie că viaţa lor atîrnâ de
P
ţa uneia dintue vieţuitoarele cu care se identifică costu-
adu-s-ş. Dacă acest lucru nu apare formulat expres in iinţa indienilor din Columbia de astăzi, lucrurile ar £i putut prea bine sta astfel măcar în ce-i priveşte pe strămoşii lor de odinioară) ceea ce va fi contribuit la conl'i-rarea ritualurilor şi ceremoniilor pentru clanurile tote-lice şi pentru societăţile secrete deopotrivă. Căci, deşi laceste două feluri de comunităţi diferă în ce priveşte nw-|dul cum se obţine calitatea de membru — omul se naşte
fîntr-un clan totemic, dar este admis abia mai tîrziu, în
F"
jţcursul vieţii, într-o societate secretă — cu greu ne pu-
£tem îndoi totuşi că ele sînt strîns înrudite şi că îşi au
ră-idăcinile în acelaşi mod de a gîndi. Gîndirea lor presupune, [dacă ara dreptate, posibilitatea de a stabili o legătură sinv-* patetică cu un animal, cu un spirit sau cu o altă fiinţă pu-
L ternică, în care omul, pentru mai multă securitate, îşi de-^.pune sufletul sau o parte a sufletului său. primind în schimb, în dar, puteri magice.
Astfel, potrivit teoriei sugerate aici, pretutindeni und# se mtîlneşte totemismul şi se simulează uciderea şi readu¬cerea la viaţă a novicelui la iniţiere, poate exista, sau poate să fi existat, nu numai credinţa că este cu putinţă ca su¬fletul să fie păstrat permanent în vreun corp

exterior —. animal, plantă sau orice altceva —, ci şi intenţia reală de a proceda astfel. Dacă ne întrebăm de ce oamenii do-

1

-;

,

CAPITOLUL LXVIII

CREANGA DE AUR

\

I în acest fel, Ideea că viaţa lui Balder se afla în vise 'este în perfectă armonie cu mentalitatea primitivă. Poate, într-adevăr, să pară contradictoriu că, viaţa lui Balder 'aflîndu-se în vise, zeul a fost totuşi omorit prin atingerea | unei ramuri de visa, Dar, atunci cînd omul îşi imaginează viaţa ca încorporată într-un anumit lucru cu a cărui exis¬tenţă este inseparabil legată existenţa sa proprie şi a că¬rui distrugere implică propria sa distrugere, lucrul res¬pectiv poate fi considerat şi se poate spune despre el că Ieste deopotrivă' viaţa sa şi moarteăTsa ■— după cum se şi rintîmplă Iri"poveşti. Dacă, deci, moartea cuiva se află în-] f.tr-un obiect, este cit se poate de firesc ca acesta să poată. fi ucis dacă e lovit cu acel obiect. In basme, Koşcei cel ;■: Fără-de-Moarte este ucis atunci cînd e lovit cu oul. sau I cu piatra, unde-i stă ascunsă viaţa sau moartea ; căpcăunii mor cînd li se pune pe cap un anume grăunte de nisip l în care stă, desigur, viaţa sau moartea lor ; magicianul moare cînd i se pune sub pernă piatra in care este în¬chisă viaţa sau moartea sa ; şi eroul tătar este 'vestit că K

iui

^uiuj ruj, 1'U.^pUE
nu poate fi decit acela că, pur şi simplu la fel ca uria din poveste, ei cred că este măi sigur să procedeze asuF decît să-1 poarte asupra lor, întocmai cum banii păstrează la bancher, în loc să fie ţinuţi de posesor. văzut că în momentele de restrişte viaţa sau sufletul; pun provizoriu la adăpost, în vreun loc sigur pînă la t cerea pericolului. Dar la instituţii ca totemismu] nu se ; curge numai în ocazii deosebit de primejdioase ; ele sisteme care pretind fiecăruia, sau cel puţin bărbaţilor, să fie iniţiat, într-un anumit moment al vieţii sale. Vîrs* la care are loc iniţierea este de obicei pubertatea ; şi ac: fapt sugerează că pericolul special, împotriva căruia tot* imismul şi sistemele de acest gen constituie o a'părare, n* se iveşte decît în momentul atingerii maturităţii sexi şi că, în fapt, se crede că pericolul temut însoţeşte relaţiile dintre sexe. Ar fi uşor de dovedit, printr-un lung şir exemple, că relaţiile sexuale sînt însoţite, în mentalitatea; primitivă, de nenumărate şi serioase pericole; dar,n*f tura exactă a pericolului temut este încă obscură. Putem-spera că o cunoaştere mai exactă a modurilor gîndirii pri¬mitive va lămuri, cu timpul, acest mister centra] al socie-j taţii primitive, oferind astfel explicaţia, nu numai a to-Ţ temismului, ci şi a originii sistemului căsătoriei.
160

poate li ucis de săgeata sau de sabia de aur Ln care sufle| tul său a fost adăpostit
Ideea că viata stejarului se află în vise a i'ost probabijf sugerată, cum am mai spus,

de observaţia că, iarna, visai ce creşte pe stejar rămîne verde, pe cînd stejarul însu e desfrunzit. Dar poziţia plantei — care nu creşte din pă^| mint, ci din trunchi sau din ramurile arborelui — ar pub confirma această idee. Omul primitiv ar putea crede căS aidoma sieşi, spiritul stejarului s-a ginclit să-şi adăpos*| tească viaţa în vreun loc sigur şi a ales în acest scop vîs~] cui, care nu trăieşte — cum s-ar spune — nici în cer, niâi pe pămînt, şi se poate socoti pe bună dreptate că estel] ferit de primejdii. Am văzut într-un capitol precedent căi omul primitiv se străduieşte să apere viaţa fiinţelor omc-J neşti sacre, ţinîndu-le suspendate între cer şi pămînt, 'po-:l ziţie care pare mai puţin pîndită de primejdiile ce ame-1 ninţă viaţa omului pe pămînt. Putem înţelege aşadar de | ce în medicina populară, mai veche şi mai nouă, existăm regula care impune ca vîseul să nu atingă pămintul ; căci * dacă l-ar atinge puterea sa de vindecare ar dispărea. Aceasta poate fi supravieţuirea vechii superstiţii potriviţi căreia planta, in care se concentra viaţa arborelui sacru,* nu trebuie expusă riscurilor pe care le aduce atingerea cui pămintul. într-o legendă hindusă, care ne oieri o replica a mitului lui Balder. lndra îi jură demonului Naimtci că nu-1 va omorî nici ziua, nici noaptea, nici cu bîta, nici cu ; arcul, nici cu palma şi nici cu pumnul, nici cu ceea ce e umed, nici cu ceea ce e uscat. Dar 1-a ucis în zori. cînd noaptea se îngina cu ziua, îm.proşcindu-1 cu .spuma mării. Iar spuma mării este într-adevăr unul dintre acele lucrări
u;?,
■■■'.\

pe care un primitiv îl poate alege ea să-sî adăpostească ■yiaţa în- el, pentru case _naşte In jigaţiuT dintre medii Rieosebite, intre pământ şi cer sau între mare şi cejv_ne- Eînmd^jlelnicj^una, condiţie In care omul primitiv vedea Keplina siguranţă. Nu'eâte deci de mirare că spuma riu- Huieste totemul unui clan din India.

mb\ Părerea că vîscul işi datorează în parte caracterul ma- ■fgic faptului că tiu creşte pe pământ este confirmată şi de |lo superstiţie analoagă, în legătură cu frasinul de munte bau scoruşul. în Iutlanda,- un scoruş care creşte pe viri'ul Kunui arbore este considerat, „extrem de eficace împotriva »farmecelor ; deoarece nu creşte pe pământ vrăjitoarele nu |;au nici o putere asupra lui ; ca să aibă efect deplin trebuie ['tăiat în ziua Înălţării". De asemenea scoruşul se pune ţdeasupra porţilor,, pentru a împiedica intrarea vrăjitoa- ', relor. în Suedia şi în Norvegia se atribuie proprietăţi ma- ^gice „scoruşului zburător" (flognonn), specie care nu creşte f ca de obicei pe sol, ci pe un alt arbore, pe un acoperiş, sau ' într-o erăpătui'ă de stîncâ, unde a răsărit dintr-o sămînţă adusă de păsări. Se spune că un om care iese din întu- ■ neric trebuie să aibă cu el o bucăţică de „scoruş zburător" pe care să-1 mestece. Altfel este în primejdie să fie vrăjit şi să rămină lipit locului, fără să mai poată face cea mai

mică mişcare. La fel cum în Scandinavia scorușul para/ii • este considerat mijloc de a înlătura vrăjile, tot aşa în Ger¬
mania vîscul parazit, cules în ajunul solstiţiului de vară,
.se atîrnă de tavanul casei, în grajdul cailor sau în staulul
vacilor crezîndu-şe că astfel trollii nu vor mai avea nici
o putere să facă rău oamenilor sau vitelor.

v< ■-*-•■<
m 11*

iele. Domeniul a fost vîndut cuiva care nu aparţinea fami¬liei Hay şi se spune, bineînţeles, că stejarul a fost doborît cu puţin timp mai înainte." Vechea superstiţie este rela¬tată în versuri pe care tradiţia le atribuie lui Thomas Sti-huitorul :

Cit timp va fi [de vîsc încununat
Şi neclintit va sta stejarul de la Errol
Va înflori şi neamul Hay, iar şoimul cenuşiu
De spaimă nu va fi quprins în vijelii
'] Dar cînd se va usca din rădăcini stejarul Şi vîscul se va stinge pe trunchiul lui secat Atunci va creşte iarba pe vatra de la Errol Şi-un corb va croncăni în vechiul cuib de şoim.

Părerea potrivit căreia Greanga de aur era tocmai vîs¬cul nu este nouă. E adevărat că Virgiliu nu merge dincolo de simpla asociaţie cu această plantă şi nu o identifică cu ea.-Dar se prea poate să nu fie vorba decît de un procedeu poetic avînd scopul să încununeze modesta plantă cu o au¬reolă mitică. Sau, mai. probabil, descrierea sa era bazată pe o superstiţie populară, potrivit căreia, din vreme în vreme, vîscul. era luminat de strălucirea unei aureole supranatu¬rale, aurii.

Poetul ne povesteşte cum doi porumbei, arătîn-du-i lui Eneea calea spre întunecata vale în al cărei adine creştea Creanga de aur, au coborî! din zbor pe un arbore „unde licărea o rază aurie. La fel ca vîscul — plantă nenăs-cută din arborele ei — care în toiul iernii îşi înfăşoară în jurul - trunchiului ramurile cu boabe galbene, aşa părea, pe stejarul umbros şi veşnic verde frunzişul său de aur, aşa
)ir>

: Credinţa potrivit căreia vîscui nu numai că a mijlocit! moartea lui Balder, dar îi adăpostea şi viaţa este confirmată *1 de analogia cu o superstiţie scoţiană. Tradiţia spune c|9 soarta domeniului Hays.of Errol, aproape de Firth of TayS in Perthsire. este legată de vîscui ce creşte pe un stejar • uriaş. Un membru al familiei Hay relatează vechea ere- l dinţa după cum urmează : „La familiile din ţara de jos^ stemele sînt aproape uitate ; dar, dintr-un vechi mânu-scris şi din tradiţia.pe care o păstrează cîteva persoane' vîrstnice din Perthshire, reiese că stema celor din Hay eraî vîscui. Cîndva se afla în vecinătatea domeniului Errol, nu' departe de piatra numită Falcon, un stejar uriaş, a cărui vîrstă oamenii o uitaseră demult şi pe care creştea din bel¬şug această plantă ; nenumărate vrăji şi legende erau aso-; ciate cu acest arbore şi se spunea că durata vieţii familiei Hay era legată de existenţa lui. Se credea că o creangă de vîsc, tăiată de un membru al familiei Hay, în ajunul zilei Tuturor Sfinţilor, cu un pumnal nou, după ce a înconjurat de trei ori arborele de la răsărit către apus, asemeni soare¬lui, şi a rostit un deseîntec, este un farmec sigur împotriva

oricărei magii sau vrăji şi o desăvîrşită pază în zilele de bătălie. O ramură de vîsc, culeasă în acelaşi fel, se punea în leagănul pruncilor pentru a-i apăra de primejdia ca zî-nele să-i transforme în elfi. în sfîrşit, se afirma că, de cum va pieri rădăcina stejarului «iarba va năpădi vatra Errol-ului şi un corb va sta în cuibul şoimului». Cele mai periculoase acţiuni pe care le putea făptui cineva din neamul Hay erau două, şi anume să omoare un şoim alb şi să taie o ramură a stejarului din Errol. Nu am putut afla niciodată cînd a fost distrus arbo-

■^-MwSW

mam
fremătau frunzele aurii în blinda batere a zefirului". Fă îndoială Virgiliu descrie aici Creanga de aur ce creşte pel un stejar din cei cu frunza veşnic verde şi o compară cui vLscul. Concluzia decurge în chip aproape inevitabil I Creanga de Avu- nu era altceva decît vîscul, privit prin vă-1 lurile poeziei sau ale superstiţiei populare.

, Sînt acum expuse temeiurile care ne determină să cre-j idem că preotul dumbrăvii din Aricia — Regele Pădurii —I /personifica arborele pe care creşte Creanga de Aur. Prin urmare, dacă acest arbore era stejarul, Regele Pădurii tre¬buia să fi fost o personificare a spiritului stejarului. Este. deci lesne de înţeles de ce, înainte de a putea fi ucis, tre-. buia să se rupă Creanga de Aur. Ca spirit al stejarului, viaţa sau moartea sa se afla în vîscul de pe stejar, şi atît timp cît vîscul rămînea intact, Regele Pădurii, aidoma lui Balder, nu putea să moară. Aşadar, pentru a-1 omorî,

trebuia rupt vîscul şi, probabil, precum în cazul lui Balder, trebuia aruncat .asupra lui. Şi, pentru a completa paralela nu mai' este necesar decît să presupunem că Regele Pădurii era odinioară ars, de viu sau după moarte, la sărbătoarea sol¬stiţiului de vară, care, după cum am văzut, se celebra anual în, dumbrava din Aricia. Focul perpetuu care ardea în dum¬bravă, la fel ca focul perpetuu care ardea în templul Vestei la Roma şi sub stejarul din Romove, era probabil între¬ţinut cu lemn de stejar sacru ; şi astfel e cu putinţă ca Regele Pădurii să-şi fi găsit odinioară moartea într-un mare foc de stejarJ Mai tîrziu, aşa după cum am sugerat, durata funcţiei sale anuale era prelungită sau scurtată, po¬trivit împrejurărilor, prin regula care îi îngăduia să trăiască atît timp dt îşi putea dovedi dreptul divin prin forţa bra-
165

ţului. Dar nu scăpa de rug decît pentru a cădea, sub tăişul săbiei.
Se pare, aşadar, că într-o epocă îndepărtată, înfix Italiei, lingă încîntătorul lac de la Nemi, se juca în îiec an aceeaşi tragedie cumplită pe care negustorii şi soldaţii italieni urmau s-o vadă, mai tîrziu, la necioplitele lor rude,
celţii din Galia, iar dacă vulturii romani s-ar fi năpustit
vreodată asupra Norvegiei, ar fi putut fi regăsită repetîn-
du-se cu mici diferente şi'la arienii barbari din nord. Ritua¬
lul era probabil o trăsătură esenţială a vechiului cult arian
al stejarului. '
Ne rămîne doar să ne întrebăm : dj,>ee-A4suul_e_ru numit Creanga de Aur ? Galbenul

albicios al boabelor vîsculuinu poateTTcîtuşi de puţin suficient pentru a-i explica nu¬mele, căci după spusa lui yirgiliu Creanga era cu totul şi cu totul de aur, atît tulpina oît şi ramurile. Poate că numele derivă de la galbenul intens auriu pe care-1 capătă creanga de vîsc după ce a fost culeasă şi păstrată cîteva luni; culoa¬rea strălucitoare nu rămîne dom- în frunze, ci cuprinde şi tulpina, astfel încît toată -ramura pare a fi mti"-adevăr o Creangă de Aur^J'Ţăranii bretoni atîrnă mănunchiuri mari de vîsc în faţa caselor şi, în luna iunie, aceste mănunchiuri atrag atenţia prin strălucirea aurie a frunzişului lor. în unele părţi ale Bretaniei, mai ales în jurul Morbihanului, se atîrnă ramuri de vîsc peste porţile grajdurilor şi ale staulelor pentru a apăra caii şi vitele, probabil împotriva vrăjitoriei.
Culoarea galbenă a crengii uscate poate explica. în parte de ce s-a'crezut cîteodată că vîscul are puterea să descopere tezaurele îngropate în pămînt ; căci, potrivit principiilor
IOT

•'sub floarea care se ofileşte repede o pînză, pe ea va cădea raur roşu. Iar în Tirol şi în Boemia se spune că, punînd ■printre bani seminţe de ferigă, nu se vor împuţina nici¬odată, pricit de mult ai cheltui. Uneori se crede că sămânţa 'de ferigă înfloreşte in noaptea de Crăciun, iar cel care a • cules-o ajunge-.putred de bogat. In Stiria se spune că, adu-nînd sămînţă de ferigă în noaptea de Crăciun, îl poţi sili pe diavol să-ţi aducă, un sac .cu bani. Astfel, potrivit principiului ce se-aseamănă se-adună .se presupune că sămînţa de ferigă descoperă aurul,

pentru că ea însăşi este aurie; şi, din acelaşi motiv, ea îl îmbogă¬ţeşte pe posesorul ei cu o cantitate inepuizabilă de aur.
Dar, despre sămînţa de ferigă nu se spune doar că ar fi aurie, ci şi că este luminoasă ca para focului. Iată de ce, cînd ne gîndim că principalele zile pentru strîngerea fabu¬loasei seminţe sînt ajunul solstiţiului de vară şi ajunul Cră¬ciunului, de fapt cele două solstiţii (deoarece Crăciunul nu I este decît o veche celebrare pagină a solstiţiului de iarnă), sîntem îndemnaţi să considerăm al doilea aspect, cel legat de foc, ca fiind iniţial, pe cînd relaţia cu aurul este secun¬dară şi derivată. De fapt, s-ar părea că sămînţa de ferigă ■ ar fi o emanaţie din focul soarelui, aflat într-unui din cele două puncte de cotitură.ale drumului său : solstiţiul de vară şi cel de iarnă. Această părere este confirmată de o poveste germană, în care se spune că un vînător şi-a pro¬curat sămînţa de ferigă ochind soarele în amiaza zilei sol¬stiţiului de vară ; au căzut trei picături de sînge, pe care vînătorul le-a cules într-o pînză albă, şi aceste picături dt strige sînt seminţele de ferigă. Aici, sîngele este evident sîn-

magiei nomeopauce, exista o afinitate naturală între 9 creangă galbenă şi aurul galben. Această sugestie este con-1 firmată de exemplul analog al însuşirilor minunate, atri-;'| buite de obicei seminţei de ferigă din legendă, despre carej se crede că, în ajunul solstiţiului de vară, înfloreşte ca aurulI sau ca focul. Astfel, în Boemia, se spune că „în ziua Sfîn-J tului Ion, sămînţa de ferigă înfloreşte cu flori aurii carej străIucesc ca focul". Or, această legendară sămînţă

de îe-'\ rigă deţine puterea să-1 facă pe cel care o are sau care urcă» un munte cu ea în mină, în ajunul solstiţiului de vară, shf descopere o vină de aur sau să vadă comorile pămîntulufl licărind într-o flacără albăstruie. In Rusia se spune că, de izbuteşti să prinzi floarea minunată a ferigii la miezul nop-I ţii, în ajunul solstiţiului de vară, nu trebuie decît să o. arunci în sus şi ea va cădea înapoi ca o stea, chiar în locul în care zace ascunsă o comoară. în Bretania, căutătorii de I comori adună sămînţă de ferigă la miezul nopţii, în ajunul solstiţiului de vară, şi o păstrează pînă în Duminica Flori¬ilor din anul următor, apoi o împrăştie pe pămînt în locu¬rile unde bănuiesc că se află ascunsă vreo comoară. Ţăranii din" Tirol îşi închipuie că se pot vedea comori îngropate strălucind ca nişte flăcării, în ajunul solstiţiului de vară, şi că seminţele de ferigă, adunate la acest timp mistic, cu precauţiile de rigoare, îi vor ajuta să aducă la suprafaţă aurul îngropat. în cantonul elveţian Freiburg, oamenii ve--gheau lingă o ferigă, în noaptea Sfmtului Ion, sperîrid să dobîndească o comoară, pe care uneori le-o aducea însuşi diavolul. în Boemia cine face rost de floarea de aur a fe¬rigii în acea perioadă, se spune că stăpîneşte cu ajutorul

I
gele soarelui, din care sămînţa de ferigă se trage astfel ne-„J mijlocii. Se poate deci considera ca probabil faptul că să-1 mînţa de ferigă este aurită, pentru că se crede a fi o emani naţie a focului de aur solar.

'■' La fel rn_săn-iînj:;] rje^ferigă, vîscul se culege ia Sfîntul J Ion sau la Crăciun — adică la

solstiţiul de vară sau la sol-
a stiţful'deTarnă — şi
aidoma seminţei de ferigă, i
se atribuie | puterea de a
descoperi comorile ascunse
în pămînt. în Sue- i dia, în
ajunul solstiţiului de vară,
se fac baghete divinatorii
din patru soiuri diferite de
lemn, din care unul trebuie
să fie vise. Căutătorul de
comori pune bagheta pe
pămînt' după apusul
soarelui şi, dacă se află
chiar deasupra comorii, ea
începe să mişte, de parcă ar
fi prins viaţă. Acum, dacă
vîscul descoperă aurul,
negreşit că o face pentru că
el este Creanga de Aur ; iar
dacă este culeasă la
solstiţiu, Creanga de Aur nu
trebuie oare să fie, ca şi
sămînţa de aur a ferigii, o
emanaţie din focul soarelui
? Nu se poate răspunde la
această întrebare doar
printr-o simplă afirmaţie.
Am văzut că este posibil ca,
în parte, vechii arieni să fi
aprins odi-nioară focul
solstiţial şi alte focuri
ceremoniale ca vrajă
so¬lară, deci cu intenţia de
a alimenta soarele cu un foc
nou ; şi cum aceste focuri
erau produse de obicei prin
frecarea sau prin arderea
lemnului de stejar, vechiul
arian se putea gîndi că
soarele era periodic
regenerat cu ajutorul
focului păstrat în stejarul
sacru. Cu alte cuvinte,
stejarul îi va fi apărut drept
depozitul sau rezervorul
originar, din care focul era
scos din cînd în cînd pentru
a hrăni soarele. Dar, dacă se
credea că viaţa stejarului se
află în vîsc, vîscul tre¬buia
să conţină, pe baza acestei
păreri, sămînţa sau germe-
nele focului produs cînd se
frecau două bucăţi din lemn
VI)

tde stejar. Astfel. în loc de a
se spune că vîscul este o
ema-
giţiaţie a focului solar, ar fi
poate mai potrivit să
spunem că focul soarelui

este considerat,drept o emanaţie a vîscului. Alunei nu-i. de mirare că vîscul a strălucit asemeni aurului ■ şi a fost numit Creanga de Aur. Oricum, se credea, proba¬bil, că vîscul, ca şi sămînţa de ferigă, nu se arătau a fi de [aur decît la timpul consacrat, mai ales la solstiţiul de vară, cînd focul era smuis din stejar pentru a aprinde soarele. La Pulverbatch, în Siiropshire, se credea, după cum îşi amintesc bătrînii, că stejarul înfloreşte în ajunul solstiţiului de vară .şi floarea sa se ofileşte înainte de răsăritul zorilor. \ Fecioara care doreşte să-şi cunoască norocul în căsătorie trebuie să întindă o pînză albă sub arbore, noaptea, iar di¬mineaţa va găsi puţin praf care este tot ce-a mai rămas din floare. Ea trebuie să pună dramul de praf sub pernă şi atunci viitorul ei soţ i se va înfăţişa în vis. Dacă nu gre¬şesc, probabil că această floare efemeră a stejarului era vîscul, în chip de Creangă de Aur. Presupunerea este con¬firmată de observaţia că, în mod similar, şi în Ţara Galilor se pune sub pernă o creangă de vîsc, culeasă în ajunul solstiţiului de vară, pentru a aduce vise prevestitoare ; mai mult încă, modul de a aduna într-o pînză albă floarea ste¬jarului,, imaginară, este aidoma celui folosit de druizi pen--tru a stringe vîscul de aievea, cînd se desprindea din ramu¬rile stejarului, tăiat cu secera de aur. Şi cum Shropshire se învecinează cu Ţara Galilor, credinţa că stejarul înfloreşte în ajunul solstiţiului de vară puate fi nemijlocit galică deşi descinde, probabil, din crezul arian primitiv. După cum am văzul, în unele părţi ale Italiei, ţăranii mai ies şi acum în dimineaţa

zilei solstiţiului de vară, să caute stejari pentru

(infernală, iar posomoritul iunu«ţ ^ .
JS-colo cu barca lui, Enea nu trebuie dccît să scoată din suv
^
5^-1 pună-n faţă Creanga de Aur şi văzînd-o, pe data eolaşul se pierde cu firea, primindu-1 umil pe erou in rea şubredă, care se afundă adine în apă sub greutatea | neobişnuită a unui om viu. După cum am văzut, chiar în ^'timpurile mai noi \uscul a fost considerat drept mijloc pro-£. lector împotriva vrăjitoarelor şi a trollilor, şi.cei vechi |i puteau foarte bine să-i atribuie aceeaşi însuşire magică. Iar Edacă planta parazită poale să deschidă orice lacăt, după I cum cred unii dintre ţăranii noştri, de ce n-ar fi servit şi % ca „Sesam, deschide-te", în mîinile lui Enea, ea să desi'e-I rece porţile morţii ?
. . Acum putem reconstitui şi felul cum a ajuns Virbius să
t
Wfie confundat, la Nemi, cu soarele. Dacă Virbius era, cum I- am încercat să arăt, un spirit al arborelui, fără îndoială că gel trebuie să fi fost spiritul stejarului pe care creştea t: Creanga de Aur ; căci tradiţia ii considera drept primul E'Rege al Pădurii. Trebuie să se fi presupus că, în ca li ta¬ft tea sa de spirit al stejarului. Virbius reaprindea periodic Rfocul soarelui şi deci putea ii lesne confundat cu soarele tînsuşi. în mod similar, putem explica de ce Balder. un K-şpirit al stejarului, era

înfăţişat cu ,.o faţă atît de frumoasă §5şi de strălucitoare, încît răspîndea lumină", şi de ce atît de Y. des era luat drept soarele. Şi putem spune. în general, că P'^n societatea primitivă, unde singurul mijloc cunoscut de a produce flacăra era frecarea lemnului, omul nu poate concepe focul decît ca pe o calitate ascunsă, asemeni sevei sau sucului, in arbori, de unde trebuie extras cu multă

„untdelemnul Sfintului Ion" care, ca şi vîscul, vindecă'if toate rănile şi este, poate, chiar vîscul apoteozat. Astfelj| este uşor de înţeles de ce un titlu precum Creanga de auri — care abia evocă întrucitva felul cum se iveşte pe ar-| bore — a fost conferit acestei plante parazite, aparent ne-| însemnate. în continuare, vom reuşi poate să înţelegem dej ce în antichitate i se atribuia vîscului preţioasa însuşire de.1 a stinge focul şi de ce în Suedia se mai ţin şi acum în| casă ramuri de vîsc împotriva incendiului. Fiind asimilat! naturii focului, vîsrjuLc consacrat, conform principhîor h<K| mcopatice, drept cel mai bun remediu-sartr-mrjloe de pre-1 venire a distrugcTirprinioc. Aceste detalii pot explica, în parte de ce Virgiliu îl pune 1 pe Enea'să poarte cu dînsul, cînd coboară în lumea in tune-1 ricului subpămîntean, o'creangă din vîscul slăvit. Poetul! descrie cum, îndată ce treceai porţile infernului se întindea3j un codru uria& şi întunecos şi cum, urmînd zborul a doi | porumbei care îl ademeneau, eroul a rătăcit în adîncurileI străvechiului codru, pînă a întrezărit în depărtare, în um-| bra arborilor, licărul tremurător al Crengii de Aur lumi-1 nînd ramurile îngemănate

deâsupra-i. Dacă ramura gal-*: benă şi uscată de vîsc, din pădurile triste ale toamnei," conţinea sămînţa imaginară a focului, ce alt însoţitor maiI bun să-şi fi luat un călător rătăcit în umbra infernului derît.-o creangă care îi putea cruţa picioarele luminindu-i paşii, iar mîinilor sale le era toiag intru sprijin şi cercetarea. beznei ? înarmat cu dînsa, putea înfrunta cu îndrăzneală spectrele înfiorătoare ce i-ar fi tăiat drumul in primej-'. dioasa călătorie. Iată de ce cînd, ieşind din pădure, ajunge m

t strămoşilor noştri, mai ales pentru focul pe care îl obţineau Rprin frecarea lui ; apoi că legătura stejarului cu cerul era Io deducţie, bazată pe credinţa că fulgerul nu este altceva Idecît scînteia pe care, din înălţimi, zeul cerului o isca i'rc-1cînd două bucăţi de stejar, întocmai cum adoratorul său ¥ primitiv aprindea în pădure i'ocul pe pămînt. Potrivit aces-| tei teorii, zeul tunetului şi al cerului se trăgea din zeul ori-I ginar al stejarului *; conform actualei teorii, pe care o pre-I fer astăzi, zeul cerului si al tunetului era la origină marea I divinitate a strămoşilor noştri arieni şi asocierea sa cu ste-v jarul nu era decît o deducţie bazată pe frecvenţa cu care ' stejarul era văzut lovit de trăsnet. Dacă arienii, aşa cum | susţin unii, au colindat cu turmele şi cirezile lor vastele V stepe ale Rusiei sau ale Asiei centrale, înainte de a se in-| funda în bezna pădurilor Europei, poate că ei l-au adorat I pe zeul cerului albastru sau înnorat şi al trăsnetului scli¬pitor, cu mult înainte de a se fi gîndit să-1 asocieze cu ste-| v jarul lovit de trăsnet în noua lor patrie.
Poate că noua teorie are în

plus şi avantajul să explice i caracterul sacru deosebit atribuit vîscului ce creste pe ste-B jar. Simplul fapt că rareori o plantă creşte astfel nu este r suficient pentru a explica răspîndirea şi persistenţa su-; perstiţiei. O sugestie privind adevărata natură a acestei ■ superstiţii pare să ofere Pliniu, prin afirmaţia că druizii adorau planta, deoarece o socoteau căzută din cer si semn. I că ai'borele pe care crescuse a fost ales de către zeul însuşi. ; Vor fi crezut ei oare că vîseul s-a lăsat pe stejar din să-i geala unui fulger ? Presupunerea este confirmată de nu-I mele „mătura-tunetuluiil, dat vîscului în cantonul elveţian Aargau, căci acest epitet implică clar o legătură slrînsă

■

prin oricare alt lemn, fie avansînd alte ipoteze ; dar ceea ! ce pare să fi atras atenţia strămoşilor noştri primitivi, care } trăiau în vastele păduri ce acopereau pe atunci o mare ' parte din Europa, era tocmai faptul în sine ; şi ei îl puteau explica, în modul lor firesc, pur religios, presupunînd că : marele zeu ceresc, căruia i se închinau şi al cărui glas te¬ribil îl auzeau în bubuitul tunetului, iubea stejarul mai pre- '< sus de toţi ceilalţi copaci ai pădurii şi deseori se pogora ■ într-însul din norul de întuneric, într-o săgeată de fulger, lăsînd un înscris al prezenţei ori scurtei sale treceri, în trunchiul despicat şi înnegrit, cu frunzişul spulberat. Din această cauză, asemenea arbori erau înconjuraţi de un nimb de glorie, ca fiind sediul vizibil al tunătorului zeu ceresc. Este cert că, la fel ca unii primitivi, atît grecii cît şi romanii îl identificau pe zeul suprem al cerului şi al

stejarului cu fulgerul care cădea pe pămînt ; ei împrejmuiau întotdeauna locurile lovite de trăsnet şi le considerau sacre. Supoziţia că, din aceleaşi motive, strămoşii celţilor şi germanilor din pădurile Europei centrale aveau acelaşi respect, faţă de stejarul lovit de trăznet nu este lipsită de noimă. Această explicaţie a veneraţiei pe care o aveau arienii faţă de stejar şi a asocierii acestui arbore cu zeul tunetului şi al cerului a fost sugerată mai demult, sau a existat im¬plicit la Jacob Grimm 1 şi a fost puternic consolidată în anii din urmă, de către W. Warde Fowler 2. Ea pare a fi mai sim¬plă şi mai verosimilă decît explicaţia pe care am dat-o anterior, şi anume : că stejarul era adorat în primul rînd pentru nenumăratele foloase pe care lemnul său le oferea

: I. Grimm, Deulsche Mylhologic...

' W. Warde Fowler, The Oak and the Thundergnd..: m

' ianrrf.ii ir ■ ■ -n*. nufiittJMuini

Intre planUi parazită şi tunet ; într-adevăr ..mătura-fune-jj tului" este chiar numele popular, dat în Germania, oricâ-*] rui cuib stufos ce creşte parazitar pe o ramură, deoarece; ignorantul îl crede produs de trăsnet. Dacă există o urmă de adevăr în această presupunere, atunci motivul real pen-; trU care. dintre toţi arborii pădurii, druizii adorau stejarul purtător de vise. era nu numai credinţa că fiecare din aceşti stejari a fost lovit de trăsnet, dar şi că păstrează în ramu-lile sale o emanaţie vizibilă a focului ceresc ; astfel încît, tăind vLscul cu ritualuri mistice, druizii credeau că-şi în¬suşesc toate proprietăţile magice ale trăsnetului. Dacă ast¬fel

(stăteau lucrurile, trebuie, se pare, să conchidem că viseul era socotit mai degrabă o emanaţie a trăsnetului decît, cum am încercat să dovedesc pînă acum, o emanaţie a soarelui la solstiţiul de vară. Probabil că am putea într-adevăr combina ambele explicaţii, în aparenţă diver-I gente, presupunind că, în vechiul crez al arienilor, vîseul I cobora din soare în ziua solstiţiului de vară, printr-un ful- I ger. Dar o asemenea combinaţie este artificială şi- nu a fost confirmată, pe cît ştiu, de nici o dovadă sigură. Nu mă ! încumet să spun dacă principiile mitologiei admit sau nu să se1 combine astfel cele două explicaţii, dar, chiar dacă I s-ar dovedi că sînt incompatibile, neconcordanţa nu s-ar fi • arătat utilă spre a-i împiedica pe strămoşii noştri primitivi I să le îmbrăţişeze pe amîndouă deodată, cu aceeaşi convin¬gere ; căci, aidoma marii' majorităţi a neamului omenesc, primitivul se ridică deasupra mărginirii la care l-ar supune ' canoanele unei logici pedante. înoereînd să-i urmărim gîn-dul rătăcitor prin jungla ignoranţei crase şi a fricii oarbe, trebuie să ne amintim întotdeauna că străbatem un teren

'Hi :

Lyrâjit şi că avem a ne Ieri să luăm drept realităţi, sulide '.formele nedesluşite care ne ies în cale sau buvtuie In în¬tuneric, bolborosind către noi fără şir. Niciodată nu vom putea să ne plasăm cu totul în punctul de vedere al omu-'lui primitiv, să vedem lucrurile cu ochii săi şi inimile k noastre să bată cuprinse

de emoţiile care l-au frămîntat.
[De aceea, toate teoriile noastre în legătură cu primitivul şi cu ideile sale sînt nevoite să rămînă foarte departe de vreo i certitudine, iar lucrul cel mai bun pe care îl putem spera în acest sens este să atingem un anume grad de probabilitate raţională. '
Pentru a încheia aceste cercetări, putem spune urmă¬toarele : dacă Balder a fost în adevăr-, cum am presupus, la personificare a stejarului purtător de vise, moartea sa, cînd' a fost lovit cu vîseul poate fi explicată în noua teorie prin trăsnet. Atîta vreme cît vîseul, in care pîlpîia focul fulgerului, era îngăduit printre crengi, nici vin rău nu pu¬tea cădea asupra zeului bun şi binefăcător n\ stejarului, care îşi păzea viaţa, ascunzînd-o între pămînt şi cer. în' misterioasa plantă parazită ; dar, odată smuls acel cuib — al vieţii ori morţii sale — de pe creangă, izbind în cădere trunchiul, copacul se prăbuşea — zeul murise, lovit de trăsnet.
Şi ceea ce am spus despre Balder cel din pădurile de stejar ale Scandinaviei s-ar putea aplica, poate, cu toată prudenţa necesară într-o problemă atît de obscură şi in¬certă, şi preotului Dianei, Regele Pădurii din Aricia, în pădurile de stejar ale Italiei. Acesta l-ar fi putut întruchipa într-o fiinţă de carne şi strige, pe Jupiter, marele zeu italic al cerului care, mărinimos, spre a se aşeza printre oameni,
12*

"JCAPITOLUL LXIX
I
RĂMAS BUN DE LA NEMI îs

I \
-
I Ne aflăm la sfîrşitul cercetării noastre, dar, aşa cum ■se întîmplă pe drumul căutării adevărului, dînd răspuns I unei întrebări am iscat multe altele ; urmînd o cale ştiută, a trebuit să păşim şi pe altele care se desprindeau clin ea I şi care ne-au dus, sau păreau să ne ducă, spre cu totul I alte ţinte decît dumbrava sacră de la Nemi. Nu le-am ur-| mat pe unele dintre acestea decît puţină vreme, pe altele, dacă soarta'ne va fi îngăduitoare, cel ce scrie şi cititorul I său le vor străbate poate cîndva împreună. Deocamdată, am călătorit destul de departe împreună şi este timpul să ne ' despărţim. Totuşi, înainte de a o face, ne putem întreba dacă nu cumva, din consemnarea plină de tristeţe a rătă-. cirii şi neroziei omeneşti, pe care le-am urmărit cu toată atenţia în această carte, avem a trage vreo concluzie de ordin mai general, vreo lecţie, dacă este cu putinţă de nă¬dejde şi încurajare. Dacă luăm în considerare, pe de o parte, înrudirea esen¬ţială a celor mai de seamă dorinţe ale omului de pretutin¬deni şi dintotdeauna şi, pe de altă parte, marea deosebire dintre mijloacele pe care le-a folosit, în diferite epoci, spre

s-a coborît cu săgeata fulgerului în vîsc — mătura-tune-g tului — Creanga de aur — ce creştea pe stejarul sacru alî vîlcelelor de la Nemi. Dacă acesta era adevărul, nu este* de mirare că preotul veghea, cu sabia goală in mînă, creanga mistică, ce adăpostea în acelaşi' timp viaţa zeului şi pro-,! pria lui viaţă. Dacă lucrurile stau astfel, zeiţa pe care o slujea şi cu care se însoţea era, şi

ea, însăşi Regina Cerului, fidela soţie a zeului Cerului. Căci şi dînsa îndrăgea singu¬rătatea pădurilor şi a colinelor părăsite şi, plutind prin' eter, în nopţile limpezi, sub înfăţişarea lunii argintii, ea îşi privea bucuroasă frumosul chip reflectat de faţa liniş¬tită şi lucie a lacului, Oglinda Dianei.

a şi le îndeplini, vom înclina poate să tragem concluzia dB evoluţia unei gîndiri progresiste, în măsura în care o puteai urmări, s-a produs, în linii mari, de la magie, prin religjea la ştiinţă. în magie omul atîrnă de propriile sale pute™ ~He-a~făce faţă dificultăţilor şi pericolelor care îl imprej soară din toate părţile. El crede într-o ordine stabilita*» naturii, pe care poate conta cu siguranţă şi o poate folosi; pentru propriile sale scopuri. Cînd îşi descoperă gieşealaS c-ind, recunoaşte cu amărăciune că atît presupusa ordine aa naturii cît şi controlul pe care a crezut că-1 poate exercită asupra ei sînt pur imaginare, omul încetează să se mai în->1 temeieze pe propria sa inteligenţă şi pe propriile sale efor-ş turi lipsite de sprijin şi cere umil îndurarea unor fiinţe pu-îi ternicc şi nevăzute, aflate dincolo de vălul naturii, caroraj le atribuie acum marile forţe pe care odinioară pretindeal că le stăpîneşte el însuşi. Astfel,'în minţile mai subtile, ma3 gia este înlocuită treptat de religie, care explică succesiuni nea fenomenelor naturale prin voinţa, patimile sau capii-1 ciile unor fiinţe spirituale, asemănătoare omului, dar mult superioare acestuia, prin puterile lor.
Dar, cu trecerea vremii, şi această explicaţie se dove¬deşte, la rîndul ei, nesatisfăcătoare. Deoarece

ea presupune că. succesiunea fenomenelor naturale nu este. determinatăI de legi imuabile, ci este, în anumită măsură, variabilă şi neregulată, iar această supoziţie nu este dovedită de o oi>: servaţie adîncită. Dimpotrivă, cu cît scrutăm mai atent-această succesiune, cu atît mai mult ne izbeşte uniformita-, tea riguroasă, marea precizie cu care se desfăşoară lucra¬rea naturii oriunde o putem urmări. Fiecare progres însem¬nat de cunoaştere a lărgit sfera ordinii din univers şi a
1(12

esU'îns, în aceeaşi măsură, sfera aparentei dezordini, pină itr-atît încît astăzi sîntem gata să prezicem că, şi în do-ile unde hazardul şi confuzia încă par să mai dom-că, o cunoaştere mai profundă va face pretutindeni pliu aparentul haos un cosmos. Astfel, minţile mai agere, bare şi astăzi năzuiesc să ajungă la dezlegări mai profunde ale tainelor universului,, ajung să respingă doctrina reli¬gioasă a naturii ca neadecvată şi să revină, într-un fel, la ■punctul de vedere mdjj vechi al magiei postulînd deschis ideea, asumată de magie numai în mod implicit, despre fposibilitatea de a afla o ordine inflexibilă în rmduielile jfirii, care, observate cu grijă, ne dau putinţa să le preve-fdem cu certitudine desfăşurarea şi să acţionăm în conse-Icmţă. Pe scurt, religia, considerată ca explicaţie a naturii. |cste înlăturată de ştiinţă. Dar, în timp ce ştiinţa are acest însemnat punct comun leu magia, amîndouă bazîndu-se pe credinţa în ordine ca Iprincipiu fundamental al tuturor lucrurilor, aproape nu bai este necesar să reamintim cititorilor acestei lucrări

Ecă ordinea presupusă de magie este cu totul diferită de Icea care stă la baza ştiinţei. Deosebirea decurge în mod ■Breşe din modurile diferite în care au fost descoperite fele două ordini. Căci în timp ce ordinea pe care se sprijină l magia este mai degrabă o extindere, prin falsă analogie, a. l-succesiunii în care ideile se înlănţuie în mintea noastră, turdinea stabilită de ştiinţă derivă din observarea minuţioasă |şi răbdătoare a fenomenelor înseşi. Abundenţa, solidila-|lea şi splendoarea rezultatelor obţinute pină acum de şli-|inţă ne inspiră o încredere optimistă în temeinicia meto-Idelor ei. Aici, în sfîrşit, după ce a bîjbîit prin întuneric

ici ea, nesfârşita căutare, va da la iveală lucruri măreţe, şi noi cei de astăzi nu vom ajunge să ne bucurăm de ie. Stele mai aprinse decît ne-au luminat pe noi vor răsări supra creştetului vreunui temerar al viitorului — ma-Je Ulise al împărăţiilor ghidului. Visurile magiei vor fi îte cîndva realităţile însufleţitoare ale ştiinţei. O urn¬ea neagră se ridică însă de-a curmezişul drumului spre adepărtatul ţel al acestei minunate perspective. Căci, ori-it de uriaşă ar fi creşterea cunoaşterii şi a puterii pe care iitorul le-ar rezerva omului, 'pu greu poate spera .acesta stăvilească suflarea nimicitoare a marilor forţe ce par se adune, tăcut dar implacabil, spre distrugerea acestui pivers stelar, în care pămîntul nostru pluteşte ca un gră¬ite ori un fir de praf. în vremile ce au să vină omul are ?să poată fi în stare să prezică, şi chiar să controleze, dru-Eaul

capricios al vuiturilor şi norilor, dar cu greu vor ajunge • raîinile sale plăpînde la puterea de a împrospăta iuţeala ; încetinită a planetei noastre rotindu-se pe orbită, ori de a (înnoi focul • soarelui ce se stinge. Totuşi, gînditorul ce se cutremură la ideea unor catastrofe atît de îndepărtate se poate mîngîia cu gîndul că aceste temeri negre, la fel ea şi pămîntul sau soarele însuşi, nu sînt decît crîmpeie din j'acest univers lipsit de substanţă, pe care gîndirea 1-a che¬mat din neant şi subtila vrăjitoare va aneantiza ea însăşi, mîine, fantasmele pe care le-a deşteptat. Şi, ca atîtea alte lucruri care par ochiului comun durabile, şi acestea se vor" topi în aer, în străveziul aer.
Fără a ne cufunda într-un viitor îndepărtat, putem cu¬prinde într-o imagine calea pe care a urmat-o gîndirea pînă astăzi, asemuind-o cu o pînză ţesută din trei fire diferite

vvuvuri iară număr, omui a aescopcrii un punct „.ae rep în labirint, o cheie de aur case deschide multe lacăte tezaurul naturii. Nu e prea mult, poate, să spunem că sp§ ranţa de progres — atît moral şi intelectual, cit şi mafa rial — în viitor sînt legale de destinul ştiinţei şi orice ojj stacol pus în calea descoperirilor ştiinţifice este un rău tru omenire.
Totuşi istoria gîndirii omeneşti ar trebui să ne ferea de a conchide că, din moment ce teoria ştiinţifică a luc este cea mai bună din cîte s-au formulat pină acum, mod necesar, ea este şi completă şi definitivă. Trebuie reamintim că, la bază, abstracţiile ştiinţei sau, în iimba| comun, legile naturii, sint mai degrabă ipoteze.care aţii scopul să

explice panorama fantastică şi veşnic reînnoit a naturii, pe care am cinştit-o cu două nume de înaltă roM zonanţă : lume şi univers.Un ultimă analiză, magia, religiaa şi ştiinţa nu sînt decît teoîTfale gîndirii ; şi la fel cun|| ştiinţa şi-a înlocuit înaintaşele, şi ea ar putea fi înlocuit cîndva de o ipoteză mai desăvîrşită, urmînd poate o cal^ cu totul diferită de a vedea fenomenele —• de a princkj umbrele pe pînză — despre care noi cei din generaţia ac-| tuală nici măcar nu putem avea vreo idee. Progresul cu-S noaşterii este o nesfirşită înaintare spre o ţintă ce se m-ţ depărtează neîncetaJLj Faţă de această căutare fără capătă nici nu-i nevoie să şoptim :

Falbi 11011 foste a viver come bruţi Ma per seguir virtute e eo?2osce;iza. J

1 Versurile aparţin lui Dante. Divina Comedie, Infernul, Cin-tul XXVI.

N-aţi fost făcuţi să trăiţi asemenea brutelor, Ci să urmaţi virtutea şi cunoaşterea.

IBi

firul negru al magiei, firul roşu al religiei şi firul ştiinţei, socotind că de ştiinţă ţin adevărurile sim^ /scoase din observarea naturii, pe care le-au stăpînit întQ 'deauna oamenii din toate timpurile. Astfel, dacă am pui contempla pînza gindirii omeneşti încă de la început am vedea probabil cum pe atunci era ca o tablă de şah». alb şi negru, o alcătuire din crîmpeie de noţll3rli~adevarate' şi false, de-abia colorate de firul roşu al religiei. Dar pur-taţi-vă privirile mai departe de-a lungul ţesăturii şi veţi băga de seamă că, în vreme ce încă se păstrează cadrilată în alb-negru, în mijloc, unde religia a pătruns cel mai adînc în textură,.se deosebeşte o

fîşie purpurie care trece imperceptibil într-o nuanţă mai deschisă, pe măsură ce firul alb al ştiinţei se ţese tot mai mult în pîrrză. Starea în care se află gîndirea modernă, urmărind atîtea ţeluri di¬vergente şi conţinînd tendinţe potrivnice, poate fi asemuită cu o pînză spicată avînd pete de culoare, vîrstată astfel de firele ei în diverse nuanţe, dar schimbîndu-şi treptat cu- | loarea pe măsură ce despăturim valul. Va continua oare în viitorul apropiat marea mişcare care timp de secole a mo-;J dificat pe nesimţite înfăţişarea gindirii ? Sau se va isca <K| forţă contrară care va stăvili progresul şi chiar va nimici multe din izbînzile obţinute ? Pentru a duce mai departe parabola, ce cui oaie va avea pînza pe care Parcele o ţes acum pe războiul timpului ? Fi-va ea albă sau roşie ? Nu putem de un răspuns. O slabă licărire de lumină îşi aruncă razele cătxe fîşia din urmă a pînzei. Noii groşi şi beznă adîncă învăluie celălalt capăt.

Lunga noastră exploatare a luat sfîrşit şi barca noastră |i-a coborît, în cele din urmă, ostenitele pînze, în port. Să 'pornim din nou pe drumul spre Nemi. E seara şi, urcînd jlunga pantă, pe Via Appia, spre colinele albane. ne întoar¬cem privirile şi zărim cerul aprins de flăcările apusului, m cărui nimb de aur odihneşte ca aureola unui si'înt muri¬bund deasupra Romei, atingînd cu o limbă de foc bazilica Bontului Petru. Dacă ai văzut această privelişte nu o mai 'uiţi niciodată, dar o părăsim şi ne urmăm drumul ce co¬boară în umbră, pe poala muntelui pină cînd ajungem la ;Nemi şi privim în jos, spre lacul pitit în

văgăuna lui adîncă, pierind cu iuţeală sub umbrele înserării. Locul nu s-a schimbat prea mult de cînd Diana primea lauda adoratori¬lor ei în dumbrava sacră. Desigur, templul zeiţei silvane nu mai este, nici Regele Pădurii nu mai veghează Creanga ;de aur. Dar pădurile de la Nemi sînt încă verzi şi, pe cînd, • către apus, amurgul se stinge deasupră-le, răzbate pînă aici, purtat pe-aripile vîntului, dangăt de clopot de la bazi-licele Romei, sunînd pentru Angelus : Ave Măria ! Acor¬dul lor se-nalţă blînd şi solemn din oraşul îndepărtat, apoi moare stăruind, departe peste mlaştinile întinse ale Cam¬paniei. Le roi est mort ! Vine le ro\! Ave Măria I

t
' \ INDICE' I

Abatele Nebuniei, IV, 245
Abbas eel Mare, şahul Persiei, II, ,"!2l
Abcese, remedii, IV, 153
Akeokuta, Alake clin —, IU, 9 .
Abhazienii din Caucaz, IV, 142
Abiponii din Paraguay, 11, 247
Abisinia, aducătorul de ploaie, I, 141; preoţi aducători do ploaie la graniţele ~ I, 226
Abonsam, spirit răufăcător, IV, 183. Abruzzi, carnavalul din —, III, 25
Absenţa şi readucerea sufletului, II, 98 Abstinenţă, II, 6—11
Abydos, III, 152; în special legat de Osiris, III, 155
Acagchemem, trib din California, IV, 73 Acaill, cartea lui —,11, 287
'Reproducem, în alfabetizare românească, indicele de materii, de nume, geografic şi etnografic alcătuit de Fraier pentru versiunea prescurtată

a Crengii de aur, în ediţia tradusă. Alfabetizarea românească nu s-a aplicat şi în interiorul glo¬selor. Omisiunile de orice natură ca şi suprapunerile sau para¬lelismele aparţin originalului sau provin din diferite tipuri de echivalenţe lexicale între română şi engleză. De asemenea, de¬numirile geografice şi etnografice sînt cele utilizate de Frazer. (n. red.)
ICO

i
■4 f
" ,
.■
1
. . ', ■
1
*"
,",'..-■
;
1
■ \
'■ 1; ■
1
1
■ | "■■■,'

,-

1 W"

24, III, 73—6; tuilul lui ~, !3-6; in Cipru, III, 77-88; III, 101-
Acosla, J. de —, IV. 246
Acţiuni tabu, II, 127-144
Adam din Bremen, II, 58
Adon, titlu seinii. III, 68
Adonis, şi Afrodila [VonusJ, I. 19
111, 65-72; în Siria. III, riluahi) lui ~. 111, 89-100; grădinile lui
113; în relaţie eu porcul. IV, 18 Adonis, fluviul, 111, 74
Adopţiune, simularea unei naşteri, 1, 36—38 Adulter, ăl soţiei, socotii ca aducâlor de nenorocire soţului
absent, I; 52— 6 Aegira. preoteasa pumînttihii, I, 200 Aegis, Alena şi ~, IV. ::)0
Afganistan, ceremonie pentru primirea străinilor in

~, II, 132 Africa Centrală
engleză, inimă de leu
mincată pentru a căpăta
curaj in ~, IV, 6G Africa,
magicieni, mai ales
aducători de ploaie,
conducători şi
regi în ~, I. 179—184;
oameni zei în ~, 1, 200
208;
reguli de viaţă sau labuuri
respectate de regi în ~, II,
de a-şi spune numele
în perioada pubertăţii
de femei in perioada
IV, 280; arbori natali
77 — 82; împotrivirea
oamenilor în ~, II, 232;
izolarea felelor Iu ~, IV,
203; teama inspirată
menstruaţiei şi izolarea lor
în ~ In ~, V, 122
Africa de Est, [Orientală],
izolarea şi purificarea,
ucigaşilor in ~, II, 168-170;
infanticidul în ~, 111, 5;
imblînzirea . leilor morţi
în ~, IV, 119
Africa de Nord, vrajă
pentru a-1 face pe mire
neputincios în ~, li, 220;
focurile solstiţiului de vară
în ~, V, 22 - - :i
Africa Occidentală, funcţii
magico ale conducătorilor
în ~, I, 179—184; veneraţie
faţă de arborii de capoo în
~. I, 237; regi obligaţi să-şi
accepte funcţiile în ~, II,
89; regi fetişi în ~, II, 92;
capcane pentru prinderea
sufle¬telor tn ~, II, 113;
purificarea după o călătorie
în~, lly 1S4; obiceiuri in
legătură cu sîngele răspîndit
pe pă«
191

mini in ~. 11, 198; vrăji Io
legătură ou ploaia m ~, II.
208; negrii din ~, II, 212;
sacrificii omeneşti în ~,
.111, 287, IV, 209—211;
imbliiuirea leopardului
mort în ~, IV, 119; sufletul
exterior în ~, V, 127-8;
ritua¬luri ale morţii şi
reînvierii în ~, V, 153—4
Africa de Sud, păr de
şobolani folosit la vrăji în ~,
I, 70; absti¬nenţă în răsboi
în ~, II, 163; izolarea
ucigaşilor în ~, II, 169;

înlăturarea părului şi a unghiilor tăiate în- ~, II, 206—13; folosirea magică a scuipatului in ~, II, 213—14; nume pr.oprii tabu în ~, II, 232; ritualuri de
• iniţiere în ~, IV, (\9; izolarea felelor în timpul puber¬tăţii în ~, IV, 263; Ijeama inspirată de femei în perioada menstruaţie! în ~,.IV, 280; povestea sufletului exterior în ~. V. 114-15 Afrodita, I, 15; şi Adonis. 1,20, III. 71, 111. 89; jeluind în Li¬ban, III, 76; sanctuarul, 111, 79; Cinyras şi Pigmalion, III, 83; singelo ei colorează în roşu trandafirii albi, III, 98
Afumare, cu lauri, 1, 201; a I urinelor, IV, 32; eu ienupăr şi virnanţ, IV, 194;' a pomilor şi a plaselor, V, 40; a recol¬telor, V. 50
Agar Dinka, II, 279-81
Agat [arborele de], I, 75
Agdesfis, om-monstru, 111, 118
Agni, zeul indian al focului, V, 174
Agrionia, sărbătoare la Orchomenus. II, 326
Agu, munte în Togo. fetiş alvîntului pe ~, I, 172; preot fetiş pe ~, II, 77
Aht. sau indieni nootka, IV, 271 -
Aino, IV, 38. 67; 104-9; 131-2, 138-9; din Japonia, II, 243, IV, 85-93; din Sahalin, I, 49, IV, 93-6
Ajunul. Sărbătorii Tuturor Sfinţilor, IV, 293, V, 24 — 31; pre¬vestiri în ~. V, 27; vrăjitoare, /.ine şi spiriduşi deslănţuiţi în ~, V, 28; sărbători ale focului la eelţii britanici în ~, V, 73
Akikuyu din Africa de Răsărit Britanică, II, 25, IV, 281 ,.
Alaâin şi lampa minimala, versiunea română, V, 101:
1.91

Alsacia, arminaem, i, zoo; nneui utuiuctiu uc mai m ~,

i, <«, capră sau vulpe
împăiate la treieratul griului
în ~, III, 334; pisici arse în
focurile de Paşii > în ~, V,
72
Altmark^ mireasa de Mai în
duminica Rusaliilor, I, 282;
focurile rituale de Paşti, în
~, IV, 303
„Alungarea [izgonirea]
morţii" 1, 264, III, 22, 32-
39, IV, 225, 301, V, 13S
Alvarado, Pedro de, general
spaniol, V, 133
Amaxosa, cafri ~, IV,
119
Amazoni, indienii da la
"gurile Amazonului, IV,
234.
Amboyna; orez în-floare,
tratat ca o femeie
însărcinată, în ~,
I, 242; ceremonie
p'entru,fertilizarea arborilor
de culoare
în ~-, II, 8; teama de
a*ţi!pierdeumbrautn
mijlocul zilei
în ~, II, 12.11; mirodenii
picante presărate pe
bolnavi
' to'~, Hi, 131'; superstiţii
privind;părul în. ~, V, 120
America, indieni, T, 66,
136, 173, 185,. 235, II, 6,
10, 168, 227, 244, 250,,
269, IV, 118,, vezi şi
indieni din America do
Nord'
America;, puterea, vracilor;
în, — de Nord; I, 185;
abstinenţă în ~ Centrală II,"
10; Muma griului în ~, III,
247; personificarea
porumbului în, ~ de Nord,
111, 259; ceremonia
primelor roade în ~, IV, 48
Aniel.ist, ca vrajă;. I, 76,.
180;
Ameţeală, tratament contra
ei, IV, 165
Amiază, teama de a pierde
umbra la ~, II, 121
Amon,.zeul;. Iii 19,. liV,
30, '76.
Amoy, spirite care răpesc
sufletele copiilor, II, 110
Amphictyon, regele Atenei,
Ilv 45,
Amulete, I, 229, II, 223,
225, V, 119.
Amulius Silvius,., II,, 33.
An,. a;g:ni;ool,, izgonirea-

demonilor. în perioadele ce' coincid cu: agricultura, IV, 225;: alexandrin, III,, 166r, cafru, IV; 42v egiptean nedeterminat; IU, 158; roman-vechi, IV, 227; slăvv IV, 226; nou;,ziua ~ului, IV, 189, 211;
193 I
Creanga de aur voi. V

Aluko', din Abeokuta, 111, 9 •
Alaska, respectul vinătorilor faţă de zibeliuă şi urşi în ~, IV,"» 124; izgonirea spiritelor rele in ~, IV, 177; izolarea fe- J telor la pubertate în ~, IV, 273 — 4
Alba Longa, 11 32; regi din ~, II, 32—34
Alban, lac ~, II, 32; munte ~, II, 34 — 35
Albană, dinastie ~, II, 32
Al bane, coline ~, II, 32
Albania, pietrele laptelui in ~, I, 76; lamentaţii simulate pentru lăc.usle şi cărăbuşi in ~, IV, 136; izgonirea Korei în aju-mil Paşl.elui în" ~, IV, 193; buşteanul de Crăciun, în ~, V, 35
Albanii din Caucaz, II, 241, IV, 215
Albigenzii, adorare reciprocă, I, 214
Alchimia, duce la chimie, I, 195
Alergare, pentru, stabilirea regelui Rusaliilor, 1, 271; sueeesHiiu la tron holărilă prinlr-o ~, li, 47; pentru mireasă, II, '•8; a secerălorilor spre ultimul snop, III, 338 — 9; do Ru¬salii, I, 26,1, 271; călare spre arminden, 1, 277— 78;la festivalurile Tocului, IV, 296
Alcuţii din Alaska. II, 181
Alexandria, sărbătoarea lui Adonis, III. 89
Alexandrin,calendarul, 111, 106; an ~, III, 166
Alfai, preot aducător de ploaie, I, 226
Alfoorii, «lin insula Biru, II, 238; din insulele centrale Celebes,
I,!, 100; din llalmahera, IV, 169; din Minahassa, r, 200, II, 111; din Poso, II, 234

Algeria, locurile solstiţiului de vară in ~, V, 22
Algidus, miinle, II. 35, 65
Algonchini, II, 23
Allan, John Ilay, in legătură cu familia din lOrrol, V, 164—5 Allatu,1 zeiţă babiloniană, III, 69, 72
Alphou, cel'sacru, I, 233
Alqamar, Irih nomad. I, 138
392

B'HTUII '-ului, IV, 150, 195; chinez. IV. 12; celtic, la '. noiembrie, V, 27
Anahis. om-ziu uman, la ~, I, 203
Anailis, zeiţă persană, 111, 80
Anatomia abuzurilor, I, 259
Ancus Marcius, rege roman, II, 52
Andamane, locuitori ai insulelor ~, II, 122
Anderida, pădurea ~, I, 231
Anemonă, roşie, III, 90
Angamis, populaţie în Manipurul de Răsărit, I, 138
Anglia, credinţă în legătură cu moartea in timpul refluxului în ~, I, 78; ungerea armei în locul ungerii rănii în ~, 1, 92; arbori de mai şi tufişuri de mai în~, II, 253—4; stîlpi de Mai în satele din ~, I, 259; Ion cel Verde în ~, I, 270; încuietori şi zăvoare, deschiderea la un deces în ~, II, 224; Regina Secerişului în ~, III, 233; obi¬ceiuri în legătură cu recolta în ~, III, 235, 340; omorîrea pitulice! in ~, IV, 148; buşteanul de Crăciun, în ~, V, 32; viscul în ~, V, 85 — 6; arborii naşterii [natali] în ~, V, 123; tratamentul herniei sau rahitismului în ~, V, 124
Angola, Matiamwo, rege din ~, II, 282
Angoni, I, 155, II, 169
Angoiiiland, aducători de ploaie din ~, I, 137
Angoy, rege din ~, II, 287
Anhouri, rege egiptean, II, 270
Ani, ciclu de opt ~, în Grecia antică, II, 302;

Regele ~ lor, in Tibet, IV, 217
Animal, uciderea animalului divin, IV, 73—109; şi om, relaţii simpatetice, V, 159
Animale, magie homeopatică ~, I 70; asociaţii de idei ale ~lor, I, 118; producerea ploii prin intermediul ~lor, I. 153; răni te în umbra lor, II, 119; imblînzirea spiritelor - ~lor, II, 173, 179; rupte în bucăţi şi devorate în ritualuri religioase, III, 202; aşa-zis impure, la origine sacre, IV, 20; credinţa că omul descinde din ~, IV, 21; reînvierea, la ~ 194

' - IV, 107; îmblînzirea ~lor sălbatice, IV, 110-37; doua forme de cult al ~lor. IV, 140; procesiuni cu ~ sacre, IV, 145; transferul răului la ~, IV, 155—9; ca ţapi ■ispăşitori, IV, 155, 202, 213, 224; arse la sărbători, V, 70—1; considerate poate drept incarnări de vrăji lori, V, 74; sufletul exterior în ~, V, 125; sacre făcute răspunză¬toare de cursul naturii în Egiptul străvechi, I, 184; sălbaticfîîmbunate de vînăfori, IV, 110—37;
Animism, budist, nu este o teorie filosofică, I, 230; se transformă în politeism, I\ 247
Anjea, fiinţă legendar^, I, 87
Anna Kuari, zeiţă a populaţiei Oraon, III, 289
Annam, ceremonie practicată dacă balena se împotmoleşte la mal, II, 184-5
Anotimpuri, teorii magice şi religioase ale ~lor, III, 60
Antigonus, rege, I, 203
Antiohia, sărbătoarea lui Adonis în ~, III, 91 —112
Antrim [comitatul], obiceiuri practicate la seceriş în ~, UI, ,231
Antropomorfismul spiritelor naturii, III, 208 .
Anubis, zeul cu cap de şacal, III, 153, 16'J
Anula, trib din nordul

Australiei, I, 138, 153, V, 14t>
Auzii peruvieni, I, 167; ~ columbieni, [, 219
Apalai, indieni, II, 130
Apaşi, I, 101
Apă, folosită în vrăji, I, 59, 135, 143, 151; regi ai ~ei, I. 230; la sărbătoarea solstiţiului de vară, II, 43, V, 11: a Vieţii; Iştar stropită cu ~, III, 68-; folosită pentru a - spăla păcatele, IV, 160; spirite ale ~ci, cîştigarea bună¬voinţei lor, I, 267; femei căsătorite cu ~, II, 24; sacri¬ficii oferite spiritelor ~ei, II, 89; pericole legate de ~, II, 123
Apis, taur egiptean sacru, III, 90, 150, IV, 28; 77
Apolo, Diradiotes, preoteasă inspirată la templul lui ~, I, 200; prezicătoare a lui ~,..I, 201; imagine sacră în peştera din Hylae, I, 202; şi Artemiza, I, 253; la Delii,'II, 270;
193

de a4 tăia, I, 239.; care sNşerează, I, 239; ameninţaţi ca să dea roade, I, 240; căsătoriţi într-o ei, ţ, '240; în floare, trataţi ca femei însărcinate, I, 242; însufleţiţi de sufle¬tele morţilor, I, 242; plantaţi pe morminte, 1, 243; cere¬monie la tăiere, 1, 245;.asigură femeilor o naştere uşoară, I, 252; sacrii 252; reprezentaţi pe mormintele liii- Osiris, III, 181; în.legătură cu Dionysos, III, 196; rele transfe¬
rate la ~, fV, 1.65; arşi în focurile ceremoniale, IV, 298,
305, V, 12, 19, 6i!;.viaţa oamenilor legată de ~, V, 122 — 5;
trecerea prin ~ despicaţi ca tratament pentru diferite boli, V, 124 — 5; ţredinţa primitivului că adăpostesa focul, asemenea sevei,- V, 170; fructiferi, fertilizaţi do, femei fertile, I, 66; magie, homeopatică în legătură cu ~,
I, 66; ameninţaţi ca să dea

roade, I, 240; adoratori ai lui Osiris. opriţi să-i rănească, lll, 181; înveliţi în paie
ca protecţie împotriva spiritelor rele IV, 195; focuri
aprinse, sub ~, V, 23; afumaţi cu fumul focurilor vii;
V, 40; fertilizaţi'prin arderea torţelor, V, 53 — 4; natali,
în. Africa, V,. 122-3; în. Europa, V, 123; do vară, III,
40, 47
Arctice, regiuni, ceremonii cu ocazia reapariţiei soarelui, IV, 175
Arden, pădure, I, 232
Ardeni, efigie, a Carnavalului în ~, III, 27; izgonirea şobola¬nilor în ~ IV, 135; focuri rituale în prima duminică din Postul Paştelui în ~, IV, 293; V, 72
Ardenii francezi, focurile şi obiceiurile Postului Paştelui, în ~, .
IV, 194
Arhigalus, mare preot al lui Attis, III, 117, 126 Arida I, 9-10; dumbrava din ~, 1.9-10, 17, 19, IV, 30-4, 57, 236, V, 166; manii cei mulţi din ~, IV, 57; depăr¬tarea sa faţă de sanctuar, I, 225; preotul din ~, IV, 236, 255, V, 166 .
Arieni,, putere magică atribuită regilor la ~, I, 189; în Europa, . I, 233, II, 54, 59, 63; transmiterea titlului regal prin fe¬mei la ~, II, 46; din India veche, IV, 55; folosirea lem-
197

rivalitatea lui muzicală cu Marsyas, III, 128; identifi¬carea sa cu Grannus celtic, IV, 29G
Apologii pentru arbori, I 238—9, 241 — 44; ale primitivilor pentru animalele pe care le ucid, IV, 116, 121
Apoyao, vinători de capete, III, 289
Arabi, din Moab, I, 73s III, 174; din nordul Africii, I, 150; vrăji la ~, I, 71, II,

222; nume pentru anemonele roşii la ~, III, 90
Arabia, credinţa în umbre în antichitate, II, 119; cămila ca ţap ispăşitor în ~, IV, 156
Arat, de către femei, ca vrajă pentru ploaie, I, 150; ceremonia ~ului de către regii temporari, II, 312, 319; obicei pru¬sian la ~, III, 102; în ritualul lui Osiris, LII, 168
Araucanieni, din America de Sud, II, 230
Arbore, cult al ~lui, I, 231; Învechii germani, I, 233: la fami¬liile europene din ramura ariană, 1, 233; la lituanieni, 1, 233; în vechea Grecie şi Italie, I, 232; la ramura fino-ugiică, I, 23-4; noţiuni aflate la origină, 1, 235; vestigii ale — lui, în Europa modernă, I, 254 — 82; lovit de trăsnet 1, 169; acoperit cu brăţări din imitaţii etc, III, 103; ars in focul .ceremonial al solstiţiului de vară, V, 12, 16; -sufletul exterior într-un ~, V, 100, 119. Vezi ş\:- Arbori
Arbore de mai, v. Arminden
Arbore, agat ~, I, 75; spirite ale ~lui, I, 231 — 47; puteri bine¬făcătoare ale ~lui, I, 247 — 53; în formă de om sau incorporate în oameni vii, 1, 263
Arbore, spiritul "~lui, reprezentat simultan sub formă vegetală şi umană, I 263; reprezentant al ~lui aruncat în apă pentru a asigura ploaie, 1, 266; uciderea —Iui, HI, 10— 64; reînvierea ~lui III, 19; legătura ~lui cu spiritul vegetaţiei, III, 47 — 8; Attis ca ~, 111, 124; Osiris ca ~, III,, 180; efigii ale ~lui arse in focurile.ceremoniale, V, 62; reprezentanţi oameni ai .— lui, omoriţi, V, 64, 89
Arbori, cult al ~lor, 1, 231; oraculari, I, 234; consideraţi ca însufleţiţi, I, 235; sacriricii oferite ~lor, l, 239, 244-45, 249; sensitivi, I,

238; apologii in cinstea ~lor
înainte
<S 196
t

ntilui sacru al stejarului la
~, V, 92; legende despre
sufletele exterioare la ~,
V, 97; veneraţia
stejarului
la ~, V, 176 Arizona,
ariditate, I, 161
Armă şi rană, magie
contagioasă a lor, I, 90—4
Arme, rugăciuni adresate
~lor, I, 62; ale războinicilor,
puri¬ficarea lor, II, 168,
tăioase tabu, II, 192
Armenia, aducătorul de
ploaie în ~, I, 150; păr şi
unghii tăiate
şi dinţi scoşi conservaţi în
~, II, 211; prostituarea sacră
a fetelor înaintea căsătoriei
in ~, III, 81 Arminden, I,
250, II, 249-58, III, 13, 16,
39, 45, IV, 300, V,
63, c. şi mai, tufe de ~,
Arsacizi, casa ~lor,
caracterul divin al regilor
părţi din casa
~lor, I, 220 Arta clasică,
divinităţi ale pădurii în ~,
II, 247 Arteniis, 1, 253, 11,
16, 17; şi Hippolit, I, 16-22;
şi Apolo, I,
253; din Efes, I, 18, III,
119; la Perga ~, III, 79;
spîn-
zurală, III, 131 ATU,
insule, obiceiul de a nu
dormi după un deces în ~,
II, 103;
carne do cîinc, credinţa
că dă curaj celui ce o mă-
nincă în ~, IV, 66 Arunta,
trib din centrul Australiei, I,
42, IV, 279 Arvali, fraţii,
II, 188, IV, 227 Ashantee,
IV, 70 Asia Mică, pontifi în
~, I, 27; oameni ~ ţapi
ispăşitori în ~,
IV, 231 Asongtata,
ceremonie anuală practicată
de populaţia garo din
Assam, IV, 210 Asopus,
rîul, II, 21 Aspalis, o formă
a Artcmisei, III, 131
Assam, triburile din ~,
tabuuri respectate de
conducător şi
Soţia sa în ~, II, 83; şi de
către luptătorii din ~, II,

164;
părinţi numiţi după copiii lor în ~, II, 185; vînători de capete în ~, III, 304; ceremonia Asongtata în ~, IV, 210 Astarte, maro zeiţă babiloniană, III, 73, 90, 112 198

Aşezare, deplasată după un deces, II, 243
Atena şi pielea de capră [aegis], IV, 30
Atena, rege şi regină la ~, I, 26; regele titular la ~, I, 224; căsătoria lui Dionysos la ~, II, 19; regat transmis prin femei la ~, II, 45; locuri sacre lovite de trăsnet la ~, II, 55; comemorarea morţilor la ~, III, 99; Dionysos cu pielea ţapului negru la ~, II, 202; sacrificiu anual al uftui ţap pe Acropole, IV, 30; friguri transmise unei coloane Ja ~, IV, 165
Atenieni, decretează onorurile divine ce trebuie aduse lui Do-mefrius Pp\jorcetes şi tatălui său Antigonus, I, 203; adresează rugăciuni lui Zeus pentru ploaie, II, 55; tri¬butul flăcăilor şi fetelor adus lui Minos de ~, II, 303; sacrificii aduse do ~ lui Dionysos pentru rodul pămîntultii, III, 197; obiceiurile ~lor în privinţa ţapilor ispăşitori oameni, IV, 229
Athamas, rege din Alus, II, 323 — 28
Attica, sărbătoarea de vară a lui Adonis, III, 91; Dionysos împodobit cu flori în ~, III, 197; timpul treieratului . grîului în ~, IV, 8; uciderea unui bou considerată iniţial crimă capitală în ~, IV, 9
Attis.şi Cibclo, I, 15, 16, 24; mit, ritual, III, 114-23; ca MW al vegetaţiei, III, 124—6; reprezentanţi oameni ai lui ~, III, 127 — 31; raportul cu

Lityerses, III, 303; ucis de un
. mistreţ, IV, 18
August, împăratul, I, 100
Augustin, III, 132, 186
Aun sau On, rege al Suediei, II, 299, 323
Aurelia Aemilia, curtezană sacră, 111, 80
Australia, centrul, ceremonii magice pentru procurarea hranei în ~, I, 42; vrăji pentru a face să crească barba în ~, I, 71; magia contagioasă a rănilor în ~, 1, 93; condu¬cători ai clanurilor totemice în ~, magicieni publici în ~^ I, 176; tăinuirea numelor proprii în ~, II, 228; teama de a rosti numele morţilor în ~, II, 242; rilual
199

JiitCL-l, *
Baal, profeţii lui, I, 141
Babă, nume dat ultimului snop, III, 229
Babar, arhipelag, ceremonia pentru ca o femeie stearpă să aibă copil, I, 35; saturnalele cu ocazia căsătoriei dintre soare şi pămînt în ~, II, 7; oboseală transmisă unor pietre în ~, IV, 154
Babilon, despotism teocratic al.străbunilor în ~, I, 105; sanc¬
tuarul lui Bel îă ~, II, 18; caracterul muritor al marilor
zei în ~, II, 220'/sărbătoarea lui Zagnmk în ~, 11, 305; sărbătoarea Sacaea*în ~, 11, 305; prostituţia sacră în ~,
HI, 79]
Babilonia, caracterul divin ai primilor, regi în ~, I, 220; cultul
lui Adonis în ~, II1, 68
Bacantele, din Tracia, iederă mlncată de ~, I, 201; Pentheus sfîşiat in bucali de ~, 111, 177, 207 ; purtau coame, III,204 Bachus sau Dionysos, III, 196, vezi Dionysos Badaga de pe colinele Neilgherry, IV, 40, 158 — 9 Badonsachen, rege al Birmaniei, I. 209 Baduwi

din Java, II, 190
Bail'in, ţara, izgonirea lui Sedna în ~, IV, 178 — 9
Bagba, fetiş al vînfului, I, 172, II, 77 Baganda din Africa Centrală, I, 88, 207, II, 8, 24, IV, 119, 154, 281 Bageshu din Africa de Est, II, 168
Bagobo din Mindanao, II, 99, III, 130, 288 Bahan, vezi Kayani.
Bahima din Africa Centrala, II, 253; din Uganda, IV, 153 Baie, ca vrajă pentru a provoca ploaia, I, 149 Bailly, I.S., astronom francez, 111, 93
Balaur, zeul pîoii reprezentat ca ~, I, 157; sau şarpe de apă, 11, 26; ca efigie a solstiţiului de vară, V, 70
Buklcr, mitul lui ~, IV, 288-291; şi vîseul, IV, 289, V, 77-94, 161, 164, 179; rugul [focul] lui ~, V, 10, 87
Balenă(e), fantoma ei, teama de a o zări, II, 181; înmormîn^

magic pentru reînvierea naturii în ~, III, 63; izgonirea diavolului în ~, IV, 168
Australia, ceremonii magice'în ~, 1, 42; vrăji în ~, I, 52; magie contagioasă în ~, I, 23—99; rhagia practicată, dar reli¬gia aproape necunoscută băştinaşilor, I, 119; aducător de ploaie în -~, 1,187-^8, 153, 160—1
;;procedeu de a reţine soarele sau.de a grăbi apusul, în ~, 1,169; credinţa că coloanele de praf conţin spirite în ~, I, 174; guver¬narea bălrînilor băştinaşi în ~, 1, 177; ceremonii prac¬ticate la vederea urnit alt trib ce se apropie în-~, II, 128; totemism in ~, IV, 140; izgonirea anuală a spiritelor In r~>, IV, 176; teama ce o inspiră femeile în perioada menstruală, izolarea lor in ~, IV,.279; iniţierea

flăcăilor în ~, V, 144
Australia de Nord, magia homeopatică-a alimentelor provenind din carnea animalelor în ~, IV, 68
Australia de Sud-Vest, magia contagioasă a urmelor de paşi în ~, I, 96; şi a urmelor lăsate de corp, I, 96; totemul sexelor îh,~, V, 132—8
Australieni băştinaşi, [negri], I. 84, 87/ 119, 138, II, 96, 120, 150, 156, 197, 206, 228, 242, 244, 246, IV, 140, 153, 176
Austria, vrăji folosite în ~ pentru a face ca pomii să rodească, I, 64; credinţa in sensibilitatea arborilor în ~, I, 238; obiceiuri practicate la seceriş în ~, III, 233; copiii pre¬veniţi împotriva cocoşului griului în ~, III, 322; viţel mitic în griu in ~, III, 339; focul solstiţiului de vară in ~, V, 11; vîscul în ~, V, 85
Auvergne, focurile Postului Mare in ~, IV, 296
Auxerre, obiceiuri practicate la seceriş în ~, III, 224, III, 338
Auxesia şi Damia, I, 22
Avort, teamă de ~, II, 158
Awa-nkonde, IV, 264
„Awasungu", casa lui ~, IV, 264 .
Axo-mama, [Muma cartofilor], III, 249
Aymara, indieni, I, 155, IV, 203
Azadirachla Indica, I, 156 200

>■■■ tarea solemna a ~lor moarle, II, 185; ceremonii respec-
tate la-uciderea ~lor, IV, 120; vînători de ~e, tabuuri respectate de vină!orii de ~. 11, 174. 181
Bali,insulă, orezul personificat ca soţ şi soţie in—, 111, 258; izgonirea diavolilor in —, IV, 188
Balong al camerunienilor, V, 130
Banjarii din Africa de vest, 1, 183
Bananier, placentă îngropată sub un —, I, 88; fertilizat do către părinţi ai

unor gemeni, II, 8
Bangala, din Congo superior, II, 232
Bani, pietre magice pentru a aduce —, I, 75
Bank, insule, pietre magice în —, 1, 74; producerea soarelui în —, I, 166; spirite în pietre, II, 118; ceremonii pentru a scăpa de oboseală în —, IV, 155
Banfing din Sarawak, reguli respectate în timpul absenţei luptă¬torilor în —, I, 58
Bantu, triburi, II, 158, 169
Banyoro, I, 181, IV, 204
Ba-Pedi, dinvAfrica de Sud, II, 159, 163, 179
Barbă de Fier, Dr., personaj de Rusalii, 111, 13, 19. 32
Barbă, magie pentru creşterea ei, 1, 71
Barea din Africa Orientală, I, 226
Barenton, fîntina lui —, I, 162
Bari de pe malul Nilului Superior, I, 180
Baronga, (Ba-Honga), din Africa de Sud, I, 142, 152, V, 114
Basc, vînător —, transformat în urs, V, 143, 157
Bashilange, primirea căpeteniilor subordonate de către marii conducători la —, II, 135
Bastard, nume dat ultimului snop, III, 235
Bastian, Adolf, IV, 141
Basuto, I, 85, II, 123, 168
Bataki din Sumatra, I, 35, 8,8, 174, II, 106, 136, IV, 157, 213, V, 140
Batavia, aducerea ploii în —, I, 154 Batchelor, J., pastor, IV, 87, 104 Ba-thonga. din Africa de Sud, II, 1G3, 17S
202

Bavaria,"vrăji în —, I. 66: magie Xa —,-1, 89, 93—94rungerea armei in locul rănii în —. 1'. 93; tufişuri vpr7.isujt7.ule la : poarta tinerilor i-ăsăloriţi în —, I, 252: arborele uVmai' • ... in —, 261 : Walbir In -*•, L, "265; zicală referitoare la picioare

încrucişate in —, 11. 219; măşti In — de Jos, III,1 12; alungarea, morţii în —, III, 32; lupta dintre Vurăssi Iarnă iu —, III, 50; spiritul griului in —, 111, !228; Obiceiuri la seceriş in -. 111, 234, 275-8, 333, 336, 342; remediu contra frigurilor în —, IV, 162; alungarea vrăjitoarelor, în —, IV, 194; focurile solstiţiului de vară în -, V, 8,*. 66
Băieţi şi fete. tribut "de —, trimis lui Mijios, 11, 303; la iniţiere, V, 142-3, 150
Bărbatul sărman, nume dat spirilului griului după recoltă, IV, 7
Bărbaţi, răul transferat la —, IV, 159; deghizaţi ca demoni, IV, 197—9; ca ţapi ispăşitori, IV, 205; divini, ca ţapi ispăşi¬tori, IV, 215, 224; deghizaţi ca femei, IV, 294
Bătrîna, a griului, III, 164: ulfimile spice ale griului numite —, 111, 223; ultimul snop numit —, 111, 226; uciderea ei, III, 279; arderea ci, IV, 302
Bătrîna-fără-Moarte, personificarea porumbului la indienii din America de Nord, IU, 261
Bătrîna, nume dat ultimului grîu tăiat, III, 226
Bătrîna sărmană, ultimul snop lăsat pentru —, IV, 7
»
Bătrîna secarei, III, 279
Bătrîni, comunităţi primitive conduse de —, I, 102
Bătrînul, III, 176, 226, 276-9 .
Băutură neagră, ca vomitiv, IV, 47
Băuturi şi mâncăruri tabu II, 138; modul de a bea al persoa¬nelor tabu, II, 137, 156, 162, 178
Beauce şi Perehe^ I, 89
Becaţină, febră transferată la o ~, IV, 164
Beclmana, din sudul Africii, II, 134, IV, 23, 43
Bede, despre succesiunea regilor picţi, II, 47
Beduini, atacă vîrtejurile do vînt, I, 174

Beena, căsătorie, II, 40
203
;

Bile, din aur şi argint, care imilâ soarele vşi luna, 1, '256 '
Bilqula, vezi Bclla-Coola
Bingbinga, trib din'nordul Australiei, V, 145
Birmunia, preoţi regi în —, I, 193, 195; numele regelui tabu în —,11, 253; obiceiuri la treierat, în —, III, 259; igonirea demonilor în —, IV, 173
Biserica catolică, III, 88, 110 ~
Biserica, clopotele, mijloc de apărare contra farmecelor, IV, 193
Bithynia, cînteciii secerătorilor în ~, III, 274
Bivol-taur, uLliimiţ snop numit —, III, 335
Bivoli, împăcarea —, lor morţi, IV, 119; reînvierea lor, IV, 131; . adoraţi de către.Toda, IV, 143; ca ţapi ispăşitori, IV, 203; sacrificaţi în locul unei victime omeneşti, III, 293; totem balak, V, 140
Blu-u, kayani din Borneo, II, 130
Boa-constriclor, groaza cafrilor faţă de —, II, 183
Boală, izgonită într-o corabie, IV, 200; magie homeopatică pentru tratarea ~ lor, 1, 38; explicată prin absenţa sufletului, II, 105; atribuită posedării de către demoni şi vindecată prin exorcism, II, 132, IV, 16G; vindecata sau prevenită cu ajutorul efigiilqr, IV, 59, 154; transferată la lucruri, IV, 156; sau oameni, IV, 154, 163; sau animale, IV, 155, 163; focuri ceremoniale ca protecţie împotriva ~, IV, 295
Boas, Dr. Franz, V, 157
Boba, nume dat ultimului snop, III, 232
Bobotează, 111,' 137. 345, IV, 195
Bodio, rege fetiş, I, 183
Boemia, arborele solstiţiului de vară ars în —, I, 259; moartea aruncată în apă în ~, 1, 263; Regele şi

Regina de mai în ~, I, 271 — 75; măștile de Rusalii în ~ , 111, 10—21; alungarea morţii în ~, III, 36 — 7; ritualuri pentru adu¬cerea verii in ~, III, 39; ultimul snop în ~, UI, 231; obiceiuri practicate la seceriş in ~, 111, 282, 333, 335;
205

de vară în ~ IV, 20 Bella Coola, indieni, IV, 272 Beltane, focuri, IV, 307-16; prăjituri -, IV, 307-1G; car-
line -, IV, 309 Benares, nobil indian adorat ca zeu Ia ~, I, 211 Bengal, ceremonia căsătoriei la săparea unui puţ în ~, II, 22; ordinea succesiunii regilor în ~, II, 296; ceremonii la arborele Karma în ~, III, 103; sacrificii omeneşti în ~,
III, 290; izolarea fetelor la pubertate în ~, IV, 276;
legende despre sufletul exterior în ~, V, 100 Benin, rege adorat ca zeu în ~, 5, 209, II, 139; sacrificii umane
în ~, IIIr 288 Beoţieni, II, 21, III, 161 Bera Pennu, zeiţa pământului, III, 290 Berawanii din Sara\vak, I, 37 Berbec, craniu do —, în vraja pentru îndepărtarea demonilor
IV, 58; cu lîna de aur, II, 324; sacrificat ca substitut
pentru o victimă omenească, II, 328; sacrificat lui Amon IV, 30; zeiţă tibetană călărind pe un —, IV, 58; uciderea
i —ului sacru, IV, 76; sacrificarea unui —, alb, IV, 142 Berberii din nordul Africii, V, 23 Bere, restricţii impuse în timpul fabricării, II, 178 Berlin, obiceiuri în legătură cu cordonul ombilical la ~, I. 89 Besisii din peninsula malaeză, II, 121 Betlehem, steaua de la —, III, 113 Betsileo din Madagascar, II,

198
Beţe, carbonizate, utilizarea lor, IV, 302, 303, V, 9, 13; şi pie¬tre, rele transferate la —, IV, 154; ascuţite, IV, 91, 99 Bharii din India, IV, 203 Bhotiya din Juhar, IV, 211 Biaja din Borneo, IV, 205 Bibilii din Noua Guinee, credinţa că indigenii pot provoca YÎntul,
I, 170 Bidasari ţi peştele de aur, legendă malaeză, V, 112
204

I

tratament Împotriva frigurilor In ~, IV, 163; izgonirea ■ vrăjitoarelor, in ~, IV, 194; focuri ceremoniale în~, IV, Iii6, V, 12; vrăji pentru ca griul să crească mare în ~, V, 5'»; săminţă de ferigă în ziua Sfînlului Ion în ~, V, 168
Bogota, educarea severă a moştenitorului tronului la ~, IV, 263 .
Boli, demoni ai —, lor, izgoniţi, II, 131, IV, 62; transferaţi la alte triburi şi în efigii, IV, 154; alungaţi în bărci mici, IV, 200 '
Bolivia, izolarea fetelor in timpul pubertăţii, IV, 274
Bombay, credinţă relativă la absenţa sufletului îu timpul somnu-nului în ~, II, 104
Boni, G., II, 64
Bontoc, indigenii din ~, III; 228
Bormus sau Borimus, III, 274, 305
Borneo, dyakii din —, I, 36; reguli respectate de căutătorii do camfor, în —, I, 50; telepatie în război în ~ I, 57; eapeane-pentru a prinde sufletele In ~, II 98; orez folosit în scopul împiedicării sufletelor de a se îndepărta îu ~, II. 101; precauţii împotriva străinilor în ■—, II, 130; folosirea efigiilor pentru a înlocui persoane în viaţă în ~, IV. 60; boală alungată pe

un vas în ~, IV, 202; izgonirea spiri¬telor rele în ~, IV, 205; izolarea fetelor la pubertate în. ~, IV, 267; obiceiuri privind naşterea în ~, V, 118: soarta unui copil legată de cea a unui arbore în ~, V. 123
Bororo din Brazilia, II, 101, IV, 43
Bosnia, 1 urci din —, 1, 37
Boşimani, din Africa de Sud, IV, 65, 278; din Snrinam, II, 69, IV, 22
Bou,,în magie, I, 51, 70, 154; spiritul griului ca —, III, 335, IV, 8—13; omorît la treierat, III, 339;sacrificai.la Bouphonia, IV, 8; efigia unui —, ruptă, ca o ceremonie de pri¬măvară în China, IV, 12; Boi, sacri, in vechiul Egipt, IV, 28
Bouphonia, sacrificiu atenian, IV, 8
vBrahma, Vişnu şi Siva, trinitatea indiană, l, 113

Brahmani, I, 73, 144, 166, 212, II, 194; 230, 312, 320, IV, 55
Brand, John, V, 32, 34
Bray, Doamna -, 111. 313
Brazilia, indieni din ~, I, 186, II, 101, IV, 65, 121, 234; izolarea fetelor la pubertate în ~,-lV, 274
Bretania, credinţă privind moartea în timpul mareii în ~, I, 78; Muula snopului în —, III, 225; sărbătorile solstiţiului de vară în ~, V, 16; vîsc ca protecţ-ie împotriva vrăjito¬riei în ~, V,M67; seminţe de ferigă în ajunul solstiţiului . de vară în ~; «V, 168
Bretoni, superstiţii refeVitoare la maree la ~, I, 77; modul în , care ţăranii ~ aduc ploaia, I, 162; legenda despre sufletul exterior la «-, V, 107; ţăranii şi viscul la ~, V, 167
Bribri, indieni, 11, 157, IV, 282
Brigit, zeilă celtă, 1, 281
Brimo şi Brimos, în misterele din Eleusis, II, 20
Brînză, beltană, IV, 314

Broască, [broaşte]
jupuitorul de ~ în
ceremonialul de Rusalii,
1,274; în magie, 1, 43, 155,
274; boli transferate la, IV,
163; rîioasă, în legătură cu
ploaia, 1, 155; ţestoasă,
cara¬pace de ~, IV, 126; în
magie, I, 80; motive pentru
a au o mînca, IV, 65;
figurine de ~, I, 43,
ţestoase, omorîrea -lor,
sacro, IV, 79; transinigrarea
sufletelor omeneşti în —,
IV, 83
Brooke, .rajah din Sarawak,
I, 188
Brown, Dr. George, 1,
178
Buda, imagini udate, ca
vrăji pentru ploaie, I 163;
urma pasului său, II, 209;
mai mulţi, în viaţă, I, 216 .
Budism, 1, 236; şi
creştinism, IU, 142
>
Bufniţă, ochi de —, mîncaţi
pentru a vedea în întuneric,
IV, 66;
viaţa-unei persoane legată
de cea a unei ~, V, 128;
totem pentru sexul feminin,
V, 135 Buginii din Celebes,
I, 73 Bukaua, din Noua
Guinee, IV, 267, V, 146
207

torului într-o dumbravă
sacră din ~, V, 122;
credinţa negrilor privind
sufletul exterior în ~, V,
130—2; vechiul —; I, 250,
IV, 62; izgonirea diavolilor
şi fanto¬melor în -, IV,
208
Calabria, obiceiul de Paşti
în ~, III, 109; izgonirea
anuală a vrăjitoarelor în~,
IV, 193
Calendar, grecesc vechi, II,
301; punerea la punct a -
ului primi¬tiv, problemă de
religie, II, 301; egiptean,
III, 15S, alexandrinJII, 166
din Esne, III, 166;
mohamedan, V, 23;
macedonisui, III, 307
Calicut, reguli de
succesiune respectate de
regii din —, II, 291 —
96, III, 11 |
California, şamanul în —, I,
186; uciderea şorecarului

sacru în ~, IV, 72; indienii din -, IV, 270 V, 174
Caligula şi preotul din Nemi, I, 12 ;;
Calmuci, IV, 142; legenda sufletului exterior la —, V, 109
Cambodgia, legendă despre sufletul exterior în ~, V, 99; magio homeopatică folosită de vînători în ~, I, 44; incarnarea în om a zeului în ~, I, 201; regii din —, I, 227, II, 71, 187, 272, 310, 322; superstiţii privind capul în ~, II, 200; izgonirea anuală a demonilor în ~, IV, 190; palat curăţat de demoni în ~, IV, 199; izolarea felelor la pubertato în ~, IV, 276; ritual folosit la tăierea unei orhidee para¬zite în ~, V, 81
Camerun, sufletul exterior în —, V, 122; teoria, V, 130
Camfor, I,, 49—50, 56
Campbell, John, general maior, III, 293, 297.
Campbell, J.G., rev. III, 229
Canada, indieni, IV, 125, 126
Cangur, mîncat pentru a deveni sprinten, IV, 68
Canibal, ospăţ legendar, la Orchomenus, în Beoţia, II, 326
Canibalism, III, 6, 205, IV, 69
Cap, interzicerea de a-l atinge, II, 154, 2O0—1; considerat ca sacru, II, 199; tabu, II, 199—201; presupus a fi sediul spiritului, II, 199; de cal, în sacrificiile romane, IV, 32. Vezi şi capete
209

Bulgaria, I, 37; vrăji; în —, T,.69;"ţăranii anwnihţă arborii fruc¬tiferi ca să dea roade în ~, I, 240; superstiţii în —, Ii, 219; obiceiuri la treierat în ~, III, 233; tratament contra . frigurilor, în ~ IV, 165; focul viu în ~, V, 39
Bull roarer (instrument penlru imitarea mugetului taurului), V, 144-150
Bunyoro, rege al populaţiei —, II, 138, 281

-Burdufuri uriaşe, vint păstrat de către preoţi în —, II, 77
Burgheri din Badaga. Vezi Badaga
Burne, Doamna C.S., 111, 313
Bui'u, insulă în India de est, fele sacificato crocodililor în —, II, 25; suflet al orezului, mîncat in ~, IV, 39; carne de dine, mîncală în —, IV, 67
Busiris, coloana vertebrală a lui Osiris, Ia —, III, 155; ritualul lui Osiris la ~, III, 170; casa lui Osiris la —,.III, 308
Busiris, rege al Egiptului, III, 307
.Byblus, Adonis la —, III, 74; Osiris şi Isis, la -, III, 149 . ■ ■
Cacadu, înmulţire magică a ~Iui, 1,42
Cacongo, rego din —, 11, 138
Cactus, sacru, I, 54
Cadix, moartea. în timpul refluxului, la ~, I, 78
Cafri.II, 183, 209, 233, 236, IV, 118, 155; din Sofala, I, 73; din Natal şi Zululand, IV, 42
Cai, Hippolit omorît de —, I, 17, III, 20; excluşi din dumbrava aricianâ, I, 17, IV, 30; sacrificaţi soarelui, 1,167;.minaţi prin focul viu, V, 39
Cailleach [Bătrînă], nume dat ultimului grîu tăiat, III,, 229,, 241
Cairo, ceremonie la ruperea digurilor în ~, III, 159
Cajaboneri, indieni, II, 10
Cal. interzicerea de a vedea un —, II', 82; interzicerea de a-I călări, II, 86; ultimul snop dat unui —, III, 239, 341; spiritul, griului sub înfăţişarea de —, III, 339; „oboseala calului", III, 341; „Crucea calului", III,, 341; Virbius şi calul, IV, 29; sacrificat lui Marte, IV, 31, 227, roşcat, sacrificat pentru purificarea ţării, IV, 213
Calabar, izgonirea demonilor-în ~, IV, 62, 208; sufletul conducă-

>

Capote, ale adunătorilor de lac [r&şînă], nu trebuie r,urai.ate, I, 50; rase, ale ucigaşilor, II, 170; ale regilor morţi păstrate, ■ III, 9. Vezi şi Cap
Capoc [arbore], I, 237
Capra alacului, ultimul snop numit —, III, 333
Capră schiloadă, nume al ultimului snop, III, 331
Capră [ţap], sîngo supt de preoţi ca mijloc de inspiraţie, I, 200; sacrificată, III, 131; în legătură cu Dionysos, III, 204;
spiritul grîillui sub înfăţişare de —, III, 329 — 35; ultimul
snop sub formă de —, III, 331; omorită pe cîmp la cules,
III, 332; efigia unei ~, III, 333; animal sacru al unui
trib boşiman, IV, 22; relaţia ei cu Atena, IV, 29; rele transferate la o —, IV, 155; ca ţap ispăşitor, IV, 203. Vezi şi Ţap.
Caprificare, IV, 233
Car Nicobar, izgonirea diavolilor în —, IV, 206
Caraibii, I, 03, IV, 65, V, 139 Caramantran, moartea lui, IV, 26
Carintia, George cel Verde, în —, I, 265; ceremonia cu ocazia
, , instalării unui prinţ, II, 318; obiceiuri Ia treieratul griului
în -, III, 281-9 •Carlin sau Carlino, „Bălrîna" în Scoţia, III, 228 Carnaval, dansuri, I, 64; înmormîntarea ~ lui, III, 15, 21 —32; înmormintarea şi reînvierea ~ului, III, 47; la Roma, în, ritualurile lui Attis, III, 121; în legătură cu Saturnaliile, IV, 244 figură arsă la sfirşitul ~ ului, IV, 302
Carolina, indieni din, IV, 113
Caroline, insule, I, 87, II, 175; originea tradiţională a focului în -, V, 174
Carpathus, comportare faţă de cadavre, II, 224

Carrieri, indieni din Nord-Vestul Americii, 1, 45, II, 177, IV, 284
Cai'tagina, creştini adorîndu-sc între ei la ~, I, 214; preoţi efe¬minaţi ai Marii Mame la ~, III, 132; sacrificarea copiilor în cinstea lui Moloch la ~, II, 303 — 4
210

■3 l
i
: I

Cariof. Femeia ~ ului, cea Bălrînă, III, 232; Muma ~ ului, III. 249; Lu[iul ~ ului, III, 317, 320; Clinele ~ ului, 111,319
CarUiri, pietre magice pentru creşterea ~lor, I, 74; obicei rlnd se niănîncă — noi, IV, 38
Carver, Jonathan, căpitanul, V, 155
Casă, tabuuri respectate la clădirea unei ~ noi, I, 245—7, cere¬monie'la intrarea lntr-o ~ nouă, II, 111; tabuuri Ia • părăsirea ~ei, II, 139
Castitate, respectată din grijă pentru cei absenţi, I, 53—4; ca virtute neînţeleasă de primitivi, II, 12
Castrare, III, 115^ 119
Cătat, Dr., I,' 126 "j
Cat lin, George; I, 185
Catolici, obiceiuri la dedicarea luminărilor, I, 13; taina Cumi¬necăturii la ~, IV, 50
Caucaz, aducători de ploaie în —, I, 150; sacramentele triburilor pastorale în —, IV, 142
Cayor din Senegal, regele, II, 82
Cazembi, din Angola, II, 147
Călătorii, telepatie in —, I, 56
Căldări, pentru imitarea tunetului, I, 164
Cămilă, ciumă transferată la o —, IV, 156
Cărăbuş, [gîndac, gîndaci], în magie I, 71; precauţii supersti¬ţioase privind ~ul, IV, 136; suflete exterioare

în ~, V, 109
Căsătorie, a bărbaţilor şi femeilor cu arbori, I, 23; călcarea pe o piatră la —, I, 73; Steaua Polară la —, 1, 76; dintre Soare şi Pământ, II, 7, 24"; sacră, II, 14—27; a zeiinrdfr 18 — 27; consumarea ei, înpiedicată prin noduri, II. 219; simulată sau reală a victimelor omeneşti, IV, 234
Căţeaua, ultimul snop numit —, III, 319
Căiei, cu părul roşu sacrificaţi de către romani Stelei Oinehii, ' III, 309
Ceară, figuri din ~ în magic, IV, 162
Cecrops, rege al Atenei, II, 45
Cedru, fete sacrificate în cinstea sa, I, 238
211

Chibeha, I, 219
Chicomecohuatl, zeiţă mexicană, IV, 250
Cliilcotin, indieni, I, 165
Chilote, indieni, II, 212
China, împăraţi în ~, I, 27; vrăji în ~, I, 77; geomanţie în ~f I, 81; mod de a obliga zeul ploii să aducă ploaie în ~, I, 157; artiori plantaţi pe morminte în ~, I, 249; convul-siuni atribuite acţiunii demonilor în ~, II, 110; obiceiuri privind umbra.1« înmormîntări în ~, II, 119; ceremonii la începutul primăverii în ~, IV, 12; superstiţii populare în ~, IV, 71; o'fmeni ţapi ispăşitori in ~, IV, 204; izgonirea diavolilor in ~, IV, 207
Chinez, imperiu —, oameni-zei incarnaţi în ~-i, I, 217
Chinezi, IV, 175
Chiriigchinieh, zeu din California, IV, 74 .
Chinna Kimedy, în India, III, 293—5
Chinook, indieni, II, 250, IV, 271
Chippeway, indieni, IV, 283'
Chiquiti, indieni din Paraguay, IV, 125

.Chirchizi, II, 48, 237, IV, 277
Chiriguani, din America de Sud, IV, 274
Chitome sau Chilombe, pontif din Congo, II, 77, 272, III, 11
Chittagong, II, 218
Choctaw, II, 170
Ciminiană, pădurea, I, 232
Cingalezi, tratament cu ajutorul diavolilor-dansatori la ~, IV, 159
Cinyras, tatăl lui Adonis, III, 74, 81 — 5
Cipru, prostituţie sacră îri —, III, 79
Circassia, obiceiuri privind perii în ~, I, 251
Circe, ţara vrăjitoarei —, II, 35
Circumcizie, II, 197, V, 146
Ciuen-cen fu, în China, geomanţie, la —, I, 80

,

Colebes, vrăji privind ploaia în ~, I, 150; suflete prinse cu undiţa în —, II, 98; obiceiuri la naşterea unui copil in ~, 11, 100; ceremonii pentru rodobindirea sufletului in —, II, 111; Împăcarea snl'lelelor duşmanilor omorîţi în ~, 11, 165: plantarea orezului in ~, 111, 255; obiceiuri la mîncarea orezului din recolta noua. in ~, IV, 40; sufle- 1 ' Iul exterior in ~, \', 117
Celţi,cultul stejarului la ~, 1, 23:i, II, 57: sacrificiu anual adus zeiţei Artemis la ~, 11, 17; sărbătorile focului la ~, V, 24, sacrificii la ~, V-, 67, 74; legende despre sufletul exterior la ~, V. 106
Cenuşă, inmagie, 1, 68—71, 153, 161; a vicii nielor omeneşti răs-
pindilă pe ogoare, III, 176-80., 285, 294-5, 306-7;
a focurilor rituale , folosirea ei, IV, 296, 304, 315, V, 33, 1 50; a focurilor-solstiţiului de vară, V,

'13, 19, 23; a
' bușteanului de Crăciun, V. 33; a locului viu, V, 39
Cer, gemeni numiţi copii ai ~ ului, 1, 142; observarea ~ ului,
preziceri, II, 300; intre —, şi pămîut, IV, 257 — 87;
„'focul —lui", V, 48; Regină a ~lui, III, 92, V, 180
Ceram, insulă, boală alungată pe un vas în ~, IV, 200; izolarea Ielelor la pubertate in ~, IV, 268; asociaţia kakiană în ~, V, 150
Ci'i'cmiştii din'Caueaz, 11, 263, IV, 193
Ceres, diii Franţa, III, 222
Celohwayo, rege din Zululand, II, 254
Ceylon, căpcăun in —, V, 99; rege din —, şi sufletul său exterior, V, 99
Cezar, Ialiu, I, 101 V. 66
Chaka, despot zulu, 1. 1S2
Ciulini din Cocliiiichina, I, 67, II, 179
Clnisa, din Orissa, IV, 22
Chatii, trib german, I!, 204
Chei, legătură de —, ca vrajă, II, 192
Cheia ogorului, 111, 282
Client Amont, titlu al lui Osiris, III, 170
212

m*

n. i nu i

Ciumă., foc viu aprins ca remediu contra ei, V, 40; transferată la o cămilă, IV, 156; gonită inlr-un ţap ispăşitor, IV, 200
Cline, negru, sacrificat pentru ploaie, I, 155; pentru a opri ploa¬ia, I, 160; interzicerea de a-1 atinge sau numi, II, 26; spiritul griului ca . III. 318; la seceriş, III, 319
Clini, Încununaţi, 1, 14; de pază. vrajă ca să nu latre, I, 69
Cinepă, favorizarea creşterii ~oi. 1, 64. V, 9
Cintecc ale seoerătorilor, IU, 271 — 74

Cîrlige, folosite in magie, I, 62; pentru prinderea sufletelor. II, 92, 109.
Claudiu, împăratul, I, 13, III, 116
Clayton, A.C., IV, 159
-
a -, II. 179
V. -JII»; pentru conjurar.ea
Clădirea unei case, I, 67; abstinenţă
Clopote folosite în exorcism, II, 129.
spiritelor, II, 138; purtate ca amulete, II, 192; Irase ca apărare împotriva vrăjii oarelor. l\, 193 Cloşca la treierat, 11, 322 . Clotilda, regina II, 203 Clyaek, snop, III, 239, 273
Coarde, jocul cu —, sărbătoare a ursului. IV, 98
Coast murring, trib din New South Wales. V, 145 Coasta de Aur, negrii de pe —, 1, 249; izgonirea demonilor de pe
-, IV, 172, 191 Coasta Sclavilor din Africa de Vest, negrii de pe —, I 225; scoa-_.
terea demonilor din copii pe ~, II, 131, 192; precauţii în legătură cu scuipatul regilor pe ~, 11, 213
Cobra, ceremonie după uciderea unui şarpe —, 11, 184 Coca, Muma — la peruani, 111, 249 Cocos, nuci de —, sfinte Sn India de Nord, I, 250 Cocoş, spiritul griului ca —, III, 322; nume dat ultimului snop,
III, 323; Cocoşul fasolei, III,.323; Cocoşul de pe mirişte,
numele cinei secerişului, 111, 324
Codobatură, galbenă, în magie, I, 39
Coel Coeth, focurile ceremoniale clin ajunul zilei Tuluri)!' sfinţilor, V, 30 Coloană, febră transferată la o —, IV, 165
214

Columbia Britanică, folosirea imaginilor magice pentru procu¬rarea peştelui'în ~, l, 43; lahuuri im- use părinţilor ini copii

gemeni în ~, l, 141: rrcdinţli privind un medic şi sufletul pacientului său în ~, 11, 11/: împotrivirea indie¬nilor de a-şi rosti numele în ~. II. 231 izolarea fetelor Iu pubertate în ~, IV, 263; ritualuri la iniţiere, în ~ V, 158
Commagny, mînăstirea, I, 162
Compifalia, 'sărbătoare, IV, 61
Comuniune cu zeitatea mîncînd fructe noi, IV, 50
Concepţie, la femei, cauzată de arbori, 1, 250
Conducători, puferiissupranalurale ale — lor. în Melanezia. 1,178; ca magicieni,H, 179: pedepsiţi pentru secetă şi loairu-te, l, 183; tabu, 11. 145—6; sacri, II, 151; alimente tabu pentru -, II, 214; nume ale ~lor, tabu, 11, 252-58
Congo, rechemarea sufletelor rătăcitoare la triburile din —, II, 106; invocarea spiritelor înainte de a bea in ~, II, 137; interdicţia pentru persoanele regale de a atinge pămîntul în ~, IV, 258; ritual la iniţiere în —, de Jos, V, 153 , Connaught. tabuuri respectate de vechii regi din •-, 11, 83
Consiliul bătrinilor în comunitatea primitivă, 1, 102
Constantin, împăratul, IU, 80
Construcţie, abstinenţă în timpul ~ci, 11, 179
Contact, sau contagiune, în magie, legea, I, 30
Copii, mici, expuşi atacului demonilor, II, 192, 229; tabu, 11, 201; tabuuri respectate de —, I, 52; îngropaţi piuă în gît ca vrajă pentru ploaie, [, 159; părinţi numiţi după —, 11, 234; sacrificaţi, 11, 303, 327, IU, 1«0, 286; sînge do -folosit la frămîntarea unui aluat, IV, 181
Copil, nume dat ultimului snop, IU, 235; naştere pe ogor la seceriş, simulare, IU, 235
Coran, despre noduri

magice, II, 221
Corb, ouă de —, în magia homeopatică, I, 72
Cordon ombilical, I, 86—10, 251
Coreea, regi răspunzători de ploaie şi recolte în ~, I, 185; ofrande făcute sufletelor morţilor din arbori în ~, I, 243: interzi¬cerea de a-1 atinge pe rege in ~, II, 188; mijloace de a

, Cuarţ, cristal de —, folosit la aciucerea piou, i, wv.*»-

circumcizie, II, 188 '
;■'" /=' •
■Cui, în magie, I, 96; bătut în arbore, I, 267; ca vrajă contra li¬nelor, II, 191
Cuişoare, arbori, ceremonii pentru a-i face să crească, II, 8; în¬grijiţi asemenea unor femei gravide, I, 242
Cumanus, inchizitorul, V, 121
Cumetrii sfîntulul Ion, 111, 106—7 'Cumnaţi, interzicerea de a li se rosti numele, II, 139
Cumont, Franz, IV, 240
Curlanda, obicei la semănat în —, III, 343
Curmal, fertilizare artificială, IV, 236
Cursa dragostei la kirkizi, II, 48
Cuţit, ca vrajă contra spiritelor, II, 192; nu trebuie lăsat cu tăişul în sus, II 193; nu se foloseşte la mesele după fune¬ralii, II, 193; avînd o formă specială, pentru recoltarea orezului, III, 252
Cuvinte tabu, II, 227 — 63; primitivii împărtăşeau o concepţie materială în legătură cu ~, II, 233
Cybele, mama zeilor, 11 114; cultul ei, 111, 115
Cynaetha, sărbătoarea lui Dionysos la —, III, 203
Cytisorus, fiul lui Phrixus, II, 324
Cyzicus, cameră de sfat la —, .11, 189
Dacota, IV, 131

Dahomey, rege din —, II, 82, 138, 252
Dairii, sau Micadoul din Japonia, II, 74—5
Dalai Lama, din Lhasa, I, 217
Dalmaţia, credinţe privind spiritele arborilor, în ~, I, 237
Damia şi Auxesia, I, 21
Danae, legenda, IV, 277
Danemarca, magia urmei piciorului, în ~, I, 97; obiceiuri de Rusalii în ~, I, 278; mistreţul de Crăciun în ~, III, 344; focurile solstiţiului de vară în ~, V, 10 Danger, insulă, capcane pentru suflete în ~, II, 113 Dansuri, jocuri ale femeilor ai căror bărbaţi sint în război, I, 60—61; pentru a face să crească cînepa, 1, 64; pentru
2!7

inspira curaj în ~, IV, 67; folosirea torţelor pentru a obţine recolte bogate în ~, V, .54
Corintieni, realizează imagini ale lui Dionysos dintr-un pin, ÎII, 197
Cormăe, Mac Art. rege al Irlandei, II, 287
Cornwall, rege temporar în —, II, 316 ,
Cos, sanctuarul lui Eseulap din ~, I, 234; sărbătoarea recoltei in ~, UI, 216
Costa Uiea, IV, 282
Cos de vtiilurut, imaginea şarpelui într-un —, IV, 145
.Cranii, ale victimelor vînătorilor de capete, păstrate ca relicve, , III, 288; de urşi şi vulpi, adorate şi consultate ca oracole, 1 IV, 86
Crăciun şi mistreţul de —, III, 344 — 5, IV, 32; luminări de ~, V,i 32; buşteanul [butucul] de —, V, 32, 42, 47, 52; săr¬bătoarea de ~, împrumutată din religia lui Mithra, III, 13,6; originea pagină a ~ului, III, 137
Creanga.de aur, I, 12, IV, 258, V, 161-80

Creator, mormînful său, II, 169
Creek, indieni, II, 163, IV, 44, 64, 282
Creier ai duşmanilor, mîncat, IV, 71 . /
Creştini, persoane susţinînd că sînt zei, la —, I, 214 \
Creştinism, conflictul cu religia mifhraică, III, 136; şi cu budis¬mul, III, 142
Creta, pietre de lapte, I, 76
Creta, sărbătoarea lui Dionysos, III, 201, 203
Crevaux, J., II, 130
Criminali, raşi pentru a-i face să mărturisească, V, 121
Cristal de stîncă, în vrăjile pentru ploaie, I, 153, 179
Cristale magice, I, 85, 160, 180
Crocodil, [crocodili], fală sacrificată unui —, II, 25; vrajă
malaezã pentru a-i prinde, I, 45; cruţaţi datorită respec¬ tului, primitivilor, IV, 111
— 2 ,
Cronus, îşi sacrifică fiul, II, 329
„Crucea calului", nume dat primului snop, III, 341
216

ploaie. 1, 136; in jurul arborilor sacri, 1, 249; în jurul ar- I < borelui de mai, I, 259, 261. 264; în jurul focurilor cere-jj montate, I, 258, IV, 293—307; pentru fertilizarea grădi-1 nilor, II, 8; ale regelui, 11, 140; pentru succesul vînătorului I de capete, II, 165; pentru a îmblinzi sufletele duşmanilor, •* II, 165; după victorie, II, 167; ale secerătorilor, III, 224, li 277, 341; la sărbătoarea primelor fructe, IV, 47 ; la înmor-1 mîntarea pitulicii, IV, 148; mascate, IV, 159
Danzig, folosirea părului tăiat la ~, II, 210; ultimul snop al I
secerişului la ~, III, 223
.3
Daramulun, fiinţă legendară, V, 144—5
Darfur, sultanul din ~, II, 139; credinţa indigenilor că

sufletul -sălăşluieşte în ficat, la ~, IV, 69,
De lîarros, istoric portughez, II, 296
Dedalii, sărbătoarea, II, 21
Deir el Dahari, picturi la —, U, 19
Demeter, căsătorită cu Zeus la Elcusis, II. 19; şi Persefona, III, . 209—20, 261; etimologia numelui ci, III, 221; în raport. cu porcul, IV, 13; cu cap de cal din Phigalia, IV, 17; cea neagră, IV, 16
Demetrius Poliorccles, zeificat, I, 204
Demonii arborilor, I, 244; suflete sustrase de —, II, 110; şi fan¬tome, duşmane ale fierului, II, 190; înşelaţi de simulacre, IV, 57; ai bolii, izgoniţi, IV, 159; omniprezenţa ~lor, IV, 167;,ai holerei, IV, 173, 175; oameni deghizaţi în —, IV, 197; evocaţi în imagini, IV, 206-7
Dene-, indieni, II, 156
Depilare, V, 120-2
Dcscîntcc de dragoste, I, 97
Diavol, dansator al ~ului, IV, 159. Vezi-şi Demoni
Devonshire, obiceiuri la seceriş, în ~, III, 311
Dharme, zeul Soarelui, II, 24
DI, rădăcină ariană însemnînd „strălucire", II, 66
Diana, „oglinda" ei, II, 60-72; I, 8, 12, 22; taurică, II, 11, 19; zeiţa naşterilor, I, 13, II, 18; zeiţa fertilităţii, II, 14-18, 63; şi Dianus, II, 60-72.

Dierii, din Australia Centrala, I, »38. '242, IV, 170, '279 piguri, abstinenţa, în timpul construirii -lor, 11, 179; in Kgipt, 111, 158, 161 Dinka, 11, '279, IV, '203; din Khor-Adar, 11, '280 Dinţi, durere de —, transferată la inamici, IV, 153; remediu contra ei IV, 163; magia contagioasă a ~lor, l, 84 — 5;
de şohalani şi şoareci, în magie, 1, 86; ai

strămoşului, in
ceremonia magică, 1,
166; ai regilor sacri,
păstraţi ca ;-'■-•
amulete, 1. 229; pierderea
~lor, efect al încălcării unui
tabu, 11, 158; ca vrajă
pentru ploaie, II, 208;
extraşi,
păstraţi în vederea
reînvierii. 11, 211 Diodorus
Siculus, 111, 150 Diona,
soţia lui Zcus la D.odona,
11, 36; bătrîna soţie a lui
Zcus,
II, 66
Dionysos, 11, 19, 270, 111,
176; zeul vinului, 111, 194;
zeul arbo¬rilor, III, 196; al
înfloririi. 111, 197; al
agriculturii şi al griului, III,
198; cu vînturătoare, III,
198; cu coarne,
III, 20'2; animale în
viaţă st'îşiate cu ocazia
ritualurilor lui ~, III, 203;
ca ţap, III, 204, IV, 5;
sacrificii omeneşti in
ritualurile sale, III, 207;
tăiat în bucăţi la Teba, III,
207; ca taur; IV, 5;
raporturile sale cu Pan,
satirii şi sile-mi, IV, 5;
reînvierea sa, poate jucată,
în ritualurile sale,
IV, 13
Divin, animal —, uciderea
acestuia, IV, 73—109; ca
ţap ispă¬şitor, IV, 213, 224
Divin, gospodarul —, iu
China, IV, 12 Divină, soţie
—, II, 19
Divinaţie, II, 252, V, 27,
29; baghetă pentru -, V,
170; a regi¬lor, II, 62;
evoluţia concepţiei despre,
II, 62 — 3 Divinităţi,
omeneşti supuse multor
reguli, II, 204 Divorţ, dintre
puterea spirituală şi puterea
temporală, II, 89 — 94
Djin, II, 26; IV, 155; al
mării, fecioare măritate cu
un —, II, 26 Doamna,
sanctuarul ~ei de la
Lycosura, II,
225;.,Peruzelelor",
III, 79 Dobrizhoffer. M.. II,
247-8
219

•~y 89; ale lui Iuda,
IV, 303; ale nu iurpaio,

iw^rum». r
Yarilo, III, 53-5; ale lui
Osiris, III, 171, 183; 1»
Lăsatul
Secului, III, 28 Efugao, din
Filipine, IV, 71' Egba, din
Africa de Vest, II, 288
Egeria, nimfă a apei, I, 16,
24, II, 28, 37, 65 Egerius,
Baebius sau Laevius, I, 19
Egipt, naşterea soarelui la
solstiţiul de iarnă In ~, III,
136; la
începutul lunii iunie, III,
159; fuga zeilor în —, III,
204;
spiritul griului în,-*-', III,
307 Egiptean, [egipteană,
egiptene], calendar — ,111,
158; sărbători,
~ III, 157,160; îvli'gie,
III, 160; tipuri de
sacrament,
~ IV, 136-43 Egiptul de
Jos, Sais, în —, III, 166
Egiptid, străvechi,
despotismul teocratic în ~,
I, 104; magicienii
în —, I, 114, II, 262;
confuzie între magie şi
religie, în ^-,
I, 113; ceremonii
pentru reglementarea
mersului soai'elui
în ~, I, 165; regi învinuiţi
pentru recolte slabe în ~, I,
184; animale sacre
răspunzătoare penlru cursul
naturii
în ~, I, 184; oamenhzei in
~, I, 203, II, 270; regi aî —
lui, I, 220,11, 19, 85, 214,
III, 85, 177; regină din —,
II, 1-9; nume proprii
în ~, II, 229; lamentaţiile
seceră-
torilor şi invocarea zeiţei
lsis in ~, III, 95, 163, 272,
309; sacrificarea oamenilor
cu părul roşu în ~, III, 177,
179; sacrificii omeneşti în
~, III, 308; atitudinea reli¬
gioasă faţă de porci în ~,
IV, 21; berbeci sacri în ~,
IV, 76; tauri ca ţapi
ispăşitori în ~, IV, 213;
legenda
sufletelor exterioare în ~,
V, 108
Egiptul de Sus, regi
temporari în —, II, 314
Elan, clan al indienilor
omalia, IV, 24

Elefant, vînători dc~ I, 53,-
IV,. 261; ceremonii
practicate la
uciderea — lor, IV, 119,
122; viaţa persoanelor
legată
de cea a -lor, V, 129 Elena
Arborelui, III, 131
Eleusine, cereale, IV, 42
Eleusine, mistere, II, 20,
111, 210—20; preoţi, 11,
257
221

Dodona, izvor oracular, la
—, II, 29; Zeus şi Diona, la
—, II, ?
36; stejar oracular la —, II,
54 Dodwoll, E., 111, 217
Dollar, pasăre —, asociată
cu ploaia, I, 153
Doliu, persoane in —, II,-
151; îşi schimbă numele, II,
245 I
Domnul Nebuniei, IV, 242
Domnul „oştilor cereşti", II,
321 Donar sau Tlmnar, zeul
tunetului la germani, II, 57
Dos Santos, J., I, 206
Dosuma, regele, IV. 259
Drame, magice, II, 14, 111,
67—8; sacre, HI, 169
Druidice, sărbători, a^a-
numite —, IV, 307 Druizii,
1, 233-4, V, 67-8, 75-6; din
Irlanda, IV, 314; şi
vîscul, V, 178 Duchesne,
Mgr., III, 140 Dulyn, lacul,
pe Snowdon, I, 162
Dumbrava, aricianâ, I, 20,
II, 63, III, 20; a lui Balder,
IV. 290;
sufletul unui şef într-o ~
sacră, V, 122 Dumbrăvi
sacre, II 232—3; ale
Dianei, II, 15 Duminica
morţilor, III, 22
Duminica soînteilor în
Elveţia, IV, 298 . ■
Dunkirk, nebuniile din —,
V, 69 Dureri de cap,
cauzatede tunderea părului,
U, 207, 212; iransfe-r
rate la animale, IV, 155
Durio, arborele, I, 240
Dusunij din Borneo, II, 189,
IV, 205 ,
Dyakii din Borneo, I, 36,
41, 57, II, 103, 235, 238,
III, 250, IV,
67, 112; din Landak, V,
123; din Pinoek, V, 118;
din

Surawak, IV, 71; maritimi, II, 216V>IV, 136; din Tajan,
V, 123
Eclipsei, ceremonii la —, I, 164
Ecuador, sacrificii omeneşti în —, III, 285
Edgewell, arborele V, 123 — 4
Efigii, [chip, i,magine, momiie, paiaţă, simulacru figurii, figurină], IV, 12, 56, 59, 154, 208, 294, 299-302, V, 9, 11, 20,56, 61, 63, 69, 76; de Carnaval, 111, 22; ale morţii, III, 32» 250 »,

Ekusis, ritualul lui Dcmetcr la —, IU. 172, 217;
Dometer, la —,-:, III, 208;
cîmpia Rariană. lîngă —, III. 211
Elfi, aversiunea lor împotriva fierului, II, 191
Elipandus din Toledo, I, 214 ■
Elis, Dionysos salutat ca taur de către femeile din —, III, 203
Elizeu profetul, III, 87 '
Elveţia, obiceiuri la recoltare în ~, III, 327. 33G. 338; înspăi-mîntarea spiritelor pădurii în ~, IV, 195; focurile Postului Mare în ~, IV 298; focurile vii în ~, V, 41, 49; vîseul I în ~, V, 82, 85; seminţe de ferigă în noaptea Sf. Ion în ~, V, 108
Emblica officinalis, sacră în India de nord, 1, 250
Emin Paşa, II, 132
<
Empedocles, pretenţiile sale la divinitate, 1, 204
Emu, pitulice, V, 186
Encounter Bay, trib, IV, 279
Endymion, I, 15, II, 48
Enca şi Creanga de aur, I, 13, II, 64, V, 105, 172—3; viziunea lui asupra gloriei Romei, II, 32
Eol, Regele Vinlurilor, I, 172
Epilepsie, transferată la frunze, IV, 153; trecută la.păsări de curte, IV, 104; vîseul ca remediu contra ~ ei, V, 84

Ergamenes, rege din Meroe, II, 273
Erman, prof., III, 174
Eschimoşi, 1, 48, 72, 11, 97, 227, IU, 51, IV, 133; din Alaska. IV, 177, V, 118; din ţara Baffin, IV, 178; din strimloarea Bchrfng, II, 124, 180, 192; IV, 127, 284; din Iglulik, I, 108
Escoiwion sau Scouvion, în Belgia, IV, 292
Esculap, l, 17, 234, IU, 21
Esne, calendarul sărbătorilor din —. IU, 100
Estonia, obiceiuri de Lăsatul Secului, în~ UI, 48; obiceiuri la seceriş, în~ III, 333, 341; mistreţul de Crăciun,-în~ UI, 345; focurile solstiţiului de vară, to~ V, 16
Estonieni, I, 171. II, 190, 195, IU. 31, IV, 38, 133
Etiopia, regi din —, II, 140, 286
222

Eubulcus, pprcarul legendar, IV, 15—& ;
Eudoxus, IV, 25
Eunuc, preot —, III, 118, 125
Europa, dansuri sau sărituri înalte pentru a face să creaseşi recol¬tele îu ~, 1, 04; Mina de pe Cealallă-Lume în ~, I, 68; credinţa despre moarte în timpul refluxului in ~, I, 77 — 8; tratarea cordonului ombilical şi a placentei în ~, I, 89; magie contagioasă in ~, I, 96; confuzia intre magie şi religie in ~ ls 114—5; credinţa în magic în -modernă, I, 121; ceremonii pentru aducerea ploii în ~, I, 167, stîlpul de mai sau^ arborele de mai in ~, I, 249—10; sărbătoarea solstiţijiilui de vară în -modernă, II, 42; teama de a ţi se face un portret în ~, II, 126; credinţa despre împiedicarea realizării căsătoriei prin încuietori

şi noduri în ~, II, 219;
Muma griului în nordul -ei, 111,
221 — 46; comparaţie între legenda lui Litycrses şi obiceiu¬
rile secerişului din ~, III, 271—85; vinătoarea pitulicii
în ~, IV', 146; transferarea răului, în ~ IV, 162-66;
izgonirea anuală a demonului la păgînii din —, IV, 191;
izgonirea anuală a vrăjitoarelor în ~ Centrală IV, 194;
izgonirea spiritelor rele incarnate în ~, IV, 209;
vîseul,
•V, 82; superstiţiile privind femeile în timpul menstruaţie!
în ~, IV, 284; sărbătorile focului în ~, IV, 292;
focurile
solstiţiului de vară în ~, V, 5; focurile vii in ~, V, 35
Evantaie, in magia homeopatică, I, 60 Evrei, atitudinea faţă de porc la ~, IV, 20; abluţiunile ~lor, IV, 22; folosirea ţapilor ispăşitori la ~, IV, 211, 215;
profeţi
~, religia lor etică, I, 110
Ewe, popoare care vorbesc limba ~ pe Coasta Sclavilor, I, 237,
II, 136; tabuuri respectate do
Exogainie, 11, 40
Eyo, II, 82, 287
Ezechiel, profetul, III, 71

Faditra, la malgaşi, IV, 156
Fagi, din dumbrava sacră a Dianei, I, 23; arşi în focurile cere¬moniale ale Postului Mare, IV, 298; din Laţium, II, 35
223

împiedică creşterea roadelor pămtntului, II,-.&;
.fertili¬zate prin lovire cu un anumit băţ, IV, 232.
Tabuuri respectate de —, I, 48—9, 56; dansuri ale —
lor I, 59—64; folosite la semănatul ogoarelor în baza principiului magiei

homeopatice, 1, 63; la arat, ca vrajă de ploaie, I, 150; adorate de vechii germani, I, 206; căsătorite cu zei, II, 18 — 37-; tabu in timpul menstruaţiei şi al naşterii, II, 155—60, IV, 285; nu li se permite să rostească numele soţilor, II, 236—9; influenţa spiritului griului asupra~lor, III, 243; se crederea nu au suflet, IV, 69; ceremonii înde¬ plinite de ~ pentru a scăpa ogoarele de paraziţi, IV, 137; omorite în rolul zeiţelor din Mexic, IV, 250; teama de —, în perioada menstruaţiei, IV, 278
Fenicia, cîntecul lui Linus, în —, III, 273
Fenician, [feniciene, fenicieni], cîntec —, la culesul viei, III, 273, 305; temple —, III, 80; regi —, în Cipru, 111,83
Ferigă, seminţe'de —, V, 168—70
Fernando-Po, tabuuri respectate de regii din —, II, 81, 215 Fertilitate, Diana ca zeiţă a fertilităţii, I, 23; a femeilor, imagini magice avînd scopul de a asigura —, I, 35 Fertilizare artificială, I, 241, 111, 177, IV, 233-6; a femeilor sterile, IV, 234 Fete, măritate cu plase, II, 23; folosite pentru producerea ploii II, .160; izolarea ~.lor la pubertate, IV, 263—78
Feuillet, Dna Octave, III, 29
, Fier, tabu, II, 180, 187; folosit ca vrajă contra spiritelor, II, 190, IV, 38; vîsc cules'fără a folosi —, V, 78 Fierar, arta sacră a ~iilui, "l, 181
Fiji, insulele, concepţia despre suflet în —, II, 98; noţiunea absenţei ^sufletului în vise în ~, II, 103; răpirea sufle-telorîn ~, Ii, 113; efectul presupus al utilizării veselei şiîrnbrăeămlnţii .şefului în ~, II, 145; obiceiuri.în tăierea

, L„r.,.»vj i, i/o, ii, iu»,
118, 155, 171, 190, 244, IV,
58, 170; ale celor ucişi, II,
107 — 09, 194; ale
animalelor,
teama de ~ le animalelor, II,
183, IV, 114—23
Fată, sacrificată anual
cedrului, I, 238; sacrificată
unui croco¬
dil, II, 25; sacrificată pentru
recoltă, III, 280; şi băiat
foc viu aprins de —, V, 39
Faţă, ascunsă sub un văl
pentru a evila influenţele
malefice, II,
139; înnegrită, II, 167, III,
344; a celui care doarme,'-
interzicerea de a fi
vopsită sau desfigurată,
II, 104;
tabuuri privind arătarea ~
ei, II, 138; a omului-ţap
ispă¬
şitor, vopsită jumătate în
alb, jumătate în negru, IV,
218
Fauni, zei italieni rustici,
IV, 5 — 6 '
Fazoql, regi din —, II, 273
Fălci, de cadavrn, legate
pentru a preveni evadarea
sufletului,
II, 100 Febră, tratamente
contra ~ ei, IV, 159—05
Fecioara, cerească, Muma
soareliu, III, 13-6, coborîrea
[Perse. fona] III, 163; sume
dat ultimului grtu tăiat, în
ţinutu¬rile muntoase ale
Scoţiei, III, 229, 241, şi
Isis, asemănarea dintre ele,
III, 188 mamă —, III, 114
sacrificiul ~ ei, II, 26, III,
162 Fedra, şi Hippolyt, I,
16, 21 Felkin, Dr. R.W., IV,
143 Felupii, din
Senegambia, 122, I, 157
Femeia-Icbădă, poveste
tătară, V, 112 Femeia cea
sărmană, nume
dat,spiritului griului după
recoltare,
IV, 7 Femei, însărcinate, de
către Soare, IV, 278;
interzicerea de a toarce sau
de a împleti frînghii, I, 48;
interzicerea de a da tîrcoale

pe lingă -uşile unde stau acestea, I, , 49; folosite pentru fertilizarea recoltelor şi a pomilor, I,, 64; sterile, farmece pentru a avea copii, I, 35; li se atribuie o influenţă sterilizatoare, I, 65, II, 8; credinţa că rămin însărcinate mîncînd nuci de palmier,
224
t

', părului unui şef în ~, I, 205; arborii natali în ~, V, 123; drama morţii şi a reînvierii In ~, V, 150 Filipine, insulele, credinţa că sufletele strămoşilor se află în anumiţi arbori, I, 243; mormîntul Creatorului în ~, II, 269; sacrificii omeneşti în ~, III, 128, 286, vînă'loarea de capete în ~, III, 302 Filostrat, despre moarte în timpul refluxului, I, 78 Filosofie, barbară, II, 266; ca dizolvant al religiei, II, 81; primitivă, II, 2G5 Finlanda, vite apărate de spiritele pădurii în ~, II, 16 Finlanda, vrăjitori şi vrăjitoare în ~, I, 171 Finlandezi,' IV, 117 Fino-ugrioe, popoare, dumbrăvi sacre la —, I, 234 Fir [de păr, aţă], utilizare în magie, II, 100, 222, III, 165 Fiul lui Dumnezeu, pretenţia că s-a incarnat în America, I, 215; al regelui, sacrificat pentru tatăl său, II, 322 Fintini, [puţuri], curăţate ca vrajă pentru ploaie, I, 143; femei in perioada nienslruaţiei, interzicerea de a se apropia de -, IV, 281, 285 Flamen Dialis, II, 37, 209, 226; reguli de viată prescrise pentru -, II, 86 Flaminira, U, 37; reguli respectate de —, II, 87 Flandra, locurile solstiţiului de vară, în~,V, 20, 52; buturuga de Crăciun, în ~, V, 34 Flaut, îndeminarea lui Marsyas de a cînta din —, III, 128 Floarea soarelui, rădăcini de —, ceremonii la consumarea lor, IV, 48

Flori, zeiţa ~lor, IV, 249
Florii, Duminica ~lor, II, 157, 262, V,. 168
Fluier, magic, făcut din os de picior uman, I, 68
Foc perpetuu. Vezi focuri veşnice.
Foc, sărbătorile ~ului, în Europa, IV, 292; interpretarea ~lui, V, 42; teoria solară a —lui, V, 45—55; teoria purificatoare^
a ~ului, V, 55—60; la solstiţii, V, 46; ca protecţie contra
vrăjitoriei, V, 56; relaţia ~uhii, cu druidismul, V, 68;
226

j

viu,- IV, 306, V, 35—41; zeul —lui, I, 55; menţinut apring în interesul războinicilor absenţi, I, 59; despre caro so crede că este supus preoţilor catolici, I, 115; folosit pentru oprirea ploii, I, 138; ca vrajă pentru a reaprinde soarele, I, 164; şi apă, regi ai ~ului şi apei, I, 227, 11, 89,272;
aprins prin frecare, II, 59, IV, 143, 306, 308, 314, V, 14,
37, 48, 173; purificare prin -, II, 134-5, 166, V, 55; „nou", IV, 46, 302; sacru, IV, 46, 143; „sălbatic", V, 30;
produs cu ajutorul unei roţi, V, 38; ceremonia — ului, V, 47; stins cu vîsc, V, 79, 84, 172; idei primitive în legătură cu originea ~ului, V, 172 — 3. Vezi de asemenea
Focuri ceremoniale, Focuri.
Focă, grijă faţă do ~ băşicile şi oasele de —, IV, 126
Focă, piei de —, în simpatie cu mareele, I, 77
Focuri c e r e m o n i ale, ale solstiţiului de vară, I, 258, V, 6, 19, 49; a sări peste —, 111, 52, IV, 294; ca protecţie contra incendiului, IV, 293;

aprinse de persoane
căsătorite recent, IV, 294;
ca protecţie împotriva bolii,
magiei şi vrăjitoriei, IV,
294, 313, 314;influenţă
fertilizatoare a ~lor, V, 49-
52; ca protecţie a ogoarelor
contra grindinei şi a
gospodăriilor contra
tunetului şi a fulgerului, V,
57; cu prilejul posturilor,
IV, 293, veşnice
[perpetui], 1, 15,
II, 59, 63, V, 91, 166;
la Postul Mare, IV, 293; la
Paşti,
IV, 302; beltane, IV, 307; la
solsliţiul de vară. V, 6; la
sărbătoarea Tuturor
Sfinţilor, V, 24—30; la-
solstiţinl do
iarnă, V, 31 — 5; stinse
înaintea aprinderii focului
viu, V,
36; arderea efigiilor în —,
V, 61 — 4; arderea
bărbaţilor
şi femeilor în — ,V, 64—
76; solstiţialc, poate o vrajă
solară, -V, 170 ,
Foşnetul frunzelor,
considerat ca fiind vocea
spiritelor, I, 243 Fowler, W.
Warde, V, 176
Framin, Africa de Vest,
dansul femeilor în ~, I, CI
Franche-Gomt6, dansuri în
—, pentru a face eînepa să
crească,
I, 64 capra la treierat în —,
III, 334 franţa, magie
contagioasă în —, I, 97;
ţăranii atribuie puteri
magico preoţilor, 1,115—7;
imagini ale sfinţilor
cufundate
221.

turn, pemru pruuuucroa
^u.., », ,^,, uv, v, ,, ,,,,
de inspirase, I, 200; al
focurilor ceremoniale, IV,
Î98,.. V, 6, 50; al focului
viu, V, 39; folosit pentru a
In&buşi vrăjitoarele din
nori, V, 59
Fumat, ca mijloc de a
proyoca o stare de extaz,
IV, 44; în 'onoarea urşilor
ucişi, IV, 118
Funerare,',obiceiuri —, II,
108, 119, 192, IV, 158;
ritualuri —, III 154, 168

Furnici, muiaturi de —, folosite la ceremoniile de purificare, II, lâ(i IV, 275; pentru pacienţii în letargie, IV, G8
Furtuni, credinţa că preoţii catolici posedă puterea de a le înde¬părta, I, 116; provocate de tăierea sau pieptănatul părului, II, 208
Furuncule, IV, 22
Fusuri, nu trebuie să fie purtate descoperite pe şosele, I, 48; nu trebuie învîrtite cînd bărbaţii ţin sfat, I, 49
Gab'on, teoria sufletului exterior în ~, V, 127
Gaiţă, albastră, ca ţap ispăşitor, IV, 152
Galben; culoare în magie, 1, 39
Galela, din llalmaliera, I, 45, 67 — 71; din Nona
Guinee, teama de -femei în perioada menstruaţiei, IV, 280 Galia, veche, sacrificii omeneşti în —, V, 66; vîscul în —, V, 77 Galla, I, '203, 249; regi, I, 27 Galii, preoţi castraţi ai lui Attis, III, 116 Galiţia, obiceiuri în legătură cu recolta în —, III, 324
Ganesa, imaginea lui —-, III, 40 Garo din Assarn, 1, 154. IV, 209 Gasconi, ţărani —, credinţă în puterea magică a preoţilor la *», 1, 116—.7 Gatscliet, A.S., II, 249
Găuri, zeiţă a recoltei, III, 260 \
'Gavril, Arhanghelul -, I, 35, II, 221 Gayo din Sumatra, II, 16
22.9

recoltei în ~, I, 250; obiceiuri de mai în ~, I, 256; stilpu] de mai în ~, I, 2G1; obiceiuri în legătură cu recolta în ~, III, 102, 318-22, 327, 332-4; Muma griului în ~, III, 224; omul din aluat în ~, IV, 36; vînatul pitulicii în ~, IV, 147; Regele Zaiafetului în ~, IV, 243; izgonirea vrăjitoarelor în ~, IV, 196; focurile Postului Mare în ~,

IV, 292; focurile solstiţiului de vară în ~, V, 16-20, 49; bulucul de Crăciun în ~, V, 33; uriaşi din răchită, arşi în ~, V, 70; viscol în ~, V, 83; arbori natali în, ~,V, 123
Frasin, în tratamentele populare, IV, 166, V, 124
Fraţi, Doi —, povestea egipteană, V, 108; persoane fără copii numite după ~ mai tineri, II, 235; şi surori, căsătorie, 111, 82 Fraţii şi Surorile Spiritului Liber, I, 214
Frăţia Lupului Verde, V, 17 Frecare, foc aprins prin —, vezi sub" Foc. Frenezie bahică, II, 326 Frey, zeu scandinav al fertilităţii, II, 21 Fricktal, Elveţia, Mocofanul de Rusalii, la I, 270; coşul de Rusalii, la I, 270 Frigg, zeiţa norvegiană, şi Balder, IV, 288 Frigia, III, 114, 128; Lityerses în —, III, 275 Frigiană, cosmogonie contra ~ Ia, III, 114; boneta.—, alui Attis^ 111,126 Friguri, tratament ~ IV, 160—64
Frigia Orientala, găina «are cotcodăceşte la treierat în III, 324 Fringhie, pentru a ţine demonii la distanţă, IV, 191 Frosinone, în Latium, arderea unei efigii a Carnavalului la—j III, 22
Fruct, al.arborelui de pîine, I, 74 >
Frunze, boală transferată la —, IV, 151; oboseală transferată la —, IV, 154; folosite pentru izgonirea demonilor, IV, 206; Piticul ~ lor, I, 269; Regele -lor, I, 273 Fuga regelui, la Roma, II, "51 228

m '■

Gazelle, peninsula —, 11, 240; societatea Ingniet în —, V, 119
Găină de toamnă, nume dat ultimului snop, 111, 323
Găină, sacrificată de tăietorul de arbori după ce a

tăiat arborele, 1, 237; inimă de —, care nu se mănâncă, IV, 65
G albinele, în magie, 1, 97; cerc învelit cu ~, 1, 25G
Gălbinare, 1,' 39
Găoacea oiiălor, spargerea ei, II, 142
Gărgăriţei cruţate de ţăranii estonieni, IV, 133
Gemeni, 1, 67; II, 194; tabuuri privind părinţii unor —, II, 194; presupunerea că posedă puteri magice, I, 141 — 2; asociaţi cu somonul şi cu ursul cenuşiu, I, 142; numiţi copii ai cerului, I, 142; apă răspîndită pe mormîntul ~lor, I, 14.3; credinţa că părinţii ~lor, pot fertiliza bananierii, II, 8
Geomanţie, în China, 1, 81
Ceorge cel Verde, I, 26G, 269
Germania, magie contagioasă în ~, I, 86, 93, 97; adorarea femei¬lor în vechea —, 1, 206; armindenul secerişului în —.,' I, 249; folosirea armindenului în —, I, 251;.arborii solstiţiu¬lui de vară în —, I, 258; întreceri la Rusalii în ~, I, 261; cultul stejarului în —, II, 57 ; credinţa în părăsirea corpului . de către suflet in —, II, 102; superstiţie privind tăierea părului în —, II, 207; Muma griului în —, III, 220; Bătrîna în —, III, 221; nume date ultimului snop în —, III, 224; obiceiuri cu prilejul recoltei în ~, III, 226, 239, 276, 319, 323, 327, 328, 337-43; spiritul griului în -, III, 319; cocoşul recoltei în -, III 323, IV, 33; oasele porcilor în legătură cu semănatul în —, III 343; focurile ■' Postului Mare în —, IV, 298; focurile solstiţiului de vară , în —, V, 6; bulucul de Crăciun în —, V, 33; focul viu în —, V, 40; vîseul în —, V, 83, 163; lemn de stejar pentru focurile din case la solstiţiul de vară în —, V, 91; povestiri . despre sufletul exterior în —, V, 104;

arbori natali în —, V, 123
Gerontoeraţie, în Australia, I, 177 Geţi, zeu-om la —, I, 206 Ghansyam Deo, zeitate la populaţia gondi, IV, £1-5

Gherghef, interzicerea de a fi atins de un bărbat, II, 163
Gilyakii de pe Amur, IV, 96-102, 108, 133
Gingiro, rege din —, II, 281
Gippsland, negri din —, II, 234
Gîndac. Vezi Cărăbuş
„Gît", strigătul ~ului în Devonshire, III, 311
Gloanţe, tratament magic, al ~ lai, 45; procedeu magic de a
se feri de — , I, 60
Gnabaia, spirit australian, V, 145 Goajiro, din Columbia, II, 243 Goldi, sărbătorile ursului la —, IV, 102 Goliat, om de paie înjunghiat la Rusalii, I, 278
Gondii din India, III, 289, IV, 215
Gorile, viaţa unor persoane legată de viaţa acestora,' V, 129 Gouri, zeiţă indiană a fertilităţii, III, 105 Granada, şefi tineri izolaţi în —, IV, 262 Gran Cliaco, indieni din —, II, 102, IV, 274
Grauno-mio, făclii, IV, 296
Grannus, zeu celtic, IV, 297 „Grădinile" lui Adonis, III, 100-11 Grebo, popor din Sierra Leone, II, 87
Grecesc [ească, eşti], credinţa —, că soarele călătorea într-un car, I, 167; calendarul, II, 301; vrăji ~, I, 69, 72; biseri¬ca —, ceremonii ~ la Vinerea Mare, III, 109; divinită'^ ~ • _ care au murit şi care au revenit la viaţă, III, 195; maxi¬ma ~ de a nu-ti privi propriul chip în apă, II, 123 ; maxi¬ma ~ de a nu purta inele, IIL 225; mitologie ~, Adonis : • în Grecia, III, 68, 71; ritual ~ al sacrificiilor expiatoare, ■ IV, 23; sanctuare ~, interzicerea de a aduce fier în, II, 188; superstiţii ~ cu privire la anumite haine de lină şi pietre, I, 73 '

Grecia, regi preoţi în —, I, 26; ceremonie îndeplinită de către per¬soane despre care se crede că au fost decedate în ~, I, 38; magie homeopatică în —, I, 40, 75; sacrificarea'unor victime însărcinate pentru a asigura fertilitatea în ~, I, 65; magie contagioasă în —, I, 97; provocarea ploii 231

Guatemala, indieni din —, V, 133
Guayacurus, I, 173
Guayaquil, indieni din —, III, 285
Guayquirii de pe Orinoco, IV, 282
Guiana, indienii din —, II, 101, IV, 275
Guineea, regi preoţi în —, II, 77; credinţa negrilor în - visuri în ~, II, 103; sacrificii omeneşti în ~, III, 287; sacrificiul anual'al bolilor la Great Bassam în ~, IV, 11; izgonirea diavolului în ~, IV, 183; izolarea fetelor la pubertate în ~, IV,'Î63
Gunputty, zeul cu c-ap de elefant, I, 212
Gută, leac contra ~ ei, II, 131; transferată la arbori, IV, 166

w
K' ■ I

Haida, indieni, I, 62, 78
Halfdan cel Negru, rege norvegian. III, 178
Halmahera, izgonirea diavolilor în —, IV, 171
Han, ceremo-nic la vizitarea unui ~ tătar, II, 135; Hanul cel Mare, II, 196 Hanibal, retragerea sa din Italia, III, 116 Hanovra, obiceiuri în legătură cu recolta la —, III, 223, 225,
33a Hai'oekoe, insulă, din Indiile de răsărit, magie a pescarilor în —;
U 44 Harpocrates, copilul Horus, III, Pi8 Harran, doliu pentru Tamnraz în —,

III, 94; legenda lui Taminuz în —, III, 307; sacrificii omeneşti, în ~, UI, 309 Harz, munţii, I, 93; Carnavalul în —, III, 32 Haway, capturarea sufletelor de către vrăjitori, ~ în, II, 115}
• festivalul Macahity în —, II, 307-Hays of Errol, V, 164 Heliogabalus, zeu-soare la Emesa, III, 79 Heitsi-eibib, zeu sau erou hotentot, 11, 209 Helle şi Phrixus, copiii regelui Athamas, II, 323

hi —, I, 148, 163; sanctitatea regilor şi conducătorilor In —, lui Homer, I, 189; pădurile din —, I, 232; cultul copacilor în —, I, 234; obicei în legătură cu'temeliile construcţiilor noi in —, II-, 121; obicei în legătură cu ucigaşii în —, II, 172; numele preoţilor misterelor din Eleusis nu trebuiau să fie menţionate în —, II, 257; ciclul de opt ani în —, II, 300; sacrificii omeneşti în—,-
II, 323; mijloc do a scăpa de şoarecii de cîmp în —,
IV, 135; ţapi ispăşitori în —, IV, 157, 229; focurile solsti¬
ţiului de vară, în —, V, 22; povestiri despre sufletul exterior în —, V, 100 Grey, Sir George, V, 137 Grimm, Jarob, V, 176 Griu, ca: lup sau cîine, III, 316; cocoş, III, 322; iepure, III, 326;.'pisică, III, 335; capră, III, 329; taur, vacă sau bou,
III, 335; cal sau iapă, III, 339; pord [mistreţ sau scroafă]
III, 341; sărbătoarea leacului ~lui, III, 261; Muma
. (-ului, II, 20, III, 221, 247; şi orz, cultivare,

introdusă de Osiris, III, 185; descoperite de Isis, III, 185; secerători de ~, cîntecele acestora, III, 271; spiritul ~ lui, Adonis ca —, III, 95; reprezentat de victime omeneşti, III,1 97; reprezentat ca un bătrîn mort, III, 165; uciderea spiritului ~ului, în întruchipările lui umane, III, 298— 315; cum era ales reprezentantul său, III, 300; ca animal, III, 316 — 49; spiritul ~ului, întrupat în fiinţe omeneşti, III, 260; dubla personificare a ~ lui ca mumă şi fiică, III, 263; dansul, —lui verde IV,\ 47; zeul ~lui, Adonis ca—, 111,94; Attis ca -,111,125; Osiris ca —,111,172; potaia Iui—, III, 319; mireasa — lui, III, 239; copilul ~lui, III, 339, viţelul lui~, III, 339
Groenlanda, femeia lehuză, credinţa că ea controlează vîntul, in I; 170; credinţa îu caracterul muritor al zeilor, îa I, 270
Guanches din Teneriffe, I, 160
Guaranii, indieni, I, 67, IV, 274
232
♦

fMUmmmmi II «in 11 -mi ini- II i- .n i....
Hera, adoptarea lui Ilercule de către —, I, 37; şi Zeus. căsătoria lor, II, 21 Ilercule. I, 37, III, 274, 306 Uermotimus, dui Clazomene, II, 108 ■
Hermutrudc, regină legendară a Scoţiei, II, 47
Hernie, tratament, V, 125
Ilialto, cum a devenit viteaz, IV, 68
Illdatsa, indieni, I, 235, V, 139
Hidromel, abstinentă în timpul fermentării, II, 178
Hiene, presupusa lor putere asupra umbrelor oamenilor, în ~, 11, 119
Hilaria, festivalul bucuriei, 111, 121
Hindukush, cedrul sacru din —, 1, 200; izgonirea demonilor, IV, 187, 221

Hipopotam, ceremonie după uciderea unui —, IV, 121
Hippasus, sfîşiat în bucăţi de bacante, II, 327
Hippodamia şi Pelops, 11, 48
Hippolit, 1, 10, III, 20, IV, 29
llogmany, [ultima zi a anului], obicei din regiunea muntoasă a Scoţiei, IV, 150; cîntec în Insula Man, V, 27
Holeră, demonul ~ei, IV, 173, 175, 200; transmisă animale¬lor — ţapi ispăşitori, IV, 203
Honduras, indieni din —, V, 133
Horus, ochiul lui —, rănit, de către Typhon, IV, 26; cel lînăr, fiul lui Isis şi al decedatului Osiris, 111, 148, 154
Hosii [trib], din India de nurd-est, IV, 186: din Togo, II, 203, 217, 221, IV, 184
Hotentoţi, 1, 98, 169, II, 182, 269
Holher, zeul orb şi Balder, IV, 289
Hoţi, luminări de -, 1, 69, 122; vrăji folosite de -, I, 68-9; ruteni, vrăjile lor pentru a provoca somnul, I, 68
Howitt, A.W., I, 96, II, 207
Hrană, magie homeopatică pentru rezerve de —, I, 42; mîncată
uscată, I, 49, 66, 146; tabu, 1, 51, 52, II, 214; tabuuri privind rămăşiţele de ~, II, 141
234

Ilrislos, naşterea, III, 137; răstignirea, 111, 139; învierea, UI,
i 138-41
Hudson, golful teritoriului, IV; 283 Huichol, indieni din Mexico, I, 54, 72
Huitiilopochlli, sau Vitilipuztli, mare zeu mexican, IV, 52 Huroni, II, 23, 97, IV, 129, 154
Huţulii, din Carpaţi, I, 48, 11, 207, IV, 107, V, 35
llyrroekin, uriaşă, IV, 289
Iapă, spiritul griului ca— ,111, 339

Iarbă înnodată, C£ vrajă, II, 222
lamă, ceremonie îa sîirşitul ~, IV, 177; curăţirea generală do rele la începutul sau la sîirşitul ~, IV, 220
Iarnă şi Vară, lupta dramatică dintre —, lll, 49 — 52
Ibadan, rege din—,111, 9
Ibânii din Sarawak, IV, 136
Ibn Ratutah, I, 27
lbo de pe Nigerul inferior, V, 130
lddah, divinitate revendicată de către regii din —, I, 209
Idealismul ascetic al Orientului, 11, 11
led, poreclă a lui Dionysos, UI, 204,
Iederă, mîncată de către bacante, I, 201; interzicerea de a o atinge sau numi, II, 86; închinată lui Attis, 111, 125; închi¬nată lui Osiris, 111, 182; asociată cu Dionysos, lll, 197
Ienupăr case afumate, cu— .boabe de —, IV, 194
Iepure, spiritul griului ca — III, 326
Iepuri, care nu se maniacă de teamă că cei care îi consumă ar deveni temători, IV, 66; vrăjitoare transformate în —, V, 74
Ieronim, despre cultul'lui Adonis, III, 111;
leronim din Praga, I, 248
Iertarea păcatelor prin'vărsare de svnge, III, 133
Ierusalim, templul de la—, II, 189; doliul pentru Tammiu la —, lll 71; muzică religioasă la—, lll, 87 — 88
Igname, sărbătoarea — lor, 1,140; ceremoniamîncării noilor —j IV, 41
m

în /^, v, îzi; prov>iieiiic uvuuoiG wu ™,. ,IWJ. ij^i»»*^ ^ploaieîn ~, 1,156; arbori sacri în ~, I, 250; păun adorat de către bhilii din ~, IV, 24; izgonirea bolilor în ~,' IV, 203
India de Est [Indiile

Orientale], se interzice femeilor însărcinate să lege noduri, II, 216; împotrivirea persoanelor de a-și spune numele în ~, 11, 232; readucerea sufletului orezu¬lui' în ~, III, 165; Muma Orezului în ~, III, 250
India de Nord, Emblica Officinalis sacră în —, I, 250; nuci de cocos sac'^e în —, 250; ochi de bufniţă mîncaţi în —, IV, 67 \
India, de Nord-Es't, festivalul recoltei în -, IV, 186
India de Sud, preot inspirat în ~, I, 200; numele soţilor tabu în ~, II, 237; regi omorîţi odinioară după o domnio do doisprezece ani, în ~ II, 290; ceremonii lamîncatul obezului nou în, IV, 41; izgonirea demonului în ~, IV, 199
India de Sud-Est, precauţiuni contra demonului în ~, IV, 199
India veche, ceremonie îndeplinită de persoane despre caro se credea eă au fost moarte în ~, I, 3S; natura magică a ritualului in ^, l, \\\\ puterea magică a regilor în ~, I, 149; maxima de a nu-ţi privi reflectarea iu apă, 11, 123
Indian, [indi'ană], arhipelagul ~, vînătoarea de capete în —, 111, 304; izgonirea bolilor în~,IV, 205; obicei la naştere în ~, V, 118; ceremonie ~, analoagă cu ritua¬lurile lui Adonis, III, 91; legendă ~, asemănătoare cu mitul lui Balder, V, 162; vrajă ~, I, 68; căsătorie ~, I, 76; trinitate ~, I, 113; superstiţie, ~ I, 241
Indieni, I, 38, 213, II, 99, III, 105, IV, 274, V, 97; din India ds Sud, IV, 40; din America de Nord, II, 161, 195, IV, 64, - , 67, 124, 133, 140, 261, 282, V, 116, 154; „picioare ne¬gre", I, 50, 52, IV, 121
Indonezia, idei despre sufletul orezului, IU, 252;

tratarea ore¬zului în ~, dezvoltarea [orezului] ca o femeie însărcinată, III, 251 237

Ignorrote, I, 243
Ijebu [trib], II, 304
Ile de France, Arborele de mai şi Tatăl de mai in —, I, 265; obi¬ceiuri la cules în —, III, 278, 282; uriaşul solstiţiului de vară ars în—, V, 70
Ilocanii, din Luzon, I, 239
Imaginaţie, moarte provocată de —, II, 149
Imagini, magice, I, 33—37; în apă ca vrajă pentru ploaie, I, 162 — 3; ale lui Osiris, făcute din vegetale putrezite, III, 166—72; folosite ca substitut, IV, 59; —, ale zeilor, suge¬rarea originii lor, IV, 77; demoni invocaţi prin ~, IV, 199, 209; colosale, umplute cu victime-omeneşti şi arse, ' V, 67
Imn, în cinstea Iui Dometer, homeric, III, 209
Imnuri în cinstea lui Demetrius Poliorcetes, I, 204; în cinstea i lui Tammuz, III, 70
In, magie homeopatică la secreat, I, 63; rugăciuni ale vechilor prusieni pentru creşterea ~lui, II, 320; ameţeală transfer ralâ ~ului, IV, 163; săritul peste focurile ceremoniale pentru a-'l face, să crească înalt, IV, 300, V, 9, 13 -
Inca, post în vederea asigurării viitorului —, IV, 263
Incarnare, a zeilor în formă de om, J, 193; exemple de —, tempo¬rară, I, 198; a spiritului divin în regii Shilluld, II, 275-6
Incaşii din Peru, I, 88, 221, II, 210, IV, 180
Incest, II, 18, III, 82
Inchiziţia, l, 214
India, superioritatea vrăjitorilor faţă de zei în ~, modernă, I, 113; vrajă pentru ploaie, în ~, I, 149; oameni-zei incar¬naţi în ~, I, 197, 210; ceremonie la renaştere în ~, II, 134; povestire despre transferul

sufletelor umane în ~, II, 107; imagini ale lui Siva şi Parvati căsătorite în ~, III, .57; sacrificii omeneşti :în ~, III, 290; folosirea unor animala ca ţapi ispăşitori în ~, IV, 203;.fete izolate la pubertate în ~, IV, 276; torturarea vrăjitoarelor bănuite
236

Indra. mare zcn indian, I, 114. V, 162 •,
Inel de cununie, amuletă împotriva vrăjitor, II, 225
Inele, pentru a preveni scăparea sufletului, 11, 99; ca amulete, II, 99, 225; reprezenfînd cătuşe spirituale, 1, 226; şi uo-
. . duri tabu, II, 215—26
Infanticid, II, 328
Infidelitatea soţiei, credinţă că este dăunătoare soţului absent, I, 58-59 ^
Ingiald, fiu al regelui Aunund, IV, 68
Ingniet sau Ingict, societate secretă, IV, 119
Inimă, a Iui Dionysos, îll, 197; a şacalului, nu se mănîncă de teamă că cel ce o mănîncă ar deveni laş, IV, 66; de leu sau de leopard, mincută, IV, 66; de mierlă de apă, mîneată pentru a dobindi înţelepciune şi elocinţă, IV, 67; de lup şi de urs, mîncate pentru a dobindi curaj, IV, 68
Inimi, Ia oameni şi animale oferite soarelui, I, 167-; —, ale regi¬lor morţi mîncate de succesorii lor, III, 9; —, de oameni, sacrificate, 111, 285; —, de oameni mîncate pentru a do-• bîndi calităţile acestora, IV, 70
iniţiere, ritualuri de —, V, 142—9
Ino şi Melicortes, U, 323—4
Inovaţii, neîncrederea primitivului în —, II, 190
Insecte, magia homeopatică a ~lor; I, 70; vrăji pentru a apăra cîmpurile împotriva ~, lor, IV, 133—4
însemne regale, caracterul

lor sacru în Celebes, III, 8 i
Inspiraţie, I, 197; două
.modalităţi de a produce —,
temporară, I, 198; profetică,
111, 86; teoria primitivilor
despre —, III, 133
Insulele de est ale. Indici,
magie în —, I, 44, 49;
epilepsie trans¬ferată la
frunze în —, IV, 151;
demonii ai bolii alungaţi pe
o pirogă, IV, 199
Insulele Mării Sudului,
oameni în —, I, 203
Invulnerabilitate, obţinută
prin decoct de orhidee
parazită,
i V, 81; a lui Balder,
V, 93; obţinută prin frăţia
de singe
:.;• cu animale, V, 128
230

Invulnerabilitatea
vrăjitorilor şi uriaşilor,
povestiri despre —, V, 97
Ion cel Verde, I, 270, III, 17
Irlanda, femeie arsă ca
vrăjitoare în—,1, 122;
puteri magice ale regilor în
—, II, 188; credinţa în
crengi verzi la 1 mai, I,
.251; 1 mai, în —, I, 256;
Regina de mai, în —, I,
275; tabuuri respectate de
către regi în vechea —, II,
83; pă¬rul tăiat păstrat
pentru ziua reînvierii, în ~,
II, 210; vechii regi din —.,
nu trebuiau să aibă nici o
pată, II, 287; obice¬iuri la
recoltare, în —s III, 231;
vînătoarea pitulicii în —,
IV, 148; focuri beltane în
—, IV, 315; ajunul
sărbătorii Tuturor Sfinţilor,
în—, V, 27; focurile
solstiţiului de vară, în —,
V, 52; legenda despre
sufletul exterior, în, —, V,
107
Irochezi, I, 236, IV, 179
Isis, cum a aflat numele lui
Ra, II, 259; soră şi soţie a
lui Osi-vis, 111, 144, 183;
numeroasele ei nume, III,
185; o zeiţă a griului, III,
185; descoperitoarea
griului şi a orzului
III, 185; identificată cu
Demeter, III, 186;
popularitatea
cultului ei în imperiul

roman, III, 187; asemănarea cu
Fecioara Măria, III, 188; bocet pentru —, III, 272
Islay, insulă, III, 230
Ispăşirea, ziua evreilor, IV, 211
Israeliţi, II, 161. IV, 20
Issapoo, negri din —, IV, 77
Iştar, mare zeiţă babiloniană, III, 69, 79
Italia, cum dispun femeile de părul căzut, II, 212; „omorîrca iepurelui" la cules, III, 327; asemănarea dintre Carna¬valul din Italia modernă şi Saturnaliile din Italia antică,
IV, 244; focurile solstiţiului de vară, V, 21; vîseul, V, 79;
arborii natali, V, 123
Italia antică, torsul pe drum interzis femeilor, în ~, I, 48;
pădurile din —, I, 232; cultul arborilor, în I, 234; stejari
închinaţi lui Jupiter, III, 56
Italoni, IV, 71
Itonamezihdin America de Sud, II, 99
239

Janus, II, 69—70; ca zeu al porţilor, II, 69; explicaţia celor două feţe, II, 69
Japonia, cîine negru sacrificat pentru ploaie în munţii din —, I, 155; producerea ploii cu o piatră, I, 161; ceremonie pentru a face pomii să dea roade, 1, 240; mikadoul din —, II, 74; sărbătoarea ursului la tribul aino, IV, 87; vîseul în —, V, 79
Java, I, 68; vrăji pentru ploaie în —, I, 140, 146, 153; relaţii sexuale pentru creşterea orezului în —, II, 6; obicei în legătură'ncu prima aşezare a unui copil pe pftmînt în —, U, 101; remediu contra gutei şi reumatismului în — II, 131; superstiţii cu privire la cap în —, II, 200; ceremonie la recoltarea orezului în —, III, 258; viermi mîncaţi de către fete care dansează în

—, IV, 69
Jder, magie pentru a prinde în capcană un —, I, 45
Jeud, sacrificat de tatăl său, II, 329 '
Jewitt, John R., V, 156
Jucător cu mingea, vrăji homeopatice folosite de —, I, 66
Juko, din Nigeria, II, 281
Junona, II, 36-7, 66; Moneta, II, 36
Jupiter, Capitolinul, II, 32, 35; Elicius, II, 34; din Latium, II, 34; Liber, templul —, 11, 189
Jupiter, regi romani în rolul lui —, II, 31, 39; ca zeu al steja¬rului, al ploii şi al tunetului, II, 56; şi Junona, replici ale lui Janus [Dianus] şi Dianei, II, 66; şi Dionysos, III, 199
Jurăminte pe pietre, I, 73; depuse de regii mexicani, I, 185, 220
Juturna, nimfă a apei, II, 67
<
Kabylă, legendă—, despre sufletul exterior, V, 109
Kachinii, din Birmania, II, 178
Kadiak, insulă lîngă Alaska, II, 157
Kai, trib în noua Guinee, IV, 71, 234, V, 146
Kakiană, asociaţie —, în Ceram, V, 150
Kalamba, un şef congolez, II, 135

n

„luwijj BI. ion", iii, 106
Iuda, efigii ale lui —, arse, IV, 303
Iudeea, regi idolatri din —, I, 67
Iulian, împăratul, I, 231, III, 91, 111-12
IuUanda, superstiţii privind scorușul parazit, V, 163
Izvor cracular la Dodona, II, 29
Îmbălsămarea, ca mijloc de a prelungi viaţa sufletelor, II, 270 Îmblînzirea, trăsătură esenţială a religiei, I, 109; spiritelor celor ucişi, II, 164; spiritelor

animalelor ucise, II, 173, 179 — 80; spiritelor plantelor, IV, 48 — 52; animalelor sălbatice, de către vînători, IV, 110—37; paraziţilor de către agri¬cultori, IV, 134
îmbrăcăminte, pentru înmormîntare, magia homeopatică a ~ ii—, în China, I, 77 — 8; fără nasturi, II, 224; magio simpatetică între o persoană şi ~ a sa —, I, 95
împărtăşanie, [Cuminecătură], IV, 38, 50
împletitură, uriaşi din—,1a sărbătorile populare din Europa V, 68; în focurile ceremoniale de vară, V, 70
înălţarea, sărbătoarea, III, 42, V, 163
înălţarea Fecioarei, sărbătoarea, III, 140
încălţăminte, a preoţilor, II, 87; din piele de mistreţ, purtată la instalare, IV, 261
„îndurerata", criptele ei, III, 163
înmormîntarea, obiceiuri, I, 79, II, 88, 108, 119
înroşirea feţei unui zeu, II, 31
înrudirea oamenilor cu crocodili, IV, 112
întîmpinarea Domnului, I, 281, III, 343
înţepături de furnici ca purificare, IV, 275
Jaluo, triburi din Kavirondo, II, 170
Jablonski P.E., III, 190
Jabme-Aimo, lumea subterană a morţii, IV, 132
Jaga, trib din Angola, III, 6
Jambi, din Sumatra, regi temporari din —, II, .317
Jana, altă formă a Dianei, II, 66
240

Kali, zeiţă indiană, I, 200
Kamciatka, locuitorii din—, I, 165, IV, 115, 132
Kamilaroi, IV, 70
Kausas, indienii din—, IV, 67
Kapu, sau Redi din Madras,

I, 156
Kara-kirghizi, I, 252
Karenii, din Birmania, II,
105, 108-9, 199, IIZ, 253
Karma, avborcle —,
ceremonie în legătură cu —
, III, 104
Karo-batakii, din Sumatra,
I, 88, 110, 205
Karok indieni din
California, IV, 130
Karpathos, insulă, IV, 165
Kutajalina, in spirit
australian, V, 145
Kavirondo, triburile din —,
purificarea ucigaşilor de
oameni la -, 11, 169
Kavanii, din Borneo, I, 174,
247, II, 163, 182, III, 252,
IV, 67
Kei, insulele —, telepatie
magică în —, I, 56, 59;
tratarea cordo¬nului
ombilical in—, I, 87;
izgonirea demonilor în — >
IV, 171; obicei la naştere în
~, V, 118
Kekchi, indieni din
Guatemala, II, 182
Keramin, trib din New
South Wales, I, 160
Keremet, un zeu al
wolyaldlor, II, 22
lvhalij, vechi canal în
Cairo, III, 161
Khondii, II, 251, III, 290,
IV, 187
KhOn-Ma, zeiţă tibetană,
IV, 58
Kibanga, rege din —, II,
281
Kickapoo, indieni —, II,
168
Kimbunda, din Africa de
Vest, IV, 71
Kingsley, D-ra, despre
capcanele de suflete, II,
114—5
Kiowa, indieni —, II, 245
Kirn, ultimul grîu tăiat, III,
235
Kiwai, indigenii din —, III,
179
Klamaoth, indieni din
Oregon, II, 249
Koui, vinători —, în Laos,
IV, 132
Koniagii, din Alaska, IV,
271
Kore, fecioară, titlul
Persefonei, III, 263
Kore, izgonită, în ajunul
Paştelui, în Albania, IV,

Koriakii, II, 48, IV, 116, 120
Koscei, cel fără moarte, legenda lui —, V, 102
Kost.roma, funeraliile lui —, în Rusia, III, 52
Koslrubonko, moartea şi reînvierea lui III, 52
Krişna, zeu indian, I, 213
Kublai, hanul -, II, 19G
Kuhn, Adalbert, V, 48
Kukulu, rege preot, II, 77
Kunama, I, 226 ' '•
Kupalo, fiinţă mkică, III, 52, V, 14, 64
Kurmi, din India}. IV, 173, 203
Kurnai din Victoria, II, 120, V, 136, 200 v
KuTUvikkaranii, din India de Sud, I 200
Kwakiutl, indieni -,1, 142, IV, 128, V, HG
Labirintul, din Creta, II, 303
Lan [răşină], tabuuri respectate la adunaroa ~ului, I, 50
Lacăt, ca amuletă, II, 228
Lacăte, [broaşte] descuiate la naştere, II, 216—7; presupuse că împiedică consumarea căsătoriei, II, 219; descuiate pen¬tru a înlesni moartea, II, 224; vîseul, ca o cheie pentru deschis toate ~lo; Vj 85
Lacustre, aşezările —, locuitori ai ~lor, în Europa, III, 222
Lada, fiinţă mitică în Rusia, III, 52 .
Lafitau, J.F., II, 251
Lagos, în Africa Occidentală, III, 9, 287
Lagrange, părintele, III, 96
Lakor, insulă, IV, 205
Laluba, de pe Nilul superior, l, 180
Lama neagră, ca ţap ispăşitor, IV, 204
Lama din Tibet, Marele —,

I, 217
Lamentaţii [tînguiri, vaiete, bocete] pentru Tammuz, (II, 09; pentru Osiris, III, 152
Landen, cîmpul de bătălie dela, III, '99 :
Lanquineri, II, 10
Laos, tabuuri, respectate în —, I, 50, 53, II, 177, IV, 261
243

Lechrain, V, 52; înmormîntarea Carnavalului în—, III, 31 Legănat, la ritualul aratului în Siam, II, 312, 320; pentru a face inul să crească înalt, II, 320 Legile lui Mânu, 1, 189, 211
Leinster, tabuuri respectate de vechii regi din —, II, 84
Lendu, trib din Africa Centrală, 1, 181 Lengua, indieni, l, 173, 187, II, 245, III, 6, IV, 126 Leon cel Mare, III, 138 Lepră, IV, 21 • Leopard, sînge, de;fi—, băut sau inimă de —, mîncată pentru a-1 face curajos Re cel ce le măuînoă, IV, 66 Leoparzi, IV, 119; suflete exterioare omeneşti în —, V, 129 — 31 Leproşi, sacrificaţi de către mexicani, III, 309
Lerida în Calaionta, funeraliile Carnavalului la —, III, 25 Leroise, frunze de—, folosite pentru purificare, IV, 43 Leti, insula, căsătoria soarelui ţi a pămintului in —, II, 6; iz¬gonirea anuală a bolilor in —, IV, 205 Leto, I. 253
Letonii din Rusia, se leagănă pentru a face inul să crească mare, 11, 320 Leu, purificarea ucigaşului unui — ,11,182; carne sauinima unui — mîncată pentru ca cel ce. o mănîncă să devină curajos, IV, 66 Leuoadieni, IV, 230
Leucippe, fiica lui Minyas, II, 327 Lewis, insulă, I, 172
Lhota Naga, III, 288
Libieni alitemoieni, Ii, 47
Licenţă, perioade de —, II, 52, IV, 180, 183, 189-90, 223, 237 Licurg, rege al edonilor din Tracia, III, 177 — 8, 207 Lidia, prostituţie

religioasă In —, III, 80; festivalul lui Dionysos în -, III, 202 Liga Latină, II, 34, 71 Liliac, viaţa oamenilor într-un —, V, 134 — 6 Limbaj special, 1,208; schimbare de limbaj, cauzată de tabu, II, 246-9, 252
245

Lapis manalls, folosit în ceremonia pentru producerea ploii la Roma, I, 164 Laponi a, legarea vîntului, în ~, I, 172 Laponii, 11', 182, 216, 225, 251, IV, 118, 131, 284 Laple, al femeilor sporit prin pietrele laptelui, 1, 76; al vacilor, credinţa că este sporit prin crengi verzi, 1, 251; obiceiuri respectate cînd regele tribului bunyoro bea —, II, 138; de scroafă, credinţa că pricinuieşte lepră, IV, 21, 22; «' prevestiri după felul în care fierbe ~, IV, 41; tabuuri referitoare la —, IV, 51; să nu fie băut de către femei la menstruaţie, IV, 280; furat de la vaci de vrăjitoare, IV, . 313, V, 15, 17, 56 Latinus, rege, II, 34 Lalium, vechiul —, pădurile din —, II, 35; succesiunea la tron în -, II, 39-53 ■ Latuka, de pe Nilul superior, I, 180, 184, II, 197 Laur. I, 201, II, 31 Lăi-usle, în magia homeopatică, I, 82; sacrificarea lor, IV, 136 Lăcuste, şefi consideraţi răspunzători'pentru pagubele provocate de —, I, 183; precauţiuni superstiţioase contra ~lor, , IV, 157 Lămîi, sufletele exterioare ale căpcăunilor într-un —, V, 99 Lămpi, dedicarea ~lor, I, 14; pentru a conduce fantomele Ia ve--chile lor locuinţe, III, 167 Lăptari, ai tribului toda, sacri sau divini, I, 210; tabuuri pri-
1 vind —, II, 88—9 Lăptărie sacră, la toda, II, 88 Lăsalul Secului, obiceiuri in legătură cu —,

I, 280, III, 22, 28,
32, 51, 343, IV, 301, V, 62,
72 Lăuzie, femeie în —,
despre care se credea că are
putere asupra - vîntului, I,
170; sufletul femeilor care
mor în —, trăieşte în arbori,
1, 243; tabuuri privind
femeile In —, II, 157 Leac
universal, vîseul numit —,
V, 78
„Leagănul pisicii", ca vrajă,
I, 48, 168; interzis băieţilor
la es¬chimoşi, I, 48
Learchus, fiu al regelui
Alhamas, II, 323
244
■uimi

Linus, sau Ailinus, cîntec
fenician la recoltarea viţei
de vie, III,
273, 305 Lituania, cultul
arborilor în —, I, 233;
dumbrăvi sacre in —, 1,
248; ziua de 1 mai In —,
I, 265; ultimul snop in —,
111, 232; obiceiuri la
recoltare în —, 111, 232;
ceremonii
respectate la consumarea
griului nou în —, IV, 36—
8;
focurile solstiţiului de vară
in —, V, 14 Lituanieni, 11,
58, 193, V, 90 Lityerses,
III, 271-315 Lina de aur,
berbecul cu —, II, 324
Ljeschie, spirite ale pădurii
în Rusia, IV, 6 Loango,
rege din —, 1, 183, 20S, II,
137, 142; tabuuri respectate
de regii din.—, II, 81;
alimente tabu pentru preoţii
din —,
II, 215; fete izolate la
pubertate in —, IV, 263
Logan, \Y\, II, 293 Loki şi
lialder, IV, 288 Lokoiya,
de pe Nilul superior, I, 180
Lolo, din China de Vest, II,
106 Lombok, insulă, II,
256 Longevitate, vrăji
pentru asigurarea ei, l, 79;
veşmînt de „viaţă
lungă" în China, 1, 79
Corona, obiceiuri la
recoltare în —, III, 279,
319, 335 Lovituri, date
imbrăcărninţii unui bărbat
în locul acestuia, I, 96;
cu nuiele pentru aducerea
ploii, I, 140; dale broaştelor

ca
vrăji pentru aducerea ploii, 1, 155 Loyalty, insulele —, rechemarea unui suflet pierdut în —
,
II, 109 Luceafărul de dimineaţă, sacrificiu omenesc impus de —, III, 286 Lule sau tonacote din Gran Chaco, IV, 175 Lume, concepţia omului primitiv despre —, I, 193 Luminări, 1, 13; magie cu —, I, 69; cu grăsime de om, I, 122 Lumînărică, folosită ca vrajă, V, 19 Luna, şi Endymion, I, 14; ceremonie la o eclipsă de —, I, 165;

vrajă pentru a-i grăbi mersul, 1,169; Diana imaginată ca —
II, 17; ceremonie la ~ nouă, II, 87; victime omeneşti 240

sacrificate —ii, III, 309; porci sacrificaţi ~ii, IV, 21;
„întunecată", IV, 186; templul ~ii, IV, 215; rellectata
în oglinda Dianei, V, 180 Lup, „Societatea Lupului" la indienii nootka, rit de iniţiere In /
clanul — lui, V, 156—8; urmă de ~ în magia contagioasa,'
I, 97; spiritul griului ca —, III, 318; ultimul snop de la .
cules numit —, III, 319 — 22; animal zeu la Lycopolis,
In Lgipt, IV, 76; ceremonii la omorîrca unui —, IV, 116;
Lupul,-Verde, frăţia ~lui, V, 17, 05. 88 Luptători tabu.rfl, 160, IV, 251 Lusatia, „scoaterea morţii" în —, III, 38 — 44 Luxor, picturi dia —, II, 19
Ma, zeiţă la Comana în Pont, III, 81
Mabuiag, abstinenţă respectată în sezonul broaşlelor ţestoase în ~, II, 175; izolarea felelor la pubertate în —, IV, 208
Macahity, un festival în Hawai, II, 307

Macdonald, James, I, 45, V, 119
MacGregor, Sir William, I, 178
Macpherson, S.C., maiorul, III, 297
Macusi, din Guiana Britanică, II, 102, IV, 275
M'Carthy, Sir Charles, mîticat de către membrii tribului Ashantee pentru a deveni curajoşi, IV, 70
Madagascar, rege al -ului, ca mare preot, I, 27; alimente tabu în —, 1, 51; obicei al femeilor cînd bărbaţii sînt la război în —, I, 60; folosirea magică a pietrelor în —, I, 73; modalităţi de combatere a semnelor rele în . —, 1, 81; teama de a fi fotografiat în —, II, 125; tabu privind ros¬tirea numelor proprii în —, II, 231; numele şefilor şi regilor tabu în —, II, 255; crocodili respectaţi în —, IV, 112. Vezi şi Malgaşi
Madcnassana, boşimani —, IV, 24
Madi, trib din Africa Centrală, IV, 143, 214
Madura, medii inspirate în —, I, 201
Maghiară, legendă —, despre sufletul exterior, V, îop
247

IMalabar, ofiicemi Tnaiavei-uparomiam, m —, n, zaa; vaci ca ţapi ispăşitori în —, IV, 213; izolarea fetelor la puber¬tate în -, IV, 274
Malaeză, vrajă şi magie —, I, 34—5, 45, 64, 169; tabuuri ~, I, 49
Malaezi, I, 187, 239, II, 97, 101, 104, 107, 115, 200, 235, III, 250, 258, IV, 157, V, 112, 126
Maldive, insulele, fecioară sacrificată ca mireasă unui djin aţ mării,' II, 25
Malgaşi, II, 174, IV, 112; fadiirala. -, IV, 156
Mallanii, din India,, IV, 203
Malta, focurile solstiţiului do vară în —, V, 22; temple fenicienc, III, 79; focurile, din ajunul Sf. Ion, V, 22

Mama, Muma unui zeu, III, 85; a zeilor, I, 18, III, 114, 132; cea Mare [Cybele], III, 126; a porumbului, III, 249; a orezului, III, 254; sau strămoaşa spiritelor, IV, 57 — 8. Vezi şi Muma.
Mama mare, nume dat ultimului snop, III, 225
„Mama noastră dintre ape", zeiţă mexicană, IV, 249
Mamurius Veturius, IV, 227 — 33
Man, insula, I, 172; Sfînta Bridget în —, I, 281; vînatul pitulicii în —, IV, 148; focul solstiţiului de vară în -, V, 21, 50; vechea zi a Anului nou în —, V, 26; cîntec de Hogmany în —, V, 27; ajunul sărbătorii Tuturor Sfinţilor în —, V, 31
Mandan, indieni, III, 261, IV, 198
Mandelingii, din Sumatra, I, 245, II, 218
Maneros, cîntec al secerătorilor egipteni, III, 150, 163, 272
Mângâia, insulă din Pacific, separarea autorităţii religioase de cea civilă, II, 91
Mangaiani, II, 121
Mani, din Citombe sau Jumba, II, 208
Manii din Aricia, IV, 57
Manipur, rajahul din —, şi omul ţap ispăşitor în ~, IV, 160
Manius Egerius, I, 19, IV, 58
Mannhardt, W., I, 250, 267, 271, III, 49, 221, 225, 227, 260, 339, . 341, IV, 6, 231, V, 43, 45, 68, 75 249

i

Magician, profesiunea -ului, I, 99—105; invulnerabil, povestiri despre — V, 97; public, I, 99, 130; şi preot, I, 113
Magicieni, pretind că supun'zeii, I, 113; profesionişti, I, 132; ca regi, I, 176—92; deveniţi zei şi regi, I, 1P6; cea mai veche clasă profesională în evoluţia societăţii, I, 222; -,

egipteni, 1, 114, II, 262
Magie, epoca -i, I, 117 — 21; principiile -ei, I, 30; simpatetică, I, 30-105, II, 141, 144, 163, 178, 206, 212, 111, 192, 226, homeopatică sau imitativă, I, 33 — 83, 135, II, 181, 216, 218, III, 102, 309, IV, 63-72, 233, V, 43, 168; contagioasă, I, 30, 83—99, II, 198, 206, 208; pozitivă şi r. negativă, I, 46— 7, 51, 65; publică şi privată, J, 99, 131; şi religie, I, 10G-29, 137, 191, 194, 11, 61, 111, 66; şi ştiinţă, I, 106—7; atracţia magici, 1, 107; epoca magiei, 1, 120, 122; universalitatea credinţei în magie, 1, 119, / 121; eroarea [impostura] magiei, I, 127, 191; evoluţia ■' gîndirii de la ~ prin religie la ştiinţă, V, 182
Magneţi, presupuşi că păstrează unitatea fraţilor, I, 76
Magondi, şef al tribului Mashona, I, 207
Maharadja, ca incarnări ale. lui Krishna, I, 213
Mahralta, 1, 212
Mai Darat, un trib sakai, IV, 60
MBS, mireasă de —, I, 283, III, 51, 58; mire de —, I, 278; micul, trandafir de -, I, 264; rege de -, I, 271, 272, III, 17; rege şi regină de -, II, 49, III, 58; regină de —, I, 271, 275; tufe de -, I, 252, 272, 277; cununi de -, 1, 255-6; stîlpi [armindeni] de -, I, 254, 255, 258-63, 276, IV, 33. Vezi şi Arminden; ziua de 1 —, celebrarea, 1, 251— 82, III, 50, 317, IV, 316; „arderea vrăjitoarelor" în —, IV, 194; focuri ceremoniale în —, IV, 307 — 16
Maidhdcanbuain „fecioara tunsă", III, 237
Maidu, indieni din California, V, 174, 175
Maimuţă, sacrificată pentru

a scăpa de rele, IV, 210;
totem batak, V, 140
Makololo, din Africa de
Sud, 11, 212
Makrizi, istoric arab, I, 137

ii
■1

Mânu, vezi legile lui ~
'3
Maori, I, 241, II, 133, 150,
160, 205, 209, IV, 129, V,
123; şefi -;: II, 150, 200,
201, 209, 257
Marave, din Africa de Sud,
I, 244
Marcellus din Bordeaux, I,
41, IV, 162
Marchizani, II, 99, 200-1
Marchize, sau insulele
Washington, oameni-zeiin
—, I, 202
Maree, magia homeopatică
a -lor, I, 77 — 9
Marena [Iarnă sau Moai-
tc] în ajunul solstiţiului de
vară Ia Rusia, III, 53
Marimo, trib bechuan, III,
288
Maroc, fier ca protecţie
contra demonilor în —, II,
191; rege ten^ porar anual
în —, II, 315; magie
homeopatică în —,"17, 67;
mistreţi folosiţi pentru a
abale atenţia spiritelor în —
, IV, 153; focurile
solstiţiului de vară în —, V,
22,
Marriott, Fitzgerald, I,
61
Marş, Silvanus, IV, 228
'
Marsaba, un diavol, V, 150
Marsilia, om-ţap ispăşitor
în —, IV, 229; rege al
toporului ctt dublu tăiş, cu
ocazia solstiţiului de vară în
—, V, 20 i
Marsyas, întrecerea sa
muzicală cu Apolo, III,
127—8; poale o
replică a lui Attis, I, 128

Martc, IV, 227-8; templul lui -, I, 164; planeta ~, III, 309;^
Cîmpul lui ~, IV, 33-4
Masageţii sacrifică soarelui cai, I, 167
Massai, din Africa de Est, II, 178, 203, 215
Mashona, din Africa de Sud, I, 207
Maspero, Gaston, I, 115
Masset, din Insulele reginei Charlotte, dansurile femeilor haida,
la -, I, 63 Matabelc, I, 154, V, 50 Mataco, sau Mataguayo, IV, 274
Matiamvo, un potentat din Angola, II, 282 Matuana, şef zulu, IV, 71 Mauri, din Maroc, IV, 155 ■-■■•■-•

—

Maxilare, folosirea magică a -lor, I, 44, 166; ale animalelor ucise, îmblînzite de către vînători, IV, 126
Mazăre, Muma —rîi, 111, 222, 224; Lupul -, III, 317; Vaca ~rii, 111, 337; Polaia ~rii, III, 319 , Măgar, tratament peni ni muşcătura de scorpion, IV, 161
Măr, femei sterpe rostogolite sub un —, pentru a avea progeni¬turi, I, 252; om de paie aşezat sub un —, bătrîn, IV, 9; făclii aruncate într-un —, IV, 294; ca semn prevestitor al vieţii unui băiat,- V, 123
Mărăcini, pentru a-împiedica apropierea fantomelor, II, 154
Măslin, lemn de —, imagini sacre sculptate din —, I, 22
Măşti, purtate de dansatorii pentru dernonizaţi, IV, 159; la izgonirea demonilor. IV, 171,180; purtate de către membrii unei societăţi secrete a Lupului, V, 157; de Rusalii, III, 10—21; de ajunul zilei Tuturor Sfinţilor, în insula Man, V, 27

Mături, aprinse, azvîrlite în aer pentru a face să crească griul, V, 54
Mbaya, indieni, —, III, 6
M' Benga, din Gabon, V, 122
Mecca, pelerinaje la —, ,11, 215
Mecklenburg, magie în —, I, 96; lacăte descuiate la naştere, in —, I, 218; obiceiuri la cules în —, III, 283, 319, 330; tratarea placentei în —, V, 123
Medeea şi Aeson, IV, 66
Melanesia, magia homeopatică a pietrelor în ~, I, 74; magia contagioasă a rănilor în —, I, 90; confuzie între magie şi religie în —, I, 114; puterea supranaturală a şefilor in —, I, 178; abstinenţă în timpul creşterii ignamelor in ~, II, 10; spirite răuvoitoare în —, II, 123; măsuri privind părul şi unghiile tăiate, în —, II, 210; numele rudelor prin căsătorie tabu, în —, II, 240; concepţia despre sufletul exterior în —, V, 126
Melanesieni, I, 114, II, 232
*
Melc, credinţa că suge sîngele vitelor, II, 119
Melicertes, fiu ,al regelui Athamas, II, 323 — 5
251

parul inamicului ucis folosit pentru a obţine curaj In r»,' IV, 71; izgonirea diavolilor în —, IV, 170Wi - '-■ "
•. .
Minangkabauerii din Sumatra, II, 100, 104, III, 233, IV, 280, %
Minge înfiptă într-un băţ ca vraje, I, 168
Minnetari, indieni -, III, 261, IV, 131
Minos, rege în Cnossos, II, 303 — 4
Minotaur, legenda -ului, II, 303
Minuni, zeul-om de la care se aşteaptă să facă —, I, 201

Minyas, rege din-
Orchomenus, II, 326—7
Mireasa, a Rusaliilor^, I,
276, 282; şt mirele
Rusaliilor, I, 278 \ de
sinziene, I, \279; noduri da
pe hainele lor dezlegate,
II, 220; din mâl I,
179; alergări pentru o -, II,
205-6;
plasă de pescuit aruncată
asupra ~ ei, II, 223; a
Nilului,
III, 162; nume dat
ultimului snop, III, 239; în
Scoţia
.şi în insula Man, I, 282
Mirele Rusaliilor,. I, 278;
din mai, I, 279, III, 58
Mirii din Assam, IV, 68
Mirodenii folosite pentru
alungarea demonilor, II,
130
Mirzapur, creşterea
viermilor de mătase, în —,
II, 175 — (î -^
Missouri, plopii, în valea
rîului —, I, 235 \
Mistreţ, în magie,. I, 70; şi
Adonis, III, 71; Afli» ucis
de un ~;
III, 115, IV, 18; spiritul
griului ea ~, III, 341; do
Crăciun, III, 344—5
Mitlira, zeitate persană,
III, 135' ^
MiLhraică, religie —, IV,
11 '"
Mina-de-pe-Cealaltă-Lume,
I, 68—9 MincatuL, din
vase sfinţite, II, 76;
împreună, II, 144; şi băutul,
tabuuri, II, 136; zeul
mîncat, IV, 35—62, 72;
suflelui
orezului, IV, 39 Mîini,
tabu, II,. 148 — 53, 156,
161, 162, 165, 205; care nu
tre¬buie împreunate, II,
219; ale inamicilor,
mîncate, IV,
70
Mnevis,. taurul sacru
egiptean, III,. 151, IV, 2S
"1
'Maab, arabii- din.—, I, 73;
regele din —, II, 330;
deşertul din —j
III, 87 Moară, [joc] Vezi
„Leagănul' pisicii".
253

Melos, pietrele laptelui în —, I, 76
Memphis, capul lui Osiris la —, UI, 152
Menedemus, sacrificii în cinstea lui, II, 188
Mcnelik, împărat al Abisiiiiei, I, 141
Menstruaţie, femei tabu la —, II, 155; izolarea fetelor la —, IV,"
■ 263; motive pentru a izola fetele la —, IV, 278
Mentă, arsă în focurile solstiţiului de vară, V, 23
Meriahi, victime omeneşti sacrificate la khondi, III, 290, 296 Merlin, vrăjitorul, I, 162 Meroe, regi etiopieni'din —, II, 272
Mesia,: pretins —, în America, I, 215
Mesopotamia, fertilizarea artificială a curmalului în ~, IV, 234 Mestqceni, 1, 257, 269, V, 14 Metsik, spirit al pădurii, 111, 48 Mexic, vechiul —, festival în .cinstea zeiţei porumbului în —,
I, 63 — 4; tratarea cordonului ombilical in —, 1, 88: sacri¬
ficii omeneşti în —, III, 180, 285; uciderea zeului în —,
IV, 246-56
Mexicani, mexicane, regi, jucămintul lor, 1, 185, 220; vechi, I, 166, III, 180, 286; sacramente, IV, 51; temple, IV, 248-50
Micadoul Japoniei, 11, 74 — 6, 90, 145, IV, 259, 262
Micah, profetul, I, IU
Miel, aruncat în lac ca ofrandă, 111, 202; ucis sacramental, IV, • 143; ca victimă expiatoare, II, 188; sînge de. ~ gustat de preoteasă pentru a produce inspiraţie, I, 200
Miercurea Cenuşii, III, 22, 27-8, 343, IV, 302
Mierlă de apă, inimă de —, mîncată pentru a-1 face pe cel ce o niănîi.eă înţelept şi elocvent, IV, 67
Migdal, provoacă sarcină la virgine, III, 114', tatăl tuturor lucru¬rilor, idem
Mikluho Maklai, II, 133

Minahassa, preoţi inspiraţi în —, I, 200; ceremonie la inaugurarea unei case în —, II, 111, V, 117; numele socrilor tabu în —, II, 239; semănatul şl recoltatul orezului nou în —, IV, 40; momîie pentru înşelarea demonilor în —, IV, ,59;

Moarto simulată, I, 41; alungarea «vii, T, 864, III, 22, IV, 32-4S 223, 229; la reflux, I, "7-8; interdicţia ca persoa¬nele îndoliate să doarmă într-o casă după o ~, II, 103; , obiceiul de a acoperi oglinzi după o ~, II, 123; prin efec¬tul imaginaţiei, II, 149; ritualul ~ii şi al reînvierii, V, ■ 142-60
Moffat, Dr. R., I, 182
Mogk, Eugen, V, 44
Mohamed, vrăjit de către un evreu, II, 221
Mohamedan, calendar—, lunar, V, 23
Mohamedani, celebrarea festivalului solstiţiului de. vară la —^ V, 23
Moloch, sacrificarea copiilor în cinstea lui —, II, 304
Molonga, un demon în Queenslaiid, IV, 198
Moluce, [insule], arbori de cuişoare în floare trataţi ca femei însărcinate' în —, I, 242; teama de a ofensa spiritele pădurii în —, I, 240 — 7; răpirea sufletelor în —, II, 110
Mombasa, rege din —, I, 208
Mon, insula —, III, 333 •
Monarhic, în Roma şi Grecia veche, I, 20; dezvoltarea ~i, esenţială pentru ieşirea omenirii din starea de primitivi¬tate, I, 102
Monard, cel Mare, IV, 10
Monedă, de pe ochii cadavrelor, I, 63; portretele regilor, nebă¬tute pe monede, II, 126
Mongoli, I, 218, II, 243, IV,

132
Mongolia, oameni-zei incarnaţi fn —, I, 217; legenda sufletului exterior în —, V, 111
Montanus, din Frigia, I, 213
Montezuma, rege al Mexicului, I, 220, IV, 259
Mooraba, Gosseyn, un brahman, I, 212
Moqui din Arizona, II, 189, IV, 83
Moravia, „alungarea Morţii" în —, III, 37, 43; obiceiuri la se-
■ ceriş în —, III, 239; focuri pentru arderea vrăjitoarelor, în -, IV, 317
Mori, dan din tribul bhil; IV, 24

254

Morminte, vrăji pentru ploaie la—, I, 144, 152; arbori plan¬taţi pe -, I, 243
Mormînt, suflet scos'din,—, II, 109; al lui Zeus, II, 270; al lui Dionysos, II, 270; III, 201 al lui Osiris, III, 150, 177; dans la iniţiere într-un—, V, 146
Morţi, magie homeopatică, a ~lor, I, 67; duhurile-lor, I, 102; producerea ploii cu ajutorul ~lor, I, 151; arbori în caro se află sufletele ~, lor, I, 282; sacrificii pentru —, II, 87; tabuuri pentru persoanele ce au atins—,11, 152; nume tabu ale" ~ lor, II, 241 — 52; apar celor vii în vi¬suri, II, 251; sărbătoarea ~ lor, III, 167, V, 25; cultul ~ lor, III, 251; spirite ale -lor, IV, 174
Moru, trib din Africa Centrală, IV, 143
Mosyni sau mosynoeci, II, 140
Muta, în Noile Hebride, concepţia despre sufletul exterior în —, V, 126
Mohi, din Noua Guinee, II, 232 -
Motumotu, I, 172, II, 122, 232
Moxos, indieni din Bolivia, I, 54
Mozca, II, 218

Mukasa, zeu al laculuiVictoria- Nyanza, II, 24
Mukylcin, soţia Fămîntului la wotiaki, II, 22
Muma griului, III, 220, 221, 247; snopul -, III, 224; inului 111, 220; porumbului. III, 245-8 Munda din Bengal, III, 102 Mundari din Assam, 1, 248, IV, 187
Munster, tabuuri respectate de către vechii regi din —, II, 83
Mura-mura, apel la—, pentru ploaie, I, 139
Muşeţel, ars în focurile solstiţiului de vară, V, 23
Muysca, indieni din Columbia, I, 219
Muzică, mijloc de inspiraţie profetică, III, 87; şi iwligie, III, 87-8
Muzimba sau Zimba, 1, 206

Nemurire, speranţa egiptemfor in -,i»uw«»™ 154, 173, 183; speranţa în—, asociată cu misterele din Eleusis, III, 220
Nephele, soţia regelui Athsmas, II, 323
Nephthys, sora lui Osiris, III, 146
New Mexico. Vezi Noul Mexic
New South Wales, indigenii din ~,înmormîutarea morţii in timpul fluxului în ~, I, 78; triburile din —, I, 84; modali¬tatea de a opri ploaia în — ,1, 138; drama reînvierii la iniţiere in—, V, 144—5
Ngarigo, trib din Australia, IV, 70'
Ngoio, o provincie din Congo, regula succesiunii la şefie în —, II 309
Nias, insula, magie în —, I, 44 ; indigenii din —, cred in demonii arborilor, I, 244; concepţia despre suflet în —, II, 97; reţinerea sufletului în corp, în — ,11, 100; tabuuri res¬pectate do vînători în —, II, 176; superstiţie cu privire la numele proprii în —, II, 229; succesiunea la şefie •

în —, III 7; izgonirea demonilor în —, IV, 172; poveste despre sufletul exterior în—,V, 114
Nicaragua, indieni, din— ,11, 10
Nicholson, general, adorat ca zeu, I, 211
Nicobar, insulele, ploile mari atribuite mîniei spiritelor iu --, II, 190; obicei al persoanelor în doliu în —, II, 245; schimbări în limbă cauzate do teama de a numi morţii, II, 249; izgonirea demonilor în —, IV, 20G
Niger, credinţa cu privire la adăpostirea sufletelor omeneşti. in animale pe—, V, 130
Nigeria, de Nord, obiceiul do a omorî regii în —, II, 282
Nigeria, de Sud, preotul Pămîntului în —, IV, 200; teoria sufle¬tului exterior în —, V, 114, 127
Nil, creştere şi scădere, III, 158 — 9; credinţa că e umflat de la¬crimile lui Isis, III, 158; „mireasa" ~ului, III, 162; bani şi daruri de aur aruncate in —, III, 162

Creanga de aur voi. V

„Naamaii", rănile lui, ui, vu
Naşual, suflet exterior, V, 133
Namaqua, IV, 66
Namuci şi Indra, legenda lui —, V, 162
Nana, mama lui Attis, III, 114
Nandi din Africa de Răsărit, II, 169, 208, 232, III, 165, IV, 42
Nanumea, insula, precauţiuni contra străinilor în —, II, 129
Narcis şi reflectarea sa, II, 123
Narrinyeri din Australia de Sud, II, 141
Naştere, nouă, prin sînge în ritualul lui Attis, III, 122; teoria primitivului despre —, III, 133; a novicilor la iniţiere, V, 153; precauţiuni privind mama la ~, II, 100;

femei tabu la-, II, 155-60; noduri dezlegate la -, II, 216; magie homeopatică în scopul uşurării ~ii, II, 216; simu¬lată, I, 37, 38, II, 134, III, 235, 264; fericirea unui om determinată de ziua şi ora ~ ii sale, I, 81; nouă, III, 122, V 153; a soarelui la solstiţiul de iarnă, III, 136
Natal, cafri din -, IV, 42 i Natchez, indieni din America de Nord, I, 136, II, 170
Natură, concepţie despre legile imuabile ale naturii, nu primi¬tivă, I, 193—5; ordinea şi uniformitatea ~ii, II, 6G , Naura, indieni din Noua Granada, IV, 70 Navajo, trib clin Noul Mexic, V, 116
Ndenlbo, societate secretă de pe cursul inferior al fluviului Con- -' ' go V, 153
Nebseni, papirusul Iui —, III, 181 Nebuni, Episcopul -lor, IV, 245 Nebunie, abatele -i, IV, 245
Necomunicativitatea primitivului, V, 141 — 2
Negi, transferaţi la frasin, IV, 166
Negru, culoarea neagră, în ceremoniile destinate să provoace ploaia, I, 144; animale negre în vrăjile pentru ploaie, I, 154; II, 59
Nekht, papirusul lui —, III, 182
Neini, I, 8, 14, 15, 23; preotid Dianei, la —, I, 9, 25, 224, II, 256

Nilul Alb, II, 273, IV, 201
Nilul Superior, vraci ca şefi ai triburilor pe —, I, 179; regi ai ploii pe —, I, 226 Niska, indieni din Columbia Britanică, V, 158 Nisus, rege al Megarei, iegenda lui —, V, 100 Noapte, a douăsprezecea— [Bobotează], izgonirea răului în —, , IV, 195; Regele Zaiafetului în-, IV, 245; butucul de Crăciun la-,V, 35

Noduri, credinţa că împiedică consumarea căsătoriei, 11. 219— 20; —, că provoacă boli, II, 221; deznodarea ~lor, la naşterea copiilor, II, 216, 218; legarea vîntuhii cu —, I, 171; interzicerea de a purta —, II, 86; făcute în ramu¬rile arborilor ca remediu, IV, 166; pentru vindecarea bolilor, cuoerireB unui amant sau oprirea unui fugar, II, 221-2; virtutea magică a ~lor, II, 222—3
Noessa, Lăut, magie, în—, I, 44
Noile Hebride, magie contagioasă în —, I, 95; magia resturilor de alimente în — ,11, 142; concepţia despre sufletul exte¬rior în—, V, 126
Nonnus, despre moartea lui Dionysos, III, 199
Nootka, indieni, I, 142, II, '97, 174, IV, 118, 271, V, 156; vră¬jitori, I, 43
Nopţi, douăsprezece ~. buşteanul de Crăciun în timpul lor, V, 33; O mie şi una de ~,poArestire despre sufletele exte-ş-'-~ rioare în —, V, 108
Normandia, înniormîntarea Lăsatului Secului în —, III, 28; obicei la cules în —, III, 282; Frăţia Lupului Verde, în ~, V, 17— 8; procesiuni în ajunul Bobotezei, în ~, V, 54
Norrland, focurile ceremoniale ale solstiţiului, de vară, în —, V, 11
Norvegia, I, 279; obiceiuri la cules, III, 279, 281, 327, 329; focurile solstiţiului de vară, în ~,V, 10; superstiţii cu pri¬vire la scoruşul aburător, în. ~, V, 163
Noua Britanic, provocarea ploii în— ,1, 136; sulfea din —, I, 138. 161; putori magice atribuite şefilor în—,1, 178;
25«

evitarea maniei soţiei în —, 11^ 120; 'ugonitva dia¬volilor iu —, IV, 169;

societate secreta, tiv —, V, U9
Noua Caledonie, provocarea ploii cu ajutorul unui schelei de om, t, 151; producerea strălucirii soarelui şi a: secetei, l, 165; reţinerea sufletului în: corp, II, 99; idei cu. privire la reflectare în — ,11, 123; înmormîntarea spiritului rău . în —, IV,. 170; plantele taro bătute pentru a le face să crească în —, IV, 234
Noua Guinee, vrajă pentru a grăbi mersul lunii în—,1, 169; vrajă pentru; a provoca, vînt în —, I, 170; situaţia socie¬tăţii în —, I,.' 477;: resturi de alimente distruse în —, II, 142; izolarea *şi purificarea ucigaşilor în. —,, II,, 166; abstinenţă respectată în sezonul împerecherii broaştelor ţestoase, în —, II, 175; teama de vrăjitorie în —, II, f198
Noua Guinee Britanică,, vrăji folosite de vînători, în—, I, 44; vrajă contra muşcăturii de şarpe, în — r I, 71; lipsa despo-ţilor în — , I,. 178; dubla şefie în districtul ,Mekeo fir—, II,. 93; văduvul este' uiv proscris în —, II, 155-; schimbări în limbă de teama de a numi morţii în —, II, 248; fele izolate la pubertate în — IV, 266
Noua Guinee de Nord, ritual de iniţiere în —, V, 146
Noua Guinee Olandeză, II, 167; numele rudelor prin căsătorie tabu, în -, II, 239
Noua Guinee de Sud-est, izgonirea anuală a-demonilor in —, IV, 168-
Noua Irlandă, IV, 264
Noua Zeelandă, caracterul sacru al şefilor în —, II, 149; carac¬terul sacru al sîngelui şi capetelor şefilor în —, II, 198, 201; obiceiuri la tăierea părului în —, II, 205; folosirea magică a scuipatului în —, II, 213; numele şefilor tabu în —, II, 213; efectul contactului cu un obiect sacru în —, IV, 23; ochii şefului ucis,.

înghiţiţi de călre
răz¬boinici în —, IV, 72.;
oameni-ţapi ispăşitori în —,
IV, 160
Nouă, număr folosit în
ceremoniile magice etc, I,
'i3, II. 221, 312, IV, 37,
309, 314, V, 11, 13, 37
25!)
1?

Oleae, la Orchomenus, II,
327
Olofaut, zeu al focului în
Namoluk, V, 17Î
Oloh, rjgadju, trib din
Borneo, IV, 59
Olympia, alergări pentru
domnie la—,11, 48
Om-zeu, I, 28, 130, 195; Ii,
116, 271; sursă do pericol,
II, 146
Omaha, indieni-, I, 136, II,
171, IV, 22, 24
Omizi, măsuri împotriva
~lor, IV, 137
Omonga, spirit al orezului,
III, 256
Omul sălbatic, mască de
Rusalii, IV, 11
On sau Aun, rege al
Suediei, II, 299, 323
Ongtong Java, insula,
ceremonie la primirea
străinilor iu —, II, 131
\
Onilsha, pe Niger, regele
din —, II, 140; ceremonie
la consuma¬rea ignamclor
noi în—, IV, 41; oameni-
ţapi ispăşitori în -,IV, 211
Oracole, ale regelui ca
reprezentant al zeului, I,
198; alo preoţilor inspiraţi,
I, 198
Oraonii din Bengal, II, 24,
III, 103, 289
Orchomenus, în Beoţia,
sacrificii omeneşti la —, II
326
Ordalii, prin luptă, II, 53;
prin otravă, III, 6
Orcste, la Nemi, I, 11, 19,
II, 173
Orez, în magia
homeopatică, I, C3; în
floare, tratat ca femeie
însărcinată, I, 242; folosit
pentru a atrage sufletul
con¬ceput ca o pasăre, II,
101, 107, în apă, divinaţia
prin —, II, 251; sufletul
~ului, III, 250—56; doi

snopi de ~ ea soţ şi soţie", III, 258; tatăl şi mama ~ lui nedecorti-cat (paddy), III, 250; consumarea sufletului ~ lui, IV, 39; nou, ceremonii la consumarea— lui, IV, 40; mireasa şi mirele ~ului, III, 258; turte din —, IV, 55; copilul — zului, III, 256; muma, -lui, III, 250, 253, 254 Orfeu, legenda morţii lui —, III, 178
Orinoco, indienii de pe—,1, 63. 65, 152, 155, 165, IV, 1.21 Orion, constelaţie, III, 130
Orissa, regina Victoria adorată ca zeiţă în —, 1, 211 Orkncy, insulele —, transferarea unei boli cu ajutorul apei, io -,IV, 162 261
■ ■ .-^yrrt "wiwn inwitgj,i.mwi iwntiiMWiuWWii

Noul Mexic, aridităţea în — , I, 161; indieni din —, IV, 79, 175
Nuhu, din Jebel-Nuba, II, 146
i\uci, trecute prin focurile solstiţiului de vară, V, 19
Nufoori din Noua Guinee Olandeză, II, 232, 239
fk'lfme, I, 14, II, 29, 33, 37, 43, 52, 66; ale rudelor, II, 235-41;
ale regilor şi altor persoane sacre, II, 252—58; ale zeilor,
; II, 258-63; propriu tabu, II, 227-36; ale rudelor, II, 236—41; ale morţilor, II, 241 — 52; ale regilor şi altor
persoane sacre, II, 252—8; ale zeilor, 258—63
Nut, zeiţa egipteană a cerului, mama lui Osiris, III, 145
Nyakang, primul dintre regii shilluki, II, 173
Nyanza, lacul —, zeu incarnat în om, din—,1, 207
Nyassa, lacul —, IV, 2C4
Oaie, sfişiată'de lup în magia homeopatică, I, 73; folosită în ■ ceremonii de purificare, II, 168; neagră, sacrificată pen¬tru ploaie, I, 154 Obiceiuri

populare, sufletul exterior în~.V, 95—116 Oboseală, transferată la frunze. IV, 155; transferată la pietre, IV, 155 O'Bricn, Murrogli, II, 197 Octombrie, calul de —, sacrificarea lui, IV, 33 Oclonal, ciclu—, bazat pe încercarea de a armoniza timpul lunar şi timpul solar, II, 301 — 2 Odin, sacrificarea fiilor regelui în cinstea lui —, II, 299, 323; ■ , legenda despre detronarea Iui —, II. 299; sacrificii ome¬neşti în cinstea lui —, III, 127 O'Donovan, E., II, 222 Oftică, tratament, pentru ~,IV, 164 Oglinzi, superstiţii cu privire la —, 11, 122—4 Ojebway, indieni, I, 33, 98, 164, 238, II, 163, 230 Olala, societate secretă a indienilor Niska, V, 158 Olanda, „uciderea iepurelui" în —, III, 325; focurile de Paşti în — ,JV, 305; vîseul în-,V, 84 Oldenberg, Prof., I, 144 Oldfiold. A.. II. 241 260
♦

Orotchi, sărbătorile ursului la —, IV, 102 Orz, vaca —ului, III, 335, 337; muma ~ului, III, 221; scroafa —ului, III, 342; lupul —ului, III, 317, 320; cea mai veche cereală cultivată de arieni, 111, 221
Oseminte, ale morţilor, în magie, I, 67 — 8, 151; omeneşti, îngro¬pate ca vrajă pentru a aduce ploaia, I, 153; sufletele plecate închise într-un os, II, 90; folosite ca vrăji, II, 141; aluat modelat în formă de— IV, 53; de animal, tratarea lor, IV, 125—32; arse în focurile ceremoniale; IV, 305
Osiris, I, 113, III, 68; mitul lui —, III, 145— 56; ritualul lui —, III, 158—74; natura lui —, III, 175; şi soarele, III, 190—93; cuttal lui Adonis, Attis, Dionysos şi —, III, 271; cheia'misterelor lui—, III; 310; şi porcul, IV, 21, 26;

în relaţie cu tauri sacri, IV, 28; ~, Adonis, Attis, similitudinea lor mitică, III, 68; ;,al misterelor", III, 172; „Osiris-Sep", titlu al lui Osiris, 111. 170
Ostiakii, IV, 115
Ot danomii din Borneo, II, 129, IV, ,267
Otravă, abstinenţă respectată la fierberea ~ ii, II, lv«: orda¬liile ~ ii, III, 6
Ottawa, indieni din —, II, 168, IV, 118, 128
Ovarribo din Africa de sud-vest, II, 189
Ovăz, mireasa ~ului, III, 239; vaca ~ului, IV, 335, 337; capra ~ulni, III, 317, 329,333,335; Muma ~ului,III, 224;scroa¬fa ~ixlui, III, 342, armăsarul ~ ului, III, 340;îupul —ului, III, 317, 320
Oyo, Tege din—,1a Yoruba, II, 289
Pacificul de Sud, inspiraţie oraculai'ă a preoţilor în —, 1, 198 Paddy [orez decorticat], Tatăl şi Muma - ului, III, 259 Paie, înfăşurate în jurul arborilor fructiferi ca protecţie împo¬triva spiritelor rele, IV, 195; legate în jurul arborilor pen¬tru a-i face să poarte rod, IV, 298; taurul de —,1a cules, III, 336; capra de-, III, 334 Palatinat, luptă simulată între Vară şi Iarnă, —, în ~, 111, 50

Palatinatul Superior, arbori tăiaţi cărora li se cere- iertare,
In -,I, 238-9 Palatină, colina—, din Roma, I, 234 Palenque, din America Centrală, ruinele, I, 28-
Palmier, credinţa că asigură fertilitatea, I, 150; ramuri da —,
în ceremonia pentru aducerea ploii, I, 158; Pan, imaginea lui —, biciuită, cu ceapă de mare, IV, 231
Sanes, sărbătoarea, IV, 74 Pango, titlu însemnînd zeu, I, 208 Pani, zeităţi: rustice greceşti, IV, 5
Panteră, ceremonie la uciderea unei pantere, I,

183 Panua, trib khond, III, 291
Papagal, ouă de —, un semn de moarte, II, 287; sufletul exte¬rior al unui vrăjitor într-un —, V, 98
Paphos, în Cipru, III, 78; sanctuarul Afroditei din ~ III, 78;
prostituţie religioasă în —, III, 81 Papirus, al lui Nebseni, III, 181; al lui TSfekht, III, 181 Papuaşi, I, 94; din Firisch Haven, I, 232 Paraziţi, din păr, restituiţi posesorului lor, II, 210; îmblînziţi de către gospodari, IV, 134; alungaţi cu făclii, V, 54
Parilia, festival roman al ciobanilor, II, 48, III, 141
Parkinson, John, II, 304
Părţi, monarhi —, fraţi ai soarelui, I 220 Parvati şi Siva, căsătoria imaginilor lor, III, 57 Pasăre, suflet conceput ca—,11, 101
Pascale, luminări —, ^^302
Pascali munţi, ~ IV, 304, focuri de Paşti pe —, IV, 304 Passier în Sumatra, rege din —, II, 296
Paşti,,ajunul, ceremonii, de ~, III, 224, IV, 193; Sîmbăta ~ lui, focul nou, de —, IV, 302; duminica ~ lui, ceremonii respectate de ţigani de —, IV, 209; luni, sărbătoarea de —, I, 266; luminări, IV, 302; focuri, IV, 303; asemăna¬rea sărbătorii de —, cu ritualul lui Adonis, III, 109; asimilat cu sărbătoarea de primăvară a lui Attis, III, 140; controversă în privinţa originii ~lui> III, 142
Patagonia, II, 211; remediu contra vărsatului în —, IV, 175

flete exterioare în-,V, 101, 105, 110-14 Păstori, triburi de —, sacramente animale la —, IV, l'il-,so tem de vrăjitoare şi lupi, V, 57
Păşire peste persoane, interzisă, II, 1G2; peste o panteră moar¬tă, II, 182
Păun, un totem al bhil-ilor, IV, 24 Pelew,'insulele, I, 245; izolarea ucigaşilor de

oamenii din—,
11, 170; tabuuri respectate
de rudele celui ucis în—, II,
194 Pelops şi Hippod'amia,
II, 48 Penitenţă, respectdtă
după clădirea unei casei
noi, 1,247; pentru
uciderea urnii boa
constrictor, II, 183
Pennefather, fluviu în
Queensland,' indigeni de
pe —, I, 87 Penthcus, rege
al Tebei, III, 177, 207
Perene, în Franţa, cură
homeopatică contra
vomitării în —, I,
40 Pericolele sufletului,
II, 95-126 Perkunas sau
Pcrkuns, zeu lituanian al
tunetului şi fulgerului,
II, 58 Perle în magia,
homeopatică, I, 40
Persefona, III, 72, 209-20,
251, 268-10, IV, 14
Persia, cai sacrificaţi
soarelui în —, I, 1G7;
regi temporari
în -,11, 321; regclei ~ei,
V, 257 Personificarea
ideilor abstracte nu e
primitivă, III, 48 Peru,
indieni din —, 1,67, 74, II,
23 211, IV127; despotism
teo¬cratic în vechiul —, I.
104 Peruanii vechi, III,
247 Perun, zeul tunetului la
slavi, II, 58 Peruzele,
Doamna ~lor, din Siuai,
III, 79 Pescari tabu, II, 173
Pescuit, magie homeopatică
la—,1, 43 - Pessinus, regi
preoţi, la—, I, 26; legenda
locală a lui Atlis,
la —, III, 115; imaginea
Mumei Zeilor, la—,111,
116;
Marelc-preot al Cibelei la
—, III, 127; Morele-preot,
ucis
poate în rolul lui Attis la —,
III. 303

rai ani, goii, maiaezu cun
—, n, 104
Paternitalea regilor, o
chestiune indiferentă în
cazul rudeniei pe linie
feminină, II, -ii

Paion, W.R., IV, 23:!
Pawnee, II, 189, III, 28G
Payagua din America de Sud. I, 173
Pitcate, mărturisirea ~lor, II, I3<i, 174, IV, 155, 158, 180, 211;
i iertarea ~lor, prin vărsarea sîngelui, III, 133; transferate
la bivoli tineri. IV, 158; transferate prin delegaţie la fiinţe omeneşti, IV, 160; ale fiilor lui Israel transferate la ţapul ispăşitor, IV, 211
Păcură, butoi, cu ~, aprins, rotit în jurul unui stîlp la solsti-ţiul de vară, V, 10
Pădure, Regele Pădurii la Nenii, l\ 9, 12, .22, 227, II, 15,30, 63-5,72, III, 10, 20, IV, 245, 258, V, 166, 179;
Pădurea: hercinică, I, 231
Păgînism şi creştinism, asemănări explicate ea falsificări diabo¬
lice, III, 135, 142 ? ■ "
Păianjeni, în magia homeopatică, I, 70; ceremonii la omorîrea ~ lor, IV, 122
Pămînt, demonii —ului, IV, 58; zeiţa -ului, III, 215,290—97, preoteasă inspirată a ~ lui, I, 200; căsătoria soarelui cu ~ul, II, 24; imagine a ~lui, rugîndu-1 pe Zeus pentru ploaie, II, 56; rugăciunea lituanienilor către ~, IV, 36; preotul ~ Iui, IV, 258

Păpuşi, din trestie aruncate în Tibru, IV, 61; folosite pentru ademenirea demonilor bolii de la bolnavi în viaţă, IV, 202
Păr, folosit în magie, I, 34, II 205-12; vrăji, I, 63, 66, 72; tabu, II, 202; nimicirea ~ lui tăiat, XII, 206; sufletul exterior în -,V, 100; putere legată de ~, V, 120; —.tuns, al criminalilor, vrăjitorilor şi vrăjitoarelor, V, 120—22
Păr, [pom] ca proiector al vitelor, I, 251; semn al vieţii unei fete, V, 123
Păsări, dureri de cap provocate de ~, prin părul tăiai, II, 207, 212; bărbaţi

absenţi numiţi cu nume de —, II, 232; limbi
2C1
mmmmmm

Peşte, imagine magică pentru a-1 procura, I, 43; sacru, IV, 22; tratat cu respect de către triburile de pescari, IV, 128, sufletul exterior într-un — de aur, V, HS
Phalaris şi taurul său de aramă, II, 304
Phays Phollthep,, „Domnul oştilor cereşti", rege temporar în Siam, II, 312
Pheneus, lacul, I, 233
Philae, sculpturile din —, III, 172, 182
Philon din Byblus, II, 328
Phrixus şi Ilelle, copiii regelui Athamas, II, 324
Piatră, folosită în ceremonii pentru uşurarea naşterii, I, 37; despre care se crede că vindecă gălbinarea, I, 40; păşire peste o —, ca vrajă homeopatică, I, 73; [lapis manaUs] folosită pentru provocarea ploii, la Roma, I, 164; găurită, folosită în magie pentru a aduce soare, I, 166; sufletul exterior într-o —, V, 119; magică, pusă în corpul unui no¬vice, la iniţiere, V, 158
Picardia, obiceiuri la recoltare, III, 324; obiceiuri privind- focu¬rile din post, IV, 297
Picior, a sta într-un —, obiceiul, II, 312, 319
Picioare, ale inamicilor mîncate, IV, 70; interdicţie de a le în¬crucişa, II, 216, 219
Picţi, descendenţa feminină a regalităţii la —, II, 47
Piei de animale sacrificate, utilizarea lor, IV, 8—9, 30, 93—5, 132; ale victimelor umane, IV, 253
Piele, boli de —, cauzate de consumarea unui animal sacru, IV, 22
Pieptene, cînd nu trebuie folosit, I, 56, II, 87, 171, 172
l'iers, Henry, 1, 254
Pietre, zvîrlite ca vrajă pentru fertilitate, I, 21, preţioase, ma¬gia -lor, I,

74; unse pentru a îndepărta gloanţele de Ia . luptători, I, 60; magia homeopatică a ~lor, I, 74; preţi¬oase, calităţi magice, I, 75; provocarea ploii cu ajutorul ~lor, 1,160,180; în vrăji pentru a face soarele să strălu¬cească, I, 166; în vrăji în legătură cu vîntul, l, 169; duhuri în —, II, 118; sacre, II, 209; in ultimul snop,
266

-III, 228; criminal strivit între —,III, 285; oboseala transferată la—, IV, 154; ale laptelui, magice, I, 76
Pietricele, aruncate in focurile solstiţiului de vară, V, 17
Pigmalion, Rege al Ciprului, III, 84
Pin, conuri de —, simboluri ale fertilităţii, III, 125; aruncate în bolţile lui Demeter, III, 125
Pin, 3n mitul şi în ritualul lui Attis, III, 115, 117, 120, 124; în ritualurile lui Osiris, III, 180; închinat lui Diony-Bos, UI, 197
Piper, <ca leac sau .exorcism, II, 131; ordalia ~ului, 11, 136
Pipilii, din America Centrală, II, 6
Pima, liambar pentru porumb, III, 248
Pisică, în magia homeopatică, 1,71; în vrăji, în legătură cu ploaia, I, 153; spiritul griului ca —, III, 327; reprezentant al ■diavolului, V, 72; legendă despre o familie ale cărei suflete se aflau toate într-o pisică, V, 114; totem batak, V, 140. Vezi şi Pisici.
Pisici, arse în focurile vii, IV, 295, V, 71; arse, poate ca vrăji¬toare, V, 72
Pitagora maximele lui, I, 97, 98
Piton, clanul ~ului, în Senegambia, IV, 78
Pitteri Pennu, zeu khond al creşterii şi al cîştigului, IV, 187
Pitulice, vînatul pitulicii, IV, 147—9
Piţigoi, V, 134

Pîme, dospită, Flamen Dialis oprit să o atingă, II, 8G; abţinere de a mînca ~ în timpul doliului pentru Attis, III, 120; ' prescură, IV, 38; mîncată sacramental, IV, 52, 72
Pîrîitoare, de lemn, învîrtită de gemeni pentru a face vremea bună sau rea, I, 142
Placenta şi cordonul ombilical, magie contagioasă, I, 86 — 90
Planete, victime omeneşti sacrificate ~lor, III, 309
Plante, magie pentru a le face să crească, I, 63; influenţează persoane pe cale homeopatică, 1,66; sexele ~lor, 1,239; presupuse a fi animate de spirite, IV, 49; sufletul exterior în -, V, 122
Plasă pentru prinderea soarelui, I, 168
267

Poramerol, Dr., IV, 297
Porno din California, IV, 197
Pompeius cel Mare, III, 74
Ponape, una din insulele Caroline, tratarea cordonului ombilical în -, I, 87; rege din -, II, 203
I'ongol, sărbătoare de familie indiană, IV, 40
l'ons Suhlicius din Roma, II, 189
Poona, provocarea ploii la —, I, 149; incarnarea zeului cu cap do elefant la —, I, 212
Porc, carne do —, mîncată sacramental, IV, 1G, 20; nu este mîncală de 'adoratorii lui AUis, IV, 19; sacrificat pentru ploaie sau soare, I, 154 — 5; sîngele unui —, băut ca mijloc de inspiraţie, I, 200; şi miel, ca A'ictime expiatoare, II, 188; spiritul griului ca —, III, 340—45; în relaţie eu Demefer, IV, 13; şi Attis, IV, 18; atitudinea evreilor faţă do —, IV, 20; în vechiul Egipt, IV, 21; folosit pentru momirea demonilor, IV, 172, 184. Vezi şi Porci.
Porcari, interzicere de a intra în templele egiptene, IV, 21

Porci, ceremonii magice pentru a prinde —, sălbatici, I, 44; pietre magico pentru creşterea ~lor, I, 75; sacrificaţi la căsătoria Soarelui şi a Pămîntului, II, 7; la Thesmophoria, IV, 15, 27; sacrificaţi lunii şi lui Osiris, IV, 21; motivele do a nu consuma carne de ~, IV, G4; minaţi prin focul solstiţiului de vară, V, 15; şi prin focul viu, V, 39; oferiţi monstrului care înghite novici la iniţiere, V, 147, 150
Porecle, II, 234
Porta Capena, din Roma, I, 14, III, 121
Portrete, suflete în —, II, 124
Portugalia, credinţa referitoare la moartea în timpul refluxului, ' I, 78
Porumb, zeiţa ~lui, I, G4; magie pentru favorizarea creşterii ~lui, I, 64; creşterea —lui, I, 74; personificat ca Băl rina - fărâ-moarte. III, 261; zeiţa ~lui, tînăr, IV, 250
Porumbel, familia porumbelului sălbatic în Samoa. IV, 24
Porumbei, suflete exterioare în —, V, 101
Poseidon, 1, 205, IV, 18
26'i

Plase, căsătoria fetelor cu —, II, 23; pentru a prinde suflete, II, 103; ca amulete, II, 223; afumate cu foc viu, V, 40
Plătea, festivalurile Dcdala la —, II, 21; arhontclo din —, II, 188
Platan, Dionysos într-un —, III, 197
„Plîns al icpci", în Hertfordshire, III, 340
Ploaie, controlul magic al ~ ii, I, 134-64, II, 208, V, 18, 49; rugăciuni pentru -, I, 151, 163, 183, 248, II, 54-9; regi de la care se aşteaptă să aducă —, I, 179—82, 208; presupusă a cădea numai ca rezultat al magiei, I, 184; Zeus ca zeu al ~ii, II, 55; împiedicată prin sîngele unei femei caro a avortat,

II, 159; pasărea ~ ii, I, 153; vrăji pentru -, I, 151, 275, II, 159, 207, III, 17, 102, 223, 296, 299; pentru a împiedica —, la toradja din Celebes, I, 146; zei ai — ii, I, 157—61; regele — ii I, 149, 226; adu¬cători do —, I, 135, 177—85, 226, II, 279-81; cîntecul — ii cîntat de femei, I, 249; pietrele — ii, I, 160, 180; templul —ii, în Angoniland, I, 137
Plop, lemn do —, folosit pentru aprinderea focului viu, V, 37
Plopi, umbro sau spirite ale ~lor, I, 235
Plug, în relaţie cu Dionysos, III, 198; o bucată din buşteanul de Crăciun introdusă îii —, IV, 51
Pluton, o răpeşte pe Persefona, III, 210, IV, 15—6
Plutus, conceput pe un cîmp arat de trei ori, III, 264
Polinezia, tabuuri in —, II, 150, 151, II, 256; caracterul sacru al capului, II, 200; infanticid, III, 5
Polinezicni, inspiraţia oraculară a preoţilor la —, I, 198; modul Jor de a se dezbăra de contagiunea sacră, IV, 23; şefi —, sacri, II, 150
Politeism, derivat din animism, I, 247
Polonia, obiecţii contra cuţitelor de plug din fier în ~, II, 190; obiceiuri la recoltare în ~, III, 231, 234, 324; obicei de Crăciun în ~, III, 322; foc viu în ~, V, 40
Pomerania, obicei la recoltare în —, III,.283
Pomctia, prădată do către romani, 1, 18
Pomi. Vezi arbori fructiferi.
268
♦

Po&t obligatoriu, I, 55, 60; la catolici, IV, 51; al fetelor la puber¬tate, IV, 275
Post, personificare a ~ului, III, 29
Povestiri populare, sufletul exterior în —, V, 95 — 116
Preot, al Dianei, I, 9, 22, V, 179; de la Nemi,- I, 25, II,

60, 63, 72; şi magician, antagonismul dintre ei, I, 113; udat cu apă, ca vrajă pentru ploaie, I, 149; rostogolit pe cîmp, ca vrajă pentru fertilitate, II, 9; al lui Zeus; II, 55; aduce înapoi într-un sac, si fletele pierdute, II, 111; —lui Diony-sos, II, 326; seamănă şi culege primul orez, IV, 40; din Ari¬da, IV, 257; al pămîntului, IV, 260
Preotese, I, 200, IV, 259
Preoţi, puteri magice atribuite ~lor, I, 115, 116; inspiraţi de «ei, I, 198; influenţe exercitate de —, II, 131; părul -lor nu se tunde; II, 203; alimente tabu pentru —, II, 214; ai lui Attis castraţi, III, 118, sacrifice victime omeneşti, IV, 250, 253
Prcpuţuri folosite pentru producerea ploii, I, 140
Prescură, I.V, 38
Pretendenţi la divinitate, la unii creştini, I, 213
Prevestiri, magie pentru a anula ~le rele, I, 82; din observarea cerului, II, 300; din felul în care fierbe laptele, IV, 40; cu ajutorul fumului şi flăcărilor focurilor ceremoniale, IV, 298, 304, 305, 315, V, 8, 49, 50; cu ajutorul pitelor rosto¬golite pe dealuri, IV, 312; de căsătorie, V, 12, 52
Primăvară, ceremonii magice pentru reînvierea naturii în —, III, 61; ceremonie la începutul ~ii în China, IV, 12; obiceiuri de —, şi obiceiuri practicate la recoltare, comparate, III, 244
Primitiv, II, 61; teama respectuoasă şi groaza ~ului, faţă de ino¬vaţie, II, 190; datoria noastră faţă de —, II, 264—8; să nu fie judecat după etaloanele europene, III, 7; nu este nelogic, IV, 109; credinţa sa că animalele au suflet, IV, 110; incapabil de a face o deosebire clară între oameni şi animale, IV, 138; lipsa de comunicativitate a ~ lui,

V, 141; teama sa de vrăjitorie, V, 141—2

!
1
I

Prinţese căsătorite cu străini sau oameni de jos, 11, 44
Privighetoare, în magie, 1, 72
Procesiuni, pentru ploaie, în Sicilia, I, 158; cu urşi diu casă. In casă, IV, 98; cu animale sacre, IV, 145; la locurile solsli-ţiului de vară, V, 17, 20; de uriaşi [efigii] la festivalurile populare. V, 68
Profeţi evrei, religia lor etică, I, 110
Progenituri, vrăji pentru a avea —, I, 34—5
Progres, tehnic, esenţial pentru progresul intelectual, I, 104; evoluţia de la uniformitate la diversitatea funcţiilor, I, 222;
Progres intelectual, depinzînd de progresul economic, I, 104
Prostituţie, sacră,'|înaintea căsătoriei, III, 81; origină sugerată a ~i, III, 81
Provence, preoţi despre care se credo că posedă puterea de a îndepărta furtunile în ~, I, 116; armindeni în ~, 1, 261; execuţia simulată a lui Caramantran la Miercurea Cenuşii în ~, III, 27; focurile solstiţiului de vară în ~, V, 19; buşteanul de Crăciun în —, V, 33
Prusia, magie contagioasă în —, 1, 95; obicei la aratul de primă¬vară, III, 103; obiceiuri la cules, III, 265, 276; capra griului, III, 329; taurul la cules, III, 339; focurile solsti¬ţiului de vară, V, 15
Prusia Occidentală, obiceiuri la cules, în~, III, 227, 335; simu¬larea naşterii unui copil, pe cîmp la cules, în ~, III, 235, 264
Prusia Orientală, obiceiuri la cules, III, 226, 329, 330,

335
Prusieni, domnitori, odinioară arşi, II, 289; vechi, II, 320; ospeţe funerare ale ~lor, II, 194; domnitorul suprem al ~lor, II, 289
Psoloeis la Orchomenus, II, 327
Psylli, clan al şarpelui la —, I, 174, IV, 78
Ptarmigani şi raţe, intrecerea dintre ~, la eschimoşi, III, 51
Pubertate, fete izolate la —,. IV, 263; ritualurile do iniţiere la -, V, 143
Punchkin şi papagalul, legenda despre —, V, 97, 134, 139
Pundjab, generalul Nicholson, adorat în timpul vieţii sale în —, , I, 211; sacrificii omeneşti în —, I, 238; credinţă cu privire 271

Rama, lupta lui cu regele din Ueyion, v, aa
Ramanga, la populaţia betsileo, II, 198
Ramuri, [crăci], folosite în vrăji pentru a aduce ploaia, I, 136, 137; în exorcism, I, 133; oboseală şi boală transm'să unor -, IV, 153, 201-2
Rană, vezi armă şi~
Raratonga, în Pacific, I, 86
Rarlii, brahmani, din Bengal IV, 276
Rascolnic, I,. 152
Răpirea sufletelor de către demoni, II, 108
Răsărit, idealism^ ascetici IV, 11
Răspîntic, [încruqişare do drumuri]friguri lăsate la —, IV, 162; ofrandă adusă ~la, IV, 188; ceremonii la —, IV, 195; aprinderea focurilor solstiţiului de vară, la ~ V, 11
Rău, transferat, IV, 152—167; în animale, în obiecte neînsufle¬ţite, IV, 52-5 IV, 155-159; în oameni, IV, 159-61; în Europa, IV, 162-6
Război, telepatie în —, I, 56—63; reguli de puritate ccremonialâ respectate în —, II, 166; abstinenţă în —,

II, 161 — 5
Readucerea sufletului, II, 98
Recoltă, vrajă pentru ploaie la —, III, 102; obicei al arabilor din Moab la —, III, 165, 176; izgonirea diabolilor [spiritelor] după ~, IV, 185, 222—3; vrăji pentru a o face să crească, I, 63, II, 319, IV, 294, 300, 301, V, 9, 49; raport sexual pentru a face să crească ~elc, II, 6; victime omeneşti sacri¬ficate pentru ~, III, 130, 285; procedee superstiţioase pentru a se scăpa de dăunători, IV, 135; despre care se crede că este distrusă do femei la menstruaţie, IV, 2.S0, 284
Reddi sac Kapu, în Madras Prcsidency, I, 156
Reflectare, în apă, credinţa că — este periculoasă, II, 123;
saflet identificat cu o —, II, 122 Reflux, moarte în timpul refluxului, I, 77 — 8
Regalitate, descendenţa ~ taţii în linie feminină, II, 40, 44—5
durata ~ taţii, II, 301 — 5; evoluţia ~ lăţii sacre, 1, 273

la tatuaj, II, 98; tribul şarpelui în —, IV, 145; om-ţap .ispăşitor hi —, IV, 204
Purificare, a ucigaşilor, II, 166, 170; a vînătorilor şi pescarilor, II, 173; după atingerea unui porc, IV, 'i\; prin spălare, IV, 22; înainte de a mînca roade noi, IV, 43, 50; cu aju¬torul unui vomitiv, IV, 46, 51; stînd pe o victimă ome¬nească sacrificată, IV, 215; prin bălaie, IV, 275
Purificatoare, ceremonii —, la primirea străinilor, II, 128; la înapoierea dintr-o călătorie, II, 134 Purificării, teoria —, în legătură cu focurile şi sărbătorile focului, V, 44, 55; mai probabilă decît teoria solară, V, 60
Puterea oamenilor legată do

părul lor, V, 120
Puyallup, indieni —, II, 250
Queensland, credinţe referitoare la placentă In —, 1, 87; cej purtînd nume identice cu persoanele decedate îşi schimbă numele la unele triburi din —, II, 244; izgonirea unui demon în ~ul, Central, IV, 198;izolarca fetelor la puber¬tate, IV, 269
Quetzalcoatl, zeu mexican, IV, 56
Quilacare, sinuciderea regilor din —, II, 290—1
Quinoa-Mama, III, 249
Quiteve, titlul regelui din Sofala, II, 280
Quito, regii din —, III, 285
Quonde, în Nigeria, uciderea regelui in —, II, 282
Ra, zeu egiptean al soarelui, IU, 146, 148, 153, IV, 26; şi Isis,
II, 259 Rachiu, teoria indienilor din America de Nord despre —, IV, 68
Rădica, festival la sfîrşitul Carnavalului, la Frosinono, III, 22 Rahitism, leac contra ~lui, V, 124 Rajah, temporar după moartea unui —, II, 318 Rajahi, la malaczi puteri supranaturale atribuite ~lor, I,
187; doi -, în Timor, II, 93
Rajputana, grădinile lui Adonis, în —, III, 105 Rali, bîlciul lui —, III, 56
272

221; sarcinile şi restricţiunile legate de -a timpurie l[, 75, 86-7; povara ~tăţii, II, 73-94
Rege, cursa ~lui, de Rusalii, 1,271; boala — Iui, I, 190, II, 149; al Frunzei, I, 273; al Ierbii, I, 273, IV, 17; roman, ca Jupiter, II, 36 şi regină, la Atena, 1, 25; de mai, 1, 176, III, 17, 58; de Rusalii, I, 276, III, 15; răspunzător pentru timp şi recolte, II, 328; sacrificarea fiului său, 11, 322—29; uciderea —lui, divin, II, 269—309; viaţa lui legată în mod simpatetic de prosperitatea ţării, II, 273

— 4, IV, 253; într un Picior, în Siam, II, 312-14; al Zaieftului, IV, 243; al Viţelului, III, 337; al Focidui, I, 227, II, 89, 272; al Ploii, I, 149; al Ploii şi Furtunii, I, 225~ Ritualului sacru ' la Roma, I, 25, 224, II, 39, 49; al Apei, I, 227, II, 89, 351; al Pădurii, la Nemi, I, 9, 12, 22, 224. Vezi şi Regi. II, 15, 28, 63-5, 70, 278, III, 10, 19, 21,. IV, 243, 256, V, 166, 179; al Anilor, în Lhassa, IV, 218
Regenerare, priulr-o vacă de aur, II, 135;
Regi, ai elementelor naturii, I, 224—90; fetişi, în Africa de Vest, II, 92; preoţi, I, 25, II, 77, 257; teutoni, I, 26; magicieni ca —, I, 176 — 93; atingere a -lor contra scrofulozei, I, 190; divinitatea~lor, I, 192; ca zei, în India, I, 211; temple clădite în onoarea ~lor, I, 220; sacrificii în cinstea -lor, 1, 220; ai naturii, I, 224-30; ai ploii, I, 226; ai focului ■ şi apei, I, 227; romani, II, 29—53, 37, 39; puteri supra, naturale atribuite ~lor, 11,37, 39; paternitatea ~lor, 43; viaţa lor reglementată în mod strict, II, 74, 137; tabuuri respectate de —, II, 81; bătuţi înaintea încoronării, II, 90; portretele lor să nu fie pe monede, II, 126; apăraţi contra magiei străinilor, II, 135; nu trebuie să fie văzuţi mîncînd şi bînd, II, 137; interzicerea de a-şi părăsi pala¬tele, II, 140; tabu II, 145; alimente tabu pentru —, II, 214; numele lor tabu, II, 252—8; omoriţi cînd încep să-şi piardă vigoarea, II, 270; atacuri contra ~ lor permise,
! 11, 273, 290; adoraţi după moarte, II, 276; omorîfi la sfirşitul unui termen determinat. II, 289; murind prin substitut. II, 298; temporari, 11, 310-21; tradiţiile despre

tăierea lor în bucăţi, 111, 197; urmele obiceiului de &-i ucide în fiecare an, III, 302
Regicid, la slavi, II, 297; obiceiul modificat al —ului, II, 308
Regifugium la Roma, II, 50, III, 20
Regină, nume datriiltimului grîu tăiat la cules, III, 236; a sece¬rişului, în Anglia, III, 233; din Atena, căsătorită cu Dio-nysos, II, 19; a spicelor de grîu, III, 233; a Egiptului, soţia lui Ammon, II, 19; a Cerului, III, 92, V, 180; de mai, I, 268, 271, 275, III, 58
Reincarnarea.animalelor, IV, 128—9
Reînvierea,'IP, 211; a zeului, III, 18, 195;a spiritului arbore¬lui, 111,\l8; a unui zeu, în stadiul vînătoresc, pastoral şi agricol ai societăţii, III, 21; reprezentată în ceremoniile de Lăsatul Secului şi de post, III, 32; a simulacrului Morţii, III, 41; a Carnavalului, III, 47 ; a Omului Sălbatic, III, 47; a lui Kostrubonko, III, 52; a lui Attis, III, 120, 142; a Iui Osiris, III, 168, 172; a lui Dionysos, IV, 13; a animalelor, IV, 107, 132; a peştilor, IV, 128; divină în ritualul mexican, IV, 255; ritualul morţii şi ~ii, V, 142-60
Rele, izgonire, publică, IV, 167; cu anumite prilejuri, IV, 169; periodică, IV, 176; încarnate, IV, 197; ocazională într-un vehicul material, IV, 200; periodică într-un vehicul mate¬rial IV, 205
Religie, şi magie, 1, 106-29, 137, 191, 195, II, 61, III, 66, V, 182 definiţie, I, 109; două elemente ale ~ ei, unul teoretic şi unul practic, I, 109; şi ştiinţă, I, 111, V, 183; epoca ~ ei, I, 122; trecerea de la magie la —, I, 123; şi muzică, III, 85-88

Religii orientale în Occident, III, 132 — 44
Religioase, asociaţii —, la

indienii din America de Nord. V. 15'»
.Remulus, II, 33. Vezi Romulus.
Renan, teoria lui —, despre Adonis, III, 100 Renaştere, dintr-o vacă de aur, II, 136; a strămoşilor în descen¬denţi, II, 252
Renouf, P. le Page, 111, 191
275

ploii la —, I, 164, II, 33; arbori sacri la—, I, 234; regi ai ~ei, II, 28-38; Regele şi Regina ~ei, II, 30-37; fonualu de colonişti din Alba Longa, II, 32; succesiunea la tron la —, II, 39; festivalul solstiţiului do vară în ~ veche, II, 42; preoţi la, II, 188; numele zeului ocrotitor ţinut secret, II, 2G2; Regifugium la —, III, 20; Mama frigiană a zeilor adusă la —, III, 115; Festivalul Bucuriei llilaria la —, III, 121; sacrificarea unei capro în cinstea luiVedi-jovis, III, 208; sacrificarea anuală a calului de octombrie, IV, 31; festivalul Compitalia la —, IV, 58; Mama şi Strămoaşa spiritelor, la —, IV, 57; om-ţap ispăşitor In ~veche, IV, 227; Salurnalii la -, IV, 237; focul sacru al Vestei
• la -, V, 91
Romani, sacrificau victimo însărcinate, ca să asiguro fertili-tea, I, 65,; vechi, ceremoniile lor pentru a aduce ploaia, I, 163; superstiţii cu privire la cojile de ouă, II, 142; tăiatul părului sau unghiilor pe corabie la—,111, 208; obiecţiune superstiţioasă contra împreunării mîinilor sau încrucişării picioarelor la—,11, 219; credinţa în virtu¬tea magică a numelor divine la —, II, 262; adoptă ado¬rarea Mamei frigiene a zeilor, III, 115; sacrificarea

do către - a căţeilor cu părul roşu, III, 309, IV, 27;
lea¬cul lor contra febrei, IV, 162; considerau sacre locurile lovite de trăsnet, V, 176
Romanus Lecapenus, împăratul, V, 120
România, sărbătoarea lui George cel Verde in —, I, 207
Românii din Transilvania, II, 122, 193, III, 102
Romulus, I, 234, II, 33, 51, III, 177
Romulus sau Remulus, rege din Alba, II, 33
Rook, insulă, izgonirea diavolului din —, IV, 169; iniţierea tine¬rilor în —, V,, 150
Roşu, culoare — ,în magie, I, 39; lînă ~e, II, 223; 'oameni cu părul —, sacrificaţi de către vechii egipteni, III, 177, 179, 308; căţel cu părul —, sacrificat de [către romani, III, 309, IV, 27
277

-»~I**~~„*,,v,*»,<,
«~»~&«.v, «x/-"-j-v^
".v> u. urnii (mu ,
Al, AVV. OLl
Reproducătoare, puteri —, bătutul oamenilor pentru a stimula
puterile lor —, IV, 234-5
Reptile, clanul reptilelor, al indienilor omaha, IV, 24
Restricţii, impuse în timpul căutării cactusului sacru , I, 54 —G; practicate înaintea ceremoniilor pentru asigurarea ferti¬lităţii, II, C; practicate pentru a face să crească recoltele, II, 10; prescrise poporului în timpul părăsirii reşedinţei
pontifului sacru, II, 78; ale preoţilor, II, 79; ajunul perioa¬
dei tabu, II, 83; în timpul războiului, II, 160—164; după
■ victorie, II, 165; la vînători şi pescari, II, 173ţklamunci-torii din salină, II, 177; la fabricarea berii, II, 178; la clădirea caselor, II, 179; la

construirea şi repararea di¬gurilor, II, 179; la uciderea leilor şi a urşilor, II, 182; la sărbătoarea trufandalelor, IV, 46—7
Reumatism, şi magie, I, 96—9; leac populai'contra -ului, II. 13!
ficx Ncmorensis, regele Pădurii, I, 12
Rhys, John, V, 30
Riedel, J.G.F., V, 151
Rin, lupta dintre Iarnă şi Vară pe Rinul de mijloc, 111. 50
Rinichi, tabu pentru soldaţii malgaşi, I, 52
Ritual, al lui Adonis, III, 89-100; al lui Atiis, III, 114-2; al lui Dionysos, III, 201; primitiv, caracteristice alo ~ului, III, 244; magic sau propitiatoriu, III, 245; mituri drama¬tizate în — IV, 290; al morţii şi reînvierii, V. 142—160
Rindunele, ca ţapi ispăşitori, IV, 157
Roade, primele -, [trufandale], II, 78, 92. III, 216. 285, IV, 10, 35, 39, 50 Roată, efigia Morţii legală de o —, III, 49; foc aprins prin învîr-lirea unei —, V, 15, 38, 48; ca simbol al soarelui, V, 48
Rodie, face fecioara să conceapă, III, 114; răsărită din sîngeje lui Dionysos, III, 201; sămînţa de —, nu se mănîncă Ia Thesmoplioria, III, 201
Rodos, cultul Elenei, în —, III, 131; locuitorii din —, adoră soarele, I, 168 Roepstorff. F.A. II, 249
276

Roţi, [discuri], apnnse, rostogolite la vale, IV, 298, 299, 804, V, 6—8, 12, 42, SI; rostogolite peste ogoare la solsliţuil de vară pentru a le fertiliza, V, 19, 54; avind poale sco¬pul să ardă vrăjitoarele, V, 58
Rude, numele ~lor tabu, II,

236 — 41; ale, celor morţi, iau 'nume noi din teamă de fantome, II, 244
Rudenie, feminină sau pe linie maternă, II, 40, 235, III. 82; indiferenţa faţă de paternitatea regilor în cazul ~ei materne, II, 44; la Atena, II, 45; la arieni, 11, 45; pe linie maternă,
Rufe de pat, [aşternut] magie contagioasă a urmelor corpului, pe ~ I, 98
Rugăciuni către soare, I, 36, 59, 165; pentru ploaie, I, 152, 162, 183, 249, II, 54-9; către Dionysos, III, 197;'către ani¬malele moarte, IV, 89, 118—23
Rune, magie, Odin şi ~le, III, 129
Ruperi, ziua Sf. —.efigie arsă laSf.—, IV, 301
Rusalii, coşul de ~, I, 270; mireasa de —, I, 276, 278, 282; mirole de —, I, 278; coroana de —, I, 277, 278; obice¬iuri de— ,1, 257, 261, 269-82; Rege de—,1, 271, 276-7 III, 15; Mocofanul de—, I, 270; măşti de -, III, 10-21; , ' Regina de—,1, 275, 276, III, 393; Întreceri la —, I, 261, 271; întreceri pentru domnie la—, I, 271, 276; drama "Verii şi Iernii la—, III, 51; lunea ~ ilor, obicei practicat de fetele rusoaice la —, I, 269; Regele Frunze¬lor la Hildesheim ia —, I, 272; regele în Boemia la —, I, 273; jocul regelui la —, I, 276; simularea decapătării omului îmbrăcat în frunze, la —, III, 13 simularea deca¬pitării regelui la —, III, 15; mireasa de ~ în Danemarca, 1, 278
Rusia,, luminările hoţilor în ~, I, 122; producerea ploii în ; —, I, 135, 151; celebrarea Rusaliilor în —, I, 257, 269, 279; ziua Sfintului Gheorghe în —, I, 269; preot rosto¬golit pe ogoare spre a le fertiliza în —, II, 9; folosirea nodurilor ca amulete, în—,11, 223; ceremoniile fune¬rare1 pentru ' Kostrubonko, etc. în —. III, 52; obiceiuri

la recoltare în —, III, 232, 273; spiritele păduru. In —, IV, 10; izgonirea demonilor în —, de Răsărit, IV, 192 — 3; focurile solstiţiului de vară, in —, V, 14, 72; tratarea efigiei lui Kupalo in—, V, 64; povestea despre sufle¬tul exterior în —, V, 102 — 3; arbori natali in —, V, 123; seminţe de ferigă la solstiţiul de vară, în —, V, 168
Ruteni, hoţi. —, mijloace magice ale lor pentru] a produce moleşeală, I, 67
Rutenia, focuri ceremoniale în—, V, 14
Sabaea sau Saba, '<regi din —, II, 141
Sabarios, festival lituanian, IV, 36
Sabie magică, I, 229"
Sabini, preoţi —, II, 188
Sac, sufletele persoanelor adunate într-un—,11, 111, V, 111, 117; sufletul unui conducător muribund prins într-un, ~, III, 8; al vraciului la iniţiere, V, 155
Sacaea, sărbătoare babiloniană, II, 305; rege fals la —, III, 307
Sacrament, în riturile Iui Attis, 111, 122; din carne de porc, IV, 16; al primelor roade, IV, 50; combinat cu sacrificarea acestora, IV, 16; al primelor roade, IV, 50; combinat cu sacrificarea acestora, IV, 50 al consumării unui zeu, IV, 72; tipuri de - animal, IV, 138-151
Sacramental tă], pîine, IV, 57; consumarea ~a spiritului griului sub formă de animal, IV, 16; masă ~ din orez nou, IV, 39
Sacre, persoane —, numele acestora tabu, IV, 252—8
Sacrificii oferite strămoşilor [străbunilor], I, 152; umane, I, 167, 203, 237, 246, II, 26, 300, 303, III,. 12.7, 173 — 80, 285, IV, 211, 215, 229,

243, 292, 307, V, 66, 73, 75; oferite regilor, I, 220; oferite unei săbii sacre, I, 229; oferite arborilor, 1, 237, 243, 244, 249; pe acoperişul unei case noi, I, 245; oferite spiritelor apei, II, 29; oferite morţilor, II, 87; la temelia clădirilor, II, 121; oferite sufle¬telor inamicilor ucişi, II, 165; prin reprezentanţi, II, 327; de copii la semiţi, II, 328; oferite în legătură cu irigaţiile, III, 162; regele ~lor la Roma, I, 26, 224 279

San Pellegrino, biserică la Ancona, IV, 241 Sandwich, insulele, regele îl reprezintă pe zeu în—,1, 198; precauţii privind scuipatul conducătorilor în —, II, 214 Saning Sari, zeiţa orezului, 111, 254 Sankatra şi Marele Lama, II, 118 Santali, credinţa lor în absenţa sufletului în timpul viselor, II, 103-Saparoea, insulă din estul Indiei, magia pescarilor în —, I, 44 Sarawak, I, 37, .56, 58, 188; tabuuri rospectate în —, I, 56 Sarcină, a femeilor, II, 216-19 Sardele adorate de indienii din Peru, IV, 128 Sardinia, grădinile lui Adonis în —, III, 105; iubiţii Simţului Ion la solstiţiul de vară în —, III, 106—7; focurile sol¬stiţiului de vară în —, III, 108 Sare, abţinere de a consuma —, 55, II, 10; nu trebuie să fie mînoată, II, 174, IV, 96, 263; zeiţa mexicană ii ~ii, IV, 249 Sarmala, insulele, Căsătoria Soarelui şi Lunii în—, II. 6 Saşii din Transilvania, II, 216, III, 30, 42, 49, 333, IV, 13'.. V, 104 Satan, izgonit anual de către wotyaki, IV, 191; şi de către eere-mişi, IV, 199; ţine o predică în biserica din Novll) Uer-wick, V, 121 Satiri, în relaţie cu ţapii, IV, 5 Saturn, regele semănatului, IV, 238; sărbătoarea sa Saturna-

lia, IV, 239 Saturnalli, II, 7, 52, IV, 178, 221; romane, II, 51, IV. 237-45
Saxo Grammaticus, 1, 74, II, 47
Saxonia, arbori de mai sau de Rusalii în —, I, 260; măşti de Pviisalii în ~, III, 13, 19; „alungarea Morţii„ în —, III, 35; mirele şi mireasa ovăzului în —, III, 240; locuri pentru arderea vrăjitoarelor în —, IV, 317
Săbii, folosite pentru apărare împotriva demonilor san pentru izgonirea lor, IV, 173, 175
2(11

S

11/ — iu;
UI Vll'lllUl^ij
nu poate fi atins, IV, 21 — 4; anual, al unui animal sacru, IV 26; primele roade, IV, 51; unei juncane la aprinderea unui foc viu, V, 40; atenian al bouplionici, IV, 8 Sacru, caracter —, conceput ca virus periculos, IV, 24; ca o substanţă fizică periculoasă care trebuie izolată, IV, 260; ' sacru şi profan, nedeosebite de primitivi, II, 180
Sagard, Gabriel, IV, 129
Sahagun, B., IV, 247
Sahalin, uşurarea naşterii în —, II, 218
Sakalava din Madagascar, II, S3, 256, III, 8
Snkvari, cînlecului —, vechi imn indian, II, 144
Sal, arbore, II, 24
Salcie, V, 125; la festivalul lui George cel Verde la ţigani, Ii 20G
Salcie, [cu mîţişori], cenuşă de—, amestecată cu'sămînţă la semănat, IV, 301; ramuri de—, înfipte pe cimp pentru a-1 apăra contra grindinii, IV,. 304
Saline, abstinenţă la

lucrătorii în —, II, 177
Salish sau Cap turtit, II, 112, IV, 48
Salmoncus, rege în Ellida, I, 164, II, 33, 55, 328
Salubritate, îmbunătăţită prin superstiţie, II, 143
Salvare a sufletului individual, importanţa ei în religiile orien¬tale, III, 134
Samarkand, magie homeopatică aplicată copiilor mici în —, 1,72; ceremonie do Anul Nou în —,11, 314
Samaveda, 1, 144
Samhnagan, focuri ceremoniale în ziua Tuturor sfinţilor, V, 29
Snmoa, producerea ploii în —, I, 160; tabu asupra persoanelor care au avut contact cu morţii, în ~, II, 153; fluture-zeu în —, IV, 24; familia porumbelului sălbatic în —, IV, 24
Samoedii din Siberia, II, 243; şamani —, spiritele lor fami¬liare, V, 126
Samorin, titlul regilor din Calicut, II, 291
Samspn, Agnos. vrăjitoare scoţiană, IV, 119
280

Săgeţi, în magia homeopatică, I, 66; îi» magia contagioasă, I. 90; aprinse, azvfrlite spre soare în timpul ~unel eclipse, I, 164; aruncate ca vrăji pentru a aduce ploaia, P, 208
Sălbatică, insula—, regi omorîţi din cauza foamei în —, I, 184; încetarea monarhiei în —, II, 89 Sămînţă, grîu de —, LII, 262, 326, 344, 347, IV, 15, 16, V, 9f; orez de —, II, 312
Sărbătoare creştină,, înlocuieşte, săi'bătoarea păgînă III, 142 Săritură, pentru a face recoltele să crească mari, I, 64; peste focurile ceremoniale, IV, 193, 294, 300, 315, V, 8—1:3,
20, 21, 52, 72 Scandinav, obiceiul — al. mistreţului de Crăciun, III, 344
Scandinavia, transmiterea

regalităţii pe linia feminină în —,
II, 46
Scară, pentru spiritul arborelui, I, 245; pentru a înlesni coborî-
rea soarelui, II, 7 Schelete, stropite cu apă ca vrajă pentru ploaie, I, 151
Scheube, Dr. B., IV, 90
Schleswig, obicei Ia treierat în —, III, 284 Schrenck, L. de, IV, 97 Schuyler, E. IV, 161 Sciţii, I, 184
Sclav, preot la Nemi, I, 12
Sclay [sclavi], vrăji pentru a aduce fnapoi un ~ fugit, I, 71. , •,' libertate acordată — lor la Satumalii, II, 52, IV, 239 Scoică numită „Bătrînul, I, 73 Scorpion, Isis şi —ui, III, 148; muşcătură de —, durere trans.
ferată la un măgar, IV, 163 Scoruş, arbore, mijloc de protecţie contra vrăjitoarelor, IV
313; parazit, V, 163 Scoţia, imagini magice, în —, vrăjitoarele provoacă vîntul în
—, I, 170; fierul ca mijloc de apărare împotriva elfilor în —, II, 191; vrăjitoare arse în — „I,. 224; obiceiuri la
232

cules în —, III, 102, 228, 235—8; nume date .ultimului grîu tăiat în— ,111, 228, 241, IV, -35; povestiri în legă¬tură cu pitulicea în—,147; -
vrăjitoarea în —, IV, 159; adorarea lui Grannos în —, IV, 297; focuri beltane în —, IV» 307 — 17; urme slabe ale focurilor solstiţiului de vară în —, V, 21; focurile din ziua Tuturor Sfinţilor, hi —, V, 28; focurile vii în—, V, 35—9,; regiunea muntoasă din —, prinderea peştelui prin magie, în —, I, 45; ziua Sf. Bride în —„ I, 280; fier ca vrajă contra elfilor, în — ,11, 191; zicătoare în —, privind pieptănatul noaptea,
II, 208; rroduri

desfăcute la căsătorie în —, II, 220;
baterea pieîi ide vacă în—, IV, 150; focurile beltane în —, IV, 307—17; focurile din ajunul zilei Tuturor Sfinţilor în— ,V, 28; focul viu In—, V, 40: legenda despre sufletul exterior în —, V, 106
• Scoiwion sau Escouvion, în Belgia, IV, 294 Scroafă, spiritul grîului ca—,111, 341; neagră, cu urechile retezate, In ziua Tuturor Sfinţilor, V, 30—1
Scrofuloză, I, 190, II, 148-9
Scuipa, a —,interzicere de, II, 176; pe noduri, ca vrajă. II, 221; la ceremonia izgonireii relelor, IV, 209 Scuipat, folosit In magie, I, 34-5, II, 206-7, 213; tabu, 11, 213; folosit la facerea unui legămînt, II, 214; virtutea magică a ~ului, III, 292, 296
Scylla, fiica lui Nisus, V, 100
Seb ["Keb sau Geb], zeu egiptean al pâmîntului, tatăl lui Usiris, III, 145
Secară, mistreţul ~ ei, III, 341, 343; Muma ei —, III, 222, 224; Cîinele — ei, III, 319; Potaia —.ei, 111,319; Scroafa — ei, III, 316-41 Lupul - ei, III, 316-22; Femeia -ei, III, 279; Bătrîna - ei, III, 232 Secerat, întrecerea la —, provocată de Lityerses, III, 275 Secerători,. egipteni, lamentaţiile lor., III, 96, 162, 186, 307, 310 întrecere între- -, III, 225, 229, 232, 230, 275, 300; aruncă secerile fa ultimul grîu rămas în picioare, III, 283

Sexe, ale plantelor, recunoscute de căti'6 unfi primitivi şi de către antici, I, 240—1; influenţa lor asupra vegetaţiei, II, 5 — 13; primejdie resimţită în legătură cu relaţiile între -, V, 160

Sexuale, raporturi —, practicate pentru a face recoltele şi fruc¬tele, să crească, II, 5—8
Seyf el-Mulook şi djinul, povestea despre— ,V,. 108
Sfinţenie [sacralitate] şi necurăţenie [impuritate], diferenţiere lipsită de claritate în mentalitatea primitivă, IV, 286
Sfinţi, violenţă etf-ercitată contra imaginilor acestora penlru a aduce ploaie1, I, 159; imagini de —, cufundate în apă ca vrăji pentru ploaie, I, 163
Sfînta Bride, ziua ei în ţinuturile muntoase din Scoţia, II, 280—2
Sfînta Măria, insula, IV, 120
Sfînta Tecla, epilepsie vindecată de biserica ei din Llandcgla, Ţara Galilor, IV, 164
Sfintul Andrei, vrăjitoare arse la —, II, 224 -
Sfintul Angelo, maltratat în timp de secetă, I, 159
Sfintul Columba, I, 214
Sfintul Dasius, martirul, IV, 240—2
Sfintul Denys, cele şapte capete alo sale, III, 152
Sfintul Francisc din Paolo, I, 158
Sfintul Gens, imaginea sa folosită pentru producerea ploii, 1, 163
Sfintul Gervais, primăvara —, 1, 102
Sfintul Gheorghe, sărbătoarea —, III, 141; ziua ale ~, fertili¬zarea femeilor sterile de către arborii fructiferi, în ~ 1. - 252: Gheorglie cel Verde, în —, 265—69; ceremonie pentru fertilizarea ogoarelor în —, II, 9
Sfintul Hippolit, I, 15
Sfintul Iacob, I, 111
Sfintul Ion, ajunul—, în Suedia, II, 257; ceremonie rusească. de -, III, 53; în Malta, V, 22; Botezătorul, îmbăiere în ziua sa, I, 150; capela sa la Atena, IV, 163; asociat cu ziua solstiţiului de vară, V, 5: cavalerii —, V, 20;

, —, -.-. .v6uy. u
OI.IM, ui, vai, ■/;;(>; în-
şelind spiritul orezului, III, 252; pretind că secera vizi¬tatorii cimpului la cules, III, 283; leacuri contra durerilor de şale ale -, III, 332
Seceriş, copilul ~ului, III, 235; cocoşul :—lui, 323; obiceiuri la -,,111, 222-42; Capra ~lui, III, 329; Găina ~lui, III, 323; armindenul ~lui, I, 249; Muma, —Iui, III, 225
Secetă, credinţa că este produsă de morţii neînmormintaţi, I, I, 153; conducători şi regi pedepsiţi pentru —, I, 183; eredinţa.că este produsă de un avort tăinuit, II, 159
Sedna, zeiţă la eschimoşi, IV, 178
Segera, magician sago -din Kivvai, III, 179
Slker [Sokari] titlu al lui Osiris, III, 170
Selangor, credinţa că recolta de orez depinde de funcţionarul districtual din —, 1, 188; arbori durio ameninţaţi în—, 1, 240
Soligman, Dr. C.G., II, 273, 280
Semănat, magie homeopatică la —, I, G3; raporturi sexuale îna-- intea ~ului, II, 1G; abstinenţă la ~, II, 10; ritu¬aluri la —, în Egipt, III, 103; şi arat, demonii Ia—, în ritualurile lui Osiris, III, 170; izgonirea diavolilor la —, IV, 222 perioada -ului, izgonirea anuală a demoni¬lor, IV, 187
Seinele, mama lui Dionysos, II, 270, III, 201
Seminole, indieni, din Florida, IV, 47, 114
Semiţi, II, 328; Baal Ia~, - II, 304; regi —, ca zeităţi ereditare, ' III, 85; nume propriu care indică relaţia cu o zeitate la—, III, 85; cultul lui Adonis la —, UI, G8
Senal, indieni din California, V, 174
Seucii din Peru, I, 164
Seneganibia, clanul

Pitonului în —, IV, 78;
viscul in —, V, 80
Serbia, ceremonia pentru
provocarea ploii in —, I,
148; focu¬rile solstiţiului
de vară în —, V, 15;
buşteanul de Crăciun in —,
V, 35; focul viu, în —, V,
39
Servius Tullius, rege
roman, II, 40
Set sau Typhon. fratele lui
Osiris, III, 147, 150, IV, 25
23-1

Marele Maestru al
Ordinului —, V, 22;
sărbătoarea sol¬stiţiului de
vara ta - , iu Sardinia, III,
105 —l>; iubiţi ai —, III,
106; untdelemn al —Iui,
găsit |>e frunzele de stejar,
V, 83, 172; z î u a de —,
legănatul iu -, II, 320;
focurile solstiţiului de vară
in —lui, V, 9, 16; sămînţa
de ferigă înfloreşte in —, V,
168; Vezi solsliţiul de vară,
ziua —lui
Slintul Iosif, tratat
ireverenţios in timp de
secetă, I, 159
Sfîntul Laurenţiu, focul
~lui, IV, 147
Sfintul Ludovic, I, 190
Sfîntul Maughold, dă vălul
Sfintei Bridget. I, 281
Sfîntul Mihail, tratat rău pe
timp de secetă, I, 159
Sfintul Patrick, canon
atribuit lui —, I, 189
Sfintul Pavel, despre
nemurire, III, 221
Sfîntul Petru, ca aducător
de ploaie, I, Î63, ziua —,
III, 53! 1 , 343
Sfintul Pons, imaginea sa
folosită pentru aducerea
ploii, 1, 163
Sfintul Rochus, foc viu
aprins în ziua de ~ lui, V,
41
Sfintul Secaire, slujba —,
I, 117
Sfintul Silvestru, zhia ~Iui,
IV, 195
Sfintul, Ştefan, ziua ~lui,
IV, 146
Sfintul Vit, ziuade~,V, 48
Sfori, [fire] înnodate ca
amulete, II, 223; înnodate
in magie, II, 220

Shakespeare, despre moartea la reflux, I, 78
Shanghai, geomanţie in —, I, 80—1
Shanif d>» Birmania, I, 163
Shenty, vacă-zeiţă, egipteană, III, 171
Shetland, vrăjitoare în —, I, 172
Shilluki, II, 273, III, 7; regii lor, III, 9
Sfmswap, indieni —, I, 142, II, 120, 154
Siam, regi din —, I, 210, II, 187, 253, ~ III, 257; obiecţii contra imaginii regelui pe monezi în —, II, 126; mod de execuţie a criminalilor regali in —, II, 195: ceremonie Ia tăierea

părului unui copil în —, II, 209; regi temporari în—, II, 311, 322; izgonirea anuală a demonilor în—, IV, 191; oameni ţapi ispăşitori în —, IV, 213
Siameză, poveste — despre sufletul exterior, V, 99
Siamezi, călugări, 1, 236
Siaoo, credinţă în spiritele silvane în —, I, 244
Siberia, sărbătoarea ursului în —, IV, 96; vuiători de zibeline
în—, IV, 123; sufletele externe ale şamanilor în —, V,
125 Sibila şi Creanga de aur, I 12 Sibiline, cărţi - *^II, 115
Sicilia, încercări dg a obliga sfinţii să. aducă ploaie în — , I, 158; grădinile lui Adonis, în — ,111, 108; ceremonii din Vine¬rea Mare, în —, III, 109; focurile solstiţiului de - vară Sn -, V, 21 Sicomor la \ mai, I, 255; efigii ale lui Osiris, aşezate pe ramuri de-, III, 171 Sierra Leone, II, 87; obiceiul de a bate regele în ajunul încoro¬nării sale în —, II, 90 Sikkim, teama de aparatul fotografic în —, Ii, 125 Siieni, zeităţi minore asociate cu Dionysos, IV, 6
Silezia, regele Rusaliilor în—,1, 271; obiceiuri de

Rusalii în -, 1, 276;
„scoaterea Morţii,, în —
,111, 35-40, 45, IV
299;„aducereaVerii"în, III,
40; Bunica recoltei în—,
III, 226; nume date
ultimului snop în —, III,
227; mi¬
reasa griului la recoltă în —
, III, 240; obiceiuri de
recol¬
tă în -, III, 278, 319, 324,
327, 335; izgonirea vrăji to-
relor şi. a spiritelor rele în
—, IV, 193, 195; focul viu
în
-, V, 38
Silvane, zeităţi —, în arta
clasică, I, 248
Silvanus, zeul roman al
pădurii, II, 16
Silvii, nume de familie al
regilor din Alba, II, 32, 64
Similitudine, legea ~ii în
magie, 1, 30
Simion, ţar al Bulgariei, V,
120
Simpatie, magică, I, 83
287

fc»

1
'

1
■-
3

Skye, uiumui snop numit,
tapa E>UIH«>^<* .^ , -.-,
—, ,
viu în -,IV, 308
Slave, ţările —, obiceiuri la
recoltare în—,111, 231;
spiritul griului în—,111,
318; obiceiul „alungării
Mor fii" în —, IV, 228;
bușteanul de Crăciun în—,
V, 35; focul viu în —, V,
40; povestiri despre sufletul
exterior în —. V, 102
Slavi, I, 233; II, 58, 297;
III, 22, 224, V, 57, 91; din
Carintia, I, 265; din sud, I,
68, 71, 97, 240, 252, V, 32
Slavonia. Vezi Slave, ţările

—,
Sloveni, I, 269; dfn Oberkrain, I, 280
„Slujba Sfîntului tjuh", I, 116
Slujba Sfîntului Secaire, I, 117
Smirnă [arborele de —], mama lui Adonis, III, 92
Smochin, fertilizarea artificială a ~lui, III, 177; om-ţap ispăşi¬tor bătut cu ramuri de ~ sălbatic, IV, 231; sacru, ti, 7; fertilizarea artificială a -, IV, 233, 235
Snorri Sturluson, III, 178
Soacră, teama primitivului do —, II, 120
Soare, face femeile să conceapă, IV, 278; lumina ~lui, folosirea focului pentru a o produce, V, 55; rugăciuni înălţate — lui, I, 36, 59, 165; control magic al ~lui, 1,164—9^cere¬monii la eclipsele de—,1, 164; veche ceremonie egip¬teană pentru reglarea mersului ~lui, 1,165; sacrificii în cinstea ~lui, 1,166; cel mai de seamă zeu în Rhodos,], 167; credinţa că se deplasează într-un car, I, 167; prins cu ajutorul unei plase sau sfori, I, 168; tatăl incaşilor, I, 218; monarhii părţi, fraţii ~lui, 1,220; şi Pământ, că¬sătoria între ei, II, 7; nu trebuie să strălucească peste persoane sacre, II, 76, 78; reprezentat ca om cu cap de taur, II, 303; Adonis ca —, III, 93; naşterea ~lui, III, 136; neînvinsul Mithra, identificat cu —, III, 136; Osi-ris ca ~, III, 190; primele roade oferite ~lui III, 285; ceremonii la reapariţia ~lui, în regiunile arctice, IV, 177; inimi de victime omeneşti oferite ~ului, IV, 250; regula de a nu-1 vedea, IV, 262; să nu strălucească asupra fete-239 J9 — Creanga de aur voi, V

Simulat [ă], soare —, I, 1GG; execuţie-, II, 308; căsătorie —,' a victimelor umane, IV, 234
Singarmati, Devi, zeiţă indiană, II, 176
Singhalezî, II, 191
Sioux, indieni —, IV, 70
Siria, II, 220; Adonis în —, III, 73; precauţii împotriva omi¬zilor în -, IV, 137
Sirieni, atitudinea lor religioasă faţă de porci, IV, 19; consideră porcii drept sacri, IV, 22
Sirius, Steaua Ciinelui, III, 161, 189
Sită, apă trecută prin ~, ea vrajă de ploaie, t, 152
Situa, sărbătoare anuală a incaşilor, IV, 130
Sînge, frăţie de — I, 239; legămînt de —, 11, 144; relaţia sim¬patetică între o persoană rănită şi ~ le răspindit, I, 94; de om în ceremoniile pentru producerea ploilor —, I, 139; ca mijloc de inspiraţie, 1, 200; împrăştiat pe lemnul unei case, I, 245; pus pe temelia porţilor, II, 87; de la naştere, II, 158, 197; răspîndit peste oameni ca purificare, II, 182; tabu, II, 194—9; regal, interdicţia de a-1 împrăştia pe pămînt, II, 195; aversiunea de a văr¬sa —, II, 196; primit pe corpul rudelor, 11, 197; pică¬turi de — şterse, II, 197; al conducătorilor sacri, II, 199; preoţi fetişi avînd permisiunea de a-1 bea proaspăt, II, 215; ziua — lui în sărbătorirea lui Attis, III, 117, 127; baia în — de taur in ritualurile lut Attis, III, 122; iertarea păcatelor obţinută prin vărsarea — lui, III, 133; stropii pe sămînţă şi împrăştiat pe ogor, III, 287, 290, 297; al calului de sacrificiu, IV, 32; al unor persoane, ce se bea pentru a dobindi calităţile lor, IV, 69; drept mij¬loc de unire cu o divinitate, IV, 145; de copil, folosit la plămădirea unui aluat, IV, 181; interdicţia pentru tine¬rele fete la pubertate

de a vedea —, IV, 272; — men¬strual, IV, 278—87; ziua — lui în ritualul lui Attis, III, 120; ziua ispăşirii ~ lui, IV, 211
Sirboaice, farmece ale lor pentru amăgirea soţilor, I, 69
Skeat, W.W. HI, 256

lor la pubertate, IV, 263—73, 276; simbolizat prinliso I
roată, V, 48; seminţe de ferigă procurată îrapuşcînd - în— ,V, 169; răcirea finală a-lui, V, 185; zeul ~M,
I, 155, 221; zeiţa -lui, II, 74
Sodiit sau Socliet, epitet al lui lsis, 111, 186 Societate, uniformitatea ocupaţiei în — a primitivă. I, 132; - antică, bazată pe principiul subordonării individului
faţă de comunitate, III, 133
Socri, interzicerea pronunţării numelor lor, 11, 239— 4(i Sofala, regi din—, ucişi, II, 285
Sogamosa sau Soganioza, pontiful din —, 1, 219; moştenitorul
tronului oprit să vadă soarele, IV, 263 Sokari [seker], titlu al lui Osiris, 111, 170
Solară, teoria —., a focurilor aprinse la .sărbătorile soarelui, W, 45-55
Solomon, insulele, măsuri privind părul tăiat în —, II, 210; ceremonie pentru a învinge oboseala în —, IV, 155
Solstiţiale, focuri—, pot vrăji soarele, "V, 170
Solstiţiul, de inrnăi focuri, V, 31; socotit de cei vechi ca naştere a soarelui, III, 136; de vară: ajunul Sf. Ion în .Suedia, I, 258; în Rusia, III, 53; trolli şi spiritele male¬fice rătăcesc la —,, V, 11. [Vezi şi Sf. Ion, ajunul.festi¬valul —lui, în Europa, II, 42, V, 5; numit după Sfîntul Ion,! III, 105—6; cel mai important festival al anului la .arienii primitivi din Europa, V, 73;

focurile ~ lui, V, 5—24; animale arse în focurile ~ lui, V, 70; tocuri cere-', moniale la —■., I, 258, V, 5; importanţa sa pentru omul primitiv, V, 5; Mirele şi Mireasa — lui, I, 278—9; moartea spiritului vegetaţiei celebrată la— III, 55; foc ceremo¬nial la —, numit „focul cerului", V, 47; procesiunea uri¬aşilor la —, V, 68; foc închinat lui Balder la —, V, 87; ziua —ului, festivalul romanilor antici la —, II, 42. Vezi şi Sf. Ion, ziua.
Sopater, acuzat de închiderea vînlurilor. I, 1"0 290
■u

Somn, vrăjt pentru a provoca —, I, 68; absenţa sufletului in —, 11 101—2; interzis în casă. după o moarte, II, 103; in¬terdicţia pentru bolnavi să doarmă, II, 124
Somon, gemeni despre care se crede că sînt somoni, I, 142; ce¬remonii la prinderea primului ~al sezonului, IV, 130
Sothis, nume egiptean al lui Sirius, III, 161
Soţ, tabuuri respectate în absenţa lui, I, 50—9; numele lui să nu fie rostit, II, 234—44; şi soţie, numele a două beţe pentru aprins tocul, IV, 43 "
„Soţia divină", II, 19*
Soţie, credinţa că infidelitatea — ei răneşte soţul absent, I, • 53,. 59
Spania, credinţa în legătură cu moartea în timpul fluxului şi ref-fluxului în—rI,. 78; focurile: solstiţiului de vară în —, ' V, 21
Sparta, sacrificii de stat la —, I, 26; sacrificii în cinstea soare¬lui la —, Ir 167 — 8; regi care nu trebuie atinşi la —, II, 187; preveniţi de către oracol contra unei „domnii schi-loade" la—, II,. 286; durata de opt ani a regalităţii in —,; ii, 300
Spălat, interzis din motive magice, I, 50, 55, 146;

practicat ca purificare ceremonială de către evrei şi greci, IV, 22 — 3
Spărgători, vrajă folosită de —, I, 69'
Speke, J.H., II, 132
Spini, cununi de —, atîrnate ca semn de avertizare pentru stră¬ini, IV, 189
Spirit, Fraţii şi surorile ~ului liber, I, 214; al vegetaţiei, vezi "Vegetaţie; ~ui cel Mare, al indienilor americani, II, 269
Spirite, in arbori, I, 235; în apă, II, 24; potrivnice fierului, II, 188 — 9; răufăcătoare, teama de a. le atrage atenţia, .II, 236; deosebite de zei, III, 244; ale pădurilor, IV, 6; retragerea armatei ~lor, IV, 165; ale pădurii, sub în¬făţişare de ţap, IV, 6
SpiTiiger, inchizitorul, V 121
Springbok, boşimanii nu îl mânîncă, IV, 66
291
17

„Strigătul gîtului" în Devonshire, III, 311'
Strudeli şi Strătelli, spirite feminine ale pădurii, IV, 195
Struţ, fantoma înşelată a struţului, IV, 126
Stseeli, indieni din Columbia Britanică, IV, 281
Stubbes, Phillip, I, 259
Styx, trecerea lui Enea peste —, V, 173
Suabia, armindenul recoltei în —, I, 250; arbori de mai în -, I, 260; mtnuirea părului tăiat în —, II, 210; măşti de Rusalii în —, III, 13; ceremonii de Lăsatul Secului sau din Postul Mare in —, III, 32; Bătrina la culesul din - , III, 226; obiceiuri la cules în -, III, 335, 337, 341; focu¬rile din Postul Mare în -, IV, 299; focurile de Paşti iu —, IV, 306; focurile solstiţiului de vară in —, V, 9; „focul cerului" în —, V, 48
Substituţi, omorîţi în locul regilor, II, 298, 306, 321; temporari pentru şahul

Persiei, III, 381; pentru sacrificii omeneşti, III, 127 Substituiri de animale în locul victimei omeneşti, I), 327, lil, 207, 295; turte de orez, IV, 55; de efigii, IV, 56
Suedia, dumbravă sacră în —, I, 233; ţăranii împlîntă ramuri cu frunze în lanurile cu grîu în —, I, 249; arbori păzitori iu —, I, 252; ramuri de mesteacăn în ajunul zilei de 1 m-.y în —, I, 257; focuri ceremoniale şi stîlpi de Mai la solsti ţiul de vară în —, I, 258v Mireasa şi Mirele solstiţiului de vară în —, I, 279; Frey şi preoteselo sale în—, II, 21; lupta dramatică între Vară şi Iarnă în ziua de 1 mai în —, III, 50; obiceiuri la cules în —, III, 234; obiceiuri la treierat în —, III, 284; mistreţul de Crăciun în —, III, 344; obiceiuri de Crăciun în —, III, 344; focuri de Paşti în , —, IV, 307; focuri ceremoniale în ziua de 1 mai în ~, IV, 316, V, 49-50; focurile solstiţiului de vară în -,V, 10; focurile vii în —, V, 40; vîseul în —, V, 83, 85; focuri ceremoniale ale lui Balder în —, V, 87; superstiţii in legă¬ tură cu scoruşul parazit în —, V, 163; baghetă de ghicit în -, V, 170
293

Bleu, căzătoare, în magie, I, VI; de seară în ultimul sonet al lui Kcats, I, 76—7; a Mîntuirii, III, 111; din Betlehem, III, 113; de dimineaţă, III, 286; superstiţie în legătură cu ~lelo căzătoare, II, 3000; Polară, magia homeo¬patică a ei ~, I, 76
Stejar, cracă de —, în vrajă pentru ploaie, I, 163; coroană de — închinată Iui Jupiler şi Junonei, II, 31,

36; zeu, II, 36, 57; frunze de —, II, 31, V, 83; vîsc, crescut pe —, „leac" pentru orice, V, 79 — 84; nimfe ale — lui la Roma, II, 29; spirit al — lui, V, 162, 166; sacrificii în cinstea ~ului, II, 59; transferarea malariei la—, IV, 166; cultul ~ului, II, 54-9, V, 78, 178; efigia Morţii .îngropată sub un —, III, 36; arborele sacru principal al arienilor, V, 89—90; oameni reprezentanţi ai ~ului, poate arşi la început la sărbătorile focului, V, 90; viaţa ~ului, în vîsc, V, 162; credinţa că înfloreşte în ajunul solstiţiului de vară, V, 171: lovit de trăsnet mai des ca orice alt arbore, V, 175; lemn de ~, foc perpetuu din —, II, 58, V, 166; folosit pentru bulucul de Crăciun, V, 33, 35, 91; folosit la aprinderea focurilor beltane, focului viu şi focurilor solstiţiului de vară, 'IV, 308, 314, V, 37, 89
Sleita Mdris, epitet al Fecioarei Măria, IU, 188
Sterile, femei. Vezi sub Femei.
Sternberg, Leo, IV, 101, 108
Slienii din Cambodgia, IV, 122
Stow, in Suffolk, vrăjitoare la — , 1, 97
Străini, tabu îu relaţiile c\i —, 11, 127; bănuiţi că practică aria magică, II, 128; ceremonii la recepţia ~lor, II, 128; omo-riţi ca reprezentanţi ai spiritului griului, 111, 275; consi¬deraţi ca reprezentanţi ai spiritului griului, III, 281, 284, ■ ' 299
Strămoşi, imagine în lemn, V, 118; rugăciuni adresate ~lor, I, 152; sacrificii pentru ~, I, 154; suflete ale ~lor în arbori, I, 242; nume, primite la reîncarnarea ~ lor, II, 251
■MIMilJ

Suflare, a conducătorului, sacră, II, 150, 202;

încercarea succe¬sorului său de'a o prinde, III, 8
Suflet, cutii, amulete pentru —, Y, 119; piatră de —, V, 119; exterior, în poveştile populare, V, 95—116; în obiecte neînsufleţite, V, 117; în plante, V, 122; în animale, V, 125; păstrat în totem, V, 138 — 9; pericolele ~lui, II, 95; ca manechin, II, 95; absenţa şi rechemarea ~ului,TI, 98; ca umbră şi reflectare, II, 118—26; în sînge, II, 195, 198— 9; identificat cu numele personal, 11,228; al omului-zeu, II, 270; transmiterea -lui, III, '5—9; al orezului, III, 251, 252; credinţa că ;îşi are sediul în ficat, IV, 68; noţiunea de —, V, 139; unitatea şi indivizibilitatea -lui, V, 139. Vezi şi: Suflete
Suflete, [spirite], ale morţilor>în arbori, I, 242; fiecare om credea că are patru ~, II, 97; uşoare şi grele, slabe şi grase, II, 97.; transferul ~ lor, II, 107.; răpite de "demoni, TI, 110; scoase sau deţinutele vrăjitori, II, 113; credinţa că se află in portrete, II, 124; alo inamicilor omorîţi, liniştite, Ii, 165; ale animalelor, respectate, II, 104; ale morţilor, transmise la 'succesori, TI, 327; nemuritoare, atribuite animalelor, IV, 110; pluralitatea —lor, V, 139
Sufocare, ca mod de a executa criminalii regali, II, 196
Suliţe, sfinţite, [sacre] III, 122, IV, 215
Sulka, din Noua "Britanic, I, 138, 161, 11, 233
Sulla la templul Dianei, II, 65
„Sultanul Scribilor" la Fez, II, 315
Sumatra, imaginea magicii pentru a obţine progenituri in—, I, 36; femeile însărcinate nu trebuie să stea la poartă în —, l, 49; magie homeopatică la însămînţatul orezului în —, 1, 63; vrajă pentru ploaie, cu ajutorul unei pisici negre

în -r, 1, 154; personificarea orezului în —, III, 253; - tigri respectaţi în —, IV, 113; om-ţap ispăşitor, TV, 211
Suudanezi, I, 67
Surinam, negri buşimani din —. II,'69, IV, 22
Surori, (tabuuri respectate de —, I, 54, 57
Swami Bliaskaranandaji Saraswati. I, 211
294

Swaziland, noduri ca farmece în —, II, 223
Syleus, legenda lui —, III, 305
Szi, populaţie din Birmania superioară, III, 259
Şaba sau Sabaea, regi din —, I, 141
Şacal, inimă de —, nu se mănîncă pentru că cel ce ai' mînca-o
ar; deveni temător, IV, 66
Şamani, I, 115; iakuţi, şi sufletele lor exterioare, V, 125 Şapte,, numărul înrceremoniile magice etc. II, 222, 303, III, 256, IV, 293, .V/23
Şarpe [şerpi], folosit în vrăjile pentru ploaie, 1,153; respectat de indienii din Cai'olina, IV, 113; adorat, IV, 145; credinţa . că răneşte o fată la. pubertate, IV, 274; cu şapte capete, suflet externi al unei vrăjitoare într-un—, V, 111; muşcă¬tură de —„ I, 51; clan, înfăţişa copiii şerpilor, IV, 78; ~zeu, Găsâtorit cu. femei,. II, 25; piatra-şarpe, I. 76; trib al ~lui în Pundjab, IV, 145
Şerpi,, cu. clopoţei, respectaţi de către indienii din America de Nord, IV, 1H3; în. magie, I, 72; ceremonii practicate după ucidere, II, 1£3; omorîrea. — lor sacri, IV, 78; arşi de vii,
V, 71, 76 ;
ŞW& şi Parvati, căsătoria imaginilor' lbr, III, 57
'■■r" '
Şoarece [şoareci; şobolani], suflet sub înfăţişarea de —, II, 102;
în magie, I, 86; mîncaţi de

evrei, ca un ritual religios, IV, 2Q; precaiiţiuni superstiţioiise ale ţăranilor contra. ~lor, IV,. 135 \
Şobolan,, păruL unui —,. ca> vrajă,, I,, 70
Şofran.de Ihdia,. cultivat,. UI, 290, 292
Şoimv Isis sub înfăţişare de —, III', 148
Şoimi, veneraţi de aino, IV, 106
Şopîrlă, suflet sub înfăţişare; de —, II, 103; — sau şarpe la cere¬monia pentru scăpare de rele, IV,, 209^
Şprecary uciderea, —ului; sacru,. IV,, 73
Ştiinţa şi magie,, l,. 105^ V, 182:;,şi religie, V, 183 295'

87; de către lăptarii sacri la Toda, II, 88; de către Preotul
Părnîntului în Nigeria de Sud, IV, 200 Tahiti, izolarea femeilor după naştere în —, II, 157; regele şi
regina din —, II, 187, IV, 259; caracterul sacru al capului
in —, II, 201; numele regilor nu trebuie să fie roşiile
în -, II, 257 Taiget, muntele, sacrificii în cinstea soarelui pe —, I, iG7 Talismano, vezi Amulete.
Talmudul, despre femeile în perioada menstrualei, IV, 282 Talos, legenda lui,* II, 303 Tamarind sacru, I, 5J49
Tammuz sau Adonis, III, 68; soţ al lui lşlar, III, G9; lamentaţii
pentru --, III, 69; doliu pentru —, la Ierusalim, III, 71;
ca spirit al griului, III, 94; oasele sale măcinate într-o moară, III, 94, 307; poate ^reprezentat de către regele fals din Sacaea, III, 307
Tana [Tanna], una dintre noile Hebride, magia contagioasă a
îmbrăcăminţii în —, I, 95; magie practicată c\i ajutorul rămăşiţelor de alimente, în —, II, 142 Tapio, rege al

pădurilor în Finlanda, II, IC
Tara, capitală a Irlandei antice, II, 84, 287 Tari Pennu, Zeiţa Părnîntului, III, 290 Taro, plante de —, bătute pentru a creşte. IV, 234 Tarquinius cel Bâtrîn, II, 40 Tarquinius Superbus, II, 35 Tasmania, II, 243
Ta-ta-thi, trib din New South Wales, 1, 160 Tată, numit după copilul său, II, 234; şi mamă numele cărora nu
trebuie să fie rostite, II, 329; al unui zeu, III, 85
Tatăl Mai, I, 205, 268
Tatuaj, marcă a preoţilor lui Altis. III, 125 Tatuare în Pundjab, II, 98 Tatius, rege al Romei, II, 40, 52 Taur, baia în singe de —, în ritualurile lui Attis, III, 122; relaţia
faţă de -Dionysos, III, 202, 203; spiritul griului ca - , IU,
335, IV, 7; la treierat, III, 338
297

Taboili, căpetenia din -, 1,1, 214
Tabu, acţiuni -, II, 127-44; mîini -, II, 148-58; ICI, 168,.
205; persoane -, II, 145-25, IV, 255-90; obiecte '—, . II, 186-7; cuvinte —, II, 227 Tabu, rajah si conducător —, II, 93 Tabu, sau magie ^negativă, I, 47, 65; al căpeteniilor si regilor, II; 149; semnificaţia ~ului, II, 186; conceput ca substanţă
fizică periculoasă care trebuie să fie izolată, IV, 259.
Vezi fi Tabuuri.
Tabuuri, în legătură cu mîncarea, I, 49—50, II, 214; privind părinţii gemenilor, I, 141; regale şi preoţeşti, II, 73—89; privind relaţiile cu străinii, II, 127; în legătură cu alimen¬tele şi băuturile, II, 136; în legătură cu arătarea feţei, II, 138; în legătură cu părăsirea casei, II, 139; privind rămă¬şiţele de

alimente, II, 141; privind căpeteniile şi regii, II, 145; privind persoanele îndoliate, II, 151; privind femeile, II, 155; privind luptătorii, II, 160; privind ucigaşii, II, 164; privind vînătorii şi pescarii, II, 173; ca izolatoare spirituale, II, 187; în legătură cu fierul, II, 187; în legă¬tură cu armele tăioase, II, 192; în legătură cu sîngele, II, 194; cu referire la cap, II, 199; în legătură cu părul, II, 202; în legătură cu scuipatul, II, 213; alimente, II, 214; In legătură cu nodurile şi inelele, II, 215; în legătură cu cuvintele, II, 227; în legătură cu numele proprii, II, 227; în legătură cu numele rudelor, II, 236; în legătură cu numele morţilor, II, 241; în legătură cu numele regilor şi ale altor persoane sacre, II, 252; în legătură cu numele zeilor, II, 258; care reglementează viaţa regilor divini, IV, 258; respectate la pescuit şi vînătoare, I, 48; de copii In absenţa taţilor lor, I, 50, 52; de către soţii în absenţa soţilor lor, I, 52—9; de către surori în absenţa fraţilor, I, 57; după construirea casei, I, 246; din grijă pentru recolte, II, 10; de către micado, II, 14—6; de către condu¬cătorii din Assam, II, 83; de vechii regi ai Irlandei, II, 83; de către Flamcn Dîalis, II, 86; de către Bodia, II,
m

Tauri, ca ţapi ispăşitori, IV, 157
Taurică, Diana —, imaginea ei adusă de Oreste in Italia, I, 111 j nu poate fi liniştită decît cu siiige de om, 1, 21
Taylor, J.C., IV,. 212
Tăierea părului, ceremonii la —, II, 205
Tăietori do lemne, ceremonii respectate de — la doborîrea arbo¬rilor, I, 236—9
TăinSic, inhalată pentru a

aduce inspiraţie, I, 201; folosită în exorcism, II* 129; arsă în ritualurile lui Adonis, III, 92; arsă în cinstea Reginei Cerului, III, 92; arsă ca protecţie-contra vrăji torilqr, IV, 194
Tătar, hanul —, ceremonii la vizitarea unui han —, II, 135
Tătari, budişti, I, 216
Tătăresc, poem — despre sufletul extern* I, 220
Tâ-uz [Tammuz], II, 94.
Teba, beoţiană, mormintul lui Dionysosla —, III, 201
Teba, în Egipt, II, 19, 86; Valea Regilor la —, III, 173; sacrili-ciul anual al berbecului în cinstea lui Anunon la —, IV, 30, 76 '
'
Tegner, poet, suedez, V, 88
Tei sacri, II, 59
Tein-eigin, foc viu în Scoţia, IV, 306
Telepatie, magică), I, 52,;56,-58
Telegusii, felul lor de a opri ploaia, II, 138
Temple clădite în onoarea unor regi, aflaţi iii viaţă-din Babîlon şi din Egipt, I, 220
Templul din Ierusalim, clădit fără fier, II, 189
Teoganiie, căsătorie divină, II, 15
Teologia deosebită de religie, I, 110
Tcnedos, insula, II, 325
Teocratic în America, II, 78
Tepehuanii din Mexico, II, 125
Teseu şi Hippoiit, I, 16
Telon, indieni —, IV, 122
Teutonici [e] regi —, ca preoţit 1,26; povestiri—, despre sufle¬tul exterior, V, 104; zeul tunetului.la-, II, 57
298

Tezcatlipoco, zeu mexican, IV, 247
Thargelia, sărbătoarea.grecească-^, IV, 230, 236
Theoddora, Irib din Australia de Sudist, IV, 70
Thesmophoria,-veche^ărMtoarc grecesc&,!III,tt25,163,201, IV, 14—.15

Thevet, F.A., I, 186
Thlinkeet sau Tlingit, indieni. II, 208, IV. 130, 273
Thompson, indieni —., din;Columbia Britanică, I, 61, 98, IV, 49, V, 174
Thonga, trib bantu.din Africa de Sud, V, 175
.Tkor., zeul nor.vegîifn al trăsnetului, iIH, 57
Thoth, zeul egipteana! înţelepciunii, III. 14 6. 148
.Thrumalun, fiinţă• miUcâ. din Australia, V, 144
Thunar, sau Donar, zeul german al trăsnetului, II. 57
,Thuremlin, fiinţă imitică, V, 144
Tibet, Marele Lama din —, 1, 216; oameni-zei incarnaţi in —, .1,217; folosirea «nor imagini ca reprezentanţi in —..IV, 58; ţapi ispăşitori în —, IV, 216
Tibetan, anul nou —, .IV, 216
Tibru, ipăpuşi aruncate iu —, IV, 61
Tigri, respectaţi în Sumafra, IV, 113
Tigve,-suflete închise în —, II, 415
Timme, din Sierra Leone, II, 90
Timor, insula, telepatie în —, I. 59; rajah fetiş sau tabu in -, II, 93; obiceiuri derăzboi in —. II, 105; transferul obose-.lii la frunze în —, IV, 154
Timp. Vezi Vreme.
.Tinaeh sau dene, indieni — , II. 156; din America de Nord-vest) IV, 48
Tirol, vrăjitoarele din — ,11, 208; mînuirea părului tăia! în --, II, 212; inel de căsătorie ca amuletă în —, II, 225; obice¬iuri la treierat în —, III, 280; ultimul treierător în —, 411, 319, 333; „arderea Trăjilo-arelor" în —, IV, 194, 316; focurile Postului Mare în — ,TV, 298; focurile solstiţiului de vară în —, V, 11; sămînţă de ferigă în —, V, 168
îTitanmîl ucid pe'Dionysos, III, 199

tru sufletul exterior al unui om. V, 139; transferarea unui suflet la un—, V, 141, 159
Totemism în Australia şi America, IV, 140; sugerarea unei teo¬rii a -ului, V, 137-8
Totemuri, ceremonii magice penlru înmulţirea ~urilor, 1, 42
Toţi Sfinţii, ziua Tuturor ~lor II, 84; focurile din ajun, V, 24 — 31
Toumbuluh, trib clin Celcbcsul de Nord, II, 21G, 219
Toxcatl, veche sărbătoare mexicană, IVj 247
Traci, zei —, roşcovani şi cu ochi albaştri, II, 258
Tracia, culiul lui Lţionysos în —, III, 196; bacantele din —, III. 204; om-ţapi ispăşitor în -, IV, 230
Trandafir, micul — de mai, I, 264; — alb, vopsit roşu de singo-le Afroditei, III, 90
Transilvania, românii din —, II, 122, 193, III, 102; saşii din , II, 216, III, 30, 42, 49, 333, IV, 135, V, 104; provocarea ploii în —, I, 151; sărbătoarea lui Gheorghe cel Verde în —, I, 266; abstinenţă la semănat în —, II, 10; poves¬tiri despre un copil care doarme în —, II, 102; obice¬iuri la cules în —, III, 323, 325, 333; obiceiuri la semă¬nat în —, IV, 135; povestiri despre sufletul exterior în -, V, 104
Transmigrarea sufletelor omeneşti, în broaşte ţestoase, IV, 84; în urşi, IV, 97; în animalele totem, V, 140
Transpiraţie, în magia contagioasă. I, 95; ca purificare, II. 154
Transsubstanţiere, IV, 55 .
Travancore, rajahul din—, IV, 160
Trăsnet [fulger], forurile solstiţiului de vară ca protecţie contra ~ului, V, 14, 19; imitaţie magică a ~lui, I, 136; imi¬taţia ~lui de către regi, 11,33; talismane contra ~-lui, IV,

302, V, 13, 33, 57;
considerat drept un zeu coborînd din cer, V, 175;
loveşte stejarul mai mult decît alţi ar-■■•-, . bori, V, 175; locurile lovite de —, împrejmuite şi conside¬rate sacre, V, 176. Vezi şi Tunet.
Treieret [bătui], cîinelc -ului,-III, 317; vaca -lui, în canionul Zurich, III, 338; obiceiuri la -, III, 233, 259, 284,
301

iijuiui uiu ;uaianar, IV, 276
Tlingit sau Tldinkeet, indieni —, II, 20S, IV, 130, 273
Tlokoala, societate secretă a indienilor Nootka, V, 158
Toboongkoo, din Celebesul Central, I, 245
Toda, trib din India de Sud, I, 210, II, 88, IV, 143
Togo, izgonirea spiritelor rele în —, IV, 184
Tolalaki din Celebesul Central, IV, 71
Tolampoo, din Celebesul Central,- II, 228
Tomori, din Celebesul Central, I, 245, II, 255
Tonapoo din Celebesul Central, I, 246
Tonga, atingerea de către căpetenie pentru a vindeca scrofuloza în—,1,191; veneraţia faţă de şefii divini în—, II, 92; regii din —, II, 147, 201; persoane tabu cărora nu li se permite să mînuiască alimente in —, II, 153; ce¬remonie îndeplinită după contactul cu un şef sacru în -,IV, 23
Tonquin, împărţirea monarhiei în —, II, 91; izgonirea anuală u demonilor, în —, IV, 189
Topor, caro a lovit boul condamnat, IV, 9
Toradja din Celebesul Central, I, 43, 49, 147, 152, 160, 246, II,
134, 204, III, 256, IV, 235 280; 239;
magia în —, II, separarea fetelor
Torres, insulele din slrîmtorile —, IV,
43; nume propriu tabu în —

, II,
Ia pubertate în —, IV, 268
Tors, interzis femeilor în anumite împrejurări, I, 48
Torţe, [făclii], oferite de femei Dianei, I, 13; folosite pentru imi¬
tarea fulgerului, II, 164; folosite pentru izgonirea diavo¬
lilor, IV, 170, 174, 182, 184, 188, 192, 196; pentru izgo-
pirca vrăjitoarelor, IV, 296, V, 53; procesiune cu — a-
prinse, IV, 294, 295, V, 53; purtate în jurul ţarcurilor, V, 21; aplicate pe arborii fructiferi pentru a-i fertiliza, V, 54 --
Totem, animal, artificial, V, 158; clanuri totemice, I, 42, IV, 83, V, 159; boală de piele despre care se crede că este cauzată de consumarea unui —, IV, 22; efect presupus al omorîrii unui—, V, 137; receptacol [recipient], pen-

317-21, 337, 338. Vezi şi Seceriş, obiceiuri la-.
Treierător al ultimului grîu, 111,224,233-4, 317, 319, 337, 339. Vezi şi secerălori.
Tribut, de băieţi şi fete trimis Minotaurului, II, 303
Trinitate indiană, I, 113
Triptolemus, prinţ din Eleusis, III, 211, 216, IV, 16
Troezen, sanctuarul lui Hippolit la —, I, 20
Trolii, IV, 307, V, 11, 86, 173
Trufandale. Vezi Roade, primele —,
Tsetsaut, indieni —, din Columbia Britanică, IV, 272
Tshi, pppoare care vorbesc limba — pe Coasta de Aur, II, 61
Tsimshian, indieni — din Columbia Britanică, I, 141
Tuaregii din Sahara, II, 243
/
Tuhoe, trib de maori, I, 251
Tullus Hostilius, rege al

Romei, II, 17—8, 52
Tumleo, insulă, I, 94
Tuna, spirit, izgonirea lui, IV, 177
Tunătorul, Zeus supranumit —, II, 55
Tunet, fiinţe ale ~ului, IV, 122? mătura ~ultti, V, 85,177; pasă¬rea mitică a ~ului, IV, 271; zeul ~ului, II, 57; imitaţie a ~ului, I, 135—6; regi de la care se aşteaptă să pro¬ducă—,11, 33; expiere pentru auzirea ~ului, II, 87. Vezi şi Trăsnet.
Turci, exorcism practicat de —, III, 129; îşi păstrează rămăşi¬ţele de unghii pentru a fi folosite la reînviere, II, 211; din Asia Centrală, IV, 67
Turcomană, cură —, contra febrei, II, 222
Turingia, magie homeopatică la semănatul inului în —, I, 63; Regele de mai în —, I, 272; deghizări de Rusalii in —, III, 13, 19; obiceiuri la treierat în —, III, 234, 337; Cocoşul secerişului în —, III, 323; „mistreţul în grîu" în —, III, 341; focurile solstiţiului de vară în —, V, 72 ;)
Turkestan, om-ţap ispăşitor, IV, 161
Turner, tabloul Creanga de aur, I, 8
302
♦
Tutun, folosit ca vomitiv, IV, 45; fum de—,preot inspirat prin —, I, 201 TuWngen, înmormîntarea Carnavalului în apropierea oraşului -, III, 30
Twanyirika, spirit australian, V, 145
Tycooni, II, 91—2
Typhon, sau Set, fratele lui Osiris, III, 146, 150, IV, 25
Ţap ispăşitor, [ţapi—i], utilizare de către evrei, IV, 14; vebicol material pentru izgonirea relelor, IV, 222; animale ca -, iV, 155, 202, 209; păsări -, IV, 157; publici, IV, ' 197 — 226;

animale divine ca —, IV, 213; 224; o ameni —, IV, 159, 204, 211; în antichitatea clasică, IV, 227—45; omorîţi cu pietre, IV, 230 bărbaţi divini ca-, IV, 215, 224; în. general, IV, 221
Ţap sacrificat, III, 205, 295; în legătură cu Dionysos, III, 205, IV, 5. Vezi şi Capră.
Ţara de foc, vrăji pentru a opri vîntul, I, 170
Ţara Galilor. Vezi Wales.
Ţesut, farmece pentru a deveni îndemînatic, la —, 1, 872
Ţigani, Gheorghe cel Verde la I, 266; ceremonie anuală îndeplinită de -, IV, 209
Ualaroi, de pe rîul Darling,- V, 144 Uap, insula, tabuuri respectate de pescari, II, 175 Uciderea, spiritulu' vîntului, I, 173; regelui divin, II, 269 — 309; spiritului arborelui, III, 10—64; animalului divin, IV, 73-109; unui zeu, IV, 140, 150, 246-56
Ucigaşi de oameni, tabu, II, 164—73; tabuuri impuse ~lor, II, 170
Ucigaşul elefantului, persoană oficială care sugrumă regii bol-!!! navi, IV.-282; a Femeii secarei, III, 279
Ucraina, ceremonie pentru fertilizarea ogoarelor în ziua de Sf. Gheorghe, II, 9 303

Uriaşi, din împletitură, V, 68—9; [căpcăuni], in legenueie despre sufletul exterior, V, 96—9, 101
Uriaşul, „fără inimă în trup", povestiri despre — ,V, 96, 105-, mitic, despre care se crede că omoară şi reînvie flăcăii la iniţiere, V, 149 '
Urme de paşi, magie contagioasă, a ~lor, I, 96—7
Urua, divinitate revendicată de conducătorul din—,1, 208
Urs, tabuuri privind — ui, II, 182; obiceiuri practicate după uciderea unui —, II, 182—3; uciderea ~lui

sacru,-IV, 48
Uşi, deschise pentru uşurarea naşterii, II, 218; pentru uşurarea morţii, II, 224 'I
Vacă, ceremonia renaşterii printr-o — de aur, II, 135; închinată lui Isis, III, 167; spiritul griului ca—,111, 335; — ţap ispăşitor, IV, 203, 213; vrăjitoare furind |laptelo unei -, V, 56; vîscul dat - lor, V, 85
Valahia, cununa din ultimele spice de grîu purtată de fete la re¬coltă în —, III, 102
Valerius Soranus, II, 262
Vampiri, focuri^, vii aprinse ca apărare împotriva ~lor, V, 40, 57
Vancouver, insula, IV, 271
Vară, „aducerea Verii", III, 39 —49; şi Iarnă, bătălia dintre—, III;, 49-52
Varro, guvernator roman, III, 218
Vas de pămînt, în care sfnt închise relele dintr-un întreg an, IV, 207
Văduve şi văduvi, obiceiuri în legătură cu doliul practicat de -, II, 152-3
Vărsat, IV, 61; demon al -ului, transferat la o scroafă, IV, 156; sîngo de maimuţă folosit pentru a scoate demonul ~ ului, IV, 173; fugă de spiritul rău al ~ului, IV, 175;de¬mon al ~ ului, izgonit cu ajutorul unei imagini, IV, 199; izgonit într-o pirogă, IV, 202
Vedijovis, capră sacrificată lui —, III,- 208
Vegetaţie, influenţa homeopatică a persoanelor asupra ~ei, 1,65; spiritul-ei, I, 262, 263, 267-70, 275; Influ-

Udarea oamenilor cu apă ca vrajă do ploaie, 1,149, 150, III, 402-3
Uea, una dintre insulele Loyalty, II, 109
Uganda, II, 156; preoţi inspiraţi de fum de tutun în —, I, 201; tabuuri respectate de tatăl unor gemeni în —, II 194; fraţi ai

regelui arşi în ~, II, 315; oameni-ţapi ispăşitori în -, IV, 161, 203; rege din -, IV, 161, 203, 259
Ulei, în magie, I, 53, 59, 60, 161; victime omeneşti, unse cu —, III, 292
Uliase, insulă din răsăritul Indiei, II, 121, 131
Ulster, tabuuri respectate de vechii regi din —, II, 84
UmJbră [umbre], sufletul identificat cu ~a, II, 118 — 24; ale oamenilor răpite de duhuri, II, 118; animale rănite prin ~le lor, II, 119; ale anumitor persoane periculoase, II, 120, 154; ale oamenilor, zidite în fundaţiile clădirilor, II, 122
Umbrieni, ordalia luptei la —, II, 53
Ungaria, Regina Rusaliilor în —, I, 275; abstinenţă la semănat în —, II, 10; cocoşul secerişului în —, III, 324; femei ferti-Iizato prin lovire cu anumite beţe în —, IV, 234; focu. rile solstiţiului do vară în—, V, 15," 48
Ungerea, armelor care au produs răni, I, 91; preotului la insta¬lare, II, 87; pietrelor, ceremonie făcută în scopul ca gloanţele să ocolească războinicii absenţi, I, 59 — 60; —, ca vrajă penlru p2oaie, I, 161
Unghii, resturi de ~ folosite la magie, I, 34, II, 207; înghiţite de către însoţitori, II, ,198; îndepărtarea ~lor tăiate, II, 206-13
Unguent, magie, I, 91
Unmatjera, trib din Australia Centrală, V, 145
Unt, timpul baterii ~ului, I, 77
Untdelemn, al Sfîntului Ion, V, 83, 172
Upsala, dumbrava sacră de la —, I, 233; sacrificarea fiului regelui la —, II, 299; sacrificii omeneşti la —, III, 129
Upulero, spiritul soarelui, I, 36
Ur, a patra dinastie din —, I, 220

v.

, ' enţa sexelor asupra — ei, II, 5—13; bărbaţi şi femei travestiţi ea spirite ale — ei, II, 14;'căsătoria puterilor ~, ei, II, 28; moartea şi reînvierea spiritului — ei, III, 18, 47, 54—6; poate generalizat dintr-un spirit, al arbo¬relui, III, 48, 97; creşterea şi decăderea — ei,llî, 66, 192; decăderea şi reînvierea — ei în ritualurile lui Adonis, III, 92; grădinile Iui Adonis, vrăji pentru creşterea — ei, III, 101 — 13; Attis ca zeu al — ei, III, 124; Osiris, ca zeu al — ei, III, 182, 192; decăderea şi creşterea — ei, concepute ca moarte şi reînviere a zeilor, III, 194; vechi divinităţi ale — ei, ca animale, IV, 5—34; Marte ca zeu 1 al — ei, IV, 227; spiritul ~ ei ars în efigie, V, 62; motive pentru arderea unei divinităţi a — ei, V, 63—4; reprezen¬tant al spiritului — ei îmbrăcat în frunze şi ars, V, 65; părerea că victimele druizilor reprezentau spirite ale — ei, V, 75
Veleda, femeie zeificată, I, 206
Vendee, obicei la treieriş, în ~, III, 234
Venus, [Afrodita] şi Adonis, I, 17, 22, 23
Venus, planeta, identificată cu Astarte, III, 112, 161
Vesta, templu al ~ei, I, 13, V, 166; ioc veşnic al — ei, I, 13, V, 91
Vestal, foc —, I, 13; la Nemi, II, 63-65
Vestalele, 1, 13, 15, II, 25, 41, 210, IV, 32, 61
Veveriţă, arsă în focurile ceremoniale de Paşti, IV, 305, V, 72
Viaţă, vegetală şi animală asociate în mintea primitivilor, III, 66
Victoria, indigeni din —, I, 97, II, 243; totemuri de sex, în —,
y, 135
Victoria Nyanza, lac, I, 183
Victoria, regina adorată la

Orisa, I, 211
Vie, culesul — ei, cîntec fenician, III, 273, 305
Viermi de mătase, tabuuri Tespeclate de crescătorii de —, II,
176 Viermii pămîntului, mîncaţi de fata care dansează, IV, 69 Vin, utilizare sacramentală, IV, 72

„Vinele Nilului", III, 162
Vinerea Mare, ceremonie în bisericile ortodoxe, la —, III, 108; izgonirea vrăjitoarelor în —, IV, 193
Viorele, ivite din sîngele lui Attis, III, 117
Virbius, I, 15, 22, II, 18, 63-4, III, 20, IV, 29, V, 173
Vise, absenţa sufletului în —, II, 101; credinţa primitivilor în realitatea ~lor, II, 102; sărbătoarea ~lor, IV, 179
Vite, focurile solstiţiului de vară ca protecţie contra bolilor —lor V, 14—5; citfmă a ~ lor, focurile vii, aprinse ca protecţie contra—, V, 40; pietre magice pentru dezvoltarea lor, I, 74; influenţa spiritelor arborelui asupra — lor, 1, 250; „încununate", I, 266; protejate contra lupilor prin vrăji, II, 223; ultimul snop dat - lor, III, 224, 237, 239, 246; mistreţ de Crăciun dat — lor, III, 344; gonite prin, împrejurul sau între focurile vii, IV, 302, 311, 314, V, 8, 13—7, 39, 40; apărate contra vrăjitoriei cu ajutorul crăcuţelor de lumînărică, V, 19; torţe aprinse purtate împrejurul — lor, V, 53
Viti Levu, insulă în Fiji, V, 150
Vitzilipuztli, mare zeu mexican, IV, 52
Viţă de vie, cultivare introdusă de Osiris, III, 147, 181; în leg&-" tură cu Dionysos, III, 196 '
Viţel, omorît la seceriş, III, 337; mitic în grîu; III, 339
Vînători, de capete, III, 288; evrei, II, 195; folosesc magia homeopatică pentru a-şi asigura prada, I, 44; t

ibuuri respectate de'către — şi pentru—,1, 45, 48, 53; folo-'. sesc magia contagioasă a urmelor de paşi, I, 97; tabu, II, 173; castitatea ~lor, II, 174; îmblînzirea animalelor sălbatice de către—, IV, 110—37; nenorocul ~lor, cauzat de femei în perioada menstruală, IV, 283 — 4; de vulturi, I, 50, 52
Vînt, controlul magic al — lui, I, 169—75; al Crucii, I, 171; In grîu, povestiri despre ~, IIV 222, 318, 329, 335, 339, 341, 346
307

L-0-0, v , ou, „„ .
,_ r __
301; vrăjesc vitele, IV, 313; fură laptele de la vaci, IV, 313, V, 15, 17, 5G; hoinărind pe afară în noaptea Walpur-giei, IV, 316; alergînd pentru urzeli diavoleşti, IV, 317; întilnire la Blocksberg, V, 10; fură lapte şi unt, V, 17; bîntuind în ziua Tuturor Sfinţilor, V, 28; aduc grindină şi furtună, V, 57; proiectile aprinse aruncate împotriva lor, V, 58; doborî te din nori prin împuşcături şi fum, V, 59; credinţa că îşi păstrează puterea în păr, V, 120; torturate în India, V, 121; animale rubedenii ale ~ lor, V, 128; jktrlna ~ , arderea ei, III, 280
Vrăjitori [magicieni^, I, 95, 179, II, 206, 209-12; finlandezi, l, 171; suflete răpite sau deţinute de —, II, 113; influ¬enţe exercitate de —, II, 131; fac rău oamenilor folosind numele acestora, II, 228; alungă demonii, IV, 171; cre¬dinţa că îşi păstrează puterea în păr, V, 120; animale rubedenii ale ~lor, V, 116
Vrăjitorie, teama de -, II, 128, 206, 212, V, 141-2; străini sus-• pectaţi do practicarea — ei, II, 128; practicată iu Sco¬ţia, IV, 159; protecţie împotriva — ei, IV, 295, 313, V, 13-17, 56, .72, 85, 91, 163, 173; focul viu, remediu suveran

contra — ei, V, 40; fatală pentru lapte şi unt, V, 85-6
Vreme, controlul magic al- ii, I, 130—75
Vulpi, arse în focurile solstiţiului de vară, V, 72, 74; vrăjitori preschimbaţi în —, V, 74
Vultur, pasărea lui Jupitcr, II, 32
Vulturul-bufniţă, adorat de aino, IV, 105
Wadai, sultanul din—,11, 139, 287
Wageia, din Africa de Răsărit, II, 170
Wagpgo, din Africa de Răsărit, I, 54, 154, 170, IV, 66
Waizganthos, vechi rege prusian, II, 320
Wajagga, din Africa do Răsărit, II, 214
Wakanda, spirit, II, 172
Wakelbura, din Australia, II, 100, IV, 279
308

Viuturătoare, în producerea ploii, J, 156; folosită pentru a răs-v pîndi cenuşa victimelor omeneşti, III, 176, 008; em¬blemă a lui Dionysos, I, 198 Vînturi,' farmece pentru a le potoli, I, 170; vîndute marinarilor, I, 171; legate de noduri, I, 171; păstrate în burdufuri, i II, 77
Vîsc, II, 56, V, 77-8, 161; Balder şi - ui, IV, 289, V, 77-94, 161-2, 178; şi Creanga de aur, V, 165—7
Voigtland, lacăte deschise la naştere în —, II, 218; focuri cere¬moniale in noaptea Walpurgiei, în —, IV, 317
Volga, dumbrăvi sacre la triburile de pe —, I, 235
Vomitare, tratament homeopatic, contra ~ii, I, 40—1; ca ritual religios, IV, 45
Vosgi, mînuirea părului şi unghiilor tăiate In —, II, 212; obice¬iuri la cules în —, III, 319; focurile solstiţiului de vară în —, V, 18, 49; pisici arse de vii la Lăsatul Secului în — ,V, 72; munţii —, obiceiuri de

mai în—, I, 256; „prinderea pisicii" în —, III, 328
Vraci, I, 138, 179, 185, 196, 222, II, 99, 105-13, IV, 43, 114, 125, V, 146
Vrăbii, vrăji pentru a Ic ţine departe de grîu, IV, 135
Vrăji, ce cauzează orbire, I, 67; făcute do străini, II, 134; la
.. . tăierea părului, II, 205; făcute de vrăjitoare contra le¬găturii* dintre un bărbat şi o femeie, V, 60; pentru asigu¬rarea unei vieţi lungi, I, 79; pentru a împiedica soarele să apună, I, 168; pentru a uşura naşterea copiilor II, 216;
Vrăjitoarea, I, 97; arsă în Irlanda, I, 122; arsă la Sf. Andrei,
II, 224; nume dat ultimului grîu secerat după apusul
soarelui, III, 229; arderea bătrînei vrăjitoare, III, 2S0; „pişcături" do—, „V, 58; nume dat în Wales ultimului
grîu tăiat, III, 230—1; provoacă vîntul, I, 171 — 2; folo¬
sesc părul tăiat, II, 208, 212; protecţie împotriva lor, II, 224, IV, 313, V, 14; izgonirea - lor, IV, 193-5; „arderea - lor", IV, 194, 316, V, 30, 75; împuşcarea - lor
IV, 195; efigii de — arse în focurile ceremoniale, IV. 293,

ii'iiiiiiimwi

-Wakondyo, din. Africa Centrală, XI, .101
Walber, 1,. 265,. 268
■Waldeniar I, rege al Danemarcei, I, 189
WaleS [Ţara Galilor], credinţa in legătură cu moartea în timpul
.refluxului in —, I, 78; obiceiuri în legătură cu recolta în —, III, 530; .epilepsia transferată la păsări do curte în —, IV, 164; focurile beltane "în—, IV, 314; focurile solstiţiului

de vară in —, V, 21, "51; focurile din Ziua tuturor Sfinţilor în -, V, 30; vîscul în —,'V,-82, 85
Walhalla, yîsc care creşte la răsărit de —, IV, 289
.Wolp -din Sencgambia, V. 8.0
Walpurgia, zkia ~ei, în Tranconia superioară, IV, 305; noaptea , - — oi, vrăjitoare colindind în — ,'IV, 194 —5,'310; izgo¬nirea anuală .a vrăjitoarelor în ziua — ,"ÎV, 194 — 5
Wambugwe. din Africa de Est,'I,"154, 179
VVandorobbo. din Africa de Răsărit, II, 178
Wauika, din Africa de Răsărit, I, 23G • '
Warraiminga, din Australia .Centrală, I, 42
Warua. II, 137
■Walaturu, din Africa de Răsărit, I, 179
Wnwambu. din Africa Centrală, I, 161
Weii7.ii,j, 251, III, 227, 323; din Saxonia, 'V, 175
Wermland, în Suedia, comportarea faţă de străini pe arie la treierai in ~, HI, 284.; pîine în forma unei fete, coaptă din grăunţe din ultimul snop în ~,LIV, 35
Westermarck, Dr. Edward, V, 44
Westfalia, mireasa de Rusalii în —, 1 282; ultimulsnop de"la cules în ~, III, 225; Cocoşul recoltei '/în ~,1II, "324; focurile de Paşti în ~, IV, .303; buşteanul de Crăciun în ~, V, 33
Wctar, insulă laxăsăritul Indiei, înjunghierea umbrelor oamenilor, în — II, 118;„credulţa în legătură cu 'lepra în—„ IV, 21
Winamwanga din Rodezia de Nord, V, 475
Witchetty, larva —,[totem], I, 43
Wonghi, trib din New South Wâles, V, 144
■310

Wotiakii, din Rusia, II, 22, IV, 191
Wotjobaluk, trib din

Victoria, I, 95, V, 134
Wrach, nume. dat ultimului grîu în Wales, III, 230—1
Wurunjeri, trib din Victoria, II, 105
Wiinsch, R, III, 108
Wiirtemberg, tufe atîrnate în Duminica Floriilor în —, I,- 263; treieratul ultimului grîu la Tettnang în —, III, 334'; efi-, gia unei capre la Ellwangen în —, III, 334; mască îm¬brăcată în frunze la solstiţiulde vară în —, V. 66
v Xerxes, în Thessaliaîi II, 323
Xnumayo, trib zulu, II, 254
Yabim,. trib din Noua Gunee, II', 167, IV, 267, V, 146 Yap; una dintre, insulele; Caroliue, IV, 268
YarilOv funeraliile lui —, celebrate in Rusia, III, 52 Yezo, sau Yesso, insulă .japoneză.;, ainu din —, IV, 85, 90 Ynglingar; familia,. II, 46-
Yorkshire,..,,arderea Bătrînei. Vrăjitoare", în —, III, 280; preo¬tul, taie primul grîu, IV, 38
Yoruba, din Africa.de Vest, II, 199, 252, 288, IV, 212
Yuin, trib.din New South' Wales, II, 120 Yuki,, indieni din California,, I, 62
Yukon, fluviu, inferior, eschimoşii de ge —, II, 124 Yurcare,. din Bolivia de Est, IV, 274
Zafimanelo, din Madagascar, II, 136—7
Zagmuk,. festival babilonian, II, 305
Zagreus, o înfăţişare a lui. Dionysos, III, 199
Zaparo, indieni din Ecuador,: IV, 65^
Zapotecii,;. din. America Centrală, V, 132; pontiful — lor, II 78
Zam-mama,,, Muma porumbului, III,. 249
Zei, apel la mila lor, ca vrajă pentru ploaie, I, 159; întrupaţi ca oameni, I,. 193>-223, II, 62.; concepţia despre —,evolu-Ind treptat, I,' 193;.căsătorii ale,— lor. şi zeiţelor, drama-

Hercule sub chipul unui berbec, IV, 76; şi Danae, IV, 277 Zi, a douăsprezecea —, ceremonia regelui la Carcassonc în —, IV, 149; ajunul celei de a —, IV, 195, 293, V, 54
Zibelină, vînătorul de—, reguli respectate do —, IV, 123 Zile, douăsprezece — de la Crăciun la Bobotează, precauţii împotriva vrăjitoarelor în cursul celor —, IV, 195
Zimba, sau Muzimba din Africa de Sud-Est, I, 206
Ziua Morţilor, III, ^40. Vezi şi ziua Tuturor Sufletelor. Ziua Tuturor Suflelejor, V, 20; sărbătoarea ignamelor, II, 140 Zîne gonite do fier, II, 191
Zmeură, ceremonie la culegerea primei zmeuri, IV, 48 Zoganes, rege temporar la Babilon, ucis după o domnie de cinci zile, II, 306 Zoilus, preot al lui Dionysos la Orcliomenus, II, 326 Zulu, II, 123, IV, 65, 71; limbă, diversitatea sa, II, 255
Zululand, provocarea ploii cu ajutorul unei „păsări" a corului, în—,1, 159; copii îngropaţi pînă la gît ca vrajă pen¬tru ploaie, I, 159; nume do şefi şi do regi tabu, II, 253; regi ucişi, II, 286; festivalul primelor roade în —, IV, 42; izolarea fetelor la pubertate, IV, 263; grădini afu¬mate cu fum din ierburi de leac, V, 50 Zuni, Indieni din New Moxico, IV, 79, 83, 214
Zyinismatka, Muma-grîului, III, 264

Uzate, II, 15; căsătoria — lor, II, 18-27; creaşi de oameni după asemănarea cu ei înşişi, II, 258; cu nume tabu, II, 258 — 263; caracterul muritor al ~lor, 11,269-70; moar¬tea şi reînvierea ~lor, III, 191—5, 199; deosebiţi de spirite, III, 244
Zeităţi) dublalc prin diferenţele dialectale ale numelor lor, II, 66; ale

vegetaţiei ca animale, IV, 5—34
Zeiţa-Mamă, din Asia occidentală. III, 79
Zeiţe, ale fertilităţii slujite de preoţi eunuci, III, 118; personi¬ficate do femei, IV, 250
Zemi, din Assam, II, 235
Zeu, idei primitive despre —, I, 195; omorîrca şi reînvierea unui —, III, 21, IV, 146; care moare şi reînvie, III, 195; omorît sub înfăţişare de animal, III, 205; animal ina¬mic al ~lui, la origine identic cu acesta, III, 205. IV, 14, 26; zeul mîncat, IV, 35-61, 71; ţap ispăşitor, 152, 225; omorîrca — lui In Mexic, IV, 246— 56; arian al tunetului, V, 35; al Mării sacrificii omeneşti în cinstea sa, IV, 231
Zeus, Coborîtorul, locuri lovite do trăsnet închinate lui —, II, 55; Divinul la Sparta, I, 26; Lacedemonianul, I, 26; Laphistianul, II, 323—8; stăpînul fulgerului, împrej¬muiri pentru sacrificii în cinstea sa, II, 55; —, Polieus din Cos, IV, 8; ploaie produsă de —, I, 152; preotul lui —, aduce ploaia cu o ramură de stejar, I, 163; imitat de regele Salmoncus, I, 164; căsătorie cu Demeter la Eleusis, II, 20; şi Hera, II, 21, 54; şi Diona, II, 36, 67; ca zeu al Stejarului şi ploii şi al trăsnetului, II, 54—5; stejarul lui oracular de la Dodona, II, 54; rugăciuni adresate lui — pentru ploaie, II, 55; regi greci numiţi —, II, 55; de¬numit Tunătorul, II, 55; asemănarea sa cu Donar, Thor, Perun şi Perkunas, II, 57—8; mormînlul lui —, II, 270; peştera lui oraculară din muntele Ida, II, 302; legătura sa amoroasă cu Persefona, III, 199; despre caro se spune că şi-a cedat sceptrul tînărului Dionysos, III, 199; ta-'ăl lui Dionysos prin Demeter, III, 201; s-a înfăţişat lui

ii mii im

CUPRINS

LXII. Sărbătorile focului în Europa (continuare) r s
5. Focurile solstiţiului de vară ....
6. Focurile din ajunul zilei Tuturor Sfinţilor
7. Focurile solstiţiului de iarnă ....
8. Focurile vii
V' LXIII. Interpretarea sărbătorilor focului :
1. Despre sărbătorile focului în general .
2. Teoria solară a sărbătorilor focului .
3. Teoria purificatoare a sărbătorilor focului LXIV. Arderea fiinţelor omeneşti în Eocuri \

1. Arderea efigiilor în focuri
2. Arderea oamenilor şi animalelor în focuri ;
LXV. Balder şi vîscul
LXVI. Sufletul exterior în poveştile populare : '.
LXVII. Sufletul exterior în obiceiurile populare . .
1. Sufletul exterior în obiectele neînsufleţite .
2. Sufletul exterior în plante . ...
3. Sufletul exterior în animale . . . '.
4. Ritualul morţii şi reînvierii ..'..'. LXVIII. Creanga de aur I ".
LXIX. Rămas bun de la Nemi ....'.'.'. Indice . .
. . . . '. ". ', '.
'. '.

5 5
24 31 35 42 42 45 55 Gl Gl
*4 77
415
117 117 122 125 142 101
181 189

NOTĂ

Rugăm cititorii să facă următoarele corecturi în cuprinsul volu¬melor anterioare :

Voi. I. = p. 17, rindul 31 (subsol) în loc de 13 august : 22 august == p. 67, rindul 17 în loc de sudanezi : sundanezi = p. 71, rindul 10 în loc de sclavi din sud : slavi din sud = p. 180, rindul 28 în loc de dări : bari = p. 182, rîndul 28 (subsol) în loc de Kurunam : Kuruman = p. 219, rîndul 23 (subsol) în loc de 1835 : 1859 = p. 247. rîndul 7 în loc de kyani : kayani

Voi. 11. == p. 298, rîndul 27 (subsol) în loc de jolclorul: popoarele

Voi. III. = p.. 110, rindul 29 (subsol) în loc de Patlogia : Patrologw = p. 200. rîndul 25 (subsol) în lcc de 185 : 485 = p. 318, rîndul 5 indicele de notă este o greşeală tipogra¬fică

VOL. IV. = p. 77, rindul 22 în loc de fală : află